

Bodrum'a yeni Mikonos diye geldim ama Dubai'yi andırıyor

THE TIMES SEYAHAT YAZARI HANNAH EVANS

282 villa ve süitler oluşan Maxx Royal'de oda-kahvaltı başlangıç fiyatı 1065 pound, yani 44 bin TL.

The Times'ın seyahat yazarı Hannah Evans Bodrum'dan izlenimlerini yazdı. Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy'un yeni oteli Maxx Royal'i de ziyaret eden Evans "Türkiye uçağında arkadaşım 'Bodrum yeni Mikonos olma yolunda' demişti. Ama geldiğim yer Dubai'ye benziyor. Ferrari'ler, otomobiller 45 dakikalık mesafe için kalkın helikopterler... Burada lüksün sınırı yok."

Nilüfer'den 52'nci sanat yılında yeni şarkı

Mabel Matiz bestesi "Kara Gözünün Hasretinden"le bir kez daha sevenleriyle buluşan Nilüfer, O2'ye konuştu: • En doğru kararım bir kızımın olması. • Hayatım bir masal gibi geçti. • Pek dedikodu yapmam, Sezen'le sık konuşuruz. • Kasetlerim sattı ama para kazanamadım. **ALPER BAHÇEKAPILI**

Bu masal hem çocuklar hem yetişkinler için

Kafamızın içinde hislerimizi yöneten küçük canlılar olduğu fikrinden yola çıkarak olağanüstü bir evren yaratan 2015 yapımı Ters Yüz'ün ikinci filmi gösterime girdi. Estetiğiyle çocuksu görünüşe de, film yine psikolojik derinliği olan bir hikaye anlatıyor. **BURAK GÖRAL**

O2'den kapsamlı bir yaz seçkisi

• 'Okumadan yaz geçmez' diyenler için Zülfü Livaneli'den Gündüz Vassaf'a yeni çıkan kitaplar. • Tatilde de sergilerden vazgeçemeyenlere nokta atışı öneriler. • Bodrum'dan, Çeşme'den, Marmaris'ten yeni lezzet durakları. • Bu yazın fon müziği olmaya aday albümler... **Hepsi ve daha fazlası O2'de**

FINANCIAL TIMES

Turizm Avrupa'ya geriye götürüyor

Büyük teknoloji şirketleri yok, sanayi-de ABD ve Çin'le yarışmaktan uzaktalar, ticaretteki güçlerini de kaybediyorlar. Ancak Avrupa ülkeleri dünyada eşi benzeri olmayan turizm gelirleri elde ediyor. Bu konudaki ustahları ise diğer eksikleri görmelerini engelliyor. Turizmin modernleşme güdüsünü yok ettiğinin farkında değiller. **14'te**

Güneşin altında yeni bir şey yok **MEHMET Y. YILMAZ 2'de**

Demokrasi bir 'var olma' meselesi **BEKİR AĞIRDİR 25'te**

İngiltere seçiminin kilit ismi: Farage **ELÇİN POYRAZLAR 30'da**

Geleceğin anahtarını 'üçüncü yaşam'da **ÇAĞRI MERT BAKIRCI 22'de**

Bir Trumpzedenin çok acıklı hikayesi!

Pandemi döneminde Trump'ın baş sağlık danışmanı olan ABD'nin en saygın doktorlarından Anthony Fauci, o dönem yaşadıklarını kitaplaştırdı. Trump ile yaşadığı gerilime 70 sayfa ayıran Fauci "Başkanlığımın ilk gününden itibaren agresif saygısızlığıyla beni şoke etti. Hep öfkeliydi ve küfürler ediyordu" dedi. **32'de**

Fransa aşırı sağa karşı alarmda

Erken seçim kararı alan ülkede tansiyon yüksek. "Aşırı uclara oy vermeyin" diyen milli takım kaptanı Mbappe, aşırı sağcıların başbakan adayları Bardella'nın hedefinde. Sol cephe birlik kurdu, antifaşist gençler aşırı sağcılara karşı her gün sokakta. Sol ittifakın radikal vergi planlarını ırkçı bulan iş dünyası ise belirsiz vaatlerine rağmen aşırı sağa yaklaşma telaşında. **26'da**

THE ATHLETIC YAZARLARI ARDA'YA HAYRAN KALDI

Yüzü temiz, sol ayağı acımasız

Gürcistan'ı 3-1'le geçtiğimiz maçın Euro 2024'ün şu ana kadarki en iyi mücadelesi olduğu konusunda herkes hemfikir. Attığı muazzam golle galibiyette büyük pay sahibi olan Arda Güler'i yere göğe sığdıramayan The Athletic yazarları "uzaylı"ya benzettikleri genç yıldızımız için "Yüzü temiz, sol ayağı acımasız" dedi. **37'de**

OkSijen

Türkiye'nin Tek Hafta Sonu Gazetesi

SAYI 180 • 21-27 HAZİRAN 2024 • 40 TL

DÜNYANIN EN ÖNEMLİ FÜTÜRİSTİ RAY KURZWEIL THE ECONOMIST'E YAPAY ZEKAYI YAZDI

Bir asırlık ilerlemeyi bir seneye sığdırdı

İnsanlık yıllarca çözüm aradığı sorulara bir gecede yanıt bulan yapay zeka sayesinde tarihi bir sıçramanın eşliğinde. Bu devrimin sayısız faydası olacak ama etkisi en çok enerji, sanayi ve tıp alanlarında görülecek

Tarih boyunca insanlar tüm teknolojilerde kullanılmak üzere 20 bin kararlı inorganik bileşen keşfetmişti. Google'ın Gnome AI uygulaması bu rakamı bir gecede 421 bine çıkardı. Bildiğimiz 190 bin protein şekli vardı. DeepMind'in AlphaFold 2'si bu listeye kısa süre içinde 200 milyondan fazla protein ekledi. Yapay zekanın ihtiyacı duyduğu işlem gücü arttıkça keşiflerinin sayısı da artacak.

Yapay zekanın avantajı, uzun laboratuvar süreçlerine gerek kalmadan simülasyonlarla çözüme ulaşabilmesi. Batarya teknolojisindeki sorunları çözdüğünde, güneş enerjisi bedava olacak kadar bollaşacak. Değerli elementlere alternatif bulmasıyla sanayi üretiminde maliyetler düşecek. Hücresel biyolojiye tam hakimiyet sağlandığında ise ömrümüzü uzatacak. Hepsinin çok yakınındayız.

Kurzweil yapay zeka sayesinde 2029 ile 2035 yılları arasında yaşanmanın ölümlerini artıran bir etken olmaktan çıkacağını savunuyor.

28 yıl sonra ilk yeni antibiyotik

Neslimizi tehdit eden antibiyotik direncini aşmak da yapay zeka sayesinde mümkün olabilir. Son 28 yılda dirençli bakterilere karşı yeni antibiyotik bulunamamıştı, ta ki yapay zeka meseleye el atana kadar. Harvard ve MIT'nin geliştirdiği yapay zeka 12 milyon potansiyel bileşeni tarayarak yeni bir antibiyotik sınıfı buldu.

Ekonomik krizi önceden bilecek

Dünya Ekonomik Forumu'nun son raporuna göre, yapay zeka sayesinde finansal krizler önceden tahmin edilebilecek. Eğitimden ulusal güvenliğe kadar her türlü alanda kullanılabilen yapay zekanın tarımsal verimi de en üst düzeye çıkaracağı belirtiliyor.

UĞUR KOÇBAŞI hazırladı 20-21'de

MALUMAT

NVIDIA'nın yükselişi bir çöküşe döner mi?

Yapay zeka çipleri üreten ve 3.3 trilyon dolarlık değeriyle dünyanın en değerli şirketi olan NVIDIA, bu performansını %78.4'lük olağanüstü brüt kâr marjına borçlu. Ancak bu yükselişe şüpheyle yaklaşanlar var. Kimi analistlere göre yapay zeka çöküşü, şişen bir balonun tüm özelliklerini taşıyor. Kimileri ise "Yaptıkları çip yüzyılın en önemli icadı" diyor. **19'da**

İsrail operasyonlarına bayramda ara vermezken, sıcakların da vurduğu Gazzeli ise nefes almak için sahile akın etti.

İsrailli profesörün isyanı

"Annem babam soykırımından kurtuldu, oğlum Hamas'ın elinde esir... Ama İsrail hükümeti yanlış yapıyor"

Tarih profesörü Jonathan Dekel-Chen, 35 yaşındaki oğlunun Hamas'ın elinde olduğunu hatırlatarak başladığı The New York Times'taki yazısında, İsrail hükümetinin Gazze politikasını hedef aldı:

"Hükümet küstah ve kibirli bir tavra büründü. Siyasi emellerle Holokost'u hatırlamak tarihsel açıdan isabetli değil. Analizleri ciddiye alsalar, Hamas saldırısı büyük ihtimalle yaşanmayacaktı." **28'de**

Ölümün kare ası her yıl milyonlarca can alıyor

DSÖ'nün son raporu, Avrupa'da her dört ölümden birinin nedeninin tütün, alkol, ultra işlenmiş gıdalar veya fosil yakıtlar olduğunu ortaya koydu. Yılda 2.7 milyon can kaybına neden olan ölümcül kare as için raporda "Çokuluslu şirketlerin tüketiciyi yanıltıcı kampanyaları ve lobi faaliyetleri çok etkili" denildi. **10'da**

Yedikleriniz sizi Alzheimer yapabilir

Beş yıl önce kimse Alzheimer'ın yaşam tarzıyla ilgili olduğunu düşünmüyordu. Ancak artık diyetin etkisini biliyoruz. Egzersiz ve besinlerin önemi büyük. B12 ve D vitamini eksiklikleri çok kritik. Toksinler, bağırsak mikrobiyomu, insülin direnci ve kan şekeri de risk faktörleri. **DR. MARK HYMAN 8-9'da**

Boeing ve Airbus'ı korkutan titanyum

Boeing'in daha önce de başını ağrıtan taseronu Spirit AeroSystems'in hem ABD'li üreticiye hem de Airbus'a sahte belgelerle Çin titanyumu sattığı ortaya çıktı. Havaçılığa uygunluğu bilinmeyen malzeme çok sayıda uçağa kullanıldı. FAA şimdi parçaların güvenliğini araştırıyor. **ZEYNEP TÜFEKÇİ 17'de**

TL bundan sonra reel değer kazanır mı?

Piyasaların gündemindeki kritik soru bu. Son Piyasa Katılımcıları Anketi'ne göre yılın kalan 7 ay için enflasyon beklentisi %16.9. Aynı dönemdeki dolar kuru artış beklentisi %15. Bu rakamlar bize TL için değerlenmenin esas kısmının yaşandığını, kalan dönem için kayda değer bir payın kalmadığını gösteriyor. **13'te**

HALUK BÜRÜMCEKÇİ'nin yazısı

Çin'e ek vergi BMW ve Tesla'ya da vurdu

Çin menşeli otomobillerle getirilen yüzde 40'luk ilave gümrük vergisi fiyatlara yüzde 36'luk zam olarak yansıtacak. Etkilenecekler arasında sadece Çinli markalar değil, Çin'de üretilen BMW iX3, Mercedes E Long, Volvo S60, Mini Cooper ve Tesla Model 3 de var. **16'da**

EMRE ÖZPEYNİRCİ'nin yazısı

20 milyar \$'lık batık için büyük kapışma

Kolombiya kendi kararlarında 316 yıl önce 200 ton altın, gümüş ve zümrütle batan İspanyol San Jose kalyonunu çıkarmak için harekete geçince ortaklık karıştı. İspanya ve Kolombiya "Batık benim", Peru "Madenler buradan çıkarıldı", Boliviya "Bizim işçiler çıkardı" diyor. Gemiye bulan ABD'li şirket hazinenin yansını istiyor. **31'de**

Kalyon, İngiliz donanmasından kaçarken batmıştı.

9 772718 075113

Güneşin altında yeni bir şey yok

Kutsal kitaplardaki anlatılarda da günümüz dünyasında da her şey aynı zeminde cereyan ediyor: Kadınları etkilemek isteyen erkekler ve beğendiği tek bir erkeği kendisine bağlamak isteyen kadınlar! Bir erkek hayatta ne yapıyorsa, hep bir kadını etkilemek için yapıyor...

Mehmet Y. Yılmaz

Saba Melikesi Belkis, bugün Etiyopya ve Yemen'in bulunduğu bölgede hüküm sürdüğü rivayet edilen Saba Krallığı'nın hükümdarıydı.

Modern arkeoloji bilimi böyle bir medeniyetin varlığını henüz kanıtlamamış olmakla birlikte kutsal kitaplarda varlığından söz edilen bir ülke bu.

Kutsal kitaplarda varlığı bildirilen bir ülkeyi, nasıl olur da bulamazlar demeyiniz lütfen.

İnançları tartışabilecek durumda değiliz, arkeoloji biliminin temel varsayımlarını tartışmak da sizi bilmem ama beni aşar.

Kim bilir belki de arkeologlar buldular da bunu kendilerine saklıyorlardır!

İslam kültüründe Belkis olarak adlandırılan melike, kendi "memleketinde" Makeda adıyla bilinir.

Habeşi lisanında "bu şekilde değil, böyle değil" anlamına gelen bir sözcük bu.

Bazı kaynaklarda Lilith ve Nikola olarak da isimlendiriliyor. Biz, Belkis'i tercih ediyoruz, bu konuda da bir polemige girmeye gerek yok sanırım.

Nasıl bir kişilik olduğunu tahmin etmek zor değil.

Çok zengin bir ülkenin tek hâkimi olan bir kadın!

O vakit estetik ameliyatlar bilinmiyordu kuşkusuz ama onun da sahip olduğu onca zenginlikle kendisini güzelleştirecek bazı yöntemler kullanmış olabileceğini tahmin etmek zor değil.

Saçlarını palmye yağıyla ovduğunu, sabahları keçi sütü banyosunda yarım saat geçirdiğini, her salı akşamı yatmadan önce toz kakule ve toz tarçın ile bulamaç haline getirilmiş çiçek balından bir maskeyi yüzüne uyguladığını tahmin edebiliriz.

BUGÜNÜN PETROL ZENGİNERİ GİBİ...

Bunları denemeye kalkmayın tabii, "olsa olsa" yöntemi kullanarak uydurdum.

Belkis büyük olasılıkla bugünün petrol zengini şeyhlerinin şımartılmış kızları gibi olmalı. Gününü aylıklıkla geçiren, müzik dinleyip dans eden bir genç kadın!

Gerçi bu tanımlamada biraz

oryantalist bir hava koktuğunu ve bunun beni rahatsız ettiğini de söylemeliyim.

Avrupalı gezginlerin de katkısıyla Batı'da böyle gizemli bir "Doğulu kadın" imajı yaratılmış, biz de sanki Doğulu değil de Batılıymışız gibi bunları tekrarlayıp duruyoruz.

Belkis, Rönesans'tan sonra beyaz tenli bir kadın olarak çizilmiş de yaşadığı ülkeyi ve genel olarak Afrika halklarının ten rengini dikkate alarak aslında hayli koyu bir tene sahip olduğunu söyleyebiliriz. Veteran manken

İman Abdülmecit gibi yani!

Beyazperdede önce Gina Lollobrigida tarafından canlandırılmıştı, hiç olmazsa esmer ve siyah saçlı güzel bir kadını Gina.

Filmin daha sonraki çevriminde doğru yol bulundu, Belkis'i Halle Berry oynadı ki en azından rengin tutturulduğunu söyleyebiliriz, oyunculuk dersiniz, eh işte!

Belkis zenginliğini ve ününü duyduğu Kral Solomon'u (Süleyman Peygamber olarak tanıyoruz) ziyarete gelmişti ve gelirken de yanında hediye olarak 4.5 ton altın getirmişti.

O günkü ulaşım olanaklarını ve ölçü birimlerini dikkate aldığımızda bu kadar altını nasıl taşıdı, taşımak için kaç katır ve deve gerekirdi, o develeri güdecek personelin iâşesi için kaç deve yükü yiyecek içecek taşınmalıydı gibi soruları sormayın lütfen.

Kutsal kitaplarda yazılanları tartışmamaya karar vermiştik, hatırlarsınız.

Tabii bir de Belkis Hanım'ın o yolculuk sırasında konforunun sağlanması sorunu da var.

Konaklamalar için içi kuş tüyü yastıklar ve değerli halılarla doldurulacak dev bir çadır, nedimleri ve uşakları için ayrı çadırlar filan.

Yanında 4.5 ton altın taşıyan bir kadını korumak için de küçük bir ordu gerekirdi. Onların iâşe ve ibatesi de ciddi bir aritmetik problemi olmalı.

Lafı uzattım, neresinden baksanız bugünün bir tümen askerine denk gelecek bir kalabalığın Etiyopya'dan kalkıp Kudüs'e yolculuğunu gözünüzi önüne getirmeye çalışın.

KRAL'A AVLANAN KENDİSİ OLDU

Bunu yaparken kendi zenginliği ile Kral'ı etkilemek istediğini varsayabiliriz.

Ama "avlanan" kendisi oldu, Kral'ın bilgeliği ve zenginliği karşısında dili tutuldu ve aşık oldu.

Kral Hazreti Süleyman'ın 700 karısı ve 300 cariyesi olduğu rivayeti de var.

700 eşi ve 300 cariyesinin her biri, "bu akşam belki bana gelir" diye kuş sütü eksik olmayan bir sofraya hazırlıyor ve bekliyorlar mı ki Hazret gelsin.

Bunun şöyle bir sonucu oluşmuş: Kral'ın uğramadığı 999 evde pişen yemekler, mezeler, tatlılar, yıkanıp sofraya konan meyveler filan fakirlerin karnını doyurmaya yarıyormuş.

Hazreti Süleyman inanişeye göre hayvanlara ve "üç harfile-re" talimat verebiliyordu.

Mutfağında pişen hayvanlar ve kuşların Kral'ın mutfağına kendi istekleriyle koşarak girip fırına atıldıkları da bir başka rivayet.

Normal olarak bir erkeğin arzulanmış şeyler çoğunlukla gerçeklikten bağımsızdır. Benim 60

metrelik şahane bir yelkenli ile dünya turuna çıkmaya hayalim gibi!

Çocukken de çok hayal kurardım, rahmetli anneannem beni gerçek dünyaya döndürmek için çok çabalamıştı.

Kadınlar ise daha gerçekçidir, gerçek olan şeyler arasından istediği şeyin ne olduğunu keşfeder, ona yönelir.

Ama dedim ya "normal olandan" söz ediyoruz.

Bazen Yin ve Yang bir insanın içinde öyle bir bileşim yaratabilir ki zaten onlara "erkek gibi

kadın" diyoruz! Erkekse de "bir genç kız kalbine sahip" tanımlaması, başka çağrışımlar yaratmaması açısından daha uygun!

HANGİ ERKEĞİN HOŞUNA GİTMEZ?

Saba Melikesi'nin develere altın yüklerini sararak, Kral Süleyman'ı etkilemek hayaliyle yola çıkması da buna benzer bir Yin ve Yang oyunu olmalı. Ama sonunda kadın olarak bulunduğu gerçeğe aşık oldu.

Süleyman'ın gururunun da bu durumdan çok hoşnut olduğunu tahmin edebiliriz.

Bir kadının ilgisini çekmek, bir kadını kendisine aşık etmek hangi erkeğin hoşuna gitmez ki?

Zaten Süleyman Peygamber de kendisine aşırı güvenen Belkis'i şaşırtmak için, camdan köşkünün zeminini billur ile kaplatmış, altından su akıtıp içine balıklar koymuştu.

Bazen Yin ve Yang bir insanda öyle bir bileşim yaratır ki zaten onlara "erkek gibi kadın" diyoruz! Erkekse de "bir genç kız kalbine sahip" tanımlaması, başka çağrışımlar yaratmaması açısından daha uygun!

Camdan köşke giren Belkis bir suyun içinden geçeceğini zannederek eteklerini topladığında çevredekilerin gülüp gülmедiklerini bilemiyoruz. Din kitapları, tanımı gereği bir editörün elinden geçmediği için bazı ayrıntılar doğal olarak ihmal edilebiliyor.

Kutsal metinler bu olay nedeniyle Belkis'in, Hazreti İbrahim geleneğine uygun olarak tek tanrının varlığını kabul ettiğini belirtiyor.

Ben böyle yazınca olay daha çok bir magazin haberine benzedi ama doğrusunu isterseniz günümüz dedikodu haberleri de üç aşığı beş yukarı aynı zeminde yapılan davranışlardan kaynaklanıyor.

Günümüz dünyasında da her şey aynı zeminde cereyan ediyor: Kadınları etkilemek isteyen erkekler ve beğendiği tek bir erkeği kendisine bağlamak isteyen kadınlar!

Bir erkek hayatta ne yapıyorsa, onu hep bir kadını etkilemek için yapıyor.

Belki camdan köşkler yapıp zeminine billur döşemek herkesin altından kalkabileceği bir şey değil ama biz fani ve sıradan erkeklerin küçük çabalarının işe yaramadığını da kimse iddia edemez.

Hazreti Süleyman taa o vakit söylemiş zaten: "Güneşin altında yeni bir şey yok!" •

BLUEMINT.COM

BLUEMINT

AKASYA MANDARIN ORIENTAL BODRUM MAXX ROYAL BODRUM VOGUE BODRUM MAXX ROYAL KEMER MOMO BEACH ÇEŞME

+

twist.com.tr

#twisthotsummer

+

ECE SÜKAN

Yoğun bir yaz sezonunun başlangıcı, geçen hafta Milano 2025 İlkbahar / Yaz Erkek Moda Haftası'yla yapıldı. Alessandro Michele'in sürpriz Valentino çıkış koleksiyonundan Zegna podyumunda rastladığımız tanıdık ünlü yüzlere, birkaç gün boyunca Milano'da özellikle sonbahar / kış ciddiyetine kıyasla çok daha rahat ve keyifli, ilginç dokulara ve ince detaylara odaklı bir rüzgar esti. Haftanın en çok konuşulanlarından birisi, 28 Mart'ta Valentino'nun yeni kreatif direktörü olarak açıklanan, öncesinde aynı rolü yıllarca Gucci'de doldurmuş Alessandro Michele'nin sürpriz çıkışıydı. Moda haftasının son günü olan pazartesi, yani Gucci'deki varisi Sabato De Sarno'nun şovuyla aynı sabah, Michele sadece iki ayda ortaya çıkardığı androjen, cinsiyet kalıplarının dışına çıkan 'lookbook'uyla hazır giyimden el çantalarına,

Kalıpların dışına çıkan erkek moda haftası

Milano Erkek Moda Haftası'nda öne çıkan defileler, giyimde cinsiyet kurallarına bakış açısının ne kadar değiştiğini bir kez daha ortaya koydu

ayakkabılardan ipek şallara uzanan 260 parça sundu.

Fırfırlı bluzlar

Koleksiyon sadece bir teaser değil, Michele'nin Gucci'de geçirdiği uzun soluklu dönemde özenle oluşturduğu kendine has moda anlayışının Valentino'nun imza kodlarıyla nasıl harmanlanacağını detaylı bir özetiydi. Cepleri V motifli kemerli fildişi 'peacoat'lar ve özel dikim elbiselerin üzerine giydirilmiş crop ceketler Valentino Garavani'nin 1968'deki beyaz temalı çıkış koleksiyonuna atıfta bulunuyordu.

Valentino

Alessandro Michele

Daha feminen 'look'lar da görülen türban tarzı şapkalar ve sıra sıra inciler ise Michele'ye has bir imzaydı. Koleksiyonun genelinde tercih edilen cinsiyet normlarının dışına çıkan styling ise erkek modellere geniş pelerinler ve fırfırlı boğazlı bluzlar, kadınlara ise Garavani'nin

70'lerde kendisinin bile giymiş olabileceği geniş paça takımlar giydirdi.

Milano'dan akıllarda kalan bir başka koleksiyon ise artistik direktör Alessandro Sartori'nin liderliğindeki Zegna'ya aitti. İtalyan bir modaevi olan Zegna'nın genel merkezi olan Milano'nun Linate havaalanına yakın endüstriyel bir alanda gerçekleştirilen defile, bir "keten tarlasını" anımsatacak şekilde kurulan mekanda "L'Oasi di Lino" (Keten Vahası) temasını hayata geçirdi. Bu koleksiyonla Sartori'nin rahatlayıp eğlenerek adeta yaz mevsiminin güneşi altında mayıştığı ve hafif yaz kumaşlarını ön plana çıkardığı hissedildi. Uçuş resmi giysileri dik yakalı yelekler, desenli ipek takımlar ve örgü gömleklerin takip ettiği defileye aynı kumaştan kesilmiş çift tonlu polo yakalar, hafif ceketler ve kısa şortlar eşlik etti. Defilenin kapanışını ise Zegna'nın ilham kaynaklarından kabul edilen Mads Mikkelsen yaptı. Finalin ardından Sartori dakikalarda ayakta alkışlandı.

Gucci'de genç, ferah, canlı hava

Bir başka İtalyan moda devi olan Gucci'nin defilesi ise

1930'larda inşa edilmiş bir galeri olan Triennale di Milano'da, Valentino'yla aynı sabah gerçekleşti. Giovanni Muzio tarafından tasarlanan alanın beyaz çizgileri ve ışık dolu atriyumu, kreatif direktör Sabato de Sarno için yeni bir başlangıç ve güçlü bir Gucci vizyonunun temsili olarak yorumlandı. Sörf ten ilham alınarak hazırlanan koleksiyonda hissedilen görsel netlik, grafik kısa kollu gömlek takımları, plaj terlikleri ve Gucci logolu iplerle boyuna asılan güneş gözlükleriyle ortaya kondu. Genç, ferah ve canlı bir hava

Gucci

Gucci

Zegna

ithafen Milano'nun moda ve tasarım okullarında okuyan 400 genç tasarımcı da katılım gösterdi.

Markası JW Anderson için Jonathan Anderson, hipnoterapinin yarı uyuklu halinden esinlendi. Anderson'un bu koleksiyonu, Kuzey İrlandalı tasarımcının yaratıcılığının zirvesinde olduğunu gösteren, fikirlerin serbest çağrışımıyla şekillenen, tuhaf ve

baştan çıkarcı unsurları dengeli bir şekilde harmanlayan bir görsel sunumdu. Defile öne çıkan imza parçaların üçlü gruplar halinde sunulmasıyla başladı: Üç yorgan benzeri kapitone ceket, üç büyük boy iş yeleği (utility vest), üç şişirilmiş örgü hırka. Koleksiyonun devamında ise Anderson uzayan veya kısalan silüetler, devasa bir kravat ve kabarık dolgu tişörtleri kullanarak alışılmadık oran-orantılarla ve dokularla oynamaya devam etti.

Artık 'zorlayan kıyafet' isteniyor

Anderson'ın hayal dünyasında derinliklere doğru ilerledikçe, bastırılmış anılar ve rüyalar sürreal bir motif olarak ortaya çıktı. Bu motif, Anderson'un Kuzey İrlanda'da geçen çocukluğunun bir parçası olan Guinness işlemeli kazaklar ve çocuk kitaplarından çıkmış gibi duran ev resimleriyle işlenmiş örgü elbiseler gibi parçalarda görüldü. Anderson koleksiyonun serbest, özgür ruhlu havasının ilhamını Barcelona'daki Primavera Sound müzik festivalinde bulduğunu söyledi. "Genç nesillerin kıyafetlerle yaptıkları deneyler inanılmaz" diyen

JW Anderson

JW Anderson

Anderson, koleksiyonun arkasındaki düşünce sürecini "Erkek ve kadın giyimine bakış değişti. Artık insanlar onları gerçekten zorlayan bir şeyler istiyor" sözleriyle anlattı. •

ALDO

PILLOW WALK™

Comfy shoes for your summer life

www.aldoshoes.com.tr

+

BOYNER

SUMMER VIBES

+

Sosyal medya ve çocuklar: Korkmakta haklı mıyız?

Türkiye'nin 61 ilindeki 185 okuldan 8-19 yaş arası 5 bin 66 çocuk ve ergenle sosyal medya kullanımı araştırılmış. Buna göre Türkiye'de çocukların yüzde 35'i internet bağımlısı

Sosyal medya kullanımı yaşla artıyor, lise öğrencileri en aktif olanlar. Kızlar interneti daha çok mesajlaşma ve sosyalleşme için, erkekler ise daha çok oyun oynamak için kullanıyor

Selçuk Şirin

Geçen hafta Barack Obama 130 milyonu aşkın takipçisine sosyal medyanın çocukların ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkisini azaltacak yasal düzenlemelerin yapılması çağrısında bulundu. ABD'de bir nevi ulusal sağlık sözcüsü sayılan Surgeon General New York Times için yazdığı makalede sosyal medya platformlarına uyarıcı etiketler konulmasını talep ediyor. California Valisi Gevin Newsome akıllı telefonların okullara girişini yasaklamak için düğmeye bastı. Utah eyaletinde ebeveynin izni olmadan çocuklar telefonlarına

belli başlı sosyal medya uygulamalarını indiremiyor. Malum Amerika'da bir süredir TikTok'un topyekün yasaklanması gündemde. Bütün bu gelişmelerin Amerika'da başlaması rastlantı değil zira sosyal medya furysı dünyaya Amerika'dan yayıldı. Amerikalı çocuklar sosyal medya ile dünyadaki akranlarından biraz daha erken tanıştı ve elimizdeki veriler sosyal medyanın çocukların ruh sağlığını ciddi anlamda zedelediğini gösteriyor.

Türkiye'de durum nedir?

Bu yazıyı Lizbon'da, dünyanın dört bir yerinden gelen çocuk ve ergenlik araştırmacılarının katıldığı bir konferansta yazıyorum. Ancak tesadüf bu ya, tam ben yazarken karşıma Türkiye'de çocukların ve gençlerin sosyal

“
Kızlar Snapchat ve WhatsApp'ı, erkekler YouTube, Discord/Twitch ve Facebook'u tercih ediyor. İlkokul öğrencileri en yüksek oranda Facebook kullanıyor

medya kullanımını araştıran çok kapsamlı bir çalışma çıktı. Dr. İlnur Çoban, Ege Üniversitesi'nde yaptığı doktora tezinde Türkiye'nin 61 ilindeki 185 okuldan 8-19 yaş arası 5 bin 66 çocuk ve ergenden toplanan verileri incelemiştir. Katılımcılar ilkokul (N=1137), ortaokul (N=2217) ve lise (N=1712) öğrencileri. Araştırmanın benim için kıymetli bir başka yanı boylamsal olması,

yani aynı kişiden bir sene arayla iki farklı zamanda veri toplanmış.

Takıntılı internet kullanımı kızlarda en yüksek

Ülkemizde çocuk ve gençlerin sosyal medya kullanımı yaşla birlikte artıyor, lise öğrencileri en aktif olanlar. Kızlar interneti daha çok mesajlaşma ve sosyalleşme için, erkekler ise daha çok oyun oynamak için kullanıyor. Kızlar Snapchat ve WhatsApp'ı tercih ederken, erkekler YouTube, Discord/Twitch ve Facebook'u tercih ediyor. Garip bir şekilde, ilkokul öğrencileri en yüksek oranda Facebook kullanıyor. Burada

sebebi Facebook hesapları gerektiren oyunlar olsa gerek. Araştırmada takıntılı internet kullanımı ayrıca ölçülmüş. Takıntılı boyutta internet bağımlısı olanların oranı yaş arttıkça yükseliyor. Takıntılı internet kullanımının kırdı yaşayan ilkokul öğrencilerinde ve kentte yaşayan kız öğrencilerde en yüksek seviyede olması açıkçası beni epey düşündürdü.

Aşırı korumacı ebeveynlik işe yaramıyor!

Bu araştırmadan ebeveynlere de ilginç bir sonuç çıkmış: Ebeveynin aşırı korumacı olması bir risk faktörü, yani bağımlılığı artırıyor. Çocuğun kendini ebeveynlerine açması ise internet kullanımını ve bağımlılığını görece olarak azaltıyor. Boylamsal analize baktığımızda sadece bir yıl gibi kısa bir sürede bile öğrencilerin her yaş grubunda giderek daha çok internet kullanıldığı tespit edilmiş. Özetle, tahmin edebileceğimiz gibi, Türkiye'de de tüm dünyada olduğu gibi çocuklar ve gençler giderek artan bir oranda internet bağımlısı oluyor.

Aşırı sosyal medya kullanımının faturası ağır oluyor

Aşırı derecede sosyal medya kullanımı göz yorgunluğu, baş ağrısı ve uyku bozuklukları gibi sağlık sorunlarına yol açabilir. Ayrıca, aşırı ekran kullanımı hareketsiz yaşam tarzını teşvik ederek obezite riskini artırabilir. Sosyal medyanın asıl yaralayıcı etkisi gençlerin ruh sağlığında gözleniyor. Takıntılı boyutlarda sosyal medya kullanan gençlerin özgüveni zayıflıyor. Mükemmeliyetçi ve kıyaslamacı tutumlar, depresyon ve anksiyete gibi psikolojik sorunlara yol açabiliyor. Ayrıca, daha evvel bu köşede yazdığım sosyal medya üzerinden siber zorbalık gibi olumsuz deneyimler de gençlerin ruh sağlığını tehdit edebilir. Aşırı sosyal medya kullanımı, gençlerin ders çalışma alışkanlıklarını ve akademik performanslarını da olumsuz etkiliyor. Sürekli ekran başında olan çocuklarda daha fazla dikkat dağınıklığı gözleniyor ki bu da çocukların öğrenme süreçlerini olumsuz yönde etkileyebilir.

Ne yapmalı?

Açıkçası sosyal medya konusunda ailelerin elinde çok fazla güç yok. Asıl yapılması gerekenler ülke olarak ve daha geniş anlamda insanlık olarak sosyal medya ve genelde internet kullanımını çocuklar ve gençler için baştan ele almak. Dünya her teknolojik gelişimde olduğu gibi biraz da bilmeden daldı bu sürece. Şimdi artık elimizde veriler var. Artık aşırı sosyal medya kullanımının birtakım zararlı sonuçlarını görüyoruz. O nedenle yeni politikalar geli-

tirmemiz gerekiyor. Obama'nın çağrısı bu anlamda önemli. Tabii ki milyarlarca dolarlık bütçesi olan sosyal medya şirketleri tek başlarına bazı kısıtlamalar getirmeyecek. O şirketlerin amacı mümkün olan en erken yaşta itibaren çocukları internet bağımlısı yapmak ve hissedarlarını zengin etmek. O nedenle bizlerin politikaçılar üzerinde baskı kurarak karşı bir hamleyi gerçekleştirmemiz gerekiyor. Bu anlamda çocukların sahip olduğu cihazlarda başta TikTok ve Instagram olmak üzere sosyal medya platformlarının yaşa göre sınırlandırılması ilk başta akla gelen çözüm. Bir başka adım, sosyal medyada paylaşılan ve çocuklar için zararlı olduğu gibi yetişkinler için de sakıncalı olan içeriklerin tıpkı televizyonda olduğu gibi yaygın bir şekilde paylaşılmasının önüne geçilmesi. Bir başka deyişle, yasalarla şiddet ve istismarı herkesin gözünün içine sokan algoritmaların değiştirilmesi gerekiyor. Son olarak, başta okullar olmak üzere gençlerin çocukların ve gençlerin bulunduğu ortamlarda akıllı telefonların tamamen yasaklanması. Bu konuda Türkiye okullarda kural koydu ama her alanda olduğu gibi bu alanda da maalesef kural koymak kurala uymak demek değil. Çocukların okulda sosyal medyaya ve akıllı telefona ulaşması onların öğrenmelerinin önündeki en büyük engel, mutlaka sınırlamamız gerekiyor.

Ebeveynlerin elindeki en güçlü araç

Bu genel yasal düzenlemelerin ötesinde ailelerin elindeki en büyük güç, evde ekran zamanını belirlemek ve çocukların hangi yaşta itibaren hangi ekrana ve cihaza ulaşabileceğine karar vermek. Bunun için elbette ilk yapılması gereken mümkün olduğu kadar geç yaşta çocukları ekranla buluşturmak. Eskiden 3 yaş diyorlardık, bu artık ne kadar mümkün bilemiyoruz ama denemek lazım. İkinci olarak ekran zamanını yaşla birlikte sınırlamak gerekiyor. Okul öncesi dönemde günde 2 saat bu anlamda belki bir kriter olabilir.

Bunun ötesinde çocukların ve ergenlerin mümkün olduğunca geç yaşta akıllı telefona sahip olması gerekiyor. Liseye kadar akıllı telefonun çocuklara alınmaması giderek dünyada yaygınlaşan bir akım. Telefon olarak eski analog cihazlar alınabilir.

Dijital detoks!

Son olarak benim de kendi çocuklarımla zaman zaman denediğim ve Yetişin Çocuklar kitabımda detaylarını paylaştığım bir önerim var: Dijital detoks! Biz bir ay mola vermiştik bizim çocuklar ergenlik dönemine girerken. Hem benim hem çocukların davranışlarını gözden geçirmesine sebep olması dahil pek çok faydasını görmüştük. Bu detoksu belirli aralıklarla yapmak, gençlerin sosyal medyadan uzaklaşarak dinlenmelerini ve zihinsel sağlıklarını korumalarını sağlayabilir. •

MERT ALAŞ: YARATTIĞIM İÇKİ DE KENDİ HİKAYEME UYMALIYDI

İstedğim lezzete 5 yılda 680 denemede ulaştım

Dünyanın önde gelen fotoğrafçıları arasında sayılan Mert Alaş, en sevdiği içki olan cini kendi yapmaya karar verdi ve Seventy One'ı yarattı: "Yapım sürecinde Madonna, Kate Moss, Dua Lipa, Donatella Versace içkimi tattı, notlarını paylaştı"

ZEYNEP ATMACA
zeynepa@gazeteoksijen.com

Güzel olanı ya da var olanın güzel yanını görme yeteneğini mesleğine çevirmiş ve dünyanın en ünlü moda karelerini yakalamış isimlerden biri olan fotoğraf sanatçısı Mert Alaş. Hünlerini bu defa cin markası Seventy One'ı yaratmak için kullandı. En sevdiği içki konusunda son derece seçici davrandı, kendisinin ve çevresinin içeceği cini ortaya çıkardı. Seventy One'ın tanıtım partisi için İstanbul'da olan Alaş'la bir araya geldik.

Seventy One'ı gece hayatına bir saygı duruşu olarak yarattığınız doğru mu?

Gece hayatı denince bazen farklı anlaşılıyor. Gecenin benim için yeri özel. Bir kere renk farkı var; karanlıkta bütün renklerin, ışılıtların çok daha dramatik bir parlaklığı olduğunu hissediyorum. Gecenin sessizliğinde kuş, rüzgar, deniz, dalga, müzik gibi özel sesler bize çok daha enteresan şekilde hitap ediyor. Herkes yatıktan sonra kendi dünyamın içine girip çalışmayı çok severim. Gece hayatına saygı duruşu derken bahsettiğim de diskosu, müziği, çalgıcısı değil aslında. O sessizlik ve karanlıktaki güzelliği yakalamaktı.

Türk limonunun Isparta gülünün en iyisi olmalıydı

Neler tetikledi sizi?

Bir kere cini çok seviyordum. Çocukluğumda annemlerin elindeki cin toniği hatırlıyorum. 1980'lerden kalma bir ismi, bir havası var hatıralarımda. Son yıllarda içimdeki ses yine "Bunu nasıl güzelleştiririm, buna ne katabilirim?" diye düşünmeye başlamıştı. Sadece yaratacağım cinin tadından değil, hikayesinden de heyecanlanmaya başladım. Birçok içki imalatçısı gezdim ve bu sırada kafamda birçok soru işareti oluştu. Bu soruların yanıtlarını ararken direkt olarak parfüm damıtma yöntemini

Küçükken biri bana "Sen şu insan gibi giyiniyorsun, onun gibi dans ediyorsun" dediğinde dünya başıma yıkıldı. Kimseye benzemek istemezdim, tersine başkalarına örnek olayım isterdim

"Sanata yapay zeka gibi bir tehlike gerekiyordu"

Dünyanın önde gelen fotoğrafçılarından birisiniz. Yapay zekayla yaratılan fotoğraflarla ilgili ne düşünüyorsunuz?

Onları oyun gibi görüyorum. Aslında bence

insanoğlunun böyle bir tehlikeye ihtiyacı vardı. Asıl şimdi gerçek sanatçıya, sese, müziğe rağbet edecek insanlar. Bu tehlike benim rönesans diye bahsettiğim dönemin gelişini hızlandıracak.

ne yönelim. Normal cin yapımında içindeki tüm bitki ve meyveleri aynı anda, birlikte damıtıyorlar. Oysa parfüm yapımında her biri tek tek ve ayrı ayrı damıtılıyor. Ben de öyle yapmak istedim. "İçimde en iyi Türk greyfurtu, Türk limonu ve Isparta gülü olmalı" diye düşündüm. Hepsini ayrı bir şekilde damıtırsanız ne değişir diye görmek istedim ve arada korkunç bir fark olduğunu gördüm. Tabii çok daha fazla vakit alıyordu ve ticari olarak çok anlamlı değildi. Herkes bana "Sen deli misin?" dedi, "Ben böyle yapmak istiyordum" dedim. Ortaya çıkan ürün de çok farklı oldu.

8-9 saatlik işi 2 bin saatlik iş haline getirdim

İki damıtma şekli arasında süre olarak nasıl bir fark vardı?

Bir cini aslında sekiz-dokuz saatte yapmak mümkün. Benim yaptığım işlem 2 bin saat sürüyor. Bu 2 bin saatten sonra bir de normalde ürünün yapımında olmayan bir şeye geçiyorum, fiçılarda bekletiyorum. Çünkü benim hayalim içine hiçbir şey katmaya gerek kalmayan bir cin yapmaktı. Tek başına içilen içkilerin fiçıda bekletildiğini öğrenince ben de farklı fiçılar denedim. Sonunda konyak, şeri ve meşe fiçısında karar kıldım. Şeri şeker katmadan bir tatlılık verdi, konyak tüm aromaları yumuşatıp keskinliğini aldı, boş meşe fiçısında bekletmek de bir tazelik kattığı için istedim. Yarattığım hikayeye uymalıydı. Ağır ve yavaş bir gece hayatını sevmem. Böylece tek buzla içilebilecek, tam istediğim gibi bir içki oldu. Fiçılarda beklemesi ona istediğim daha sarımsı rengi de verdi. Bekleme süresi o kadar önemli ki, tam istediğimiz süreyi tutturmak için defalarca kez deneme yaptık. Sonunda tam 71 günde istediğimiz kıvama ulaştı. 71 ayrıca doğum yılım olduğu için de markanın ismi de o oldu.

Neden parfüm şişesine benziyor?

Seventy One dünyasını kurarken çocukluğumda etkilediğim öğelere başvurdum. Mesela çocukluğum Bodrum'da geçti, Milas'a yakın bir yerde arkadaşımın ailesinin bahçeleri vardı. Oradaki limonları, portakalları hatırlıyordum, Isparta'nın güllerinin kokusunu hatırladım... Bu hikayede Türkiye'den bir şeyler olsun istiyordum. Parfüm, art deco mobilyalar, binalar, bunlar da çok sevdiğim şeyler... Şişeyi düşünürken onlara baktım, çok sade bir şey olsun istedim... Tabii bir de farklı olma hastalığım da var. Ne yaparım da insanları şaşırtırım diye düşünüyordum. Parfüm şişesine

Seventy One'ın şişesi parfüm şişelerini andırıyor.

dir. "Luxury" detayların toplamıdır; yoksa süslü bir şişe, iki ünlü insan, bu sürdürülebilir bir yaklaşım değil. Gerçek bir ürün, gerçek bir hikaye ve gerçek bir yenilik gerekiyordu. 30 yıldır hayatımı verdiğim sanatımın imzasını ancak çok farklı bir ürüne vermeliydim. Beş yılda yaklaşık 680 tane Seventy One'dan sonra "oldu" diyebilirdim.

Bu ürünü sanırım zaten biraz kendiniz ve yakın çevreniz için yarattınız değil mi?

Ben tek çocuğum. Hayatım boyunca paylaşmak, vermek, göstermek istedim. Seventy One tabii ki böyle bir hikayenin parçası. Bu beş yıllık yapım sürecinde Madonna'dan Kate Moss'a, Donatella Versace'den Dua Lipa'ya, tasarımcıları, sanatçıları evimde bir masada bir araya getirip onlara tadımlar yaptırdım, notlar paylaşmalarını istedim. Markanın doğumu için çok önemli günlerdi. •

Çalışırken yakıtım: Kaos, uykusuzluk ve stres

Çok hareketli bir hayatınız var, sizi topraklayan, kendinize getiren bir rutininiz var mı?

Bahçıvanlık ve yemek yapmak. ABD'de çekim yaptığımda Los Angeles'tayım, oraya gider gitmez bahçemde işe giriyorum, Londra ve Ibiza'da da böyle. Hatta arkadaşlarımla evine gidince bile bahçeyle uğraşıyorum. Yemek yapmak da öyle ama zaten çekim sürecine girdiğimde bir kaos dünyasında olurum. Yani bir 'kaos Mert' var bir de 'doğa Mert'. Çalışırken kaos, adrenalin, uykusuzluk, stres bunlar benim yakıtım. Durduğum zaman ise sessizlik, bahçe, hayvan, güneş, gök, çimen bunlar beni besliyor. İnanın bazen Los Angeles veya Ibiza'ya gittiğim zaman bir hafta filan bir tek kelime bile etmiyorum. Tüm dünyaya kendimi kapatıyorum. Sadece ben, ağaç ve zihnim kalıyoruz. O beni kaotik sanat ve iş dünyasından özüme, insanlığımıza geri döndürüyor. Sonra tabii ki kaosa dönüyorum.

Alzheimer vakalarının yarısı yaşam tarzı değişikliğiyle önlenebilir

Dr. Mark Hyman: Bu hafta Alzheimer ve genel olarak kadın sağlığı üzerine konuşacağız. Konuğum bu alandaki öncü çalışmaları tanıdığımız California eski first lady'si Maria Shriver. Hoş geldin Maria. Alzheimer'a ve genel olarak sağlıklı yaşama bakış geçmişte nasıldı? Bugün ne değişti?

Maria Shriver: Benim gençliğimde kimse uzun ve sağlıklı yaşam ihtimalinden, besinlerin gücünden, ruh sağlığından, duygusal ve manevi sağlıktan bahsetmezdi. Zamanın ruhu başkaydı ve bunlara yer yoktu. Ama hem ailemdeki hem bizzat yaşadığım sorunlar sonrası sağlık için önleyici tedbirler almanın önemini kavrayıp harekete geçtim. Çünkü bir kez hastalandıktan sonra sadece antidepressan gibi ilaçlar kullanmanın çoğu zaman işe yaramadığını gördüm.

Dr. Mark Hyman: Sonra bazı kan tahlilleri yaptırıldı.

Maria Shriver: Evet, birçok ilginç sonuç bulduk.

Dr. Mark Hyman: Aslında hepsi erken teşhis edilirse düzeltilebilecek küçük sorunlardı. Ama müdahale edilmediğinde sağlıklı bir hayattan hasta bir yaşama geçebiliyoruz.

Maria Shriver: Evet, sonra yıllar içinde muhabir, yazar, belgeselci ve film yapımcısı olarak çevremi gözlemleyen kadınlarda Alzheimer hastalığının giderek yaygınlaştığını fark ettim. Bunun üzerine bazı uzmanlara danıştım ama gerçeği görmeye yanaşmıyorlardı. Devamında Alzheimer Derneği'yle işbirliğine giriştik. O dönemde California valisinin eşiydim.

Bugün Shriver Raporu olarak bilinen bir rapor hazırladık ve kadınlarda Alzheimer'ın gündeme gelmesini sağladık çünkü bu hastalığa yakalananların üçte ikisinin kadın olduğunu görmüştük. Kadınların beyinde kırklı ve elli yaşlarda neler olduğunu görmek önemli. Çünkü bu değişimler yetmişli yaşlarda onları Alzheimer ve diğer beyin sorun-

larına karşı daha savunmasız hale getiriyor.

Dr. Mark Hyman: Fonksiyonel tıbbın temeli önleyici tedbirler almak. Bunun için de hastalığa yol açabilecek, dengeden çıkmış şeyleri tespit etmek gerekiyor. Erken teşhise ve olası hastalıklar hakkında bilgi edinmeye odaklanıyoruz. Söz konusu bulgular büyük fark yaratabiliyor.

Çünkü birçok hastalıkta olduğu gibi burada da yapabileceğimiz çok şey var. Alzheimer'da diyetin ne kadar önemli bir etken olduğunu biliyoruz. Egzersiz ve besin durumumuz da ciddi rol oynuyor. B12, D vitamini eksikliği ve metilasyon çok önemli. Toksinlerin, bağırsak mikrobiyomunun, insülin direncinin ve kan şekerinin faktör olduğu artık biliniyor.

Maria Shriver: Ben bu bağlantıyı

kendi ailemdeki örnekler sonrası araştırmaya başladım. Devamında özellikle kadınlara odaklandım. Yaşam tarzı, menopoz gibi etkenlerin rolünü araştırdım.

Önceleri kime sorsam bunun yaşam tarzıyla ilgili olamayacağını söylüyordum. Son beş yılda tavır değişti. Şimdi çok sayıda insan Alzheimer vakalarının yarısının yaşam tarzına ilişkin tercihlerle önenebileceğini ifade ediyor. Devasa bir değişim görüyoruz. Biz de Cleveland Clinic bünyesinde ilk Kadınlar Alzheimer'ı Önleme Merkezi'ni kurarak bunda rol oynadık.

Dr. Mark Hyman: Bugüne kadar Alzheimer ilacı bulmak için farmakolojik araştırmalara milyarlarca dolar harcadık ve bence hepsi son derece başarısız oldu. Çoğu zaman en fazla bu hastaların bakumevine gidişini birkaç ay geciktirebildik ve bu başarıyı çok büyüttük.

Buna karşın Alzheimer'ı yavaşlatmakta ve tersine çevirmekte gerçekten fark yaratan tek yöntem yaşam tarzına yapılan agresif müdahale denemeleri olduğunu gördüm. Bu denemelerde birden fazla etken, yani yaşam tarzı, beslenme, egzersiz aynı anda ele alınıyor. Ardından risk faktörleri yine agresif biçimde

tedavi ediliyor. Bu yaklaşım bilimsel gerilemeyi yavaşlatmayı, hatta tersine çevirmeyi gerçekten sağlayabiliyor.

Öncelikle biyolojik göstergelere bakıyoruz ve sonrasında neler yapılabileceğine dair kişiye özel bir yöntem geliştiriyoruz. Bu da klasik yöntemlere göre çok daha başarılı oluyor. Bugüne kadar çok sayıda Alzheimer hastasını tedavi ettim ve bunu besin, metabolizma, hormon durumuna ve toksin seviyelerine bakıp müdahale ederek yaptım.

Maria Shriver: Alzheimer'ın kadınları orantısız şekilde daha fazla etkilediğini görmek gerekiyor. Özellikle dezavantajlı gruplarda bu etki daha da belirgin hale geliyor. Bu yüzden söz konusu tedavileri demokratikleştirmek, yani herkesin erişebileceği hale getirmek çok önemli. Maddi gücü yeterli olmayanlar, anne sağlığı hizmetlerine erişim şansı düşük olanlar da önleyici tedbirlerden yararlanabilmeli.

Bunun için insanları eğitip korkmamalarını sağlamanın çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Dr. Mark Hyman: Bu çok önemli bir nokta çünkü artık bilgi veya bilimsel kanıt açısından eksiklerimiz yok. Esas mesele bilgilerimizin kamuoyuna erişebileceği ve kullanılabilir bir şekilde sunulması.

Maria Shriver: Annem ilerleyen yaşlarında birkaç kez felç geçirmişti. Babam da benzer şekilde hastaydı. İkisine de benim bakmam gerektili. Bunun duygusal, maddi, fiziksel ve manevi açıdan ne kadar zor bir süreç olduğunu biliyorum. Şimdi benim de yetişkin çocuklarım ve torunlarım var. Çocuklarımla benimle aynı şeyleri yaşamak zorunda kalmaması için kendime iyi bakmam ve sağlıklı olmam gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bana bakamayabilirler. Maddi durumları veya farklı yerde yaşıyor olmaları buna engel olabilir. Bu yüzden olabildiğince uzun süre bağımsız ve güçlü olmak istiyorum.

Aynı sebeple mesela spor salonuna gittiğimde oradaki antrenöre, kendi eşyalarımı taşıyabilmemi sağlayacak egzersizler önermesini söylüyorum. 13 kilogram civarında bir torunum var. Onu kucağıma alabilmek, onunla oynayabilmek istiyorum. Bunları yapamaz hale gelmek istemiyorum.

Dr. Mark Hyman: Öte yandan kritik bir noktayı gözden kaçırmamak gerek. İnsanlar genellikle bariz bir problem yoksa çok sağlıklı olduklarını varsayıyorlar. Halbuki tedbiri elden bırakmamak gerekiyor. Bunun

bir sebebi de iyi gidişi daha da iyiye götürmenin mümkün olması. Fonksiyonel tıbbın bildiğiniz önerileriyle birkaç ay içinde optimum seviyeye yaklaşabilirsiniz.

Bir diğer önemli faktör ise aile geçmişi. Ailenizde çölyak gibi bir otoimmün hastalık varsa sizin için de risk artıyor. Tahlillerde dikkat edilmesi gereken faktörler arasında

Alzheimer'da diyet çok kritik. B12, D vitamini eksikliği ve metilasyon çok önemli. Toksinlerin, bağırsak mikrobiyomunun, insülin direncinin ve kan şekerinin faktör olduğu artık biliniyor

Alzheimer'a yakalananların üçte ikisi kadın. Kadınların beyinde kırklı ve elli yaşlardaki değişimler yetmişli yaşlarda onları Alzheimer ve diğer beyin sorunlarına karşı daha savunmasız hale getiriyor

BEBEK • AKMERKEZ • BAĞDAT CADDESİ • İZMİR İSTİNYEPARK • BODRUM
TRUPROJECT.NET

tru.

ise B vitamini ve homosistein seviyeleri bulunuyor. En önemlisi ise enflamasyon. Bunların tespiti içinse test kapsamını genişletmek şart. Normal tahlillerde 20 ila 30 farklı şey ölçülürken biz fonksiyonel tıp uzmanları olarak 110 farklı faktöre bakıyoruz.

Enflamasyonun önemli olmasının sebebi Alzheimer'ın da kalp hastalığı, diyabet ve kanser gibi tüm hastalıklar gibi aslında beyin iltihabından kaynaklanması.

Ayrıca C-reaktif proteine bakmak önemli çünkü otoimmün göstergelerin başında geliyor. Abartılı seviyelere çıktığında vücudunuz kendi kendine saldırmaya başlıyor ve otoimmün hastalıklar ortaya çıkıyor.

Vücuttaki enflamasyonu anlamak içinse gluten tüketimine ve ağır metaller ne kadar maruz kaldığına odaklanmakta fayda var. Bu sorunlar tedavi edilmediğinde ilerleyip ciddi enflamasyona sebep olabiliyor. Örneğin sende cıva miktarı çok yüksek çıkmıştı. Balık tüketiminden kaynaklanıyor olabilir. Aslında bu da ilginç. Normalde balıkların sağlıklı olduğunu düşünüyoruz ama okyanuslar ve denizler kirlendikçe oradaki büyük balıklar da toksik hale gelebiliyor.

Bunun yanı sıra bağırsaktaki emilimin istenen düzeyde olup olmadığına bakıyoruz. Gluten hassasiyetini değerlendirmek ve demir eksikliğini erken fark etmek de önemli. Çok ilerlemiş görünmeyen otoimmün hastalık göstergelerinin bağırsakta yaratacağı bir hasar bile emilimi bozabiliyor. Ama bunları bir kez tespit ettikten sonra onarmak kesinlikle mümkün. Senin testinde yüksek tansiyon ve diyabet sorunun olmadığını da gördük. Bunlar da önemli etkenler.

Bu değerleri görmek insanları güçlü hale getiriyor çünkü tam olarak neyi düzeltmek istediğinizi öğreniyorsunuz. Mesela böbrek sorunuz varsa bu bilgiden hareketle nefroloji uzmanına gittiğinizde ne bekleyeceğinizi ve isteyeceğinizi daha iyi biliyorsunuz.

Her halükarda egzersiz, uyku, stres yönetimi, beslenme takviyeleri, mikrobiyom sağlığı ve ağır metallere maruz kalma seviyesini düşürme gibi temel faktörlere odaklanmak şart. Bunların hepsi verilere dayalı bilgiler.

Maria Shriver: Aksi halde bugünkü ruh sağlığı sorunları ortaya çıkıyor. Ruh hastalıkları salgını var.

Bu yüzden Alzheimer'a yeni bir açıdan bakmak çok değerli. Biz büyürken yediklerimizin bizi sadece daha şişman veya daha zayıf yapacağını düşünüyorduk. Beynimize etkilerinden habersizdik.

Dr. Mark Hyman: Bu etkiyi anlamak beyin sağlığını düzelterek hayat pratiklerimizde çok büyük yararlar getiriyor. Çünkü beynimiz gerektiği gibi çalışmadığında kendi işimizi göremiyor, iyi ilişkiler kuramıyoruz. Yapmak istediğimiz şeylerden uzak kalıyoruz. Televizyon veya telefon başında oturmadan başka bir şey yapmak içimizden gelmiyor.

Maria Shriver: Bu çok önemli olduğu için daima kendimizi adamamız şart. Kaç yaşında olursak olalım sağlıklı bir yaşam tarzı benimsemek için asla geç değil. Yürüyüşlere başlamak,

ağrılı kaldırarak için de hiçbir zaman geç değil.

Bu tavır benim kendi hayatıma bakışımı değiştirdi. Beslenme tarzım değişti. Meditasyonu gündelik hayatımın parçası haline getirdim. Uykuya ve egzersize öncelik vermeye başladım. Sosyal ilişkilerimi güçlendirmeye odaklandım çünkü bunun beyin için ne kadar yararlı olduğunu öğrendim. Önemli olan sağlığınızı öncelik vermek ve optimum sağlığa ulaşmak. Normalde yetinmeyin, optimal aralıkları hedefleyin.

Dr. Mark Hyman: Unutmayalım ki ABD'de nüfusun üçte ikisi besin eksikliği yaşıyor. Üstelik bunlar optimum değil oldukça düşük olan referans değerlere göre ölçülüyor. Bu da birçok kişinin düşük seviyede, görünmeyen sorunlar yaşadığı, dolayısıyla biyolojik göstergelerine ve sağlıklarına yakından bakılması gerektiği anlamına geliyor. Sonrasında onarım çok daha kolay.

Maria Shriver: Alzheimer'da ağız sağlığının ve işitmenin önemini de atlamayalım. İştah sorunu yaşayanların Alzheimer'a yakalanma süreci hızlanıyor çünkü bazı şeyleri duymayıp kaçırmaya başladıkça toplumdaki soyutlanıyorsunuz ve başka insanlarla yeterli iletişim ve etkileşime giremez hale geliyorsunuz. Bunların yanı sıra kan testi yaptırmak önemli.

Kadınlar özelinde bir diğer sorun ise ciddiye alınmamak. Bunu her yaşta kadından duyuyorum. Bir sorunları olduklarını söylediklerinde genellikle inandırıcı bulunuyorlar.

Dr. Mark Hyman: Neticede daha çok hasta oluyor, daha fazla para harcıyoruz ve harcadığımız para artarken hastalık da artmaya devam ediyor.

Maria Shriver: İnsanların sağlıklı olmaları hak ettiklerine inanması da mühim. Sorunlarınız yanıt verilmeyi ve araştırılmayı hak ediyor. Halbuki birçok kadın sorununun ne olduğunu öğrenmeden yaşamını sürdürmekle yetiniyor. Kendi hakkını korumuyor. Elbette doktorlar bizden çok daha fazla şey biliyor ama sessiz kalıp kendimiz hakkında sorular sormazsak bazı bilgilere asla ulaşamayız.

Dr. Mark Hyman: Kendi sağlığımızın patronu olmalıyız derken tam da bunu kastediyoruz.

Maria Shriver: Doğru yanıtları alabilmek için doğru soruları sormak şart. Kadınlara yönelik ayrımcılığı da görmek gerek. Birçok ilaç test edilirken dozaj denemelerinde erkek hastalar baz alınıyor ve kadınlara özel deneme yapılmıyor. Geçmişte bu durum daha da kötüydü. Bunu, birilerinin durumu fark edip karşı çıkmasıyla değiştirdik. Gerçek bir değişim için önce kendimize bakış açımızı ve kendimize söylediğimiz şeyleri değiştirmek gerekiyor.

Dr. Mark Hyman: 2024 yılındayız. Hepimizin elinde akıllı telefonlar var. Bunları kullanarak kendi sağlık verilerimizi kontrol edebiliriz. Ne yaptığımızı öğrenerek kendimizi daha güçlü hissedebiliriz. Alzheimer konusunda daha proaktif bir tavır, hastalığı kabullenmekten çok daha faydalı olacaktır. Hastalıkları normal, zaten olması gereken bir şeymiş gibi görmeyin. Altlarında yatan gerçek sebepleri bulmaya çalışın. Sonuç harika olacak. Teşekkürler, Maria. Görüşmek üzere. •

Önceleri kime sorsam Alzheimer'ın yaşam tarzıyla ilgili olamayacağını söylüyordum. Son beş yılda tavır değişti. Şimdi çok sayıda insan Alzheimer vakalarının yarısının yaşam tarzına ilişkin tercihlerle önlenilebileceğini ifade ediyor

Alzheimer'ı yavaşlatmakta ve tersine çevirmekte gerçekten fark yaratan tek yöntem yaşam tarzına yapılan agresif müdahaleler. Bu yaklaşım bilişsel gerilemeyi yavaşlatmayı, hatta tersine çevirmeyi gerçekten sağlayabiliyor

DR. MARK HYMAN'IN MUTFAĞINDAN LEZİZ VE SAĞLIKLI TARİFLER

Vişne salsa ile kakaolu kaburga

4 kişilik
Hazırlanışı 15 dakika+ gece boyunca soğuma
Pişirme süresi 2 saat 50 dakika-3 saat 20 dakika (Kaburga boyutuna göre değişiyor)

Kaburga yaz mevsiminin en sevilen yemeklerinden biridir, ancak bu tarif eşsiz içeriği ve sağlıklı hazırlanışı sayesinde bambaşka bir seviyede. Kakao tozu bu yemekteki her şeyin lezzetini derinleştirir ve magnezyum gibi çeşitli minerallerin yanı sıra rahatlatıcı ve ruh halimizi yükseltmemize yardımcı olacak güçlü fitokimyasallar sağlar. Sinir sistemini beslemek ve iyi hissettiren nörotransmitterlerimizi desteklemek her zaman iyi bir fikirdir - kakao da bu konuda harikadır!

İÇİNDEKİLER

- 4 adet kemikli dana kısa kaburga
- 2 yemek kaşığı kakao tozu, şekersiz
- ¾ çay kaşığı deniz tuzu
- ½ çay kaşığı öğütülmüş

- karabiber
- ¾ çay kaşığı öğütülmüş zencefil
- ¾ çay kaşığı yenibahar
- 1 çay kaşığı hardal tozu
- 1 bardak su

Salsa

- 10 kiraz, çekirdekleri çıkarılmış ve dörde bölünmüş
- 1 adet taze Fresno pul biber, çekirdekleri çıkarılmış, ince dilimlenmiş
- 2 yemek kaşığı ince dilimlenmiş taze nane yaprağı
- 1 limonun suyu ve kabuğu rendesi
- ¼ bardak zeytinyağı
- 1/3 bardak kişniş yaprağı, sapları çıkarılmış
- Maldon tuzu (isteğe bağlı)

HAZIRLIK

1. Küçük bir kaptaki kakao, tuz, karabiber, öğütülmüş zencefil, yenibahar ve hardal tozunu karıştırın. Kısa kaburgaları kurulaştırın ve bolca baharatlayın. Kaburgaları üstü açık olarak bir gece boyunca en az 12 saat buzdolabında bekletin.

2. Ertesi gün, kaburgaları pişirmeden önce 1 saat oda sıcaklığında bekletin. Fırını önceden 180 dereceye ısıtın. Bir fırın tepsinine tel ızgara yerleştirin; kaburgaları ızgaranın üzerine koyun ve tepsiye de 1 bardak su ekleyin. Tepsinin üzerine kapatın ve çatalla yumuşayana kadar yaklaşık 2 ½ ila 3 saat pişirin.

3. Yumuşadığında fırın ısısını 200 dereceye yükseltin. Tepsinin kapağını açın ve kaburgaları 20 dakika daha kızartın.

4. Kaburgalar kızarıncaya salsa hazırlayın. Küçük bir karıştırma kabında kirazları, Fresno biberini, naneyi, limon suyunu, kabuğunu ve zeytinyağını karıştırın. Garnitür için kişniş yapraklarını hazırlayın.

5. Servis etmek için kaburgaları fırından çıkarın ve servis tabağına yerleştirin. Üzerine salsa, kişniş yaprakları ve isteğe bağlı Maldon tuzu ekleyin.

- **Besin analizi (porsiyon başına)**
Kalori: 650, **Toplam Yağ:** 45g, **Doymuş Yağ:** 16g, **Kolesterol:** 156mg, **Lif:** 2g, **Protein:** 49g, **Karbonhidratlar:** 8g, **Sodyum:** 598mg, **Şekerler:** 4g, **Net Karbonhidrat:** 6g

MARIA SHRIVER

Ödüllü gazeteci Maria Shriver çok satan kitapların yazarı olmasının yanı sıra Kadınlarda Alzheimer Hareketi'nin kurucusu. Geçmişte California valisi Arnold Schwarzenegger'in eşi olan Shriver aynı zamanda eski ABD Başkanı John F. Kennedy'nin yeğeni. Siyasi gücünü kadın sağlığı çalışmalarına alan açmak için kullanmasıyla tanınır.

DR. MARK HYMAN

Her kitabı olay yazarı Dr. Mark Hyman gıdaları ilaç olarak kullandığı sağlıklı yaşam reçeteleriyle tanınır. Cleveland Clinic Functional Medicine Direktörü ve The UltraWellness Center'ın kurucusu olan Dr. Mark Hyman'ın eserleri, tam 13 kez New York Times'ın en çok satan kitapları listesinde 1 numara oldu. Cornell Üniversitesi mezunu. The Huffington Post köşe yazarı. CBS This Morning, Today, Good Morning America, The View ve CNN'in düzenli yorumcusu. The Doctor's Pharmacy adlı sağlık ve beslenme sitesinin kurucusu. Hyman'ın doktorlar ve konunun uzmanlarıyla sohbet podcast'leri çok izleniyor. Bu yazı dizisi, Oksijen için bu podcast'lerden derleniyor.

Fenerbahçe Spor Kulübü
Vitaminler Tedarikçisi

Suda Vitamin

Galatasaray Spor Kulübü
Vitaminler Sponsoru

Avokado gerçekten mucizevi bir meyve mi?

New York Times, sağlığa en faydalı meyve olarak tavsiye edilen avokadonun faydalarını derlediği bir haber yayınladı. Uzmanlara göre meyve ününü hak ediyor

Caroline Hopkins

THE NEW YORK TIMES

Olgun, kremi avokadolar tostta, salatalarda ve hamburgerlerde ya da sadece tuz serpilerek tüketildiğinde harikadır. Ayrıca sağlıklıdır -ama ne kadar sağlıklı?

Harvard T.H. Chan Halk Sağlığı Okulu'nda beslenme ve epidemiyoloji profesörü olan Dr. Frank Hu, "Avokado sıradan bir meyve değildir," diyor. "Çok az karbonhidrat ve yüksek miktarda sağlıklı yağ ve lif ile besin açısından yoğundur." Ve sebze bazlı öğünleri daha doyurucu hale getiriyor.

İşte en sağlıklı özelliklerinden bazıları:

• Kolesterolünüzü kontrol altında tutmanıza yardımcı olabilir.

Texas Üniversitesi'nde kayıtlı bir diyetisyen olan Elizabeth Klingbeil, avokadonun daha iyi bilinen faydalarının kalp sağlığına faydalı yağlarından kaynaklandığını söylüyor. Avokadodaki yağların çoğu, et ve süt ürünlerinde bol miktarda bulunan doymuş yağlardan farklı olan doymamış yağlardır.

Klingbeil, "Doymuş yağlar kan damarlarınızı tıkayabilir ve kalp hastalığı riskinizi artırabilir. Kontrol edilmezse, LDL veya "kötü" kolesterol olarak adlandırılan bu yapışkan madde kalp krizi veya felce yol açabilir" diyor.

Doymuş yağlar LDL kolesterolü artırırken, doymamış yağlar düşürebilir. Bu nedenle avokado, özellikle et, peynir ve tereyağı gibi gıdaların yerine yediğinizde, kan kolesterol seviyelerini yönetmeye yardımcı olabilir.

• Kalp hastalığı riskinizi azaltabilir.

Avokado birçok farklı şekilde tüketilebiliyor.

Hu ve meslektaşları, 30 yıl boyunca 110 binden fazla yetişkin takip eden bir çalışmada, haftada en az iki porsiyon avokado yiyen kişilerin koroner kalp hastalığı riskinin yüzde 21 daha düşük olduğunu gösterdi. Araştırmacılar, insanların kalp sağlığını etkileyebilecek diğer faktörleri hesaba katmak için istatistikler kullandılar. Hu, yine de avokadonun riski doğrudan azaltıp azaltmadığını söylemenin mümkün olmadığını belirtti.

Kuzey Carolina Üniversitesi Beslenme Araştırma Enstitüsü'nde profesör olan Martin Kohlmeier, sağlık sonuçlarının nedeni olarak tek bir gıdaya odaklanmanın zor olduğunu açıkladı.

'Yerine koyma etkisi' mi?

Avokado daha da sağlıklı gıdalar için harika bir ikame olduğundan, faydalarını gösteren çalışmalar kısmen diğer şeyleri azaltmanın faydalarını yansıtabilir - bir sandviçte mayonez yerine avokado kullanmak veya bir burritoya daha fazla avokado ve daha az et eklemek gibi.

Kohlmeier, "Bildirilen birçok etki,

avokado etkileri değil, yerine koyma etkileridir" diyor.

Hu, avokado yiyen insanların genel olarak sağlıklı bir diyetle sahip olma olasılığının daha yüksek olabileceğini de sözlerine ekledi.

• Bağırsak mikrobiyomunuzu destekleyebilir.

Klingbeil, avokadonun lif oranının yüksek olduğunu, bunun da sağlıklı bir kiloyu korumanıza ve sağlıklı bir bağırsağı desteklemenize yardımcı olabileceğini söyledi.

California Üniversitesi'nde tıp profesörü ve klinik beslenme bölümü şefi olan Dr. Zhaoping Li, bağırsak bakterileri lifi sindirdiğinde, genel sağlığımızı etkileyen postbiyotik adı verilen küçük moleküller salgıladıklarını söyledi. Klingbeil, sağlıklı bakterilerin yaşadığımızda beynimize sinyal gönderebileceğini de söyledi.

Hu, avokadonun günlük lif hedeflerinize ulaşmanıza yardımcı olabileceğini, bunun da önemli olduğunu çünkü araştırmaların çoğu insanın yeterince lif tüketmediğini gösterdiğini söyledi. • © 2024 The New York Times Company

Avrupa'da her yıl 2.7 milyon can alan dörtlü

Dünya Sağlık Örgütü'nün 'dünya devi üreticilere saldırı' olarak nitelendirilen raporuna göre tütün, alkol, ultra işlenmiş gıdalar ve fosil yakıtlar Avrupa'da yılda 2.7 milyon kişinin ölümüne neden oluyor

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Avrupa'da her yıl gerçekleşen 4 ölümden birinin dört farklı faktöre bağlanabileceğini gösteren önemli bir rapor yayınladı. WHO, güçlü endüstrilerin "yanıltıcı" pazarlama kullanarak ve hükümetlerin kanser, kalp hastalığı ve diyabet gibi öldürücü hastalıkları önleme çabalarına müdahale ederek sağlıksızlığı ve erken ölümleri tetiklediğini vurguladı. Rapor, tütün, fosil yakıtlar, UPF'ler ve alkolün Avrupa'nın 53 bölgesinde her gün 7 bin 400'den fazla ölümden sorumlu olduğunu hesaplıyor. Toplamda bu dörtlü Avrupa'da yılda tahmini 2.7 milyon ölüme neden oluyor. Ki bu da tüm ölümlerin yaklaşık yüzde 24.5'i anlamına geliyor.

Guardian gazetesine göre BM Sağlık Kuruluşunun bulguları, büyük şirketlerin ve ürünlerinin insan sağlığına verdiği büyük zarara yönelik benzeri görülmemiş bir 'saldırı' anlamına geliyor. Rapor, "büyük endüstrinin" halk sağlığını iyileştirmeye yönelik politikaları geciktirerek ve rayından çıkarak kârlarını artırmak için açık ve gizli yöntemleri nasıl kullandığını açıklıyor. WHO, "Az sayıda çok uluslu şirket faaliyet gösterdikleri alanda siyasi ve yasal bağlamlar üzerinde önemli bir güce sahip ve kar marjlarını düzenlemeleri engelliyorlar" yorumunu yaptı.

Tüketiciler yanıltılıyor

WHO Avrupa Bölge Direktörü Dr. Hans Henri Kluge "Endüstrinin taktikleri arasında hedefli pazarlama stratejileri yoluyla savunmasız insanların istismar edilmesi, tüketicilerin yanıltılması ve ürünlerinin faydaları veya çevresel referansları hakkında yanlış iddialarda bulunulması yer almaktadır" ifadesini kullandı. Buna göre "büyük ticari endüstriler" tarafından uygulanan taktikler, önlenemez hastalıkların en büyük nedenleri olan sigara, içki ve obezitenin azaltılmasına

yönelik tedbirleri baltalıyor. Rakamlar, alkol, tütün, işlenmiş gıda ve içecekler ile fosil yakıtların küresel olarak yılda 19 milyon ölüme ya da tüm ölümlerin yüzde 34'üne neden olduğunu ortaya koyan 2023 araştırmasını takip ediyor.

WHO'nun analizi, tüm Avrupa ülkelerinin BM'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri olan obezite artışını durdurma ya da 15 yaş ve üzeri kişiler arasında sigara kullanımını yüzde 30 oranında azaltma hedeflerine ulaşma yolunda ilerlemediğini gösteriyor.

Sağlık risklerine rağmen, Avrupa ülkelerinin sadece küçük bir kısmı halka açık yerlerde sigara içmeyi yasaklar, düz ambalajlama, alkol vergilendirmesi ve gıda etiketlemesi yoluyla zararlı ürünleri daha az çekici hale getirme çabalarının da yaygın olarak uygulanmadığı raporda belirtiliyor. Rapor, zararlı ürünleri düzenlemeye yönelik küresel çabaların yetersiz kaldığını belirterek "Avrupa ve dünya genelinde birçok ülkede alkol ve sağlıksız gıda pazarlamasını düzenleyen yasal tedbirler mevcut olsa da, bunlar dar kapsamlıdır, belirli nüfus gruplarına veya belirli pazarlama tekniklerine odaklanmıştır ve bu nedenle yetersiz koruma sağlamaktadır" diyor.

'Lobicilik sınırlansın'

WHO, tütünün yılda 1 milyondan fazla ölüme, yani Avrupa'daki tüm ölümlerin yüzde 10'una yol açtığını tahmin ediyor. Fosil yakıtlar her yıl yaklaşık 600 bin kişinin ölümüne neden olurken (tüm ölümlerin %5'i), alkol yılda 400 binden fazla kişinin ölümüne yol açıyor. Ve her yıl 350 binden fazla insan çok fazla işlenmiş et, şekerli içecek ve yağlı, tuzlu yiyecek tüketmekten ölüyor.

Rapor, Avrupa'daki hükümetleri sağlığa zararlı ürünlere dair çok daha sert düzenlemeler getirmeye, tekeli uygulamalara ve lobiciliğe sınırlamalar getirmeye, ticaret anlaşmaları ile ekonomik yasaların halk sağlığına öncelik vermesini sağlamaya çağırıyor. •

Kaç kişi hangi sebepten öldü?

Tütün 1,151,575
Fosil yakıt 578,908
Alkol 426,857
Yüksek sodyumlu diyet 252,187
Şeker oranı yüksek içecek yoğun diyet 15,606
Mesleki riskler 174,732
Yüksek oranda işlenmiş et içeren diyet 117,290
Trans yağ asitleri içeriği yüksek diyet 6,056

Tütün, alkol, gıda üreticileri tepkili

Avrupa gıda ve içecek endüstrisini temsil eden FoodDrinkEurope'un gıda güvenliği, araştırma ve inovasyon direktörü Rebeca Fernández ise çalışmaya sert tepki gösterdi: "İşlenmiş gıdaların tüketimini tütün ve fosil yakıt endüstrileriyle ilişkilendirmek sorumsuzluktur ve son derece yanıltıcıdır. Hepimizin gıdaya ihtiyacı var - ve hepimizin işlenmiş gıdaya ihtiyacı var. Ne yazık ki WHO raporu, bırakın sağlık üzerindeki etkilerini, ultra işlenmiş gıdaların ne olduğuna dair üzerinde uzlaşmış bir tanım olmadığını kabul etmiyor."

Avrupa'da alkollü içki endüstrisini temsil eden SpiritsEurope'un genel müdürü Ulrich Adam da WHO'nun güvenilirliğini "zedelediğini" iddia ettiği metodolojisini

sorguladı: "Avrupa'da alkolün zararlı kullanımıyla mücadele etmek için yapılması gereken daha çok şey olsa da, alkol tüketimi 2010'dan bu yana %10 azaldı ve alkolle bağlı ölümler aynı dönemde %30'un üzerinde azaldı."

En büyük üç tütün üreticisini temsil eden Tobacco Europe'un genel müdürü Nathalie Darge ise şunları söyledi: "Tüketim alışkanlıklarını değiştirmeyi düşünen yetişkin tiryakileri desteklemek için yenilikçi ve daha az zararlı yeni tütün ve nikotin ürünlerine yatırım yaparak Avrupa'da sigaranın sağlık etkisini azaltmaya kararlıyız. Bu, zararları sınırlandırmak ve Avrupa'nın Kanseri Yenme planına katkıda bulunmak için eşiz bir fırsattır."

Velavit Güzelliğin Rengi

EKSTRA GLİSİNLI

Menopoz Dönemindeki Kadınların Cildine Özel

VELAVIT®
velavit.com.tr

Cildiniz de genç kalmalı

Dr. Ayşegül Çoruhlu

aysegulcoruhlu@hotmail.com

Topluluğuna başından daha kalın olmayan cildimiz, hem vücut içinde hem çevrede olup bitenden çok etkileniyor. İç ve dış saldırıların maliyetini yaşlanma olarak aynada görmek bizi mutsuz ediyor. Ancak longevity bilimi sadece vücut içindeki hücreleri genç tutmak için çabalamaz, aynı çaba cildin dış katmanındaki hücreler için de geçerlidir. Longevity bilimine dair çalışmalarla, cildin yaşlanmasının sebeplerini daha iyi anlar hale geldik. Yeni nesil kozmetikler buna uygun hazırlanıyor.

Sirkadiyen cilt ritmi

Bilim insanları cilt yaşlanmasını araştırırken şimdiye kadar hiç bakılmamış noktaya odaklandı. Cilt hücrelerinin, vücudun diğer birçok kısmı gibi, yaşla birlikte tüm vücutta ritmi olduğu ortaya çıktı. Bu bize cildin daha 'genç bir ritme' kavuşabileceğini, yaşlanma belirtilerinin azaltılabileceğini gösterdi. Sirkadiyen ritim tüm vücutta ait 24 saatlik iç saatir. Ana belirleyicisi göze gelen ışıktır. Beyinde özel bir bölgede bu ışığın dalga boyuna ait bilgi okuyucu nokta mevcuttur. Bu sayede günün saati hakkında tüm vücut haberdar edilir. Hücrelerin üzerinde sirkadiyen uyumu sağlayan genler vardır. BMAL1 ve CLOCK bu genlere örnektir. Evet, merkezi ana saat öncelikle retina'yı uyaran ışık tarafından yönlendirilir ama deri hücrelerinde de ışık tarafından etkilenen bu genler vardır. Deri, çevre ile aramızda bir arayüz konumundadır. Derinin sirkadiyen ritmi bozulduğunda yaşlanma hızlanır.

1970'li yıllardan bu yana bilim insanları genç ve sağlıklı cildin özelliklerinin gün içinde değiştiğini biliyor. Uyanık olduğunuz saatlerde cilt, her türlü dış tehdide karşı bir bariyer görevi görmek zorundadır. Bu onu gergin ve kuru bırakır. Geceleri cilt, önceki gün oluşan hasarı onarır. Sabaha doğru daha yumuşak, daha nemli ve onarılmış bir halde yeni tahriş edici etkenlerle yüzleşmeye hazır hale gelir.

Yaşlanmayı engellemek konumuz olmakla beraber, cildin sirkadiyen ritmindeki bozulmanın daha büyük bedellerini çalışmalarını ile birlikte buraya yazmak isterim. 2013'te Lengyel ve arkadaşları sirkadiyen saat genleri ile deri tümörü oluşumu arasında doğrudan bir bağlantı olabileceğine dair ilk klinik kanıtı sundu. İnsan melanomundan alınan biyopsileri tümörlü olmayan örneklerle karşılaştırarak, Per1, Per 2, Clock ve Cry 1 genlerinin ekspresyonunun ve çekirdekteki karşılık gelen protein seviyelerinin melanomda

normal cilde kıyasla yüzde 30-60 oranında azaldığını göstermeyi başardılar. Ayrıca Kuasoff ve Weinstein, son yıllarda kapalı mekanlarda ve ofis çalışanlarında floresan ışığa maruz kalanlarda gözlemlenen artan melanom vakalarının, melatonin baskılanmasını teşvik ettiği için geceleri yapay ışığa maruz kalma nedeniyle olabileceğini öne sürdüler. Ayrıca Li ve arkadaşları vardiyalı çalışanlarda artan sedef hastalığının, sirkadiyen bozulmanın cilt hastalıkları açısından daha önce fark edilenden önemli olabileceğini gösterdi.

Asıl konumuz cilt hücrelerinin gençliğini uzatmak. Görüldüğü üzere konu hızlanmış yaşlanmadan daha büyük. Bu yüzden cildin sirkadiyen ritmini nasıl koruyacağımızı konuşmalı. Cildin sirkadiyen ritmini ışık belirliyor. Gün doğumu ile başlayan 24 saatlik gün döngüsü güneş batımından sonra karanlığa ihtiyaç duyuyor. Ancak modern yaşam şeklimiz buna izin veremeyebilir. Bu sirkadiyen uyumsuzluk bizi her bakımdan hızlı yaşlandırıyor. Cilt de bundan kaçamıyor.

Mavi ışık yaşlandırır

Günümüzün en büyük sorunu ise cildin gece boyunca maruz kaldığı mavi ışık. Mavi ışık nasıl melatoninimizi azaltıp iyi uyumamızı engelliyorsa, ciltte de melatonin reseptörleri var; cildin de melatonininden yararlanmasını engelliyor. Mavi ışık, gün ışığının öğlen saatlerinde yoğun olan dalga boyudur. Ancak gece cilt üzerinde enflamatuvar etki gösterir. Gece elektrotiklerden uzak kalmak cilt gençliği için önemlidir.

Diğer bir konu, sabah geç kalkmak, gece geç yatmak. Cildin üzerindeki iç saat genleri sabah ve geceyi doğru algılayabilirse doğru çalışırlar. Ciltteki iç saat geni sabah gün doğumunu algıladığında gün boyu oluşacak ultraviyole hasarına karşı iyi DNA tamiri yapar. Gece geç yattığımızda cildin karanlığı algılamasını ve gece boyu tamir yapmasını azaltmış oluruz.

İdeal bir sirkadiyen ritmi sağlamak için hayat şekliniz uygun olmayabilir. Ancak, cildin sirkadiyen reseptörlerini ayarladığı bilinen bazı molekülleri kullanarak, yaşam ritminiz düzensiz de olsa cildinizdeki ideal sirkadiyen ritmini koruyabilirsiniz. Bunu cilt üzerindeki iç saat genlerine etki eden moleküllerle yapmak mümkündür. Siz uyumasınız da cildiniz uyuyabilir, siz sabah geç kalksanız da cildinize sabah erken uyanmışınız sinyali sağlayabilirsiniz.

Cilt hücreleri için longevity yeni bir konu başlığı. Artık cilt bakımı dendiğinde cilt hücresi bakımı anlaşılmalı. Büyük kozmetik firmaları cilt longevity bilimi için yeni araştırma departmanları kurdu. Görünen o ki longevity cilt yaşlanmasını durdurma hedefine hızla yaklaşıyor. •

Bazı insanlar nasıl **hem kilolu olup hem sağlıklı** kalabiliyor?

Scientific American dergisi, bilim dünyasının yanıt aradığı 'sağlıklı kilolular' fenomenini masaya yatırdı. Obezler içindeki bu sıradışı kişilerin durumuna "metabolik olarak sağlıklı obezite" (MHO) adı veriliyor

Obezite ve hastalık arasında güçlü bağlantılar olduğu artık tartışmasız bir gerçek. Yine de bazı insanların şişman ve sağlıklı olması bilim insanlarını şaşırtıyor. Scientific American işte soru işareti uyandıran bu durumu konu alan geniş bir haber yayınladı. İşte o analizden satırbaşları:

25 yaşındaki Mary adlı bir kadın 2016 yılında obezite üzerine yapılan bir çalışmaya katıldı. Mary, 215 kilo ile, boy ve kiloya dayalı bir ölçüt olan BMI değerine göre "obez" kategorisinde yer alıyordu. Yine de obezite ile ilişkili sağlık sorunları yoktu, örneğin yüksek tansiyon, yüksek kolesterol ve diğer kan yağları seviyeleri veya insülin direnci adı verilen prediyabetik bir duruma sahip değildi. Beş yıl sonra Mary 68 kilo aldı, ancak yaşamsal belirtileri, kan tahlili ve BMI değeri onu aşırı obez olarak sınıflandıracak kadar yükselmiş olsa bile yine sağlıklıydı. Bu kişilerin tanımlanması "metabolik olarak sağlıklı obezite" (MHO) olarak adlandırılıyor. MHO, obezitenin otomatik olarak hastalığa yol açtığına dair yaygın kanıyı sorguluyor.

Mary yalnız değil. MHO'lu kişilerin tanımlanması tartışmalı bir şekilde obezitenin otomatik olarak hastalığa yol açtığı ve sağlık risklerinin abartılmış olabileceğini aklı getiriyor. Ayrıca bir ölçüt olarak BMI'nin doğruluğuna ve kullanılabilirliğine da meydan okuyor. Bazı araştırmacılara göre MHO sadece obez insanların yaşayabileceği geçici bir durum. Sağlık sorunlarının artışı genellikle daha yüksek bir

vücut ağırlığına bağlı olsa da Mary ve onun gibiler, insanların obez ama tıbbi açıdan sağlıklı olabileceğinin kanıtı. Diğer araştırmalara göre biraz aşırı kilo tehlikeli değildir ve hatta koruyucu bile olabilir. Yeni çalışmalar, yağın fizyolojisinin her zaman sorun olmadığını gösteriyor. Giderek daha fazla kanıt, ağırlık hakkındaki standart varsayımları ve sağlıklı ilişkisini yeniden gözden geçirmek gerektiğini ortaya koyuyor.

MHO oranı değişiyor

Washington Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden obezite uzmanı Samuel Klein, obez olan ancak obeziteye bağlı metabolik etkilere dirençli görünen kişileri tespit ettiğinde bu kişilerin obez insanlar içinde küçük bir grubu oluşturduğunu keşfetti. Ancak ABD'de 12 binden fazla obez arasında tansiyon, bel kalça oranı ve tip 2 diyabet verileri baz alınarak yapılan bir çalışmada MHO oranının yüzde 41'e kadar çıkabileceği görüldü. İngiltere'de 374 bin kişi üzerinde çalışan bilim insanları ise yüzde 19'luk MHO oranı tespit etti.

Bazı kişiler açıkça MHO'ya sahip olsa da, araştırmacılar bunun

devam edip etmediği ya da sadece geçici bir durum olup olmadığını merak ediyorlar. Avustralya'da 4 binden fazla yetişkin üzerinde yapılan bir araştırma, bu kişilerin yaklaşık %12'sinin MHO'ya sahip olduğunu ancak bu kişilerin yaklaşık üçte birinin, beş ila altı ay sonra metabolik olarak sağlıklı hale geldiğini gösteriyor. On yıllık bir takip süresi boyunca 4 binden fazla hastayı inceleyen bir analiz, bu kategoriye giren kişilerin neredeyse yarısı için dört yıl sonra bu durumun değişebileceğini gösteriyor.

Ancak, farklı bir açıdan bakıldığında, çalışmalar aynı zamanda önemli sayıda obez insanın -genellikle yarısından fazlasının- uzun yıllar boyunca metabolik sağlık durumunu koruduğunu gösteriyor.

MHO'lu insanlar tipik olarak yağlarını çoğunlukla kalça ve basenlerinde taşıyan ve dar bir bele sahip olan kadınlar. Yağ dokuları

bir şekilde koruyucu işlev görüyor gibi görünüyor. Bu kişilerin vücutları insüline karşı duyarlı oluyor ve metabolik olarak sağlıklı, obeziteye sahip kişilerle karşılaştırıldığında daha düşük vücut yağ yüzdelere sahipler. Yağın vücutta nasıl depolandığı, bu bulguları açıklayabilir. Fazla lipidler iç organlarda toplandığında bu yağ, insülin direncine neden olabilir veya organlarda kronik inflamasyona yol açabilir. Karaciğerde az miktarda yağ birikimi ve pankreas içindeki küçük bir miktar yağ metabolik durumu etkileyebilir. Peki neden bazı insanlar sağlık sorunları yaşarken diğerleri aynı kiloda sağlıklı kalabilir?

Bu durum, kişisel yağ eşiği olarak adlandırılan bir kavramla açıklanıyor. Vücut, deri altı yağ depolarında (karaciğer ve pankreas gibi organların hemen altında) yağ biriktirebilir, ancak farklı insanların farklı kişisel yağ eşikleri var.

Güney Asya kökenli insanlar muhtemelen daha düşük bir kişisel yağ eşiğine sahip, yani diğer insanlardan daha az kilo almaları gerekir, aksi takdirde daha ciddi sağlık sonuçları geliştirebilirler. 2023 yılında Amerikan Tıp Derneği (AMA), BMI'nin farklı gruplardaki vücut yağını ölçmede mükemmel olmayan bir yol olduğunu kabul ederek yeni bir politika benimsedi. Bu politika, ırk/etnik gruplar, cinsiyetler, toplumsal cinsiyetler ve yaş aralığı gibi farklılıkları dikkate almayı vurguluyor. •

Yapay şekerde kalp ve felç riski

Şekersiz içeceklerde, sakızlarda ve diyet macunlarında yaygın olarak kullanılan ksilitol (Xylitol) adlı bir tatlandırıcı, daha yüksek kalp krizi ve felç riskiyle ilişkilendirildi.

Cleveland Clinic öncülüğünde European Heart Journal'da yayınlanan ve ABD ve Avrupa'da 3 bin 306 yetişkin üzerinde bir araştırma, düşük kalori şeker ikamesi ile kalp krizi, felç veya kardiyovasküler kaynaklı ölüm riskinde artış arasında bir bağlantı buldu.

Türkiye'de satılıyor

Kanlarında daha yüksek düzeyde ksilitol bulunan kişilerin ölümlerindeki üç yıl içinde kalp krizi veya felç geçirme olasılığı daha yüksek çıktı. Laboratuvar deneyleri tatlandırıcının kanın pıhtılaşmasını teşvik ettiğini gösterdi. Ürün Türkiye'de de satılan yapay tatlandırıcılar arasında yer alıyor. •

FOR YOUR SKIN LONGEVITY

cellongevie

KAVAKLIDERE YÖNETİM KURULU BAŞKANI ALİ BAŞMAN, DÖRDÜNCÜ KUŞAK YÖNETİCİLER CEVZA VE ASLI BAŞMAN

Ankaralı Kavaklıdere dünya şarap piyasasına Bordeaux'dan adım attı

Aslı Başman Paris Sorbonne & Kedge Business School Bordeaux'da ekonomi, işletme ve şarapçılık okudu.

Cevza Başman ilk, orta ve lise eğitimi Charles de Gaulle - Ankara'da tamamladı. Üniversite Paris Dauphine'de ekonomi ve işletme okudu.

Bordeaux'da 18 hektar bağı olan Kavaklıdere, Fransız şarap danışmanı Stephane Derenoncourt ile çalışarak, Türk şaraplarının dünya piyasasında daha büyük yer edinmesi için çaba gösteriyor

ELİF ERGU
elif@gazeteoksijen.com

Şarapçılıkta Türkiye'nin önemli markalarından biri Kavaklıdere. Bağcılıkta 1929 yılına uzanan köklü bir geçmişleri var. Türkiye'nin şarap ihracatının yüzde 70'ini gerçekleştiren Kavaklıdere 8 yıldır yurtdışında da bağcılık yapıyor.

Fransa - Bordo'da (Bordeaux) St. Emilion yakınlarındaki Castillon'da iki şato Kavaklıdere'nin bölgedeki üssü olmuş durumda. Bölge Bordo şarapçılığının da yükselen merkezlerinden.

Kavaklıdere markasının üçüncü kuşak temsilcisi, Yönetim Kurulu Başkanı Ali Başman ve dördüncü kuşak temsilcileri Cevza ve Aslı Başman'ın davetiyle Türk şarapçılığı için de önemli bir adım olan Maison Kavaklıdere yatırımlarını yerinde gördük. Ailenin temsilcileriyle hem bu yeni yatırımlarını hem de iklim krizinden etkilenen bağcılığı konuştuk.

Bağcılıkta bir söz var, "Bağcılık işi torunlara bırakılmak için yapılır" diye. Ali Bey ne düşünüyorsunuz bu sözle ilgili? Sizler için de tam öyle olmuş gibi...

Yeni projeleri konuşurken, herhangi bir bölgede yapılması gereken yeni bir dikim söz konusu olduğunda hayal ettiğimiz tadı en az 10 sene sonra elde edebileceğimizi düşündüğümüzde yaşlandıkça bu sözü daha gerçekçi hissetmeye başlıyorum. Bağcılık öncelikle uzun vadeli bir iş, asmayı dikeyorsunuz, mahsul alımınız 4-5 sene; yüksek kalite hedefliyorsanız, asmanın yaş alması, köklerin daha derinlere inmesi ve daha kaliteli üzümler elde etmek için daha da uzun yıllara ihtiyaç var. Şarap üretildikten sonra tank ve fiçide dinleniyor, daha sonra şişelenip şişede dinleniyor. Dolayısıyla bağcılık uzun soluklu, kaliteli üretim yapabilmek için uzun yıllara ihtiyaç duyduğunuz bir yolculuk.

İş hayatınızı tamamıyla bu sektöre adanmış, şimdi kızlarınızla birlikte bu işi birlikte yönetmek size ne hissettiriyor?

Aile olmak, aile birlikteliğini devam ettirmek, işleri paylaşmak, beraber yeni ürünler yaratmak çok güzel bir duygu. İşin bir tat, bir tarz konusu olması farklı duyguların birbirlerini kabul etmeleri konusu olunca mükemmel yaklaşabiliyorsunuz. Düşüncelerin, duyguların, arzuların birbirleri ile tartışması, saygı çerçevesinde olduğu sürece ilerleniyor.

Markanızın dönüm noktaları neler oldu?

Kavaklıdere Şarapları'nın kurucusu Cenap Bey vefat ettikten sonra eşi Cevza Hanım bu işi devam ettirmeyi arzu etmiş ve kardeşi Mehmet Başman'ı, yani babamı yönetime dahil etmiş. Asıl dönüm noktası babamın da işi devralmasıyla başlıyoruz. Yıl 1985. Bağların ve şaraphane-nin şehir merkezinde kalması sebebiyle, yeni üretim tesisi ve bağlar Akyurt'ta kuruluyor. Şu anda hala merkezimiz olarak devam ediyor.

Bu arada babam uluslararası danışman, makine mühendisi ve Frankofon olduğundan dolayı, Fransa'daki en iyi firmalarla iletişime geçip kalite odaklı modern bir üretim tesisi kurmakta öncü oldu. Arkasından 1993'ten itibaren Türkiye'nin 8 farklı bölgesinde bağ yatırımları yaparak bağcılıkta "terroir" (bölge) seçmek ve geliştirmekte devam ettik. İki üretim tesisi kurarak, beyaz şaraplar için Kapadokya bölgesinde Côtes d'Avanos, kırmızı şaraplar için de Ege Kemalide Pendore, "chateau tarzı" üretim dedik, yani üzüm bağlarının üretim tesisinin etrafında olup, hırpalanmadan kamyonlarla transfer edildiği bir ortam yaratık. Minimum pompa, maksimum naturel, az makineli, hassas ve kısıtlı filtrasyon ile kalite odaklı üretime odaklandık. Ve son olarak da globalleşmek için yurtdışında kaliteli üretim "chateau-şato" şarapçılık yatırımları yaptık.

Yurtdışında bağ almak, bu yeni yatırımlar size neler kattı?

Çok şey kattı, katıyor. Dünya platformunda, markamızdan ve Türk şarapçılığından söz ettiriyoruz. Türkiye dışın-

da farklı bir coğrafyada şarap üretmek, bölgenin dinamiklerine uyum sağlamak ve üretim prosedürlerini hayata geçirmek ciddi anlamda bizi besliyor. Elde ettiğimiz puanlar ve madalyalar da markamızı güçlendiren değerler.

St. Emilion'daki yatırımınız hikayesini anlatır mısınız? Çok özel bir bölge...

Kavaklıdere Şarapları olarak 2008'den bu yana dünyaca ünlü Fransız şarap danışmanı Stephane Derenoncourt ve ekibi ile çalışıyoruz. Bu işbirliği sayesinde çok uzun zamandır hedeflediğimiz ve hayalini kurduğumuz yatırımı gerçekleştirmiş olduk. 2016 yılında Cas-tillon Côtes de Bordeaux apelasyonunda bulunan iki şaraphaneyeye; Château La Croix Lartigue ve Château Claud-Bellevue ve toplam 18 hektar bağ alanına yatırım yaparak dünya şarap sektörüne adım atmış olduk.

Heyecan verici bir süreç içindediniz. Tanınmış üreticilerle aynı ortamda olmanın avantajları neler?

Castillon Côtes de Bordeaux apelasyonunun, kalite olarak Saint-Émilion gibi şaraplar çıkarabilecek özellikte olması ve fiyat olarak daha erişilebilir olması yatırım için bölgeyi cazip kıyor. Ayrıca tanınmış şarap üreticilerinin bu bölgede yatırım yapıp şarap üretiyor olması da bu kalite potansiyelinin göstergesi. Günümüzde halen ünlü Château Angélus gibi büyük isimler bu bölgede üretim yapıyor.

Türkiye'de son rakamlarla yıllık üretim ne kadar ve kaç üretici var toplamda?

2023 yılında Türkiye'de yaklaşık 65 milyon litre şarap üretilmiş. 170'in üzerinde kayıtlı üretici var.

Türkiye'de son dönemde butik şarapçılığa ilgi arttı, başarılı markalar çıktı. Bunlar sektöre ne katıyor?

Şaraba olan ilgi-alakanın artması ile herkesin kendi bağında kendi şarabını üretme, kendi duygu ve tatlarını sunmak hayali, isteği; zenginlik, çeşitlilik, rekabet katıyor. Ancak başta dediğimiz gibi şarap üretmeyi öğrenmek için birkaç yüzyıl lazım olduğunu da unutmam-

yalım.

Malum Türkiye'de sektörde çok zorluklar var. Bu açıdan bakınca mücadele içindediniz. Peki yurt dışındaki zorluklar neler?

Yurtdışında yaşadığımız zorluklar binlirlikle alakalı. Türkiyehenüz şarap dünyasında kendini duyuramamış bir ülke olduğu için, bizim şarap ürettiğimizi hatta içtiğimizi bile sorgulayan, ülkemizin potansiyelini bilmeyen ve önyargı ile yaklaşanlardan kaynaklı zorluklar çok. Türk şarapçılığının dünyaya açılması açısından bunlar büyük bir engel oluşturuyor.

Ayrıca dünyada şarap üreticisi ülke sayısı gün geçtikçe artıyor, şarap arzı artıyor ve rekabet sertleşiyor. Kendimize has meyve- li, yapılı, yüksek kaliteli şarap üretebilen üzüm cinslerimiz, şarabın doğduğu topraklarda olmak güçlü yanlarımız.

Zayıf yanımız ise birlik ve beraberlik içinde hareket edemiyor olmak. Enerjimizi ortak noktada toplayıp faydaya dönüştürmeliyiz.

Türk şarapları yurtdışına yavaş adımlarla da olsa açılıyor diyebilir miyiz? İhracat rakamları son ne oldu?

Türkiye'nin 2023 şarap ihracatı yaklaşık 10 milyon dolar. Ama bu arada dünyada bu pazar 35 milyar dolara ulaşıyor. Gidecek çok yolumuz var. •

Kavaklıdere Yönetim Kurulu Üyesi Aslı Başman:

Hasadı karanlıkta yapıyoruz

Siz bağlarda kaliteli üretim konusunda sorumluluk aldınız. Yeni neler yapıyorsunuz?

Bağ geliştirme projelerimiz sürekli devam ediyor. Toprak ve üzüm cinsi uyumuna dikkat ederek, seçtiğimiz bölgenin dokusuna saygı duyarak yeni bağ yatırımları yapıyoruz.

Hasat döneminde hasat makinesi kullanmıyoruz, her şey elle ve manuel yönetiliyor. Tür-

kiye'de sıcakların artması ile hasadı gece yapıyoruz, çok daha meşakkatli bir iş karanlıkta hasat yapmak ancak serinlikte toplanan üzüm kalite anlamında farklı sonuç veriyor. Doğaya saygılı davranarak uzun vadeli kalite için iyi tarım uygulamaları uyguluyoruz.

Kendi bağlarımız dışında müstahsil- lerle anlaşmalı bağcılık yaparak, yıl içerisinde bağları takip ederek kaliteli ürün almak için çalışıyoruz.

İşlerde sorumlulukları nasıl paylaştınız?

Aile içinde amaç her şeyi öğrenmek tabii, bir dönem Bordeaux'da da yaşadığım için halen Maison Kavaklıdere tarafını yönetiyorum. Türkiye'de de bağcılık ve üretim ekibiyle birlikte çalışıyorum. Cevza ise pazarlamayı yönetiyor ve satış ile birlikte çalışıyor.

Satışın başında amcamız Murat, İK tarafında da kuzenimiz Zeynep var.

Kavaklıdere Yönetim Kurulu Üyesi Cevza Başman:

Aşırı sıcaklar, kuraklık ve don bağları olumsuz etkiliyor

İklim krizi bağları da etkiliyor. Neler yaşıyorsunuz?

Son yıllardır ciddi anlamda iklim krizini hissediyoruz. Yıl içinde o kadar farklı etkenler oluyor ki, aslında bağda mucadeleniz hiç- bir zaman bitmiyor.

Kış budamalarına yakın, en büyük tehdit don tehlikesi.

Kapadokya ve Ankara gibi kışların kuru soğuk olduğu bölgelerde bu zorluğu daha çok hissediyoruz ve omcaların (bağ kütükleri) zarar görmemesi için gövdelerini toprakla kapatıp koruma altına alıyoruz. Bahar dönemi yaklaşınca toprakla kapalı gövdeleri açıyoruz. Meşakkatli bir iş. Bunlar tek tek elle yapıyor. Bahar dönemi yaklaştığında yine nisan aylarında yaşanabilecek don tehlikesi asmanın gözleri uyandırdığında yaşanır- sa o sene elde edeceğimiz ürünleri olumsuz etkiliyor.

Yaşanan başka bir sıkıntı da aşırı sıcaklar ve kuraklık. Her ne kadar sıcak havalarda ve güneş üzümler için ihtiyacı olan etkenlerden olsa da aşırı sıcaklar üzümlerin kavrulup yanmasına, fenolojik olgunluğunun sağlıklı gelişmesine neden olabiliyor. Bir anda 40 derecelere çıkan sıcaklık ve sıcak rüzgarlar üzümler için ciddi bir tehdit. Türkiye'deki ortalama yağışlar, bağın gelişebilmesi ve büyü- yebilmesi için ihtiyacı olan yağış miktarını sağlayamıyor. Düşük yağış nedeniyle su kuyularını rezervleri yeterli olmuyor. Onun dışında 2023 yılında yaşanan en büyük kriz sel ve aşırı yağmurlar oldu. Uzun yıllardır Türkiye bahar-yaz dönemine geçişte bu kadar yağış almamıştı, aşırı ve ani yağışlar nedeniyle oluşan çamur yüzünden traktörlerle bağlara girmek mümkün olmadı.

İyi tarım yapıyoruz

Zarar gören bağlarımız oluyor mu son dönemde? Önlem alabiliyor musunuz?

Dondan kaynaklı zararlar olabiliyor. Don tehlikesine karşı gece boyunca bağları etrafında ateş yakıyoruz, yurtdışında da uygulanan bir metot bu.

Kendi bağlarımızın tümünde damla sulama mevcut, asmanın ihtiyacı olan can suyunu damla sulama ile destekliyoruz.

Denemeler yaparak, aşırı sıcaklara karşı pataty matrisi ve file gölge- lik kullandığımız oluyor

Bağcılıkta iyi tarım uygulamaları ve sürdürülebilirlik nasıl sağlanıyor?

Önceliğimiz tüm bağ alanlarımızda "iyi tarım uygulamaları" ile ilerlemek.

1989 sonunda Kapadokya bağlarının, bugünkü adıyla Côtes d'Avanos bağlarının kurulduğu tarihten beri tüm bağ yatırımlarımızda "iyi tarım uygulamaları"na hayata geçiriyoruz. Kavaklıdere Şarapları olarak organik tarım için uygun olan; Kapadokya, Kırşehir, Ankara gibi kendi bağ alanlarımızda yüzde 95 oranında organik tarım yapıyoruz. Organik olmadığımız noktada ise iyi tarım uygulamaları ile yine çevre ile barışık, son kullanıcıyı düşünen ve sürdürülebilirlik felsefesini benimseyen şartlarda tarım gerçekleştiriyoruz. Küresel kuraklığın etkisi altında olan ülkemizde şaraplık bağcılığı yapıldığı Trakya bölgesi hariç tüm bölgelerde su yönetiminin önemi gün geçtikçe artıyor ve bir zorunluluk haline geliyor.

Toprakta suyun ve nemliliğin yeterli düzeyde varlığı ilkbahar ve kış yağışları ve yağış rejiminin düzenli olmasıyla doğru orantılı. Son yıllarda ülkemizde gittikçe azalma gösteren kış ve ilkbahar yağışları ve ilkbahar ve yaz aylarında ani gerçekleşen şiddetli sağanakların yüzey suyu olarak akıp gitmesinin toprak nemliliğine ve suyuna çok katkısı olmuyor. Bağcılıkta sulama mecburi hale geliyor.

Tek kelime ile özetlersek durum “iyi” iki kelime ile özetlersek ise “iyi değil”

**Haluk
Bürümceki**

haluk@burumceki.com

Tüm okuyucuların uzun bayram tatili umarım diledikleri gibi geçmiştir. Ancak, bayram sonrası keyifleri kaçırarak bazı kararlar ekonomi gündeminde öne çıkacak gibi. Öncelikle TBMM yaz tatiline girmeden önce hazırlanan yeni vergi düzenlemelerinin genel kurulda kabul edilmesi gerekecek, sonrasında ise temmuz başında büyük olasılıkla yıllardır süren enerji sübvansiyonlarının (elektrik ve doğalgaz için hane halkı tüketicilerine uygulanan) kademeli olarak kaldırılma sürecinin başlaması beklenebilir. Ayrıca, akaryakıt ürünlerinden alınan ÖTV'nin altı aylık ÜFE'ye bağlı otomatik ayarlama süreci için de bir karar verilmesi gerekecek.

Vergi paketinin enflasyonist etkisinin minimum olması bekleniyor, ancak elektrik ve doğalgaz için alınacak fiyat artışı kararının hem güncel enflasyon açısından hem de TCMB'nin gelecek dönem en-

flasyon hedefleri açısından belirgin önemi olacak.

Enflasyon açısından diğer kritik unsur olan asgari ücret yıl ortası ayarlaması ise bu kez pas geçilecek gibi duruyor. Asgari ücret seviyesinin son iki aydır Türk-İş açlık sınırının altında kalmaya başladığı ve bu farkın yıl sonuna kadar daha da açılacağı dikkate alındığında, siyaseten alınması zor bir karar olduğunu kabul etmeliyiz. Ancak bu kritik eşik aşılabilir, bu kez de 2025 başında asgari ücretin daha yüksek belirlenmesi için doğal olarak toplumsal baskı artacak ve çok yüksek olasılıkla 2025 yılı enflasyon hedefi olan %14'ün çok üzerine çıkılarak TCMB'nin beklentileri yönetme ve dezenflasyonu ileriye taşıma anlamında işini zorlaştıracaktır.

Maliye politikasının ise TCMB'ye beklediği ve umduğu desteği sağlamayacağı netleşmiş görünmekte. **Yeni vergi düzenlemelerine yönelik çıkan haberler gelir etkisinin 226 milyar TL olacağını yansıtmaktadır. Daha**

önce açıklanan harcama taraflı tedbirlerden de 100 milyar TL beklendiği dikkate alındığında, bütçeye toplam etkisi milli gelire oranla %0.8 düzeyinde hesaplanmaktadır. Bu düzeydeki tedbirin bırakın dezenflasyon açısından yardımcı olması, bütçe açığında ekonomik aktivite yavaşlaması kaynaklı riskleri bertaraf etme açısından bile yetersiz olduğu açıktır.

Yük yine TCMB'de...

Dolayısıyla, çok zorlu dezenflasyon mücadelesinde yükü yine TCMB üstlenecek ve faizlerde yukarı yönlü manevra alanının kalmadığını düşündüren Cumhurbaşkanlığı İdari İşleri Başkanlığı Başkanı Erdoğan'ın son açıklamalarının ışığı altında, ya TL'deki değerlenmeyi daha ileri taşımak ve daha uzun sürdürmek ya da makro ihtiyati politikalarda ilave sıkılaşmaya gitmek zorunda kalacaktır. Hatırlanacağı gibi bayramın ilk günü Erdoğan, enflasyonla ilgili soruya “Şu anda işi sıkı tutuyoruz. Ama bütün mesele yine geliyor,

faiz olayına dayanıyor” demiş ve “İnşallah faizde atacağımız adımlarla enflasyonu son çeyrekte çok daha olumlu bir konuma taşımış olacağız” ifadelerini kullanmıştı.

Enflasyon gerçekleştirmeleri ve enflasyon beklentileri de henüz istenen ilerlemenin sağlanamadığını düşündürmektedir. Mayıs TÜFE gerçekleşmesinin ana eğilim olarak iyileşmeye işaret etmediğini önceki yazılarımda açıklamıştım. Nitekim bu durum son Piyasa Katılımcıları Anketi sonuçlarına da yansımış, 2024 ve 2025 sonuna ilişkin TÜFE beklentileri çok sınırlı iyileşmiş ve aynı dönem TCMB tahminlerinin belirgin üzerinde kalmayı sürdürmüştür.

Merkez Bankası'nın sırası ile %38 ve %14'lük orta nokta hedeflerine karşılık piyasa (finans kesimi) beklentisi %43.5 ve %25.5 düzeylerinde bulunmaktadır. Üstelik bu durum piyasanın kur beklentilerini son iki ankette aşağı çekmiş olmasına rağmen yaşanmaktadır.

Uzun süre yıl sonu için 40

seviyesinde seyreden dolar kuru beklentisi son ankette 37.75 seviyesine kadar gerilemiştir. Bu yılın TÜFE ve kur beklentisi TL'de yıl geneli için %10 civarı değerlendirilmesine işaret ederken, mayıs sonrası yıl sonuna kadar beklenen enflasyon %16.9 ve dolar kuru artışı beklentisi %15 civarı olduğundan **değerlenmenin esas kısmının zaten yaşandığını düşündüğü, kalan dönem için kayda değer bir değerlendirme beklemediği** de söylenebilir. Bu yıl için büyüme beklentisinin de %3.3 ile değişmemesi finans kesiminin TCMB'nin çıktı açığı senaryosunu satın almadığını, bir diğer deyişle talep baskısını azaltarak dezenflasyonu destekleyecek bir büyüme görünümü öngörmediğini düşündürmektedir.

Yazıyı sonlandırmadan uzun yıllara dayanan bir gözlemimi de aktarmak isterim; bu ifadelerimin bazılarını rahatsız edeceğinin de farkındayım. **Türkiye'de genellikle birey veya şirket kime sorsanız durum veya durumum iyi demez,**

genellikle herkes halinden şikayet eder, bir ağlama modu sürer gider.

Bir acı ilaç içilecekse, esas olan tüm kesimlerin bu yükü eşit paylaşmasıdır. Ama ağlayanların sesi genelde daha yüksek çıktığından kimin durumunun gerçekten kötüye gittiği, kimin durumunun ise sadece görece kötüye gittiği hep birbirine karışır. Geçen haftaki yazımda ekonomik stres endeksi üzerinden yansıttığım gibi, stresi daha fazla hissetmeye başlayan bireyler açısından bile durum henüz önceki belirgin yavaşlama dönemleri kadar sıkıntı yaratmamış görünmektedir. Şirketler açısından ise durum zaten henüz çok daha olumlu seyretmektedir.

İstikrar programlarına toplumsal konsensüs sağlanmadan başladığında işlerin çok daha zor olduğunun bir kere daha altını çizirken; enflasyon, büyüme, iç talep gibi ana göstergeler açısından net gözlemin ancak üçüncü çeyrek sonlarından itibaren yapılabileceğini vurgulamak isterim. •

- Flo Group çatısı altında Flo, IN STREET, Lumberjack, Nine West ve Reebok markaları bulunuyor.
- 15 bin çalışanı var, 2023 yılı cirosu 42.1 milyar TL.
- Flo çatısı altında 2023'te 55 milyon çift ayakkabı, 7 milyon adetini üzerinde giyim ve yaklaşık 20 milyon adet aksesuar satışı yapıldı.

**Flo Group CEO'su
Yenal Gökyıldırım**

Flo, Fas'ta üretip Avrupa'ya satıyor

Flo Group, Fas'ta önce mağazalaşarak büyüdü ve ayakkabı sektörünün lideri oldu. Ardından da üretim tesisi açarak Fas'tan Avrupa'ya ihracata başladı

ELİF ERGU / FAS
elif@gazeteoksijen.com

Türkiye'nin önde gelen şirketlerinin Afrika ülkelerindeki faaliyetleri artıyor. Bunlardan biri de Flo Group. Türkiye'nin ayakkabı sektöründeki önemli oyuncularından Ziyilan Holding'in şirketlerinden Flo Group Fas'ın bilinen markalarından. Lumberjack, Polaris ve Kinetix gibi kendi markalarının yanı sıra Reebok, Nine West ve Lotto gibi global markaları çatısı altında bulunduran Flo Group'un 29 ülkede 800'ü aşkın mağazası var.

Flo 2024'te yeni bir atılım yaparak Şanlıurfa'daki üretim üssünün ardından Kazablanka'da da üretime başladı. Bu tesiste üretilen ayakkabılar hem Fas'ta satılıyor hem de Avrupa ülkelerine ihraç ediliyor. Flo bu atılımını Faslı ortağı Shoeleven ile birlikte gerçekleştiriyor. Shoeleven CEO'su Azzedine Jattao önce yerelde güçlenen Flo'nun Fas'ın en bilinen ayakkabı zincir mağazalarından olduğunu, halkın Türk markalarına güvendiğini anlatıyor.

Fas (Rabat) Büyükelçisi Mustafa İlker Kılıç da Flo'nun yatırımının açılışına katıldı. Kılıç Fas'ta Türk markalarına olan ilginin yüksek olduğunu, 180 Türk şirketi ve markasının Fas'ta bulunduğunu söyledi. 2023 yılında Fas-Türkiye ticaret hacmi 4.4 milyar doları buldu. Türkiye'den Fas'a ihracat rakamı da 3.1 milyar dolar düzeyinde. Kılıç Fas'ta en bilinen markalardan bi-

rinin BİM olduğunu, BİM'in Fas'ın farklı kentlerinde 700'den fazla marketinin bulunduğunu, Türkiye-Fas ticari ilişkilerinin de her geçen gün geliştiği bilgisini verdi.

30 mağazası var

Flo Group CEO'su Yenal Gökyıldırım'ın verdiği bilgiye göre Flo'nun Fas'ta 19 şehirde 30 mağazası var. Kazablanka'daki mağazanın Türkiye'deki mağazalardan büyüklük ve tasarım olarak hiçbir farkı yok. Kazablanka'daki üretim merkezinde günde 2 bin çift ayakkabı üretiliyor. Flo 2023'te Fas'ta 1 milyon 170 bin ayakkabı sattı ve 25 milyon dolar ciro yaptı. Gökyıldırım 2024'te cirolarını 29 milyon dolara yükseltmeyi öngördüklerini söylerken, mağaza sayılarının da 50'yi bulacağını aktardı. Hedeflerinin de 2030 yılında 50 milyon dolarlık ciroya ulaşmak olduğunu söyledi.

Şirket küresel alandaki ilk adımını 2012'de İtalyan Lumberjack'i satın alarak yapmıştı. Lumberjack'i aldıktan sonra yeni yatırımlar yaparak Avrupa'da markanın 40 ülkede 2 bin noktada satılmasını sağladı, deyim yerindeyse markayı yeniden ayağa kaldırdı.

Flo bu adımın ardından 9 yıl önce yurt dışında mağazalaşmaya başladı. İlk adımlar birçok Türk markasında olduğu gibi Türkiye Cumhuriyetleri'nde atıldı. Kazakistan, Azerbaycan, Gürcistan, Özbekistan gibi ülkelerde mağazalar açıldı. Irak, Fas mağazaları da bunları takip eden adımlar oldu. •

WOW! BUHAR İLE YENİDEN MÜKEMMEL.

Kärcher'in Buharlı Temizlik Makineleri ile evinizde kusursuz temizliğin tadını kimyasala ihtiyaç duymadan çıkarabilirsiniz. Mükemmel temizleme performansı sayesinde virüs ve bakterilerin* %99,99'unu öldürür. Hijyenik ve sağlıklı bir yaşam alanı sunar.

Müşteri Hizmetleri Destek Hattı: 0850 288 30 00
Mail Adresi: info@karcher.com.tr
www.karcher.com.tr

*Sağlık bakanlığı onaylı bağımsız test kuruluşlarında yapılan testlerde Kärcher SC1 EasyFix, SC2 Deluxe EasyFix, SC3 EasyFix, SC3 EasyFix Upright, SC4 EasyFix ve SC5 EasyFix Iron Plug buharlı temizlik makinesi ile yapılan temizlikte sert yüzeydeki bakterilerin (Enterococcus hirae, Staphylococcus aureus, Pseudomonas aeruginosa) ve Kärcher SC4 EasyFix buharlı temizlik makinesi ile virüslerin (H1N1) %99,99'unu yok ettiği ve hijyenik temizlik sağladığı ispatlanmıştır.

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Limited tercümenin doğruluğu veya kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez

JANAN GANESH

Avrupa'nın şekillendirmediği ilk yüzyılın içindeyiz. "Amerikan" sayılan 20. yüzyıl bile Avrupa kıtasındaki dünya savaşları meydanlarında ve Soğuk Savaş cephelerinde geçmişti. Einstein'ın ve Keynes'in düşünceleri gibi en büyük fikirler Avrupalılar tarafından ve Avrupa'da tasarlandı. Picasso'nun resmi, Joyce'un edebiyatı, Le Corbusier'in mimarisi gibi modernizm başlığı altında topladığımız deneyler de öyle. Avrupa devletlerinin yüzyılın ikinci yarısına kadar sömürgeleri vardı ki bu da kıtaya itibarsızlıkla beraber nüfuz da getirdi.

Etkilerini yitiriyorlar

Avrupa'nın bugünkü iktidarsızlığını düşününce tüm bunlar biraz can yakıyor. Avrupa'nın büyük teknoloji şirketleri yok, dünya üretimindeki payı azaldı ve korumacılık yayıldıkça yerli sanayiye desteklemek konusundaki

Turizmin avantajları ile yerel halka etkileri arasında bir denge bulmaya çalışan kentlerden biri de Barcelona.

Venedik 25 kişiden büyük tur gruplarını yasakladı.

© GETTY IMAGES

Avrupa turist tuzağına düştü

Kıtanın büyük teknoloji şirketleri yok, dünya üretimindeki payı azaldı ve yerli sanayiye desteklemek konusunda rakipleri kadar bonkör de değil. Ancak turizm gelirlerinin de benzeri yok. Oysa bu durum Avrupa'yı geriye götürüyor

bonkörlüğü ABD ya da Çin ile yarışmaktan uzak. Ticaret dünyasında Avrupa'nın tek bir süper gücü vardı: AB düzenlemelerinin fiilen küresel standart haline geldiği "Brüksel etkisi". Ticaretin parçalanmasıyla Avrupa geleceğin şekillenmesinde bundan

bile mahrum kalabilir. (Oksijen'in notu: Brüksel etkisi, Avrupa Birliği'nin piyasa mekanizmaları aracılığıyla kendi yasalarını fiilen sınırları dışına ithal etme sürecine verilen ad. Bu tek taraflı düzenleyicilik, tabii kuruluşları özellikle de şirketleri, AB dışın-

da bile AB yasalarına uymak zorunda bırakabiliyor.)

Marjinal bir konumdadır

Şimdi, hamaset riskini göze alarak sizden şunu isteyeceğim: Bana yaz tatili planlarınızdan

bahsedin. Avrupa'yı da içeriyor, değil mi? Bu iki şeyin, kıtanın gündem dışı kalmasının ve popüleritesinin birbiriyle bağlantılı olduğunu düşünüyorum. Avrupa hiç çaba göstermeden dünyanın ilgisini çektiği için, ne kadar marjinal hale geldiğini anlamakta ve buna karşılık vermekte zorlanıyor. Diğer yerlerin uğruna mücadele etmek zorunda kaldığı ilgi, Avrupa için cepte gibi. Zengin dünyada neredeyse eşi benzeri olmayan turizm gelirleri elde edebiliyorlar. Covid öncesi dönemin son yılı olan 2019'da turizm İspanya'da GSYH'nin yüzde 12'sini, Portekiz'de yüzde 8'ini ve Yunanistan'da yüzde 7'sini oluşturuyordu. Yeni Zelanda hariç, Avrupa dışındaki hiçbir Batılı ülke yüzde 3'e ulaşamadı.

Atina, Akropolis adı da kazanç getiren bir durgunluk. Turizmin coğrafyaları yağmaladığı söylenir. Ama bu aslında yönetilebilir bir şeydir. Venedik 25 kişiden büyük tur gruplarını yasakladı. Barcelona turist vergisini yeniden artırdı. Avrupa, müşteri kaybetmeden daha fazla ücret talep edebilir çünkü sonuçta, sadece iyi diyebileceğimiz şeylerin coğrafi olarak sıkıştırılmış halde bir arada bulunması konusunda başka hiçbir yer onunla

teknoloji ve diğer daha sert alanlarda neler olup bittiğini görmesini engelleyebiliyor. Tehlike şu ki jeostratejik açıdan bakıldığında Avrupa'yı ilginç bir şey yapmaya ya da söylemeye ihtiyaç duymayacak kadar güzel insanlarla karşılaştırabiliriz. İçinde bulunduğumuz yüzyılın başka bir yerde yazıldığını fark etmeyecek kadar çok pohpohlanıyor.

Turistlere gülmeyin

Bu da "turizm tuzağı" deyiminin Avrupa'da yeni bir anlam kazanması demek. Bu hikayede kapana kısılanlar turistler değil. Evet, pastanede "cross-ont" sipariş edip fazla para ödeyen turistlere gülebilirsiniz. Ama asıl sorun yaşıyan yerel halk. Sorunun adı da kazanç getiren bir durgunluk.

Turizmin coğrafyaları yağmaladığı söylenir. Ama bu aslında yönetilebilir bir şeydir. Venedik 25 kişiden büyük tur gruplarını yasakladı. Barcelona turist vergisini yeniden artırdı. Avrupa, müşteri kaybetmeden daha fazla ücret talep edebilir çünkü sonuçta, sadece iyi diyebileceğimiz şeylerin coğrafi olarak sıkıştırılmış halde bir arada bulunması konusunda başka hiçbir yer onunla

Turizm bir yerin modernleşme güdüsünü yok eder. Kemikleşmeyi ödüllendirir. Özellikle Akdeniz Avrupa'sında piyasa reformlarının hayata geçirilmesinin neden bu kadar zor olduğuna dair teoriler uzun süredir ortalıkta

boy ölçüşemez. (Bu yıl Zürich'ten Londra'ya 75 dakikada gittim. Normalde bu sürede uyandıktan sonra yataktan çıkamam).

Modernleşme güdüsü yok oluyor

Hayır, turizmin "kötü tarafı" çevreyle ilgili değil, en azından sadece çevreyle sınırlı değil. Zihinsel bir olumsuzluktan söz ediyorum. Turizm bir yerin modernleşme güdüsünü yok eder. Kemikleşmeyi ödüllendirir. Özellikle Akdeniz Avrupa'sında piyasa reformlarının hayata geçirilmesinin neden bu kadar zor olduğuna dair teoriler uzun süredir ortalıkta.

Bu teoriler arasında Katoliklik'teki kolektivist ethos (ama o zaman adeta bir işletmeye benzeyen Bayyera'yı nasıl açıklayacağız?), boş zamanlarda keyif yapma istediğini uyandıracak kadar iyi hava (fakat Avrupa'da hava Avustralya'dan daha mı iyi?) ve refah devletinden yüksek beklentiler (İskandinavya?) yer alıyor.

Bu açıklamaların hiçbirini tam olarak doğru değil. Zaten hiçbir açıklama tek başına yeterli olmayacaktır. Ancak Güney Avrupa'nın politik açıdan pek çok yanlış yapabileceği ve yine de himaye edilmesi önemli. Üstelik yabancıların bu himayesi paradan ibaret değil, kıtanın egosunu da şişiren bir ilgiyi de kapsıyor. Ne kadar abartılı bir ayrıcalık. Ve geriye gitmenin ne kadar güzel bir yolu... •

Covid öncesi son yılda turizm İspanya'da GSYH'nin yüzde 12'sini, Portekiz'de yüzde 8'ini ve Yunanistan'da yüzde 7'sini oluşturuyordu. Avrupa dışındaki hiçbir Batı ülkesi yüzde 3'e ulaşamadı

Türkiye'nin ilk ve tek katılım esaslı fon sepeti yatırım fonu YCY TEFAS'ta!

İstanbul Portföy Katılım Fon Sepeti Fonu faiz hassasiyeti olan bireysel, tüzel ve kurumsal yatırımcıları ile buluşuyor. 'Katılım çoklu varlık' portföy yapısını robofon mantığında ve hibrit bir bakış açısıyla yönetmektedir. Robofon modeli 3 Adet algoritmik modelin bileşiminden oluşur.

Yapay zekâ tabanlı finansal piyasa tahminleme modeli

Portföy dağılımının optimizasyonu için finansal model ve yöneylem yaklaşımı

Portföye alınacak kıymetlerin yine otonom olarak seçimini sağlayan 'kredi derecelendirme' algoritması

İstanbul Portföy

Bu ilan Oksijen Gazetesi Reklam Servisi tarafından alınmıştır.

Sivrisineklerle *topyekûn* savaş

Sıtma ve Dang humması gibi tehlikeli hastalıklar yayan sivrisinekler ilk kez bu kadar çok yerde ve bu kadar fazla insanı tehdit ediyor. Yol açtıkları hastalıkların yıllık küresel maliyeti 12 milyar dolar. Ticaret, seyahat ve iklim değişikliği nedeniyle menzilleri uzadı. Büyüyen tehlikeye karşı artık genetik mühendisliği de devrede: İyi huylu sinekler doğaya salınıyor

MICHAEL PEEL

Imperial College London ana kampüsünün derinliklerinde "insektaryum" adında bir kısım var. Bodrum katı koridorlarında ilerledikten sonra kapıyı açınca gelen alarm sesiyle birlikte korku filmlerini andırıyor.

Girişte iki çift kapı bulunmasının sebebi güvenlik: İçeride bulunan binlerce anofel cinsi sivrisinek uzun zamandır insanlığı en çok tehdit eden hayvan türü. Sıcaklığı kontrol edilen haznelerde bulunan sivrisinekler öncü çalışmalar için kullanılıyor. Amaç genetik mühendisliğini kullanarak bu hayvanların ölümcül sıtma hastalığını yaymasını önlemek.

Imperial College'daki çalışma giderek şiddetlenen sivrisineklere ve taşıdıkları ölümcül patojen tehdidine karşı verilen küresel mücadeleden bir parçası. Bu yıl ilk sıtma aşısı kampanyası başlanıyor. Araştırmacılar bir yandan da hastalığın kökünü kurutmanın yollarını arıyor.

Aslında mevcut çalışmalar son yıllarda artan çeşitli bulaşıcı hastalıklara karşı girişilen kamu sağlığı mücadelesinin bir parçası. Hastalıkların artışında çevresel değişimler, Covid-19 pandemisi ve diğer faktörler etkili.

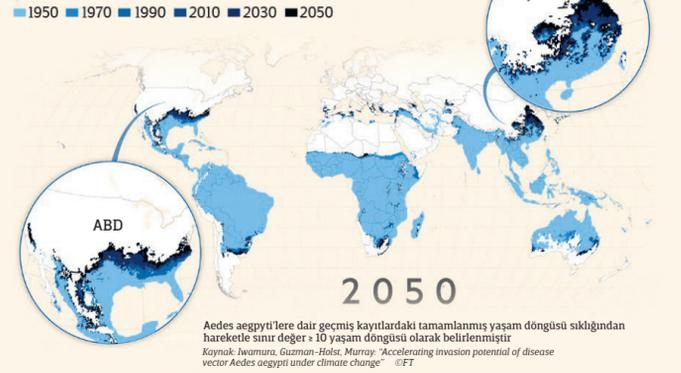
Mücadele artık daha zor

Sivrisinek kampanyası ise bir bakıma zamana karşı yarış. Hem sineklerin geleneksel önleme yöntemlerine direnci giderek artıyor hem de iklim krizi sebebiyle eskiden yaşayamadıkları bazı yeni bölgelerde hayatta kalabiliyorlar.

Şu anki esas mesele insanlığın sıtmayı ve sivrisinekler tarafından yayılan diğer hastalıkları kontrol altına alıp alamayacağı. Giderek yayılıyorlar ve bu hedefi gerçekleştirmek imkansız hale gelebilir.

Yardıma amaçlı Gates Vakfı küresel sağlık bölümünün hastalıklardan sorumlu müdür yardımcısı Helen Jamet "Sıtmayı yok etme çalışmalarını artırdıkça işimiz zorlaşacak. Çünkü bu yeni çağda iklim olayları çok daha artacak. İnsektisitlere ve ilaçlara direncin artması ve istilacı türlerin kontrol altına alınma zorluğu birçok yeni güçlük getirecek" diyor.

ABD ve Çin'de *Aedes aegypti* türü sivrisineklerin yayılmasına etki etmesi beklenen çevresel değişimler

Dinozorlardan beri buradalar

Sivrisinekler her yerde bulunmaları ve tehdit oluşturmaları sebebiyle uzun zamandır insanlığın zihninde boyundan büyük yer etmiş bir canlı. Bir uzmanın "uçan iğneler" olarak nitelediği sinekler ait eski kehribar fosillerinin tarihi dinozorların yaşadığı günlere kadar uzanıyor.

New York Üniversitesi'nden küresel ve çevresel sağlık uzmanı Yeşim Tozan'a göre "bu kanatlı eklembacıklar inanılmaz dayanıklı. Sivrisinekler de bizimle ve yaşam tarzımızla birlikte evrim geçiriyor. Bu çeviklik ve esneklikleri sebebiyle başa çıkılmaz hale geliyorlar."

Bugünkü olumsuz tablonun sebebi ise sivrisineklerin ilk kez bu kadar çok yerde bu kadar fazla insanı tehdit ediyor olması. Tehlikeli sivrisinek türleri hastalık vektörleri olarak biliniyor. Yani belli patojenleri taşıyorlar ve insan kanı emerek bunları farklı insan topluluklarına bulaştırıyorlar. Sivrisinek kaynaklı hastalıkların yıllık ekonomik maliyetinin 12 milyar dolar olduğu tahmin ediliyor.

Zengin ülkeleri de tehdit ediyor

Mücadelede en çok zorlananlar yoksul ülkeler olduğu için özel sağlık yatırımları geçmişte soruna yeterince el atmamıştı. Ama şimdi zengin uluslar için de tehlike artıyor.

BM bünyesindeki Dünya Sağlık Örgütü'ne göre Dang humması hızla yayılıyor ve şu an dünya nüfusunun yarısı bu hastalığa yakalanma riskiyle karşı karşıya. Bu humma nadiren öldürücü olsa da "kemik

kırın ateşi" olarak anılması ciddi vakaların hastaları ne kadar zorlayabildiğinin kanıtı. DSÖ'ye bildirilen enfeksiyon sayısı 2000 yılından 500 binin biraz üzerindeyken 2019'da 5.2 milyona ulaştı, üstelik birçok asemptomatik vaka bulunduğu düşünülüyor. DSÖ modellemesine göre sayı yılda 400 milyon vakaya yakın. En önemli sebepler ise şehirleşme, yağış ve nem artışı, ayrıca nüfus hareketlerindeki yükseliş.

Dang humması yayan Asya kaplani

Dang hummasını yayan ve beyaz çizgileri sebebiyle Asya kaplani olarak anılan "Aedes albopictus" türü sivrisinek giderek daha fazla bölgede görülüyor. Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi (ECDC) verilerine göre, 2013'te AB'deki sekiz ülkede görülürken şimdi bu sayı 13'e çıktı. 2023'te AB içinde bildirilen Dang humması vakası 130 ve bu sayı 2010-2021 dönemindeki toplam vakaların yaklaşık iki katı. Son yedi yılda Fransa'da ciddi doğum kusurlarına yol açabilen Zika, İtalya'da ise Dang hummasına benzeyen Chikungunya virüsünün yerel olarak bulaştığı bildirildi.

Sıtma kaynaklı ölümler de yıllarca geriledikten sonra Covid-19 pandemisinden bu yana arttı. Önleme çabaları 2000 yılında 897 bin civarı olan sayıyı 2019 itibarıyla 568 bine indirmeye başarmıştı ama 2022'de yeniden 608 bine tırmanış görüldü. Bunların çoğu Afrika ülkelerindeki beş yaş altı çocuklar.

ABD'de geçen sene Florida, Texas ve Maryland'de bildirilen enfeksiyonlarla birlikte 20 yıldır ilk kez yerli sıtma vakalarına tanık oldu. Bu büyüme tarihsel trendlerin bazı aşılardan tersine dönüşü anlamına geliyor. "Bataklık humması" gibi isimlerle anılan sıtma eskiden ABD ve Avrupa'da endemik nitelikteydi. ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri'ne göre son dönemde Dang, Chikungunya ve Zika virüsü salgınları da yaşanıyor.

İklim değişikliği ve diğer çevresel trendler sebebiyle sivrisineklerin menzillerinin daha da genişlemesi muhtemel.

Gündüzler de tehlikeli

Sıcaklık artışı ısırma sıklığını ve hem sivrisineklerin hem de taşıdıkları patojenlerin üreme hızını artırabilir. Su baskınları ve kuraklık mağduru bölgelerdeki su depolama çalışmaları da sineklerin yumurta bırakabileceği yeni su birikintileri yaratıyor.

Süre gelen şehirleşme de dışı sivrisineklerin ziyafet için daha fazla insan bulmasını sağlayacak. Sivrisineklerin sadece dişileri ısırıyor. "Anopheles stephensi" gibi sıtmaya yol açan istilacı türler şehirlerde rahatça yaşayabiliyor ve birçok gündüz de ısırabiliyor.

İyi sinekler

Sıtmayı önleme yöntemlerine ihtiyaç hiç olmadığı kadar acil çünkü mevcut tedavilerin etkisi azalıyor. Standart modern sıtma tedavisi geleneksel Çin tıbbında kullanılan artemisinin adlı bitki özünü dayansa da patojen direncinin artması sebebiyle bu yöntem eskisi kadar başarılı değil. Bu yıl yayınlanan bir araştır-

Sivrisineğin yaşam döngüsü

Sürecin tamamı dört gün ila bir ayda tamamlanıyor

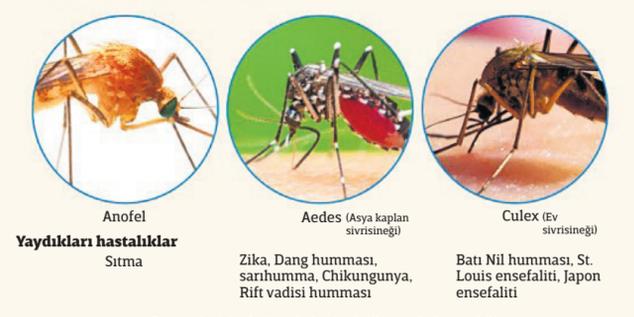

Sivrisineklerin parazit ve patojenlere konak olması insanlar için neden tehlikeli?

Bütün sivrisinekler bitki temelli şekerlerle besleniyor ancak sadece dişiler yumurta gelişimi için gerekli besinleri içerdiğinden kan emiyor

Emilen kanda enfeksiyon varsa sivrisinek vektör işlevi görerek başka insanların kanını emdikçe hastalığı onlara taşıyor

En tehlikeli üç tür

Yaydıkları hastalıklar

Sıtma

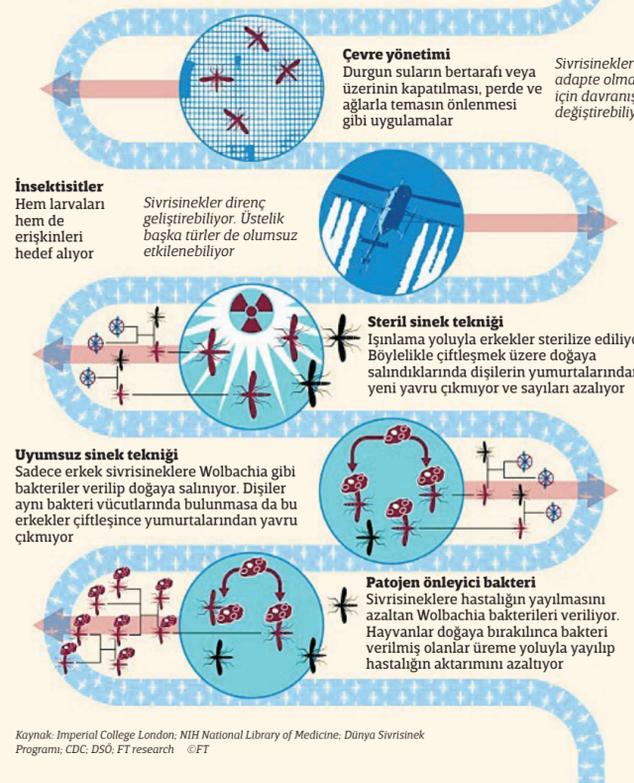
Zika, Dang humması, sarhumma, Chikungunya, Rift vadisi humması

Batı Nil humması, St. Louis ensefaliti, Japon ensefaliti

Bu üç sivrisinek türü de lenfatik filaryaz bulaştırabiliyor

Kaynak: Imperial College London; NIH National Library of Medicine; Dünya Sivrisinek Programı; CDC; DSÖ; FT research ©FT

Sivrisinekle mücadele teknikleri

Kaynak: Imperial College London; NIH National Library of Medicine; Dünya Sivrisinek Programı; CDC; DSÖ; FT research ©FT

maya göre kısmi direnç Güneydoğu Asya'dan Ruanda, Uganda ve Afrika Boynuzu'na kadar yayılmış durumda.

Bilindik yöntemlerin bocalamaya başlamasıyla bilim insanları yeni yöntemlerde kritik ilerlemeler kaydediyor. Bunlardan biri de kötü böceklerle karşı "iyilerini" koymak.

Doğaya dayalı bu metotta sivrisinekler de dahil birçok böcekte doğal olarak bulunan Wolbachia bakterileri besleniyor. "Aedes aegypti" türü sivrisineklerin yumurtalarına Wolbachia bakterisi verilince yetişkin sineğin vücudundaki virüslerin büyümesi

engelleniyor. Dang, Chikungunya ve Zika virüsleri de buna dahil.

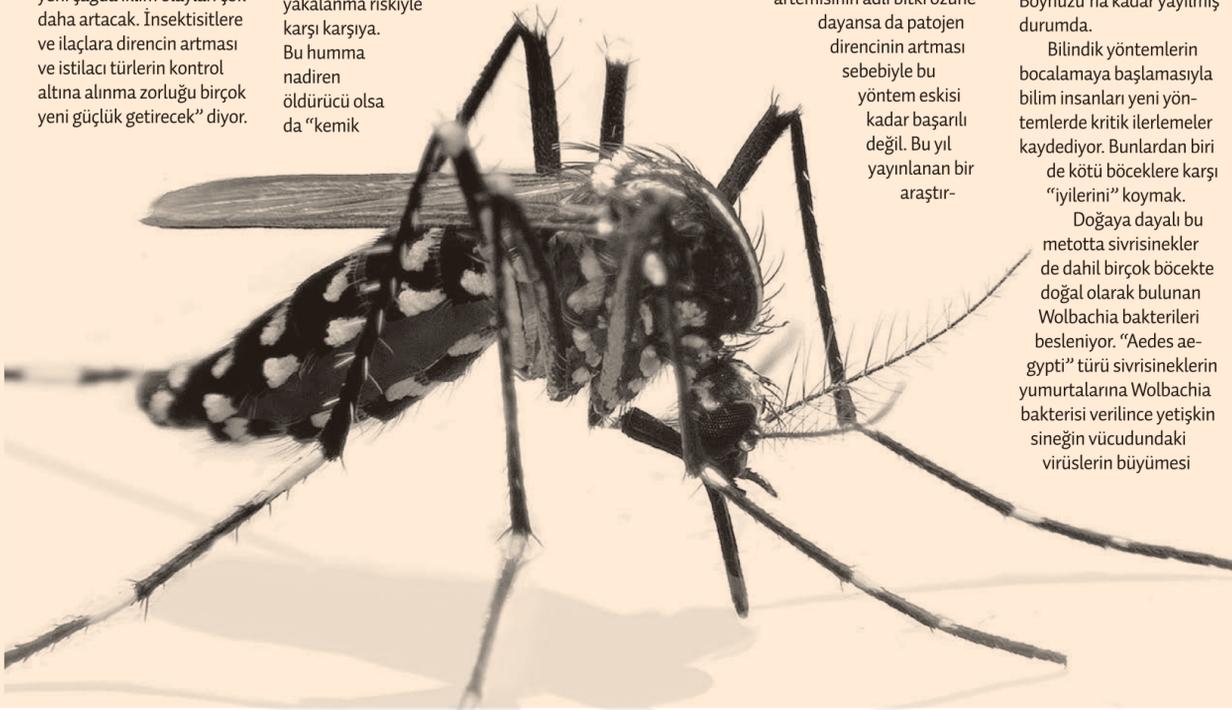
Wolbachia yöntemi Avustralya Monash Üniversitesi bünyesindeki Dünya Sivrisinek Programı tarafından geliştirildi. Program şu an Latin Amerika ve Asya-Pasifik'teki 14 ülkede çalışmalarını sürdürüyor. Araştırmalara göre Wolbachia bakterisinin verilmesiyle birlikte Kolombiya'daki Aburrá Vadisi'nde görülen Dang humması vakaları 20 yılın en düşük seviyesine indi. Dünya Sivrisinek Programı ve Brezilya Sağlık Bakanlığı bünyesindeki Fiocruz kuruluşu 2025 yılında ülkede bir fabrika kurarak yılda 5 milyar hastalık önleyici sivrisinek yumurtası üretmeyi planlıyor.

Sivrisinekle taşınan hastalıkları durdurmaya yönelik en radikal yöntem ise genetik mühendisliği.

ABD'ye ait Oxitec biyoteknoloji şirketi mayıs ayın-

da Afrika Boynuzu'ndaki Cibuti'de sıtmayı mücadele için genetiği değiştirilmiş "Anopheles stephensi" türü sivrisinekleri doğaya bıraktı. Şirket uzmanlarının 2022'de yayınladığı belgeye göre, Brezilya'da Aedes aegypti türünün doğaya bırakılmasının vahşi sivrisinek popülasyonlarında sağladığı azalma yüzde 96'yı buldu. Sivrisinek yumurtaları Brezilya'daki süpermarketlerde "İyi Aedes" anlamına gelen "Aedes do Bem" markasıyla satılıyor. Kullanıcılar su ekledikten sonra böceklerin yumurtadan çıkmasını sağlayıp onları doğaya bırakıyor.

Oxitec'in yöntemi "Friendly", yani "dost canlısı" markası taşıyan erkek sivrisineklerin doğaya salınması da kapsıyor. Halbuki bu erkekler eşleri için dost olmaktan olabildiğince uzak. Genetiği değiştirilmiş erkek sineklerin içindeki gen sebebiyle dişi yavrulara ergenliğe ulaşmadan ölüyor. •

ABD VE ÇİN MENŞELİ OTOMOBİLLERE EK GÜMRÜK VERGİSİ, BİRÇOK MODELİN GELİŞİNİ ETKİLEDİ

Ek vergiye yenildiler

Mevcut %10'luk gümrük vergisine ek olarak 2018'de ABD menşeli otomobillere koyduğumuz %60'lık ilave gümrük vergisinden sonra 8 Temmuz'dan itibaren de Çin menşeli tüm otomobiller için %40 ilave gümrük vergisi devreye girecek. Bu da ABD'den sonra Çin'den de uygun fiyatlı otomobillerin gelemeyeceği anlamına geliyor

Emre Özpeynirci

eozepeynirci@gmail.com

Türkiye bir taraftan otomobillerden dünyanın en yüksek vergilerini alırken, diğer taraftan bununla yetinmeyip dış ticaret ilişkilerine bağlı olarak ilave gümrük vergi miktarlarını da artırıyor. Hatırlatmak gerekirse, 2018 yılında Başkan Trump döneminde ABD'nin çelik ve alüminyuma koyduğu ilave gümrük vergilerine karşılık, biz de kısa süre sonra misilleme yaparak ABD menşeli otomobillere yüzde 60 ilave gümrük vergisi (İGV) koyduk. Böylece halihazırda içten yanmalı otomobillerde yüzde 10 olan gümrük vergisi, ek vergiyle yüzde 70'e yükseldi.

Rekabeti etkiliyordu

O tarihten bu yana özellikle ABD'de üretilen Avrupa uyumlu premium modellerin birçoğu Türkiye'ye getirilememeye başladı. Çünkü yüzde 70'lik verginin üstüne, yüzde 220'leri bulan ÖTV ve yüzde 20 KDV eklenince, fahiş fiyatlar oluşuyordu.

ABD'ye yönelik bu ilave vergilerin etkisi ithalatta kendini gösterirken, aynı zamanlarda otomotiv sektöründe elektrifikasyon süreci başladı. Elektrikli otomobiller konusunda Çin ön plana çıkmaya başlayınca, bu durum sadece Türkiye'yi değil, ABD ve Avrupa'yı da derinden etkilemeye başladı. Türkiye'nin milli otomobili Togg'un da rekabette geri kalmaması adına ilk önce Mart 2023'te Çin menşeli elektrikli otomobillere yüzde 40 ilave gümrük vergisi getirildi. Yüzde 10 gümrük vergisiyle birlikte Çin'den ithal elektrikli otomobillerin vergi yükü bir anda yüzde 50'ye yükseldi. Bu Çin'den elektrikli otomobil ithalatını azaltırken, içten yanmalı otomobillerin gelişini ise engellemedi.

Yüzde 36 zam demek

Son 1.5 yılda Çin'den ithal edilen otomobillerin yüzde 80'e yakını içten yanmalı olunca, kısa süre önce yüzde 40'lık ilave gümrük vergisinin kapsamı hemen genişletilip içten yanmalı

ve hibritler de dahil edildi. Bu son dönemde hem satışlarını artırıp ilk 3 arasına giren Çinli markaları hem de Çinli markaların Türkiye distribütörlerini derinden etkiledi. 8 Temmuz'dan itibaren devreye girecek yüzde 40'lık ek vergi, ithalatı büyük ölçüde aşağı yönlü etkileyecek gibi duruyor. Tabii sorun sadece markalar için değil tüketici için de oldukça sıkıntılı. Son 6 yıldır yüzde 70 vergi yüzünden ABD menşeli lüks otomobilleri alma şansı kalmayan tüketiciler, 8 Temmuz'dan itibaren ise ekonomik, uygun fiyatlı Çinli markaları yüzde 36 zam geleceği için alamayacak. İşte bu yazıda ek vergiye yenik düşen otomobilleri siz için derledik.

BMW X6

ABD'den gelemeyen otomobiller (%70 ek vergi)

Volvo: EX90, S60
BMW: X4, X5, X6, X7, XM
Mercedes: GLE, GLE Coupe, GLS ve GLS Maybach
Jeep: Cherokee, Grand Cherokee, Wrangler, Gladiator
Ford: Mustang, Bronco, Edge, Expedition
Tesla: Model 3, Model S, Model X

Çin'den gelmesi zorlaşan otomobiller (%50 ek vergi)

MG: MG4, HS, ZS, Marvel R, Cyberster, MG3
BYD: Atto 3, Seal U, Han, Dolphin
Chery: Omoda5, Tiggo 7, Tiggo 8
Volvo: EX90, EX30, S60
BMW: iX3
MINI: MINI Cooper, Aceman
Mercedes: E Serisi Long
Cupra: Tavascan
Dacia: Spring
Tesla: Model 3
Skywell: ET5, EA3, EA5
Seres: Seres 3
DFSK: Fengon 5, Fengon 500
Leapmotor: T03
Neta: U, GT, AYA
Hongqi: E-HS9
Jaeco: J7, J8

CUPRA TAVASCAN

TESLA MODEL 3

VOLVO EX90

Türkiye'nin uyguladığı ilave gümrük vergileri nedeniyle, ABD'de üretilen premium modeller ülkemize gelemeyen, 8 Temmuz'dan itibaren uygun fiyatlı Çinli modellerin birçoğu da gelemeye başlayacak.

Gümrük vergisi olmayan ülkeler

Türkiye'nin bugün sadece Gümrük Birliği (GB) ülkeleri veya Serbest Ticaret Anlaşması (STA) yaptığı ülkelere gümrük vergisi bulunmuyor. Bu ülkeler arasında 31 GB ülkesi ile Güney Kore başta olmak üzere 23 STA ülkesi bulunuyor. Onun dışındaki ülkelerle karşılıklı gümrük tarifeleri uyguluyorlar. Türkiye'nin özellikle hem dış ticaret dengesine ek vergi koyma hakkı bulunuyor. Özellikle son dönemde Çin'den otomobil ithalatının artması, buna karşılık hiç ihracatın olmaması ek vergi getirilmesindeki en büyük etken oldu. Kuşkusuz Otomotiv Sanayi Derneği'nin (OSD) yerli üretimi korumak adına, bunu hükümetten talep etmesi de bu kararda etkili oldu. Bu kararın geri çekilmesini bekleyen Çin hükümetinin ise önümüzdeki günlerde nasıl bir misilleme yapacağı merak ediliyor. Ama karşılıklı dış ticarete bağlı ek vergiler gündeme gelirken olan uygun fiyatlı otomobil bulamayan tüketiciye oluyor.

Çin'den otomobil alanlar ne olacak?

8 Temmuz'dan itibaren devreye girecek ek vergi sonrası Çinli markaların aynı performansı gösterip gösteremeyeceği merak ediliyor. Çünkü fiyatları %36'nın üzerinde zamlanacak. Belki bazıları faaliyetlerini durduracak, kim bilebilir. Daha önce gelen ek vergi yüzünden elektrikli satamıyorlardı, şimdi benzinli hibrit veya şarjlı hibrit

de satamayacaklar. 10 yıl servis zorunluluğu var ama bugüne kadar 2-3 bin adet satmış bir markanın 10 sene yedek parça ve servis hizmetini nasıl sağlayacağı merak ediliyor. Ama en önemlisi araç alanın elindeki araç, devamı olmayan araç olacağından ikinci elde satmasının çok zor olması da bekleniyor. Bu durumda olan yine tüketiciye olmuş olacak.

Yatırım niyeti var ama kararı yok

Çinli markaların Türkiye temsilcileri ve distribütörleri getirilen ek vergilere, yapılan engellemeler karşısında; "Alınan kararlara saygılıyız" açıklamasıyla yetindiler. Ama gerek Chery, gerekse MG'nin temsilcileri biraz da müşterilerini rahatlatmak adına, Türkiye'de yatırımlarını düşündüklerini dile getirdiler. Hatta BYD'nin de yatırımı düşündüğü iddia edildi. Ama hiçbirinde niyetin dışında verilmiş resmi bir karar veya açıklama yok. Zaten halihazırda Chery, İspanya'da, BYD ise Macaristan'da fabrika kuracağını resmi olarak açıkladı. 2. fabrikayı Türkiye'de hem de bu kadar engelleme sonrası kurmaları ne kadar mantıklı hep birlikte göreceğiz.

Çin'e ABD'den %100, AB'den %48 ek vergi

Çin'den ithal edilen elektrikli otomobillere yönelik ilk hamleyi aslında ABD ve Avrupa'dan önce Mart 2023'te Türkiye yaptı. Türkiye, Çin menşeli elektrikli otomobillerin gümrük vergisini %40 yükseltti. Bu hamlenin ardından tüm dünyada Çin baskısı artınca 14 Mayıs'ta Biden yönetimindeki ABD, birçok kalem içindeki otomobil ithalatındaki gümrük vergilerini %25'ten 100'e çıkardı. Değişiklikler 2024'ten 2026'ya kadar geçerli olacak şekilde kademelendirildi. Tarifelerde ayrıca Trump'ın planladığı kapsamlı tarifeler yerine daha hedefli bir yaklaşım benimsendi. En büyük artış, tarifelerin dörde katlandığı elektrikli araçlarda görülürken bazı sektörlerde tarifeler iki katına çıktı, bazılarında ise ilk kez tarife uygulandı.

Markaya göre farklı vergi

Avrupa Birliği (AB) ise Çin'de üretilen elektrikli otomobillere sağlanan sübvansiyonlar nedeniyle başlatılan soruşturma kapsamında alınan geçici önlemleri geçen hafta açıkladı. Bu kapsamda, AB, Çinli yetkililerle yapılan görüşmelerde etkili bir çözüm sağlanamaması halinde 4 Temmuz'dan itibaren BYD'ye yüzde 17,4, Geely'ye yüzde 20 ve SAIC'e yüzde 38.1 ek vergi getirecek. Soruşturma sürecinde AB ile işbirliği yapan Çin'deki diğer elektrikli otomobil üreticilerini yüzde 21 vergiye tabi tutacak olan AB, işbirliği yapmayan diğer elektrikli otomobil üreticilerinden ise yüzde 38.1 ilave vergi tahsil edecek. Bu vergiler yüzde 10 gümrük vergisine eklenecek yani yüzde 48'e kadar çıkacak. •

Boeing ve Airbus'ta titanyum skandalı

Bazı Boeing ve Airbus jetlerinin sahte belgelerle satılan Çin titanyumu kullanılarak üretildiği ortaya çıktı. Acaba bu kadar sıkı denetlenmeyen sektörlerde neler oluyor?

Zeynep Tüfekçi

THE NEW YORK TIMES

© KENNY HOLSTON/THE NEW YORK TIMES

Son uçak skandalı, bazı Boeing ve Airbus jetlerinin sahte belgelerle satılan titanyum kullanılarak üretildiğini ortaya çıkardı. Sorun, bir parça tedarikçisinin malzemede koroz-yondan kaynaklanan küçük delikler tespit etmesiyle ortaya çıktı. Amerikan Federal Havacılık İdaresi evrakın sahte olmasına rağmen söz konusu parçaların kullanılabilir olup olmadığını araştırıyor.

Peki bu neden yaşandı? Şirketler üretimlerini Çin'e taşıdı, ABD'de kalan üretim ise yoğun bir maliyet düşürme uygulamasına tabi tutuldu. Dış kaynak kullanımı ve maliyet düşürme genellikle daha düşük kalite, daha fazla hata ve daha fazla örtbas anlamına gelir.

Sorun bağıra bağıra gelmişti

Söz konusu parçalar, aynı bir şirket olarak yatırımcılara sunulduğu 2005

yılına kadar Boeing'in bir parçası olan Spirit AeroSystems tarafından üretiliyordu. Seattle Times'a göre, bu hamleden hemen önce Boeing mühendislerinden John Hart-Smith tarafından hazırlanan bir şirket içi raporda "Bir zamanlar kendi bünyesinde yaptığı işlerin çoğunu dış kaynak kullanımına dayandıran bir şirketin faaliyetlerine devam edip edemeyeceği" sorgulanıyordu.

Dış kaynak kullanımının yol açtığı sorunlar sadece havayolu sektörüne özgü değil.

2008 yılında, patoloğ Ward Stone ve kızı Montana Stone, reçetesiz satılan testlerden kullanarak çocukların kolye ve bileziklerinde tehlikeli seviyelerde kurşun tespit etti. Bu durum, Çin'de üretilen yarım milyon adet çocuk takısının geri çağırılmasıyla ve şirketlerle New

York eyaleti arasında, eyaletin ürünlerinde tekrar kurşun bulması halinde ceza kesmesine olanak tanıyan bir anlaşmayla sonuçlandı.

Kolyelerde kanserojen

2010 yılında Associated Press tarafından yapılan bir araştırma, Çin'den gelen çocuk takılarında kurşuna benzeyen ancak daha az düzenlemeye tabi olan,

Boeing'in CEO'su David Calhoun (ortada), ABD Senatosu İç Güvenlik Daimi Soruşturma Alt Komitesi oturumuna katılırken Etiyopya Havayolları ve Lion Air kazalarında hayatını kaybedenlerin aile üyeleri sevdiklerinin fotoğraflarını tutuyor.

oldukça zehirli ve kanserojen bir anti-korozif madde olan kadmiyum içerdiğini ortaya çıkarmıştı. Bunun üzerine California ve bazı diğer eyaletler bu metalin çocuk takılarında kullanımını yasakladı. Yapılan testler 2012 yılı itibarıyla kadmiyumun artık çocuk takılarında bulunmadığını ortaya koydu. Yetişkin takıları için bu konuda herhangi bir yasa yoktu ve çok az test yapılıyordu.

2018 yılında, kar amacı gütmeyen bir kuruluş olan Çevre Sağlığı Merkezi, yetişkin ürünlerini kontrol etmeye karar verdi. Kısa sürede yetişkinlere yönelik pek çok ürünün kadmiyum içerdiğini tespit etti!

Hiçbir şey garanti değil

Havayolu endüstrisi çok sıkı denetime tabi olduğundan, sorunları daha kolay keşfediyor. Ayrıca uçaklarda birbirini destekleyen çok sayıda güvenlik mekanizması bulunduğu için, sorunlar nadiren büyük can kayıplarına yol açıyor (Öte yandan, son yıllarda meydana gelen iki Boeing Max kazası hiçbir şeyin garanti olmadığını hatırlattı). Ancak katı standartlara, sertifikasyon gerekliliklerine, yoğun test ve doğrulamaya tabi olmayan diğer sektörlerde ve ürünlerde acaba başka neler gizleniyor?

© 2024 The New York Times Company

Evyap evcil hayvan bakım ve temizlik pazarına girdi

100 yıla yakın tarihi olan kişisel bakım ve temizlik ürünleri şirketi Evyap evcil hayvanlar için şampuan, tüy spreyleri, ped ve kedi kumu üretmeye başladı

ELİF ERGU
elif@gazeteksijen.com

Türkiye'de 5.4 milyon kedi, 2.4 milyon köpek evlerde yaşıyor. Kişisel bakım ve temizlik alanında faaliyet gösteren Evyap evcil hayvanlar için de şampuanlar, diş macunları üretmeye başladı. Evyap'ın 3'üncü kuşak temsilcisi Evyap İcra Kurulu Üyesi Ömer Evyap'la Tuzla'daki üretim üslerinde buluştuk.

Evyap olarak kişisel bakım, temizlik ve hijyen kategorilerinde lider markalarınız var. Yepyeni bir kategoriye giriyorsunuz... Bu karar nasıl verildi?

Evyap, 100 yıla yakın zamandır kişisel bakım ve temizlik ve bakım alanında faaliyet gösteriyor. Katı ve sıvı sabundan şampuanına, tıraş ürünlerinden diş macununa, bebek hijyen ürünlerinden deodoranta kadar kişisel bakım ve temizlik kategorisinin tamamını kapsayacak bir yelpazeye sahibiz. Bu yelpazede eksik olan evcil hayvan dostlarımızı. Son 5 yılda, Türkiye'deki hanelerde kedi ve köpek sayısı ciddi artış gösterdi; yaklaşık 5.4 milyon kedi, 2.4 milyon köpek ile evlerimizi paylaşıyoruz. Avrupa'nın tamamında ise 127 milyon evcil kedi, 104 milyon evcil köpek yaşıyor. Dolayısıyla ihtiyaçları da artıyor. Ülkemizde evcil hayvan bakım ürünleri pazarı 2018'den bu yana değer cinsinden yaklaşık 10 kat büyüdü. Dolayısıyla hem Türkiye'de hem de çevre ülkelerde hayvan hijyen bakım ürünlerine duyulan ihtiyaç büyük. En iyi bildiğimiz kişisel temizlik ve bakım işinden uzaklaşmadan ürün yelpazemizi tamamlamış olduk.

Türkiye'de ve dünyada sektörün büyüklüğü hakkında bilgi

verir misiniz?

Ülkemizde 20 milyondan fazla evcil hayvan yaşadığını tahmin ediyoruz. Son 5 yılda evde evcil kedi sayısı yüzde 50 artarak 3.6 milyondan 5.4 milyona çıktı. Evcil köpek sayısı ise yüzde 100 artarak 2.4 milyona ulaştı. Avrupa'nın tamamında ise 127 milyon evcil kedi, 104 milyon evcil köpek yaşıyor. Doğu Avrupa'da en çok kedi ve köpek popülasyonu Rusya'da bulunuyor. Bunu Birleşik Krallık, Almanya ve Fransa gibi ülkeler takip ediyor. Kısa vadede Türkiye'de evcil hayvan bakım ürünleri kategorisinde lider marka olarak tüketicilerimize aradıkları ürünleri ulaştırmayı hedefliyoruz.

Hangi ürünler var?

Pet Love ürün ailemiz oldukça geniş: kedi ve köpekler için şampuan ve durulanmayan köpük şampuan, tüy bakım spreyi ve yağı, temizleme mendili, köpek eğitim pedi ve son olarak kedi kumu portföyümüzde yer alıyor.

Ar-Ge Tuzla'da mı yapıldı?

Bu kategoriye de girmeden önce, hem nihai tüketicimiz ile hem de veteriner - pet shop satış kanallarımız ile yoğun bir araştırma sürecini ardımızda bıraktık. Ürünlerimizin tamamı Evyap Ar-Ge Merkezi'mizde geliştirildi. Bu merkez, Türkiye'nin kişisel temizlik ve bakım alanındaki ilk Ar-Ge Merkezi olma unvanına da sahip. İçerik dışında, ürün ambalajı ve marka dünyasını da baştan oluşturduk. Bu dünyayı oluştururken kategoride ilk defa yapay zeka kullanarak ilk defa yapay zeka kullanarak çok kıymetli bir ekip ve büyük bir emek var. Tabii ki ürünü piyasaya çıkardıktan sonra işimiz bitmiyor, kullanıcılarımıza birçok mecrada ürünlerimizi anlatarak iletişimimizi de devam ettireceğiz. •

Ömer Evyap

Çayeli'nde latte içmek isteyen insanların Shell'i hep ileride

Programlanabilir para ile programlanacak hayatlar

M. Serdar Kuzuloğlu

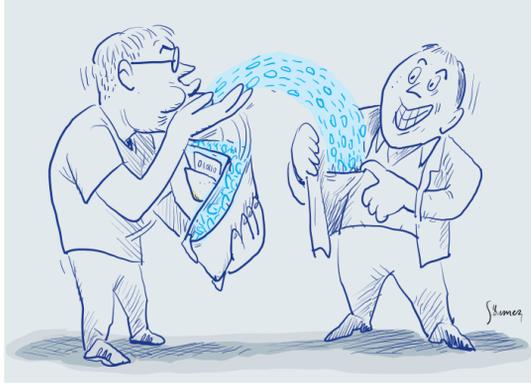
serdar@kuzuloglu.com

Uluslararası krizlerden beslenen ulusal dijital para sistemi, insanlığı hayal bile edemeyeceği türden bir kontrollü toplumuna dönüştürme potansiyeline sahip

Bretton Woods, ABD'nin New Hampshire eyaletinde ormanlarla çevrili küçük bir kasaba. Onu tarihe geçiren ayrıntı ise ev sahipliği yaptığı bir uluslararası konferans. 55 milyonu sivil olmak üzere 85 milyon insanın hayatını kaybettiği II. Dünya Savaşı'nın ardından yerle bir olmuş şehirlerini ve ekonomilerini yeniden ayağa kaldırmak üzere 44 ülke 1944 yılında bu kasabada bir araya geldi.

Bu ortak arayıştan en karlı çıkan (dahil olmasıyla savaş sonlandırılan) ABD oldu. Uluslararası Para Fonu IMF'nin de kurulduğu toplantının en önemli çıktısı, ABD dolarının altın madenine endekslenmesi (1 ons altın = 35 dolar) ve diğer bütün ulusal para birimlerinin dolar karşısında sabit kurdan işlem görmesi oldu. Dahası, Amerikan doları dünya ticaretinde *rezervo para birimi* olarak kabul edildi. Yani artık tüm uluslararası ticaret ABD doları ile yapılacaktır.

Bu plandaki en kritik kilometre taşı, 1973'teki petrol krizi sonrası (benzer bir oldubittiyle) petrol ihracatçı ülkelerin fiyatlarının dolara endekslenmesi oldu. Böylece dünyanın en değerli

ve stratejik hammaddesi bir bakıma ABD'ye bağlandı. 27 yıl sonra Vietnam'da yürüttüğü savaşta büyük darbe alan ABD, dönemin başkanı Richard Nixon'ın kararıyla altına endeksli yapıyı terk etti. Ancak sayısız bağ ile iç içe geçmiş uluslararası ekonomik sistem ortak para birimi olarak doları kullanmayı sürdürdü.

Ekonomik girdap

Pandemi sürecinde "parasal genişleme" adı altında (karşılıksız) para basarak sıkışan ekonomileri besleme stratejisinde en hayrat davranan ülke yine ABD oldu. Ülkenin 4.2 trilyonluk bilançosu, o dönem basılan 4.8 trilyon dolar ile 9 trilyon bandına yaklaştı.

2022'de Ukrayna'yı işgal eden Rusya'nın maruz kaldığı finansal yaptırımlar, Çin ile ABD arasında çitisi her gün yükselen ticari ve siyasi gerilimler, Afrika ülkelerindeki sömürge karıştı hareketlenmeler, Latin Amerika'nın siyasi çehresini dönüştüren ekonomik darboğaz ve Orta Doğu'da yeniden şekillenen yönetim anlayışları ile birlikte geniş bir koalisyon, ABD dolarının bu belirleyici (ve karşılıksız) yapısını sorgulamaya başladı.

Bu alandaki en somut

adım, Çin, Tayland, Hong Kong, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'ın yer aldığı "mBridge" adlı proje oldu. Merkez bankalarının aralarındaki para transferlerini daha hızlı, güvenli, düşük maliyetli ve verimli gerçekleştirmesini vaat eden yapının temelini "ulusal dijital para birimleri" oluşturuyor. Süreçler kripto para jargonunda adını sıkça duyduğumuz "blokzincir" (blockchain) üstünde çalışıyor. Şu an Türkiye dahil 135 ülkenin kendi dijital parası üstünde çalıştığını düşünürsek mBridge, dünya çapında bir ağı dönüşme potansiyeline sahip. Pek dile getirilmeyen yanıyla, ABD'nin 80 yıllık rezerv para egemenliğinin köküne kibrit suyu dökülecek olması. Dünyanın en büyük ekonomisi olma yolunda ilerleyen Çin'in önünü alabildiğine açması ise cabası.

Koşullu paralar

Dijital para, Türkiye gibi yaygın kredi ve banka kartı kullanımı olan, elektronik bankacılık hizmetlerinin bol ve yaygın olduğu ülkeler için gayet makul ve pratik bir çözüm gibi duruyor. Ancak dijital ekranlarda görünen para ile "dijital para" aynı şey değil. Daha doğrusu dijital para, blokzincir

ve akıllı kontrat özelliğiyle, geleneksel paranın çok ötesinde bir düzenin taşlarını döşüyor.

Bu yapıda para, istenen senaryolara göre *programlanabilir* hale geliyor. Örneğin bir mal ya da hizmet satışında, işlem gerçekleştiği anda karşı tarafa otomatik geçen; ya da işlem tamamlanmadan karşı tarafın *harcanamayacağı* şekilde süreçler bu altyapıyla mümkün. Bir amaçla verilen paranın sadece o amaca uygun şekilde harcanması da öyle.

Ancak dijital paraların bir de "karanlık" yüzü var. Bu sayede para otoritesi (devlet) herkesin, her kuruşu; onu kazanma ve harcama şekline dair her şey hakkında hem *bilgi* hem de *yetki* sahibi hale geliyor. Bütün işlemler kalıcı dijital kayıtlar (blokzincir) üstünde gerçekleştiği için *paranın vadeli hale gelmesi* dahi olası. Böyle bir kabiliyet ile örneğin ekonomiyi canlandırmak adına maaşınızın bir kısmının (ya da tamamının) ay sonuna kadar mutlaka *harcanması* şart koşulabilir. Veya tam tersine gelirinizin bir kısmı ya da tamamı tam tersi bir niyetle *harcanamaz* hale getirilebilir. Bireysel bazdaki bu kontrol gücü, uluslararası çapta da geçerli. Yani dijital paralar ile *teoride* devletler arası finansal ilişkiler de kontratlara bağlı ve denetime tamamen açık hale gelecek.

Siber güvenliğe bağlı zaafarla oluşabilecek felaket senaryolarını şimdilik bir kenara bırakırsak, gayet makul gerekçelere dayanan ulusal dijital para projeleri, insanlık tarihinde şimdide dek görülmemiş; hayal bile edilmemiş yeni bir dönemi hazırlıyor. Hayli sancılı bir doğum olacağına da şüphe yok. •

Sayfada yer alan haberlerin ayrıntıları için karekodü okutabilirsiniz.

Su ile çalışan elektrikli bisiklet

• 32 üyeli NATO bünyesindeki 24 ülkeden oluşan konsorsiyum, yapay zeka ve robotik sektöründeki savunma girişimlerini destekleyecek fonun ilk yatırımlarına başladı. 1 milyar euro tutarındaki kaynağın ilk dilimi yapay zeka odaklı çip tasarlayan "Fractile", robot geliştiren "ARX Robotics", savaş araçlarına yönelik hafif alaşımli aksamlar üreten "iCOMAT" ve uzay alanında teknolojiler üstünde çalışan "SpaceForge" şirketlerine aktarılacak.

• Kara para aklama ve vergi kaçırma suçlamasıyla Nijerya'da tutuklu olarak yargılanan kripto para borsası Binance'in iki yöneticisi davadan ayrılarak serbest bırakıldı. Duruşma Binance'in tüzel kişiliği üzerinden devam edecek.

• Brezilya yerel düzenlemelere uyumlu çalışmalarını sağlamak üzere ülkede temsilciliği bulunmayan kripto para borsalarının yöneticilerini görüşmeye çağırıldı. Brezilya'da kripto varlıklarda tutulan tasarrufların toplamı 134 milyar dolara yakın.

• Reklam engelleyici yazılımlar ile kan davasını andıran bir mücadeleye girişen video platformu YouTube, reklamların

videoların içine gömülü halde atlanamayacak ve engellenecek şekilde) sunulmasını sağlayacak yeni bir teknoloji üstünde çalışıyor.

• Apple Avrupa Birliği'nin veri düzenlemelerine aykırı politikaları sebebiyle Avrupa Komisyonu tarafından incelemeye alınmıştı. AB'nin rekabetten sorumlu yöneticisi Margrethe Vestager, bu hafta yaptığı açıklamada şirketin "çok ciddi ihlaller" içinde olduğunu belirtti. Suçlu bulunması durumunda Apple'ın küresel gelirinin yüzde 10'una kadar para cezası ile yüzleşme riski var.

• Uçtan uca kriptolu mesajlaşma uygulaması Signal'ın başkanı Meredith Whittaker, Avrupa Birliği'ni mahremiyet ve veri güvenliği üstünde tehlikeli oyunlar oynamakla itham etti. Birliğin üstünde çalıştığı CSAM adlı düzenleme, çocukların cinsel istismarına karşı kriptolu iletişim hizmetlerinin resmi kurumlar tarafından denetlenebilir "arka kapılar" içermesini şart koşuyor. Whittaker bunun veri güvenliğini tamamen yok edeceği ve Avrupa sınırlarını da aşacak sorunlara yol açacağını savunuyor.

• 2015 yılında açık kaynaklı

ve kar amacı gütmeyen bir girişim olarak kurulan OpenAI, geçtiğimiz sene kapalı kaynak modeline geçmişti. Şirket şu an kar amacı gütmeyen bir çatı ve onun yönetim kurulu altında ticari bir alt firma olarak hizmet veriyor. Ancak CEO Sam Altman bu hafta kar odaklı bir model ile çalışan ve yönetim kurulundan bağımsız bir düzen üstünde çalıştıklarını açıkladı. Bunun halka arz için bir hazırlık olduğu düşünülüyor.

• Akıllı telefonlarda kullanılan pillerin yüzde 60'ını üreten Japon TDK şirketi, katı hal (solid-state) pillerde yüksek verim sunan yeni bir materyal bulduklarını duyurdu. Bu yöntemle 1 litrede 1000 watt-saat enerji yoğunluğuna ulaşılıyor. Bu oran mevcut kapasitenin 100 katından fazla. Buluşun akıllı telefonlar başta olmak üzere kulaklık, akıllı saat ve benzeri tüm cihazlarda yeni bir sayfa aralaması söz konusu.

• Genetik kodlarımızı içeren DNA, dijital verilerin saklanması

Manta Ray

adına da son derece verimli bir mecra. Sadece 1 gram DNA içinde 215 petabayt (215 milyon gigabayt) veri depolanabiliyor. Tek sorun fazlasıyla kırılgan olması. ABD/MIT Üniversitesi bunu aşmanın yolunu DNA'yı polimer tabanlı yapay bir alaşım kaplamasıyla muhafaza etmekte buldu. Bu şekilde saklanan veriler 75 santigrat sıcaklığa kadar bozulmadan korunabiliyor.

• İsviçreli teknoloji girişimi HydroRide, hidrojen yakıt hücresi kullanan bir elektrikli bisiklet geliştirdi. Araç gövdesindeki jeneratörüyle 200 mililitre saf sudan 6 saat içinde 20 gram hidrojen üretebilme kabiliyetine sahip. Menzili ise 60 kilometre.

• Northrop Grumman şirketi, ABD ordusu için geliştirdiği "Manta Ray" adlı insansız su altı aracına yönelik yeni ayrıntılar paylaştı. Uzun menzilli görevler için geliştirilen Manta Ray, yenilikçi dümen ve pervane tasarımıyla son derece düşük enerji tüketimine sahip. Otonom seyir kabiliyetine sahip araç, gerekli durumlarda çok uzun süre su altında demirleyerek bekleyebilir.

Artık en kritik koltuk Chief Future Officer

CFO'ların görev tanımı değişiyor. Şirketin finansal sağlığını korumak, kârlılığı artırmak, bütçeyi iyi yönetmek gibi mali konularda karar alan kişi olmak yetmez. Değişen roller CFO'ların F'sindeki 'finans' kelimesini 'future' olarak güncelledi. Yani 'finans direktörleri' bu yapay zekâ çağında şirketlerine 'geleceğin sorumlusu' (Chief Future Officer) olarak da hizmet vermek zorunda

Levent Ertem

levent@gazeteoksijen.com

Deloitte 2019 yılı sonunda müşterilerine sunduğu bir raporda iş dünyasında hızla değişen dengeleri anlatmak için "CFO'nun Dönüşen Rolü: Artık Onlar 'Geleceğin Sorumlusu' diye bir başlık atmıştı. Hemen sonrasında pandemi ve sokağa çıkma sınırlamaları gelince şirketler bıraktıkları geleceği, ertesi günü bile planlayacak durumda değildi. Önce evden çalışma günleri, sonrasında hibrit dönem filan derken yapay zekânın hayatımıza çok hızlı nüfuz etmesiyle tekrar **'gelecek'** planlama ve ilerisi için karar alma dönemine girdik. CFO'lar (Chief Financial Officer) birçok şirkette müstakbel CEO olarak, mali işlerin yanında stratejik karar alma süreçlerine katılımı artıyor ve şirketin gelecekteki yönünü belirlemede önemli roller alıyor. Temel finansal kararların dışındaki bu önemli rol artık CFO'lara yeni bir anlam daha yükledi. Yine aynı kısaltmayla bu kez **'Gelecek Direktörü'** olarak da planlama yapmak zorundalar.

Yarıdan sorumlu baş yönetici şart!

Yeni anlamıyla CFO'nun rolü, temel finansal bilgi birikimiyle **'yarının iş mimarisini'** kurmak olarak da özetlenebilir. Gelecekteki fırsatları ya da şirketi yıkabilecek tehditleri öngörmek, bu doğrultuda makul bütçe imkânlarıyla organizasyonu yarına hazırlamaktan sorumlu üst düzey yönetici diyebiliriz. CFO, fütüristik trendleri, teknolojik gelişmeleri ve piyasadaki değişimleri yakından takip eder. Bu bağlamda, piyasa araştırmaları, rekabet analizi ve inovasyon trendlerini değerlendirir. Tabii artık bunu **'sürdürülebilirlik'** esasları ile yapması gerektiğini de biliyoruz. Teknolojinin hızla değiştiği bu dönemde, dijital dönüşüm süreçlerinde big data analizine, interaktif yapay zekâ araçlarından tüm diğer yenilikçi teknolojilerin entegrasyonuna geleceği düşünmek onun işi.

Bu bedava araçlar hayır kurumu değil

Öte yandan **Microsoft**'un 2024 yılı İstihdam Endeksi araştırmasına göre, yapay zekâ çağında yönetici konumundakilerin yüzde 55'i kendi pozisyonlarını koruma konusunda 'yetenek eksikliği'nden endişe ediyor. Yani bugünün X kuşağı yöneticileri (en genci 45 yaşında) için baş döndürücü hızla gelişen bu araçlara yetişmek çok da kolay değil. Sürekli olarak "Yapay zekâ sizin düşmanınız değil. İş performansınızı artırmak için size destek olacak bir araç" denilse de üst kademede kariyerinin sonuna yaklaşan yöneticilere bunu anlatmak kolay değil. Araştırma verilerine göre patronların yüzde 71'i yapay zekâ kullanım becerisine sahip az tecrübeli bir aday, yapay zekâ kullanamayan ama daha tecrübeli bir adaya tercih ediyor. Durum böyle olunca da dünya genelindeki çalışanlar hababam usullerle yapay zekâ yeteneklerini kendileri geliştirmeye çalışıyor. Bu da kendi içinde birçok problem barındırıyor. AI Innovation adlı şirketin yöneticisi Laurence Liew, bir insanın tek başına yapay zekâ öğrenmeye kalkmasının yarardan çok zarar getirebileceğini söylüyor. Çünkü akla ilk gelen ve ücretsiz olan **ChatGPT, Copilot, Gemini** gibi dil modelleri bize hizmet etmek kadar **'verimizi toplamak'** için var. Sonuçta bunlar birer hayır kurumu değil. Dolayısıyla bu ücretsiz araçlardan faydalanayım diyenler kendi kişisel datasını vermenin yanı sıra şirket verilerini de sisteme bedavadan girdi olarak kullanırdırmsı oluyor. Liew'e göre dil modellerini **Google** araması yapar gibi kullanmak hiç doğru değil. Yani yapay zekâdan bir sonuç üretmesini istiyorsanız olabildiğince anlaşılır, spesifik komutlarla iletişime geçmeniz gerekiyor. Verim almak için bir genç stajyere işi ilk kez öğretiyor gibi tüm detayları anlatmak gerekiyor. Yapay zekâ uygulamanızın bir bağlam karmaşası yaşamaması için kullanıcılara önce sizin ona yol gösterici olmanız lazım. Popüler olan ama doğruluğu tartışılır üstünkörü sonuçlara razıysanız orası başka... •

Oksijen

Yılı: 4 Sayısı: 180

İmtiyaz Sahibi: Haftalık Yayıncılık A.Ş. adına Nüket Mutlu
Yazı İşleri: Zafer Mutlu, Tayfun Devecioglu, İsmail Yuvaçan, Umut Alphan, İlke Gürsoy, Ali Kayalar, Pınar Çelikel, Yeşim Kurum Mantas, Uğur Koçbaş

Özel içerik ve projeler: Çınar Oskay
Tasarım: Cüneyt Çomoğlu
Haber Araştırma: Öge Demirkan
Dijital Platformlar: Elçin Yaşlı
Kitap-Sanat: Elif Tanrıyar
gazeteoksijen.com: Murat Kıvanç
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Sema Yaşarlar
Genel Müdür: Bahadır Zaimoğlu
Reklam Satış ve Pazarlama Direktörü: Ceyda Sezer
Pazarlama İletişim Koordinatörü: Elif Mengü
Reklam Satış Koordinatörleri: Filiz Kavak, Funda Yıldız
Dijital Proje ve Satış Koordinatörü: Bahar Erduran

Reklam Rezervasyonu: Şule Tutsak stutsak@gazeteoksijen.com
Yönetim Yeri: Haftalık Yayıncılık AŞ
Levent Mahallesi Karanfil Sokak No: 21
Beşiktaş 34330 İstanbul
Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama AŞ
E-posta: reklam@gazeteoksijen.com
Gazeteyi bulamayanlar için WhatsApp hattı: 0535 666 27 00
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi B Blok No 29/1/1 34060 Eyüpsultan/İstanbul
Baskı: Turkuvaz Haberleşme Yayıncılık AŞ
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi B Blok No 29/1/1 34060 Eyüpsultan/İstanbul
Haftalık Oksijen yerel süreli yayındır.

MALUMAT

— Şeytan ayrıntıda gizlidir —

NVIDIA bir balon mu? Eğer balonsa daha ne kadar şişer ne zaman patlar?

Yapay zeka hayatımıza girdiği gündün beri konuştuğumuz NVIDIA beklendiği gibi dünyanın en değerli şirketi unvanını ele geçirdi. Tüm dünya şirketin borsa performansını, 3.3 trilyon dolarlık değere ulaşmasını konuşurken, **Malumat** her zamanki gibi ayrıntılı rakamlara mercek tutmayı tercih ediyor. NVIDIA'nın yılın ilk üç ayına ait bilanço-sundaki rasyoları gerçekten hayret verici:

- Şirket üç ayda 26 milyar dolar satış hasılatı gerçekleştirmiş. Bu çok da acayip bir rakam değil. Örneğin Apple'in son üç aylık net satışları 90.8 milyar dolar. Acayip olan NVIDIA'nın yüzde 78.4 seviyesindeki brüt kâr marjı. Yani şirket 21.6 dolara ürettiği malı 100 dolara satabiliyor. Apple'in brüt kâr marjı ise yüzde 46.6.

- NVIDIA yüzde 58.5'lik net kâr marjıyla adeta bir kâr makinesi gibi çalışıyor. Apple da çok kârlı bir şirket ama net kâr marjı NVIDIA'nın yanında epeyi sönük kalıyor: Yüzde 26.

- Son 12 aylık verilere (TTM) bakıldığında NVIDIA'nın fiyat/kazanç oranı 79.3. Apple'da bu oran 33.3. NVIDIA'nın piyasa değeri son 12 aylık satışlarının 42.4 katyken, Apple'da 8.8 katı. En önemli rasyolardan biri de, önumüzdeki 12 aylık dönemde beklenen fiyat/kazanç oranı, yani forward P/E: Apple'da bu rasyo 29.2, NVIDIA'da 52.1.

Rakamlar, piyasanın NVIDIA'yı Apple'in en az iki katı çarpanlarla değerlediğini gösteriyor. Bu eğilim de çok normal. Apple satışlarını artırmakta zorlanırken, NVIDIA her yıl katlanarak büyüyor. Piyasa bugün pahalı

NVIDIA CEO'su Jensen Huang'ın serveti 119 milyar dolara ulaştı.

gibi duran hisse fiyatının, birkaç çeyrek içinde teknoloji sektörüne uygun çarpanlara geleceğini hesaplıyor. Büyüme trendi aynı tempoda sürdükçe, şirket değerlemesi birkaç çeyrek sonrası rasyolarına göre yapılmaya devam ediyor (Bu eğilim daha önce Google, Microsoft, Apple ve Tesla hisselerinde de görülmüştü. Büyüme hızı yavaşlayınca, daha yüksek çarpanlarla değerlendirme eğilimi kayboluyor).

İşte mesele de burada: NVIDIA'nın göz kamaştırıcı büyüme temposu sürecek mi? Yoksa 2000'deki gibi bir dot com faciasına doğru mi gidiliyor? The Wall Street Journal "NVIDIA'nın en değerli şirket olması dot com çılgınlığının yankılarını taşıyor" başlıklı bir haberle konuyu tartışmaya açtı. Hatta NVIDIA'yla ilgili bazı haberlerine bir duyuru ilişterek "Yapay zeka çılgınlığı bir balonu akla getiriyor mu? Sohbeteye katılın" diyerek okurlarını da tartışmaya davet ediyor.

Gazetenin konuştuğu piyasa analistlerinden bazıları

NVIDIA'nın performansına şüpheyle yaklaşıyor. Örneğin Capital Economics adlı araştırma şirketinin başekonomisti Neil Shearing "Yapay zeka konusundaki coşku şişen bir balonun tüm özelliklerini taşıyor. Bu coşku muhtemelen ABD borsalarının önumüzdeki 1.5 yıl boyunca yükselişini sürdürmesine yardımcı olacak. Ancak balonun patlamasıyla birlikte ABD hisse senedi piyasaları önemli ölçüde düşük performans yaşayacağı bir döneme girecek" diyor.

CFRA araştırma şirketinin analisti Angelo Zino ise tam tersi görüşte: "Yapay zeka hayatımıza daha çok girdikçe, NVIDIA önumüzdeki 10 yılın en önemli şirketi olmaya devam edecek. NVIDIA'nın öncülüğünü yaptığı çip, yaşadığımız yüzyılın en önemli icatlarıdır."

CISCO'nun eski CEO'su John Chambers ise bugün yaşananlarla dot com balonu sırasındaki trendin bazı paralellikler taşıdığı kabul etmekle beraber "Bugün konuştuğumuz sektör çok daha büyük. İnternetin üzerine bir de bulut (cloud computing) sektörü var. Hem değişim hızı hem de piyasa büyüklüğü dot com balonu dönemine göre çok ama çok farklı" görüşünü savunuyor.

Tartışmalarda sıkça bahsedilen önemli bir **malumat** daha var: Şimdiye kadar NVIDIA çiplerini satın almak için 50 milyar dolar harcayan yapay zeka girişimlerinin aynı dönemdeki satış gelirleri sadece 3 milyar dolar. Silikon Vadisi'nin en önemli risk sermayesi şirketi Sequoia'nın yöneticilerinden Sonya Huang, bu dengesizliğin önemli bir mesele olduğunu kabul ederek "Çözmemiz gereken gerçek bir sorunu karşı karşıyayız" diyor.

Birleşmiş Milletler'in masraflarını kim karşılıyor?

Bütçeye katkı oranı (%)

1- ABD	22
2- Çin	12
3- Japonya	8.5
4- Almanya	6.1
5- Birleşik Krallık	4.5
6- Fransa	4.4
7- İtalya	3.3
8- Brezilya	2.9
9- Kanada	2.7
10- Rusya	2.4
11- Güney Kore	2.2
12- Avustralya	2.2
13- İspanya	2.1
14- Türkiye	1.3
15- Hollanda	1.3
16- Meksika	1.3
17- Suudi Arabistan	1.2
18- İsviçre	1.1
19- Arjantin	0.9
20- İsveç	0.9
21- Hindistan	0.8
22- Belçika	0.8
23- Polonya	0.8
24- Cezayir	0.8
25- Norveç	0.7
Diğer ülkeler	12.1

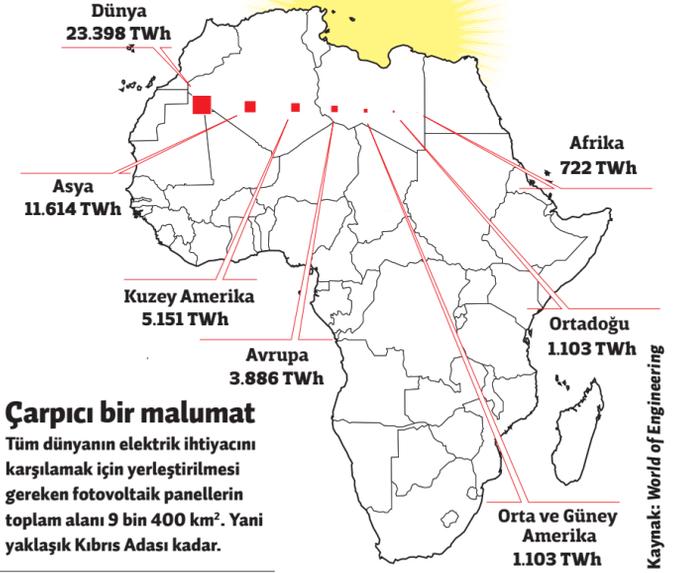
Kaynak: World of Statistics

Instagram'a en çok konulan turistik yerler

- 1- Santorini Yunanistan
- 2- Eyfel Kulesi Paris
- 3- Kolezyum Roma
- 4- Burj Khalifa Dubai
- 5- Times Meydanı New York
- 6- Shibuya Geçidi Tokyo
- 7- Big Ben Londra
- 8- Blue Lagoon İzlanda
- 9- Christ the Redeemer Rio
- 10- Phi Phi Adaları Tayland

Kaynak: Instagram

DÜNYANIN ELEKTRİK İHTİYACINI SADECE GÜNEŞ ENERJİSİYLE KARŞILAMAK İÇİN GEREKEN PANEL YÜZEY ALANI

Çarpıcı bir malumat

Tüm dünyanın elektrik ihtiyacını karşılamak için yerleştirilmesi gereken fotovoltaik panellerin toplam alanı 9 bin 400 km². Yani yaklaşık Kıbrıs Adası kadar.

Dijital çizgi roman sektöründe milyar dolarlar konuşuluyor

Başlık, yaşı 50 civarı ve üzerinde olanların bildiği tarz çizgi romanlar için geçerli değil. Çizgi roman işi özellikle Asya'da ciddi bir sektördür; hele de online yayınlanınca... İşin ucunda büyük değerlemeler olunca, piyasaların her zamanki baş aktörünü sahnede görüyoruz: Private equity şirketlerini...

Amerikan devi Blackstone, hafta içinde Japonya merkezli online çizgi roman şirketi Infocom'a 1.8 milyar dolar toplam değer üzerinden teklif verince, gözler sektöre çevrildi. Infocom, Japonya'nın en büyük dijital çizgi roman platformu. Ülkede dijital çizgi

roman satışları 2023'te 3.2 milyar dolar seviyesine kadar yükseldi.

Sektörün en cazip yayıncılık modeli Güney Kore'de geliştirilen webtoon modeli. Bu modelde kur, cep telefonundan dikey şekilde kaydırarak okuyabildiği çizgi romanlar için bölüm başına küçük ödemeler yapmak zorunda. Sayfa aralarına yerleştirilen reklamlar önemli bir gelir kaynağı. İlgi gören

serilerin, yazılı versiyonları ile merchandising ve film hakları gelirlerini maksimize edilmesini sağlıyor.

Webtoon modeliyle yayınlanan Solo Leveling adlı seri tüm dünyada çizgi roman tutkunlarının gözdesi olmuştur. Özellikle Brezilya ve Almanya'daki okurlar sayesinde Solo Leveling'in aylık cirosu 20 milyon dolar seviyesine yükselmiştir.

Webtoon modelini iyi kullanan yayıncılardan olan Güney Kore merkezli Naver, önumüzdeki haftalarda New York'ta gerçekleştireceği halka arzda 2.7 milyar dolarlık piyasa değerine ulaşmayı hedefliyor. •

Netflix eğlence merkezleri açıyor

Sinema salonlarını neredeyse tarihe karıştıran bir sektör yaratan Netflix, beklenmedik bir hamleyle "büyük eğlence merkezleri" açacağını duyurdu.

Yakın dönemin en büyük disruptive business (yıkıcı, değiştirici girişim) başarısı olan Netflix'in Batı iş hayatında "brick and mortar" denilen, "fiziksel mağaza veya işyerlerinde müşteriyle yüz yüze ilişki kurma" çabasına girişmesi küçük çaplı bir şaşkınlık yaratsa da, şirket son bir-iki yıldır bu girişimin sinyallerini veriyordu. Şimdiye dek 25 kentteki 50 noktada

Netflix House adlı nispeten küçük eğlence merkezleri açan şirket, buralarda The Queen's Ball: A Bridgerton Experience, Stranger Things: The Experience ve Squid Game: The Trials gibi dizi temalı etkinlikler düzenliyordu. Biletlerin 40 dolara satıldığı bu etkinliklerin yanı sıra, Netflix Bites adı verilen küçük lokantalarda yiyecek-icecek satışı yapılıyordu. Pop-up tarzı çalışan Netflix House'lar belli bir süre sonra faaliyetine son veriyordu.

Netflix bu kez daha büyük çaplı merkezlerde kalıcı eğlence merkezleri açacak. Dallas ve Pensilvanya'da iki eski AVM'de

10'ar bin metrekarelik büyük alanlar kiralaayan şirket, eğlence merkezlerini 2025'te faaliyete geçirecek. Netflix pazarlama müdürü Marian Lee'nin verdiği örneklere göre, ziyaretçiler örneğin Bridgerton setinin bir kopyası üzerinde vals yapabilecek, Squid Game'deki benzer yarışmalara katılabilecek veya Netflix'in dünyanın dört bir yanındaki prodüksiyonlarından ilham alan yiyeceklerin bulunduğu restoranları ziyaret edebilecek. Netflix House'larda ayrıca şirketin yapımlarından esinlenen ürünlerin bulunduğu perakende satış noktaları da bulunacak.

AG
LUXURY
REAL ESTATE

Alaçatı'da Size Özel...
Taş Ev

www.alacatiluksevler.com

alacatiluksevler

Dijital devrimden fiziksel devrime sıçramaya yakınız

Ray Kurzweil

Bu gün doğan çocuklar anakoluna gittiğinde, yapay zeka muhtemelen bilimden yaratıcılığa kadar tüm bilşsel görevlerde insanları geride bırakmış olacak. İlk kez 1999 yılında 2029 yılına kadar böyle bir yapay genel zekaya (AGI) sahip olacağımızı öngördüğümde, çoğu uzman kurgu yazmaya başladığımı düşünmüştü. Ancak son birkaç yıldaki olağanüstü atımlardan bu yana, birçok uzman AGI'ya daha da erken ulaşacağımızı düşünüyor - yani tahminimi hiç değiştirmeden teknik olarak iyimserlikten kötümserliğe geçtim.

Bu alanda 61 yıl -yaşayan herkesten daha uzun süre- çalıştıktan sonra, yapay zekanın küresel gelişmelerin merkezinde yer aldığını görmekten memnuniyet duyuyorum. Yine de çoğu yorum ChatGPT ve Gemini gibi büyük dil modellerinin daha da büyük bir hikayeye nasıl entegre olduğunu gözden kaçırıyor. Yapay zeka sadece dijital dünyada devrim yaratmaktan fiziksel dünyayı da dönüştürmeye doğru bir sıçrama yapmak üzere. Bunun sayısız faydası olacak, ancak üç alanda özellikle derin etkileri var: Enerji, üretim ve tıp.

Enerji kaynakları uygarlığın en temel kaynakları arasında yer alıyor. İki yüzyıl boyunca dünya yitirilmiş fosil yakıtlara ihtiyaç duydu. Oysa Dünya'nın aldığı güneş ışığının sadece %0.01'ini toplaması, insanoğlunun tüm enerji tüketimini karşılayacaktır. 1975'ten bu yana güneş pilleri watt başına %99,7 daha ucuz hale gelerek dünya çapında kapasitenin yaklaşık 2 milyar kat artmasını sağladı. Peki neden hala güneş enerjisi hakim değil?

Bir gecede tarihi atılım

Sorun iki yönlüdür. Birincisi, fotovoltaik malzemeler kömür ve gazın yerini tamamen alamayacak kadar pahalı ve verimsiz olmaya devam ediyor. İkincisi, enerji üretimi hem günlük (gece/gündüz) hem de yıllık (yaz/kış) ölçülerde değişkenlik gösterdiğinden, büyük miktarlarda enerjinin ihtiyaç duyulana kadar depolanması gerekiyor ve günümüzün büyük teknolojisi yeterince uygun maliyetli değil. Fizik yasaları muazzam yapılmışların mümkün olduğunu gösterse de keşfedilecek kimyasal olasılıklar o kadar büyük ki bilim insanları son derece yavaş ilerleme kaydedebiliyor.

Buna karşılık, yapay zeka simülasyonda milyarlarca kimyasal hızı bir şekilde eleayabiliyor ve hem fotovoltaik hem de bataryalardaki yenilikleri şimdiden yönlendiriyor. Bu durum dramatik bir şekilde hızlanmaya hazırlanıyor. Kasım 2023'e kadar tüm tarih boyunca insan tüm teknolojilerde kullanılmak üzere yaklaşık 20 bin kararlı inorganik bileşik keşfetmişti. Ardından Google'ın Gnome AI uygulaması çok daha fazlasını keşfederek bu rakamı bir gecede 421 bine çıkardı. Çok daha akıllı yapay zeka tam olarak en uygun malzemeleri bulduğunda, fotovoltaik mega projeler uygulanabilir hale gelecek ve güneş enerjisi neredeyse bedava olacak kadar bol olabilecektir.

Ucuza ve bolluk gelecek

Enerji bolluğu üretimde başka bir devrimi mümkün kılacak. Yıyecek ve giyecekten elektronik ve arabalara kadar neredeyse tüm malların maliyeti büyük ölçüde enerji, ışığı (Ar-Ge ve tasarım gibi bilşsel işgücü dahil) ve hammadde gibi birkaç ortak faktörden kaynaklanıyor. Yapay zeka tüm bu maliyetleri büyük ölçüde düşürme yolunda ilerliyor.

Ucuza, bol güneş enerjisinden sonra, bir sonraki bileşen, genellikle yıpratıcı ve tehlikeli olan insan emeği. Yapay zeka, işlik maliyetlerini büyük ölçüde azaltabilecek robotik alanında da büyük adımlar atıyor. Robotik aynı zamanda hammadde çıkarma maliyetlerini de azaltacak ve yapay zeka pahalı nadir toprak elementlerini zirkonyum, silyon ve karbon bazlı grafen gibi yaygın olanlarla değiştirmenin yollarını buluyor. Tüm bunların bir araya gelmesi, pek çok ürün çeşidinin inanılmaz derecede ucuz ve bol olacağı anlamına geliyor.

Bu gelişmiş üretim yetenekleri, bilgi işlemin fiyat-performansının geçtiğimiz yüzyıldaki üstel yörüngesini (1939'dan bu

yana 75 katrilyon kat iyileşme) korumasını sağlayacak. Bunun nedeni bir geri besleme döngüsüdür. Bugünün en ileri teknoloji ürünü yapay zeka çipleri, yeni nesil çiplerin tasarımlarını optimize etmek için kullanılıyor. Saniye başına hesaplama açısından, geçen kasım ayında mevcut olan en iyi donanım 48 milyar işlem yapabiliyordu. Nvidia'nın yeni b200 gpu'ları 500 milyarı üzerine çıkıyor.

Biyolojiyi simüle etmek için gereken devasa bilgi işlem gücünü inşa ettikçe, yapay zekanın üçüncü fiziksel devrimin kilidini açacağız: Tıp.

200 yıllık dramatik ilerlemeye rağmen, insan vücudu hakkındaki anlayışımız hala çoğu hasta için çoğunlukla doğru olan, ancak muhtemelen sizin için tamamen doğru olmayan dağınık yaklaşımlar üzerine inşa edilmiştir. Her yıl on binlerce kişi, araştırmaların kendilerine yardımcı olmasını gerektiğini söyledikleri ilaçlara verdikleri tepkiler nedeniyle ölüyor.

Şimdi yapay zeka tıbbi kesin bir bilime dönüştürmeye başlıyor. Bir deney laboratuvarında özeleni deneme-yanılmalar yerine, moleküler biyosimulasyon-insan vücudunun ve ilaçların nasıl çalıştığını incelenmesine yardımcı olan hassas bilgisayar modellemesi- en umut verici ilaçları bulmak için milyarlarca seçeneği hızlı bir şekilde değerlendirilebilir. Geçen yaz yapay zeka tarafından uçtan uca tasarlanan ilk ilaç, bir akciğer hastalığı olan idiyopatik pulmoner fibrozisin tedavisi için faz-2 denemelerine girdi. Yapay zeka tarafından tasarlanan diünetlere başka ilaç da şu anda denemelere giriyor.

Tüm vücudu simüle edecek

Simülasyon yapay zekadan mümkün kıldığı son derece zengin verileri içerdiğinden, hem ilaç keşfi hem de deneme süreçleri daha da güçlenecektir. Tüm tarih boyunca 2022 yılına kadar bilim yaklaşık 190 bin proteinin şeklini belirlemişti. O yıl DeepMind'in AlphaFold 2'si 200 milyondan fazla protein keşfetti ve bunları yeni tedavilerin geliştirilmesine yardımcı olacak üzere araştırmacılara ücretsiz olarak sundu.

Daha büyük simülasyonları doğru bir şekilde doldurmak için çok daha fazla laboratuvar araştırmasına ihtiyaç var, ancak yol haritası açık. Yapay zeka daha sonra protein komplekslerini, ardından organelleri, hücreleri, dokuları, organları ve nihayetinde tüm vücudu simüle edecek.

Bu da nihayetinde pahalı, riskli, yavaş ve istatistiksel olarak yetersiz olan günümüz klinik deneylerinin yerini alacak. Faz-3 bir denemede bile, genetik, yaşam tarzı, komorbiditeler, ilaç etkileşimleri ve hastalık varyasyonunun ilgili tüm faktörlerinde sizinle eşleşen tek bir denek muhtemelen yoktur.

Dijital denemeler, ilaçları her bir hastaya göre uyarlamamızı sağlayacak. Bu nefes kesici bir potansiyel anlamına geliyor. Sadece kanser ve Alzheimer gibi hastalıkları değil, yaşlanmanın zararlı etkilerini de tedavi etmek mümkün olabilir.

Bugün bilimsel ilerleme ortalama bir Amerikalı ya da Britanyalıya her yıl fazladan altı ila yedi haftalık bir yaşam süresi kazandırıyor. Yapay genel zeka bize hücresel biyoloji üzerinde tam hakimiyet sağladığında, bu kazanımlar keskin bir şekilde hızlanacaktır. Beklenen yaşam süresindeki yıllık artışlar 12 aya ulaşacağına, "uzun ömür kaçış"ı ulaştığımızda, sağlıklı alışkanlıklar konusunda gayretli olan ve yeni tedavileri kullanan insanlar için bunun 2029 ile 2035 yılları arasında gerçekleşeceğine inanıyorum - bu noktada yaşlanma ilgili tüm risklerini artırmayacak. Ve bilgi işlemindeki üstel fiyat-performans gelişimi sayesinde, ilk başta pahalı olan yapay zeka odaklı tedaviler hızla yaygın olarak kullanılabilir hale gelecek.

Bu, yapay zekanın en dönüştürücü vaadidir. İnsanlığı başlangıcından bu yana sınırlayan kitlik ve kırılabilirlik sınırlanmayan daha uzun, daha sağlıklı bir hayat...

Ray Kurzweil bilgisayar bilimcisi, mucit ve "Akıllı Makineler Çağı" (1990), "Ruhani Makineler Çağı" (1999) ve "Teknik Yakın" (2005) gibi kitapların yazarıdır. Yeni kitabı "Teknik Doha Yakın: Yapay Zeka ile Birleştiğimizde" adlı yeni kitabı 25 Haziran'da yayınlanacak.

The Economist'ten alınmış, Oksijen tarafından çevrilerek lisanslı olarak yayınlanmıştır. Orjinal metne www.economist.com adresinden ulaşabilirsiniz.

Yapay zeka hayatı işte böyle değiştirecek

Kâbus senaryolarını, robotların insanlığı yok etme ihtimalini unutun. Yapay zeka insanlığı çok daha verimli, sağlıklı, donanımlı ve mutlu yapmak için hayatımızda devrim yaratacak fırsatlarla geliyor

UĞUR KOÇBAŞI
ugur@gazeteksijen.com

Yapay zeka kavramını duymadan geçirdiğimiz bir gün neredeyse yok. Şimdiden insanlık tarihindeki en devrimci gelişmelerden biri olarak kabul ediliyor ve dünya şimdiden onun dönüştürücü yeteneklerine tanık oldu. Dil bilmeyen iki insanı karşılıklı konuşuran, tek tıkla tablolar-grafikler hazırlayan uygulamalar, sadece yazı ile verilen komutu görüntülü filme çeviren teknolojiler daha bu devrimin başlangıcı olarak görülüyor. Bu teknolojinin anlamı problem çözme yeteneği, günümüzün en zorlu sorunlarını çözümlenmesi için faz-2 denemelerine giriyor. Yapay zeka tarafından tasarlanan diünetlere başka ilaç da şu anda denemelere giriyor.

Şimdi yapay zeka tıbbi kesin bir bilime dönüştürmeye başlıyor. Bir deney laboratuvarında özeleni deneme-yanılmalar yerine, moleküler biyosimulasyon-insan vücudunun ve ilaçların nasıl çalıştığını incelenmesine yardımcı olan hassas bilgisayar modellemesi- en umut verici ilaçları bulmak için milyarlarca seçeneği hızlı bir şekilde değerlendirilebilir. Geçen yaz yapay zeka tarafından uçtan uca tasarlanan ilk ilaç, bir akciğer hastalığı olan idiyopatik pulmoner fibrozisin tedavisi için faz-2 denemelerine girdi. Yapay zeka tarafından tasarlanan diünetlere başka ilaç da şu anda denemelere giriyor.

Tüm vücudu simüle edecek

Simülasyon yapay zekadan mümkün kıldığı son derece zengin verileri içerdiğinden, hem ilaç keşfi hem de deneme süreçleri daha da güçlenecektir. Tüm tarih boyunca 2022 yılına kadar bilim yaklaşık 190 bin proteinin şeklini belirlemişti. O yıl DeepMind'in AlphaFold 2'si 200 milyondan fazla protein keşfetti ve bunları yeni tedavilerin geliştirilmesine yardımcı olacak üzere araştırmacılara ücretsiz olarak sundu.

Daha büyük simülasyonları doğru bir şekilde doldurmak için çok daha fazla laboratuvar araştırmasına ihtiyaç var, ancak yol haritası açık. Yapay zeka daha sonra protein komplekslerini, ardından organelleri, hücreleri, dokuları, organları ve nihayetinde tüm vücudu simüle edecek.

Bu da nihayetinde pahalı, riskli, yavaş ve istatistiksel olarak yetersiz olan günümüz klinik deneylerinin yerini alacak. Faz-3 bir denemede bile, genetik, yaşam tarzı, komorbiditeler, ilaç etkileşimleri ve hastalık varyasyonunun ilgili tüm faktörlerinde sizinle eşleşen tek bir denek muhtemelen yoktur.

Dijital denemeler, ilaçları her bir hastaya göre uyarlamamızı sağlayacak. Bu nefes kesici bir potansiyel anlamına geliyor. Sadece kanser ve Alzheimer gibi hastalıkları değil, yaşlanmanın zararlı etkilerini de tedavi etmek mümkün olabilir.

Bugün bilimsel ilerleme ortalama bir Amerikalı ya da Britanyalıya her yıl fazladan altı ila yedi haftalık bir yaşam süresi kazandırıyor. Yapay genel zeka bize hücresel biyoloji üzerinde tam hakimiyet sağladığında, bu kazanımlar keskin bir şekilde hızlanacaktır. Beklenen yaşam süresindeki yıllık artışlar 12 aya ulaşacağına, "uzun ömür kaçış"ı ulaştığımızda, sağlıklı alışkanlıklar konusunda gayretli olan ve yeni tedavileri kullanan insanlar için bunun 2029 ile 2035 yılları arasında gerçekleşeceğine inanıyorum - bu noktada yaşlanma ilgili tüm risklerini artırmayacak. Ve bilgi işlemindeki üstel fiyat-performans gelişimi sayesinde, ilk başta pahalı olan yapay zeka odaklı tedaviler hızla yaygın olarak kullanılabilir hale gelecek.

The Economist'ten alınmış, Oksijen tarafından çevrilerek lisanslı olarak yayınlanmıştır. Orjinal metne www.economist.com adresinden ulaşabilirsiniz.

İŞ DÜNYASI

2023 IBM anketine göre, kurumsal ölçekli işletmelerin yüzde 42'si yapay zekayı operasyonlarına entegre etti ve yüzde 40'ı şirketleri için yapay zekayı düşünüyor. Harvard'ın 1.500 şirketi kapsayan araştırmasında firmaların en önemli performans artışlarının insanlar ve makineler birlikte çalıştığına elde edildiği görüldü. Bu tür bir işbirliği sayesinde, insanlar ve yapay zeka birbirlerinin tamamlayıcı güçlerini aktif olarak geliştiriyor. İnsanların liderlik, ekip çalışması, yaratıcılık ve sosyal becerileri ve yapay zekanın hızı, ölçeklenebilirliği ve niceliksel yetenekleri verimliliği artırıyor. İnsanlar için doğal olan şeyler (örneğin şaka yapmak) makineler için zor olabilir ve makineler için basit olan şeyler (gıgabaytlarca veriyi analiz etmek) insanlar için neredeyse imkansızdır. İş dünyası her iki tür yeteneğe de ihtiyaç duyuyor.

İnsanlar için doğal olan şeyler (örneğin şaka yapmak) makineler için zor olabilir ve makineler için basit olan şeyler (gıgabaytlarca veriyi analiz etmek) insanlar için neredeyse imkansızdır. İş dünyası her iki tür yeteneğe de ihtiyaç duyuyor.

FİNANS/EKONOMİ

Finans sektörü gerçek zamanlı veri raporlama ve büyük hacimlerde veri işleme ile yön buluyor. Yapay zeka bu görevler için ideal. Financial Times'a göre finans alanında yapay zeka kullanımı 'daktilodan bilgisayara geçmek' gibi bir dönüşüm yaratıyor. Şu anda, birçok finansal yatırım platformunun sağladığı robot danışmanlar var. Bu danışmanlar, bir yatırımcı için finansal hedeflerine göre benzersiz ve kişiselleştirilmiş bir profil oluşturmak için yapay zekanın gücünü kullanıyor.

Yapay zekanın daha şimdiden okullarda müfredatları ve eğitim tarzlarını değiştirmesine kesin gözüyle bakılıyor.

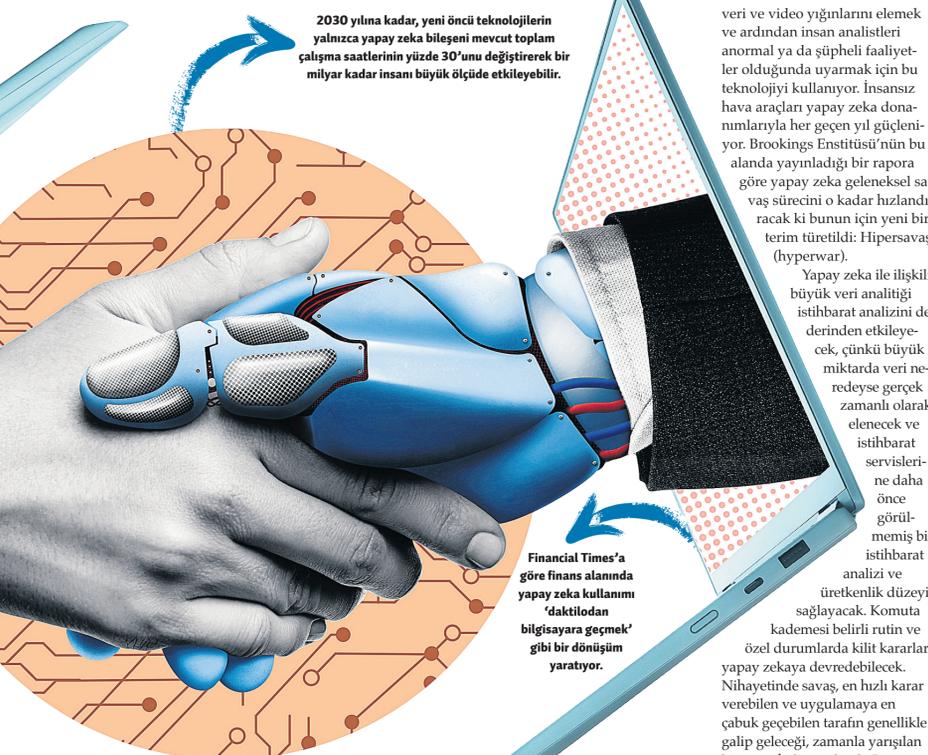
GETTY IMAGES

TARIM

2050'ye kadar 10 milyara ulaşacağı tahmin edilen küresel nüfus artışı, tarım sektörü üzerinde mahsul üretimini artırma ve verimi en üst düzeye çıkarma konusunda önemli bir baskı oluşturuyor. Yapay zeka, çiftçilere çok sayıda bilgi ve araca erişim sağlayarak tarım uygulamaları hakkında daha bilinçli kararlar almalarına olanak tanıyor. Bu, optimum ekim zamanları, toprak sağlığı yönetimi, verimli su kullanımı ve hasare kontrol stratejilerine ilişkin içgörülerini sağlar. Bu teknoloji sayesinde, hasat üzerindeki etkililiğe ulaşmak daha kolay hale geliyor. Doğru hava tahminleri sayesinde çiftçiler hasat ve ekim konusunda önemli kararlar alabiliyor. Bilgisayar devi IBM, birkaç yıl süren araştırmaların ardından Weather Company ile el ele verdi ve tonlarca veriyi güvence altına aldı. Ortaklık, IBM'in tahminleri iyileştirmek için bu şirkete ait yapay zeka platformunu besleyebilecek çok sayıda hava durumu verisi sağlayan Weather Company'nin tahmin modellerine erişmesine yardımcı oldu.

Makinelerle insan etkileşimi gelecekte hayatımızı derinden etkileyecek.

kullanımı 'daktilodan bilgisayara geçmek' gibi bir dönüşüm yaratıyor. Şu anda, birçok finansal yatırım platformunun sağladığı robot danışmanlar var. Bu danışmanlar, bir yatırımcı için finansal hedeflerine göre benzersiz ve kişiselleştirilmiş bir profil oluşturmak için yapay zekanın gücünü kullanıyor.

2030 yılına kadar, yeni öncül teknolojilerin yalnızca yapay zeka bileşeni mevcut toplam çalışma saatlerinin yüzde 30'unu değiştirecek bir milyar kadar insanı büyük ölçüde etkileyebilir.

Financial Times'a göre finans alanında yapay zeka kullanımı 'daktilodan bilgisayara geçmek' gibi bir dönüşüm yaratıyor.

Dünya Ekonomik Forumu tarafından 5 Haziran'da yayınlanan bir rapora göre yapay zeka yakında finansal krizleri kök salmadan önce tahmin edilebilecek. Araştırmalar, makine öğrenimi algoritmalarının ufukta bir kriz olduğunu gösteren kalıpları hızlı bir şekilde belirleyebileceğini ve düzeltme için zaman tanıyabileceğini gösteriyor. Nitekim Liechtenstein Üniversitesi araştırmacıları, verileri kullanarak bankacılık krizlerini tespit ve tahmin etmek için bir yöntem geliştirdi.

ENERJİ

Uluslararası Enerji Ajansı'nın raporuna göre enerji sektörü, verimliliği artırmak ve inovasyonu hızlandırmak için yapay zekanın gücünden yararlanmak üzere erken adımlar atıyor. Akıllı sayaçlar, analog öncüllerine kıyasla birkaç bin kat daha fazla veri üretiyor ve kamu hizmetlerine gönderiyor. Küresel rüzgar türbinlerinin yılda 400 milyardan fazla veri noktası ürettiği tahmin ediliyor.

Bu hacim, enerji firmalarının yapay zekayı giderek daha kritik

yardımcı olabileceğini gösteriyor. Yapay zekanın faydaları arasında veriyi daha iyi hale getirme, üretimi artırma ve operasyonel maliyetleri azaltma yer alıyor. Ayrıca, daha iyi ölçeklenebilirlik ve gelişmiş ürün geliştirme konusunda da yardımcı olabilir.

ULUSAL GÜVENLİK

Yapay zekanın etkin kullanıldığı alanlardan bir savunma sanayisi. Amerikan ordusu, Project Maven aracılığıyla devasa

Yapay zeka şehirlerdeki trafik akışını takip ve düzenlemeye önemli rol oynuyor.

GETTY IMAGES

SAĞLIK/BİLİM

2050'ye kadar 10 milyara ulaşacağı tahmin edilen küresel nüfus artışı, tarım sektörü üzerinde mahsul üretimini artırma ve verimi en üst düzeye çıkarma konusunda önemli bir baskı oluşturuyor. Yapay zeka, çiftçilere çok sayıda bilgi ve araca erişim sağlayarak tarım uygulamaları hakkında daha bilinçli kararlar almalarına olanak tanıyor. Bu, optimum ekim zamanları, toprak sağlığı yönetimi, verimli su kullanımı ve hasare kontrol stratejilerine ilişkin içgörülerini sağlar. Bu teknoloji sayesinde, hasat üzerindeki etkililiğe ulaşmak daha kolay hale geliyor. Doğru hava tahminleri sayesinde çiftçiler hasat ve ekim konusunda önemli kararlar alabiliyor. Bilgisayar devi IBM, birkaç yıl süren araştırmaların ardından Weather Company ile el ele verdi ve tonlarca veriyi güvence altına aldı. Ortaklık, IBM'in tahminleri iyileştirmek için bu şirkete ait yapay zeka platformunu besleyebilecek çok sayıda hava durumu verisi sağlayan Weather Company'nin tahmin modellerine erişmesine yardımcı oldu.

sağlık sektörü, yeni ilaçların keşfi ve geliştirilmesi de dahil olmak üzere yapay zekanın dönüştürücü uygulamalarıyla dolu taşıyor. Bu teknoloji büyük hacim verileri derinlemesine analiz ederek hastalık tedavilerine yararlanacak potansiyel moleküller belirlemek için kullanılıyor. Son 28 yılda dirençli bakterilere karşı yeni bir antibiyotik geliştirilmemişti. Ta ki, yapay zeka hayatımızda girene kadar... Harvard ve MIT tarafından geliştirilen yapay zeka, 12 milyon potansiyel kimyasal bileşeni tarayarak ilaç direncine sahip bakterileri öldüren yeni bir antibiyotik sınıfı buldu. CB Insights tarafından

veri ve video yığınlarını elemek ve ardından insan analistleri anormal ya da şüpheli faaliyetler olduğunda uyarmak için bu teknolojiyi kullanıyor. İnsansız hava araçları yapay zeka donanımlarıyla her geçen yıl güçleniyor. Brookings Enstitüsü'nün bu alanda yayınladığı bir rapora göre yapay zeka geleneksel savaş sürecini o kadar hızlandıracak ki bunun için yeni bir terim türetili: Hipersavaş (hyperwar).

Yapay zeka ile ilişkili büyük veri analitiği istihbarat analizini de derinden etkileyecek, çünkü büyük miktarda veri neredeyse gerçek zamanlı olarak elecek ve istihbarat serviseri- ne daha önce görülmemiş bir istihbarat analizi ve üretkenlik düzeyi sağlayacak. Komuta kademesi belirli rutin ve özel durumlarda kilit kararları yapay zekaya devredebilecek. Nihayetinde savaş, en hızlı karar verebilen ve uygulamaya en çabuk geçebilen tarafın genellikle galip geleceği, zamanla yarışılan bir süreç haline gelecek. Bu süreç, özellikle de ölümle sonuçlanabilecek yapay zekaya sahip otonom silah sistemlerinin devreye sokulmasına yönelik otomatik kararlarla birleştiğinde o kadar hızlı olacak ki, hipersavaş tabiri bunu tanımlamak için doğru kelime. NATO müsteşkerinden oluşan bir konsorsiyum, grubun bir milyar euro'luk (1.1 milyar dolar) yapay zeka inovasyonunun bir parçası olarak finansman sağlanan şirketlerin ilk dil ödemesini onayladı. Çin 2030'a kadar yapay zeka destekli savunma sanayisi için 130 milyar dolar kaynak ayırdı. •

Kim akıllı yaşam koçu istemez

Hiper-kişiselleştirilmiş bir yapay zeka koçunun, bizi daha sağlıklı ve uzun ömürlü yapma potansiyeli çok yüksek. Sadece biyometrik, laboratuvar ve tıbbi verilerimiz değil, aynı zamanda benzersiz tercihlerimizde yaratılabileceği etkiyi hayal edin: Hangi yiyecekleri sevdiğimiz (ve bunlara dayalı tarifler) ve hangi yiyecekleri sevmediğimiz, sadece favori egzersiz biçimlerimiz değil, aynı zamanda nasıl ve ne zaman yürümeye, hareket etmeye ve esnemeye daha yatkın olduğumuz, yeni sağlıklı alışkanlıklarımızı en çok teşvik eden hangi arkadaşlarımız ve ailemizle bağlantı kurduğumuz, bizim için etkili olan stresi azaltma yolları...

Ardından, kişisel tercihlerinizi öğrenmenin yanı sıra, bu koçun şimdiye kadar yayınlanmış en iyi makaleler ve gerçek zamanlı olarak yayınlanan yeni bilim konusunda eğitildiğini hayal edin. Open AI kurucusu Sam Altman'ın bir TED roportajında belirttiği gibi, "Bir şey öğrenmek istediğinizde, tam tarzınızı, bildiğiniz her şeyi en iyi nasıl öğrendiğinizi anlatan ve öğrenmek istediğinizi kavramı size özel olarak öğreten bir öğretmeniniz olacak." Yapay zeka ile sadece kavramları değil, "Sağlıklı yaşam ve refahımızın merkezinde yer alan davranışları da kişiye özel olarak öğretme fırsatına sahibiz.

Time dergisinin "Yapay zeka insanları daha insan hale getirecek" başlıklı haberine konuşan uzmanlara göre bu teknoloji yalnızca daha sağlıklı davranışlar benimsemesize yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda bize neyin ilham verdiğini, hangi şiirin, kutsal metinlerin, müziğin ve ortamların bizi harekete geçirdiğini öğrenecek insanlığımızı derinleştirirler, bilgeliğe giden bir yol olarak hizmet edebilir. Altman'a göre su anki yapay zeka sistemleri "muazzam beygir gücüne sahip ancak direksiyonu olmayan" bir teknoloji. Bu, yarım yüzyıl öncesine, bilgisayarların "zihin için hidrolik direksiyon" olacağını öngören vizyoner bilgisayar öncüsü Douglas Engelbart'a kadar uzanan bir metafor.

Yapay zeka sadece zihnimizi değil, aynı zamanda ruhumuz için bir tür GPS görevi görecek daha derin varlığımızı da güçlendirebilir. Ve yetersiz kaldığımızda, GPS bizi yarılmaz, sadece yeniden hesaplar ve yeni bir rota ile rotamızı düzeltir.

Bir şair, bir romancı, bir oyun yazarı yapay zekayı nasıl eğitti?

Yapay zeka sistemleri, insanlarla en iyi nasıl etkileşim kuracakları konusunda eğitiliyor. Microsoft'un yapay zeka asistanı Cortana'yı düşünün. Bu robotun kendine güvenen, ilgili, yardımsever ama otoriter olmayan doğru kişiliği geliştirmesi için kapsamlı bir eğitim gerekiyordu. Bu nitelikleri aşlamak, bir şair, bir romancı ve bir oyun yazarından oluşan bir ekibi bin sayısız saatini aldı. Benzer şekilde, Apple'ın Siri'sinin ve Amazon'un Alexa'sının kişiliklerini geliştirmek ve şirketlerinin markalarını doğru bir şekilde temsilmalarını sağlamak için insan eğitimcilerine ihtiyaç duyuldu. Örneğin Siri, tüketicilerin Apple'dan beklebileceği gibi, biraz şımarıklığa sahip.

Yapay zeka asistanları artık sempati gibi daha da karmaşık ve ince insan özellikler gösterecek şekilde eğitiliyor. MIT Media Lab'ın bir kolu olan Koko adlı start-up, yapay zeka asistanlarının dertleşir gibi görünmesine yardımcı olabilecek bir teknoloji geliştiriyor. Örneğin, bir kullanıcı kötü bir gün geçiriyorsa, Koko sistemi "Bunu duydüğuma üzülüm" gibi hazır bir yanıtla karşılık veriyor. Bunun yerine daha fazla bilgi isteyebilir ve ardından kişisnel sorunlarını farklı bir açıdan görmesine yardımcı olacak tavsiyeler sunabilir.

Yapay zekâ sınavda

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencisiydi. Durumundan hoşnut değildi. Normal bir düzende yaşıyor olsaydı bu kariyer rotası ona insanlara faydalı olacağı ve iyi geçinebileceği bir hayat kazandırabilirdi ama gerçekler farklıydı. Her sene tip fakültesi hayaliyle tekrar sınava giriyor ve tekrar hayal kırıklığına uğruyor. Arkadaşlarına sık sık "Mutlaka tıp kazanmam lazım, yoksa babası kızı vermeyecek" diyordu. Deneme sınavlarında performansı moral bozucuydu. Şeytana uydurdu; işi yapay zekâya (YZ) havale etmeye karar verdi.

Pazarlamadan etkilendi

ChatGPT gibi büyük dil modellerinin birçok sınavda ortalama insandan daha başarılı olduğuna ilişkin haberleri duymuştu. OpenAI şirketi çok etkileyici reklam videolarıyla GPT-4o modelini tanıttı daha bir ay bile olmamıştı. Artık yapay zekâyı soru sormak için tuşlara basarak yazı yazmak, cevabı da bir ekrandan okumak gerekiyordu. Sınav sorusunun fotoğrafını çekip yükleyebilir, yanıtı da sesli olarak dinleyebilirdi. (Cevaplar "C şıkkı!" gibi kısa şeyler olacaktı sonuçta.) Tabii sınav salonuna kamera, kulaklık vs. sokmak yasaktı (elbise giyen kız öğrencilerin kendi mezuniyet törenlerine alınmaması için kapıya jandarmanın çağıldığı "yüksek güvenlikli" bir ülkede yaşıyordu) ama teknolojiye çare tükenmezdi. Yurtdışındaki bir alışveriş sitesinden gerekli cihazları sipariş etti; düzeni kaldığı yurttan test etti. Ve sınav günü geldi çatı.

Takı, bozuk para ve kredi kartının bile sokulmasına izin verilmeyeceği duyurulan güvenlik kontrolünü aşmayı başardı. (İlerideki sınavlar öncesinde bu sistemin "casusluk" cihazlarını yakalayabilecek şekilde güncellenmesi gerekiyor herhalde.) Sınav başlamadan önce tuvalete giderek son kurulum ve bağlantıları yaptı. Artık hazır.

Kameradan ayakkabıya...

Düğme kamera sorunun görüntüsünü çekiyor, bu bilgi elektromanyetik dalgalarla ayakkabı astarına saklı telefon düzeneğine, oradan da internetle yapay zekâ ABD'nin neresinde hangi bilgisayarda yaşıyorsa oraya gönderiliyordu. Bilgisayarın yanıtı da ayakkabıdan yine kimselerin fark etmediği gizli kulaklığa geliyordu.

Gelin görün ki bir saat kadar sonra bir aksaklık oldu. Cevaplar gelmemeye başladı. Problem (paralı sürümü bile) bazen çok fazla sorguyu kaldıramayan ChatGPT'de miydi, yoksa Çin malı cihazlar mı hata verdi bilemiyorum.

Cem Say

twitter: @say_cem

Paniğe kapıldı. Tuhaf davranışları nihayet sınav gözetmeninin dikkatini çekti ve bir inovasyon öyküsü karakolda bitti.

Büyük dil modellerinin sınavlardaki başarılarına ilişkin iddialara dikkatli yaklaşmak gerek. Hatırlarsanız OpenAI GPT-4'ü Mart 2023'te kullanıma açtığı sırada ABD'deki baro sınavlarında o sınava giren insanların %90'ından daha iyi performans gösterdiğini duyurmuştu. Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Beyin ve Bilişsel Bilimler Bölümü'nden Eric Martinez, Mart 2024'te Artificial Intelligence and Law dergisinde yayınlanan incelemesinde çok daha gerçekçi bir tablo çizdi. Şeytan ayrıntıda gizli. GPT-4'ü hangi insan grubuyla karşılaştırdığımız önemli. Sınava ilk kez giren insanlarla karşılaştırıldığında GPT-4'ün sıralaması %62'ye düşüyor; metin yazılması gereken kısımda ise insanların %68'i yapay zekâyı geçiyor. YZ, sınavı geçenlerle karşılaştırıldığında ise iyice gerilerde kalıyor. Teknolojinin şirketlerin öncelikleriyle pazarlandığı bu dönemde böyle bağımsız çalışmaları hayatı.

Matematikte neredeyse yok

Gelelim YZ'nin milyonlarca gencin hayatını etkileyen YKS'deki performansına. GPT-4'ün çıktığı günlerde onu geçmiş yılların sınavları üzerinde dendiğini duyuran birkaç kişi biliyorum. Bana sorarsanız o deneme birkaç açıdan sağlıksızdı: O sıralar sisteme görüntü yüklemek mümkün değildi; o nedenle şekil içeren sorularda şans yoktu. Öte yandan, geçmiş yılların sınavları (ve cevapları) çoktan internete düşmüş ve kusursuz YZ'nin eğitim kümesine dahil edilmiş olduğundan yazılımın zekâsının mı yoksa ezberinin mi sinandığı açık değildi.

Bu nedenle bu yılın YKS'sinden hemen sonraki saatler hem (artık görüntüleri de girdi alan) son model GPT-4o'yu hem de eğitim sistemimizi sinamak için harika bir fırsat oluşturdu. Osman-gazi Üniversitesi'nden akademisyenlerin ilginç sosyal medya kanalı Akademiklink'te paylaştıkları sonuçlara göre GPT-4o güzel bir sözel puanıyla ODTÜ Tarih ve Boğaziçi Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerine girebiliyor. İlahiyatta ise sınır tanımıyor. (Din sorularını ben de çözdürdüm, tümünü saniyesinde doğru yanıtladı.) Binlerce soru görmeniz bile bir sonrakinin çözümü için ezberin yetmediği, daha derin anlama ve kıvraklık gerektiren matematik sınavındaysa "eksi beş" nette kalıyor. Yorum sizin. •

Üçüncü yaşam biçiminden öğreneceğimiz şeyler var

Gezegimizin derinliklerinde ve en zehirli ortamlarında milyarlarca yıldır yaşayan "arke" adlı yaşam formunun, gerekli enzimleri üreterek hidrojeni enerji olarak kullanabildiği belirlendi. Bu canlılardan alacağımız ilhamla geliştireceğimiz teknoloji sayesinde hidrojeni 1 numaralı sürdürülebilir enerji kaynağımız haline getirmek mümkün

EVİRİM AĞACI

Çağrı Mert Bakırcı

cmb@evrimagaci.org

Dünya yüzeyinin derinliklerinde ve en toksik bölgelerinde "arke" adını verdiğimiz bir canlı grubu milyarlarca yıldır rahat rahat yaşamaya devam ediyor. Şimdi, yeni yapılan bir çalışmada, bu sessiz kuzenlerimizin, geleceğin sürdürülebilir enerji kaynaklarının anahtarını elinde tutuyor olabileceğine işaret ediyor.

Monash Üniversitesi altındaki Biyotıp Keşif Enstitüsü liderliğinde kurulan uluslararası bir bilim ekibi, belki de biyolojinin temellerini baştan yazacak kadar önemli bir keşfe imza attı: Cell dergisinde yayımlanan çalışmada, arkelerin hidrojen gazını oldukça verimli ve karmaşık bir enzim sistemi içerisinde kullanarak enerji üretebildiğini gösterdi. Modern teknolojiye göre oldukça basit ama yine de son derece güvenilir olan bu yöntem sayesinde, insanlar da dahil diğer hiçbir organizmanın kolay kolay yaşayamayacağı ortamlarda bile milyarlarca yıldır hayatta kalmayı başardılar.

Bize göre imkansız bir hayat yaşıyorlar

Arkeler dünyadaki bütün yaşamı sınıflandırmakta kullandığımız 3 "alan"dan biri. Diğer ikisi de bakteriler ve ökaryotlar. Ökaryotlar altında da hayvanlar, bitkiler, protistler ve mantarlar bulunuyor. Tarihsel olarak arkelerin sıcak su kaynakları, petrol rezervleri ve derin deniz bacaları gibi ekstrem ortamlarda geliştiği biliniyor. Bunlar, sıcaklıkların akıl almaz seviyelere dek yükselebildiği veya yaşamı imkansız kılacak düzeylere düşebileceği yerler... Bu tür koşullarda bile hayatta kalma ve enerji üretme yetenekleri, onları yaşamın esnekliğini ve uyum yeteneğini anlamak

için büyüleyici konular haline getiriyor.

Her ne kadar arkeler antik bir kökene ve yaşamın evriminde kritik bir role sahip olsalar da genellikle bilim komünitesinden hidrojen metabolizması açısından ihtiyaç duyulan enzimleri bulunduracak kadar karmaşık olmadıkları varsayıldı. Bu, onları bakteriyel ve ökaryotik kuzenlerinden ayıran özelliklerden biri olarak görülüyordu.

Ama yeni çalışma, bu varsayımı alışıya ediyor. Binlerce arke türünün genomlarını analiz eden bilim insanları, bu mikroskopik canlıların da hidrojenaz denen, hidrojen metabolizmasında hayati bir role sahip olan enzimleri üretebildiğini gösterdi. Daha spesifik olarak araştırmacılar, demir-demir (Fe-Fe) hidrojenaz olarak bilinen, önceden sadece bakteri ve ökaryotlarda var olduğu düşünülen bir enzimi en az 9 ayrı arke şubesinde tespit etmeyi başardılar.

Araştırmanın eş yazarlarından Dr. Bob Leung, bunu şöyle anlatıyor: "Her ne kadar insanlar daha çok yakın bir geçmişte hidrojeni enerji kaynağı olarak kullanabilecekleri üzerine kafa yormaya başlamış olsalar da, arkeler bunu milyarlarca yıldır yapıyor. Bizim bulularımız, bu hayatı süreçlerin insanlar da dahil bütün ökaryotların evrimleşmesini nasıl sağladığını anlamaya bir adım daha yaklaşıyor."

Günümüzde kullanılan, çevre dostu olmayan ve son derece pahalı kimyasal katalizörlerin aksine, arkelerden elde edilecek biyolojik katalizörler daha ucuz ve yeşil bir alternatif sunabilir

Bu mikroorganizmalar bu enzimleri öylesine etkili kullanıyorlar ki modern teknolojiyle inşa ettiğimiz hidrojen üretim metotlarına yenilerini eklememizi sağlayacak bir ilham kaynağı olabilirler

Ekibin bu antik organizmaların sırlarını keşfetme çabası öyle basit bir iş değil. Çok geniş genom veritabanlarını taramaları ve Google'ın protein keşif yapay zekâsı olan AlphaFold 2'yi kullanmaları gerekli. Bu sayede hidrojenaz üretiminden sorumlu spesifik genleri keşfedebilmeyi başardılar. Sonradan laboratuvarında yapılan testler, yapay zeka tarafından tespit edilen bu genlerin gerçekten de fonksiyonel olduğunu ve hidrojen reaksiyonlarını hızlandırabilecek enzimleri kodladığını doğruladı.

Süreç beklenmedik ölçüde karmaşık

Beklenmedik sonuçta şuydu: Arkeler sadece en basit yapıya hidrojenaz enzimlerini değil, aynı zamanda bilinen, yapısal olarak en çeşitli ve karmaşık enzimleri de üretebiliyorlar. Bu keşif, arkelerin geçtiği evrimsel patikamın eşsizliğini ve milyarlarca yıla yayılan bir süre boyunca en ekstrem koşullara nasıl adapte olabildiklerini gösteriyor.

Tüm bunları biraz daha anlaşılır hale getirmeye çalışalım: Hidrojeni, evrenin temel para birimi olarak düşünün. Enzimlerse ufak ve inanılmaz verimli kasiyerler gibi. İnsanlar bu para birimini verimli şekilde kullanmayı daha yeni yeni öğrenirken, arkeler milyarlarca yıldır karmakarışık bir "hidrojen ekonomisi ağı" kurmuş haldeler. Bu mikroorganizmalar bu enzimleri öylesine etkili kullanıyorlar ki modern teknolojiye inşa ettiğimiz endüstriyel hidrojen üretim metotlarına yenilerini eklememizi sağlayacak bir ilham kaynağı olabilirler.

Araştırmanın başyazarlarından Prof. Dr. Chris Greening şöyle soruyor: "Günümüz endüstrisinde şu anda

hidrojen kullanabilmek için bizim için çok değerli olan kimyasal katalizörler (hızlandırıcılar) kullanıyoruz. Ama doğada hâlihazırda var olan biyolojik katalizörler de son derece yüksek bir verimlilikle çalışıp oldukça dirençli olabiliyorlar. Bunları kullanarak, var olan hidrojen teknolojilerimizi geliştirebilir miyiz?"

Bu çalışmanın etkileri sadece akademik bir merakın da ötesine geçiyor. Hidrojen, günümüzde yeşil enerji ekonomisinin potansiyel köşe taşlarından biri olarak görülüyor. Şu anda hidrojen, gübre üretiminden metal işleme kadar çok geniş bir alanda kullanılıyor. Ama hayatımızı değiştirecek olan asıl şey, hidrojenin enerji depolama ve sıfır-emisyonlu yakıt üretiminde kullanılabilecek olması. Yenilenebilir enerji kaynaklarıyla üretilen hidrojen (ki buna "yeşil hidrojen" de deniyor), metal üretimi ve ulaşım gibi sektörleri baştan baştan karbon emisyonlarında ciddi bir düşüşe neden olabilir.

Daha ucuz bir alternatif olabilir

İşte arkeler gibi antik canlılardaki hidrojen metabolizması da bizim yeşil enerji politikalarımıza tam bu noktada temas ediyor: Arkelerin enzimatik fonksiyonlarını araştıran uzmanlar, daha sürdürülebilir yöntemlerle hidrojen üretmenin yollarını keşfetmeyi umuyorlar. Günümüzde kullanılan, çevre dostu olmayan ve son derece pahalı kimyasal katalizörlerin aksine, arkelerden elde edilecek biyolojik katalizörler daha ucuz ve yeşil bir alternatif sunabilir.

Bu tür çalışmalar bana evrenin her köşesinden öğrenebileceğimiz ne kadar fazla şey olduğunu gösteriyor. Bu evrensel gerçeklerden işimize gelenleri kabul edip diğerlerini reddederek hiçbir yere varamayız. Evreni olmasının istediğimiz şekilde değil, olduğu gibi öğrenmeyi öğrenmemiz şart. •

Baba olmak erkek beynini nasıl değiştiriyor?

ABD'li araştırmacılar, baba olduklarında erkeklerin beyninde tıpkı anne olan kadınlar gibi ölçülebilir değişiklikler gerçekleştiğini buldu. Ama bunun hem iyi hem de kötü yönleri var

Babalar için de bulularımız benzerdi. Erkekler de yeni babalık döneminde, kadınlarda değişen aynı bölgelerin bazılarında gri madde hacmini kaybetti. Ancak babalar için hacim azalması daha az belirgindi. Öncezim, babaların ebeveynliğe katılmamaları çok farklı olduğu için erkeklerin beynindeki değişikliklerin daha az net görüldüğü yönünde.

Bu teoriyi, babaların doğumdan önce ve sonra bebekleri hakkında nasıl hissettiklerini ölçtüğümüz aynı

müz bir takip çalışmasında test ettik. Babalar bize doğmamış çocuklarına daha bağlı hissettiklerini ve doğumdan sonra işten daha fazla izin almaya umduklarını söylediklerinde, beynin üst düzey düşünme yapan kısmı olan korteks boyunca daha fazla gri madde hacmi kaybetmeye devam ettiler. Benzer şekilde, doğumdan sonraki üç ay içinde bebekleriyle ilgilenmek için daha fazla zaman harcayan babaların gri maddelerinde daha büyük azalmalar görüldü. Daha fazla gri madde hacmi kaybeden babalar aynı

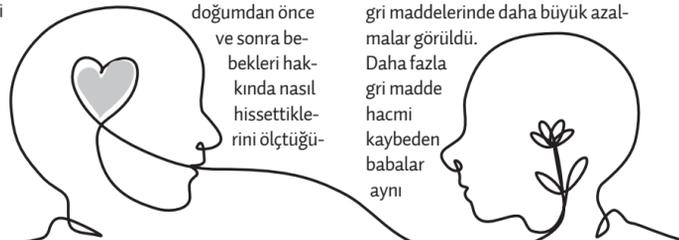
zamanda bebeklerinden daha fazla keyif aldıklarını ve daha düşük ebeveynlik stresi bildirdiklerini söyledi.

Ancak küçülen bir baba beyninin olumsuz yanları da olabilir. Daha fazla gri madde hacmi kaybeden babaların, doğumdan sonraki ilk yıl içinde daha kötü uyku ve daha fazla depresyon ve anksiyete belirtilerine sahip olduğunu bulduk. Bebek bakımı yorucu ve izole edici olabilir, bu nedenle tıpkı annelerde olduğu gibi ilgili babalara da zarar verebileceği mantıklıdır. Laboratuvarımız, yeni babalığa geçiş döneminde düşebilen erkek testosteronu için de benzer modeller bulmuştur. Testosteronun azalması doğum sonrası depresyon için risk oluşturabilir.

Uzun vadede faydalı

Buna rağmen, çoğu baba bize çocuklarıyla olan bağlarından muazzam bir anlam ve amaç çıkardıklarını söylüyor. Günümüz babalarının, ebeveynlik kimliklerinin merkezinde yer aldığını söyleme olasılığı neredeyse anneler kadar yüksektir ve erkeklerin, çocukların refahlarını artırdığını bildirme olasılığı kadınlarla göre daha da yüksektir. Ve en yeni veriler, ebeveynliğin uzun vadeli beyin sağlığını destekleyebileceğini göstermektedir.

Erkekler için çıkarılacak mesaj, beyin değişiminin kırılabilirliği ortaya çıkarsa bile muhtemelen iyi bir şey olduğudur." •

Büyük dil modelleri istatistiksel bir papağan mı?

Prof. Dr. Mustafa Ergen

KONUK YAZAR

Elektrik Elektronik Mühendisi. İTÜ'de öğretim üyesi. Ayrıca, Türk Telekom'da teknoloji konularında baş danışmanlık yapıyor. 5G ve yapay zeka üzerine ARGE yapıyor. 45 patent başvurusu, ellinin üzerinde makalesi ve üç kitabı var.

Yapay zekayı kullanırken size gelen cevaplar müstehcen içerikli olursa ne düşünürsünüz? Maalesef Çince konuşursanız durum bugün böyle.

Büyük dil modelleri oluşturulurken ilk önce internette halihazırda bilgiler sisteme giriliyor. Ne gibi bilgiler; web sayfalarındaki içerikler, sosyal medyadaki yazışmalar, internette ne ulaşırsa dil modeli oluşturmak için kullanılıyor. Eğer kitaplar örneğin dijital içerikteyse ve ulaşılabilseler onlar da... Yapay zeka önce her kelimeyi veya cümleyi tokenizasyon adı verilen bir süreçten geçiriyor. Bu süreç, metni daha küçük birimlere, yani tokenlere ayırıyor. Tokenler bir anlamda büyük dil modellerinin atomu. Daha sonra sırayla en sık geçen token çiftini algoritma bularak bu çifti yeni bir token ile değiştiriyor ve sözlüğe ekliyor. Bir anlamda "Bir kelime veya noktalama bularak bu çifti yeni bir token ile değiştiriyor ve sözlüğe ekliyor. Bir anlamda "Bir kelime veya noktalama literatürde hangi kelimeyi takip eder" in istatistiğini oluşturuyor. Dili tokenlerle dokunmuş bir kanavçe veya halı gibi görebiliriz.

Çince neden böyle bir problem var? Çünkü Çin içerikleri genelde

Büyük dil modelleri oluşturulurken ilk önce internette halihazırda bilgiler sisteme giriliyor. Web sayfalarındaki içerikler, sosyal medyadaki yazışmalar, internette ne ulaşırsa dil modeli oluşturmak için kullanılıyor. Eğer kitaplar örneğin dijital içerikteyse ve ulaşılabilseler onlar da...

Yani internet ortamında yazdığımız her şeyin bir geri dönüşü var. Bu yapay zekâ büyük dil modellerinin de ileride ne kadar iyi çalışırlarsa verimliliğimize o kadar katkısı olacağını düşünürsek, internette bıraktığımız her iz ile ülkenin kalkınma sürecine bir katkı sağlıyoruz diyebiliriz

WeChat ve TikTok gibi platformlarda ve bunlar dışardan internetin taramasına açık değil, geriye daha çok müstehcen ve kumar içerik ile yaratılmış ve spam sayılan web sayfaları ya da devletin online içerikleri kalıyor. Bu ister istemez dil modelini saptırıyor. Bazen sosyalizm kokan bir cevap ile de karşılaşabiliyorsunuz. Kelime sıralama tablosu, sık kullanılan terimlerden veya ifadelerden oluşuyor, ancak ağırlıklı olarak yetişkin içerik, kumar ve piyango ile ilgili görünüyor.

Rusya'da devlet Japonya'da nezaket

Diğer ülkelerin analizine ise Henry Heng Luo'nun çalışmasında rastladım. Rusçada mesela token sıralama tablosu, devlet işleyişi, yasalar, sorumluluk ve kamu hizmetleri etrafında dönen bir bağlamı gösteriyor. Yönetim, yasal konular ve devlet işlerine dair dil kullanımını yansıtıyor. "Devlet", "yasalar", "sorumluluk" ve "devlete ait" gibi terimler, güçlü bir şekilde hükümet ve yasal terminolojinin varlığını işaret ediyor. Ayrıca, "yönetim", "hükümet" ve "temsilci" gibi kamu

hizmetleri ve yönetimle ilgili kelimeler de bulunuyor.

Japoncada ise kibar ve minnettar bir çevrimiçi topluluğu yansıtıyor. Listenin başında "Teşekkür ederim" ifadesi yer alıyor. Son olarak, "soru", "daha fazlasını oku" ve "yorum" gibi kelimeler, kullanıcıların yüksek düzeyde katılımını ve etkileşimini gösteriyor.

Kore dilinde metinler minnettarlık, olasılıklar, hizmetler, teknoloji, veri, toplum ve internetle ilgili bir topluluğu yansıtıyor. Bu topluluk, günlük yaşamın çeşitli yönlerini, dijital platformları, bilgi yönetimini, toplumsal meseleleri ve çevrimiçi etkileşimleri tartışıyor. Üst sıralarda "teşekkür ederim" ve "mümkün" gibi minnettarlık ve olasılık kavramları yer alırken, hizmetler, teknoloji ve veriye odaklı terimler de öne çıkıyor. Ayrıca, topluma ilgili kelimelerin yanı sıra kumarhane ve çevrimiçi kumar gibi kumar terimleri de bulunuyor.

Almanca kelime sıralama tablosu, çeşitli konuları kapsayan bir topluluğun varlığını işaret ediyor. Zorluklarla ilgili terimler belirin bir şekilde listelenirken, etkinlikler ve yayınlarla ilgili ke-

limelerin varlığı, aktif ve dinamik bir topluluğu gösteriyor.

Fransızca kelime sıralama tablosu, çeşitli profesyonel ve girişimci bağlamlar etrafında dönen kelimeler koleksiyonunu sergiliyor ve bireylerin anlayışlarını artırmaya, becerilerini geliştirmeye ve profesyonel ve girişimci girişimlerin inceliklerini çözmeye çalıştığı bir ortamı ima ediyor.

İtalyanca kelime sıralama tablosu, çeşitli bağlamları ve endüstrileri kapsayan bir kelime koleksiyonunu sergiliyor ve kapsayıcı ve çeşitliliğe açık bir topluluğu işaret ediyor. Üst sıralarda, "özellikler", "profesyonel" ve "işbirliği" gibi kelimeler bulunuyor, bu da profesyonel niteliklere, ekip çalışmasına ve işbirliğine odaklandığını gösteriyor.

İspanyolca kelime sıralama tablosu, çeşitli konuları kapsayan bir topluluğun varlığını gösteriyor.

Portekizce kelime sıralama tablosu, bireylerin sorumluluklar, gelişim, kişiselleştirilmiş yaklaşımlar, olasılıklar ve fırsatlar üzerine tartıştığı bir topluluğu vurguluyor. Üst sıralarda, bireysel ve toplu görevlere, büyümeye ve dikkatli rehberliğe vurgu yapılırken, olası sonuçların

bulunmaktadır	hakkında	Türkiye	gerekir
gerçekleştir	gerçekle	maktadır	iştirak
Türkmenistan	üzerinde	yapılan	ihtiyaç
mümkünlük	Künstler	türkmen	isteyen
tarafından	olabilir	Başkanı	yeniden
içerisinde	ardından	arkadaş	yanında
çalışmalar	kullanıl	oluştur	değişli
gerçekleş	yardımcı	Telerik	Erdoğan
insanların	haqqında	üzerine	çalışma
kullanılan	değildir	yılında	ilişkin
kapsamında	teşekkür	larından	seçenek
üzerinden	hazırlan	altında	dışında
kullanıcı	vatandaş	oldukça	kümmern
özellikle	dünyanın	geçiril	yaşayan
değerlend	yaklaşık	olmayan	sürekli
olacaktır	başarılı	çalışan	kişinin
gerçekleş	kullanım	özellik	başlang
uslararası	başlayan	yatırım	başlant
sırasında	Müdürlüğ	araştır	alarında
açısından	olmadığı	yaptığı	geliyor
geçirilen	geçirmek	onların	alarının
gerekıyor	Türkmen	inkıfap	kuruluş
gerçekten	şekilde	başladı	kişiler
olduğunu	Myanmar	keçiril	sonrası
arasında	Stanley	çeşitli	olarak

keşfi ve özelleştirilmiş deneyimlerin değeri ön plana çıkıyor.

İngilizcede ise listenin başında yer alan "telekomünikasyon", bu alanın önemini vurguluyor. Sonraki sıralamalar, teknoloji, internet altyapısı ve bilgi paylaşımı ile ilgili terimlerle dolu olup, dijital bağlantının ve küresel işbirliğinin artan önemini gösteriyor. İlerleyen sıralamalarda, "dönüşümler" ve "teknolojik olarak" gibi terimler, çeşitli sektörlerdeki hızlı evrimi ve sürekli yeniliği vurguluyor. Ayrıca, "soruşturmalar" ve "sistemik olarak" gibi terimler, araştırma ve analiz odaklı yaklaşımlara dikkat çekiyor. Teknik ve profesyonel çağrışımlar taşıyan birçok kelimenin yanı sıra, "ilişkiler" ve "arkadaşlık" gibi kelimeler, kişiler arası bağlantıların önemini hatırlatıyor.

Türkçeye gelince Henry'nin GitHub'daki çalışmasını onun da yardımıyla ilerlettim, az yorumlu yukarıya sıraladım. "mümkünlük", "olabilir", "gerekıyor", "teşekkür",

"yanında", "ihtiyaç", "yardımcı" ve "arkadaş" kelimeleri gözüme çarptı. Buna "Myanmar" ve "uluslararası" da eklenince ihtiyaç anında yardıma koşan yanımız yansımış sanki. "Başkanı" ve "Müdürlük" kelimeleri ChatGPT'nin nereleri taradığını da gösteriyor. "Hakkında" kelimesi de muhtemelen bizim şirket web sayfalarının yansımaları diye düşünüyorum. Özel isimler olarak ise "Erdoğan", "Stanley" girmiş. Burada dili tanıma yöntemi otomatik olarak iki kademe ile yapıyor, bazı farklı dildeki kelimelerin de filtrelenmesi gerekiyor. Lakin ben olduğu gibi kuydum.

Kısaca internet ortamında yazdığımız her şeyin bir geri dönüşü var. Bu yapay zekâ büyük dil modellerinin de ileride ne kadar iyi çalışırlarsa verimliliğimize o kadar katkısı olacağını düşünürsek, internette bıraktığımız her iz ile ülkenin kalkınma sürecine bir katkı sağlıyoruz diyebiliriz. •

Sağlıklı Tarım, Sağlıklı Nesiller

Koyun yapağısından %100 organik gübre

Atıl kalan zenginliklerimizden biri daha ekonomimize kazandırılıyor.

Ülkemizde yetiştiriciliği yapılan koyunların her sene kırılması gereken yapağuları, ekonomiye gübre olarak kazandırılıyor ve dünyanın en kaliteli yüzde yüz organik gübresine dönüşüyor.

Ülkemiz yaklaşık 42 milyon koyun varlığı ile Avrupa Birliğini oluşturan ülkelerin neredeyse tamamı kadar koyun varlığına sahiptir. Türkiye yıllık ortalama 100 bin ton yapağı üretimi ile dünyada dördüncü sıradadır. Sentetik ürünlerin düşük maliyetli üretimi nedeniyle koyun yünü hak ettiği değeri ve önemi kaybetmiş, adeta istenmeyen, çevre kirliliği yaratan bir ürün haline gelmiştir.

Ülkemizde üretilen yaklaşık 100 bin ton yapağının 20-25 bin tonu işlenerek Çin ve Hindistan'a ihraç edilmekte, yaklaşık 15-20 bin tonu dâhili olarak kullanılmakta, geri kalan miktar ise yapısındaki keratin sebebiyle doğada tam olarak çözünemeyen, yok olması uzun zaman alan atığa dönüşüp çevre kirliliği yaratmaktadır.

Binlerce yıldır tarım yapılan topraklarımız organik maddece fakirleşmiş, canlılığını kaybetmiştir. Sağlıklı bir toprak yapısında yüzde 3 seviyesinde olması gereken organik madde, ülkemizde ortalama yüzde 1 mertebesinde. Ne yazık ki bugün tarım alanlarında kimyasal gübre ve bitki besin elementleri kullanılmadan hemen hiçbir ürünün hasadı mümkün olamamaktadır. Topraklarımızda yeterli organik madde olsa, üreyen ve çoğalan bakteriler bitkilerin ihtiyaç duyduğu azotu

organik olarak toprağa bağlayabilecek, çözünemeyen mineral ve bitki besin elementlerini aktif hale getirecek ve bitkilerin alması gereken besinleri toprak kendi bünyesinden sağlar hale gelecektir. Bu sayede toprakların taban suyunun ve çevrenin kirlenmesine de engel olacaktır.

Şirketimiz, "ULTRAFARM" markası altında, hayat kaynağı aminoasitlerce çok zengin olmasına rağmen atıl bırakılan, atık durumundaki koyun yapağısını değerlendirebilmek, organik madde ihtivasi açısından giderek fakirleşen topraklarımızı yeniden can vermek amacıyla ciddi ARGE çalışmaları yapmış ve neticesinde koyun yapağısını organik gübre

formuna getirmiştir. Sürdürülebilirlik, yenilenebilirlik kavramları ön plana alındığında koyun yapağısı dünyanın en değerli kaynaklarından biridir. Özellikle hayvansal menşeli aminoasit içeren gübrelerin neredeyse tamamının ithalata dayalı olması, ürettiğimiz gübreyi daha da değerli hale getirmektedir.

Ürünümüz, bitkiler için en önemli elementleri ihtiva etmesi ve toprağa can vermesi açısından en uygun formlarda, katı ve sıvı olarak üretilerek satışa sunulmuştur. Katı gübremiz topraktaki yaşamı canlandırmak ve düzenlemek üzere taban gübresine organik kullanılmaktadır. Gübremizin hidrolize ettiğimiz sıvı formu ise hem bitkinin beslenmesini sağlamak hem de bünyesindeki lanolinin kaçırmı etkisi sayesinde zararlılarla mücadelede etkili olmakta, ayrıca güneşin istenmeyen ultraviyole ve radyasyon yansımalarına karşı da bitkileri korumaktadır. Pelet formundaki katı gübrenin yüzde 30'a yakın oranda su tasarrufu sağladığı birçok çalışmada ve saha çalışmasında ortaya konmuştur.

Sağlıklı nesiller, sağlıklı tarıma başlar. Sağlıklı tarım için "ULTRAFARM" organik gübre, fayda/maliyet açısından erişilebilecek en uygun gübredir. www.ultrafarm.com.tr

ULTRA FARM

ESEN DOLMA
esen@gazeteoksijen.com

Sinpaş Kızılıbüyük projesiyle ilgili Danıştay'ın şirket aleyhine verdiği bozma kararının ardından Marmaris Belediyesi'nden de önemli bir karar geldi. Belediye ekipleri inceleme sonucu "kaçak kıyı dolgusu" tespit ederek firmaya 60 milyon TL para cezası kesti.

İnşaat yasağının uygulanmasıyla ilgili olarak 12 Haziran'da denetime giden belediye ekipleri, İçmeler Mahallesi 2518 parsel önü kıyı alanında kaçak ve ruhsatsız 6 bin 520 metre karelik su içi betonu, 469 metre karelik kronman betonu ve 10 bin 867 metre karelik dolgu belirledi. Yani kıyıda toplamda 17 bin 676 metre kare kaçak inşaat yapıldığı kayıtlara geçti.

Cezada artırım yapıldı

Söz konusu imalatlar, proje ve inşaat ruhsatının olmaması nedeniyle yapı tatil tutanağı düzenlenerek mühürlendi. Firmaya da 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 42'nci maddesine dayanılarak -ayrıca 3621 sayılı Kıyı Kanunu'na muhalefet, plansız alanda inşaat ve çevre kirliliğine sebep olma gibi gerekçelerle artırım yapılarak- 60

“Ruhsat yetişmez, dolguyu kaldırmak zorundalar”

Sinpaş Kızılıbüyük projesinde kaçak dolgu alanı mühürlendi, 60 milyon TL ceza kesildi. Firma 30 günde ya inşaatı kaldıracak ya da ruhsat alacak. Belediye yetkililerine göre bir ayda ruhsat almak imkansız

Şirketin bu yılın başında paylaştığı Marmaris Kızılıbüyük GYO Değerleme Raporu'na göre Kızılıbüyük projesinin şu anki değeri (gayrimenkuller için takdir olunan toplam değer) KDV hariç 12 milyar 572 milyon TL. Bu, verilen para cezasının projenin halihazırdaki değerinin 200'de 1'i olduğunu gösteriyor. Metreküp başına kesilen ceza ise 3 bin 394 liraya denk geliyor.

milyon TL idari para cezası kesildi. Firma cezayı 30 gün içinde öderse de bedel yüzde 25 indirimli yani 45

milyon TL olacak. Para cezasının dışında, kıyıda dolgu 30 gün içinde düzeltilmez

veya ruhsata bağlanarak yasallaştırılmazsa yıkım kararı alınacak. Ancak Marmaris Belediyesi İmar

ve Şehircilik Müdürü Özgür Han, henüz bir 'kıyı planı' olmadığına dikkat çekerek "Önce ilgili kurumlardan görüş alınarak bakanlığın bir kıyı planı hazırlanması, bu planın askıya çıkarılması ve ardından da kesinleşmesi gerekiyor. Bu nedenle de 30 gün içinde ruhsat alınması mümkün değil" diyor.

“Dolgu bizden değil”

Kızılıbüyük Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. ise Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) üzerinden yaptığı açıklamada, Marmaris Belediyesi tarafından kendilerine tebliğ edilen bir ceza bulunmadığını belirtti. Oksijen'in belediye kaynaklarından aldığı bilgiye göre ceza işleminin tebliği, resmi prosedür gereği Kurban Bayramı'ndan sonraya kaldığı için firmaya ilerleyen

günlerde ulaşacak.

Şirket aynı açıklamada söz konusu dolgu alanının 1990'lı yıllarda, o tarihte gayrimenkulde mülkiyet hakkına sahip olan malik tarafından inşa edildiğini söyledi: "Projeimizin deniz tarafındaki, devletin hüküm ve tasarrufu altında kalan alanında bulunan bir dolgu alanıdır. 2012 yılından itibaren Milli Emlak Genel Müdürlüğü ile şirketimiz arasında ön izin sözleşmesi olup yıllık bedelleri şirketimiz tarafından ödenmektedir. Şirketimiz tarafından herhangi bir deniz dolgusu yapılmamıştır."

KAP bildiriminde şirket 'ÇED olumlu' kararının hâlâ yürürlükte olduğunu ve inşaat faaliyetlerine devam edildiğini de ekledi. Buna göre 205 oda otel ve 555 bağımsız bölümden oluşan 1'inci etapta inşaat çalışmaları tamamlandı. 2'inci etapta ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 15 Mayıs-15 Ekim arasında turistik yörelerde ağır nakliyat, hafriyat ve harçlı inşaat faaliyetlerine getirdiği inşaat kısıtlamaları dışında kalan çalışmaları devam ediyor. Milli park sınırları içinde kalan dev projede 10 kat yüksekliğe ve 205 bin 445 metre karelik inşaat alanına ulaşıldı. •

Tiny house'u kooperatif hüllesi de kurtaramadı

Sahil bölgelerinde tiny house'ları önlemeye yönelik denetimler artıp önlemler katılınca, kooperatif kurma formülü devreye sokuldu. Ama sonuç değişmiyor

ESEN DOLMA
esen@gazeteoksijen.com

Salgın sonrası dönemde yeni "minimalist" mimarinin ve yaşam tarzının sembollerinden biri olarak ortaya çıkan ve büyük ilgi gören tiny house'lar tartışmaların ortasında kalmaya devam ediyor.

Yasal boşluklar sonucu yapıldıktan sonra sıkça mühürleme, kaldırılma, yıkılma gibi işlemlere tabi tutulan bu yapılarla ilgili yasakları aşmak için yeni bir yol geliştirildi: Kooperatif. Tarla niteliğindeki araziler ya 'kooperatif' ya da 'hobi bahçesi' adı altında bölünerek hisseli olarak satılıyor. Bunun örneklerine Edirne'de, Saros Körfezi sahillerinde rastlamak mümkün. Tiny house'ları ilk olarak 2023'te görmeye başladıklarını söyleyen Keşan Kaymakamı Yılmaz, ilk tespitleri Mart 2024'te yaptı. Şimdiye kadar Danışman, Gökçetepe, Yayla ve Çeltik'te altı farklı parselde tiny house kooperatifi tespit edildi.

Valilik hepsini kaldırıp yediemine götürmüştü

Örneğin Danışman'te yer alan bir kooperatif arazisinde 250 metrekarelik 28 arazi kooperatif hissesi şeklinde satılmış durumda. Ancak valilik bütün tiny house'ları toplayıp yediemine götürdüğünden arazi şu an boş.

Kooperatif yetkililerinden Onur Can, yapıların konulduğu bahçelerde sulama için elektrik ve su bağlantılarının ancak araçların bütün altyapı tesisatının kendi içinde olduğunu söylüyor. "Foseptik falan yok" diye de ekliyor. Ancak kooperatifi pazarlamak için kullandık-

Edirne Danışman'te kaldırılan tiny house'lar, Barağı köyündeki eski süt fabrikasının bahçesinde duruyor.

Yaptırımlarda standart yok

Tiny house'larla ilgili işlemler bölgeden bölgeye farklılık gösteriyor. Mühürleme ya da yıkım yapan birim olarak karşımıza kimi yerde belediye, kiminde kaymakamlık, kiminde valilik çıkıyor. Ancak örneğin Urla'daki tarım arazilerinde ilçe tarım müdürlüğü de işlem yapıyor. Çeşme'de yapılan bir yıkımda ise Çeşme Belediyesi ile birlikte İzmir Büyükşehir Belediyesi ekipleri de görev yaptı.

ları tinykoy.com adresinde belirtilene göre, her parselde elektrik hattı, ücretsiz su hattı ve merkezi sistem, parselden bağımsız foseptik hattı bağlanmış durumda.

“Mağdur etmek yanlış”

250 metrekarelik bir arazinin 129 bin lira olduğunu söyleyen Can, "Tiny house da üretiyoruz. Herkes kendi bütçesine göre istediğini sipariş ediyor. 400 bine de var 1.5 milyona da var. Büyüklüğü ve iç donanımına göre değişiyor" diyor. Bu 'tiny köy' kurulumu 1.5 yıldan uzun zaman geçtiğini belirten Can "Bir genelge çıkarıldı diye insanları bu kadar zaman sonra mağdur etmek yanlış" diyor ve yürütmeyi durdurma için başvurduklarını söylüyor.

İl özel idaresi tarafından kaldırılan tiny house'lar yediemine çekiliyor. Ancak yedieminde yalnızca üç adet tiny house var. Bazı tiny house'ların sahipleri tarafından alındığını, 12-13 tanesinin ise Barağı köyündeki eski süt fabrikasının bahçesine çekildiğini öğreniyoruz. Uğradığımız diğer köylerde de kaldırılmış durumdadır. Yalnızca Yayla köyündeki arazide tiny hou-

se'lar yerli yerinde duruyor, hatta arabalarıyla arazilerine gelmiş kişiler var.

Edirne dışında Seferihisar, Bodrum, Menderes, Bozcaada ve Urla gibi yerlerde de tarım arazilerine konulan tiny house'lar hakkında idari işlem uygulanıyor. Örneğin İzmir Menderes'te 'hobi bahçesi' adı altında tarla vasfındaki araziler bölünüyor. İlçede 5 binden fazla hobi bahçesi mevcut. Belediye tespit edilen tiny house'ları kaldırıyor.

Seferihisar'daki yeni fikir: Hobi bahçeleri

Tiny house'ların yoğun olduğu bir başka ilçe ise Seferihisar. Burada da 10-15 parselde 'hobi bahçesi' adı altında satış yapılıyor. sahibinden.com'da 'Sığacak'ta Doktorlar 2 sitesinde hobi bahçesi' başlığıyla yer alan ilana göre, 450 metrekare tarla metrekaresi 3 bin 711 liradan, yani 1 milyon 670 bin liraya satılıyor. İlanda, elektrik ve su, kanalizasyon, sosyal tesis alanı, yönetim ofisi, çocuk oyun parkı, basketbol ve voleybol sahası ve her bahçeye Wi-Fi hizmeti olduğundan bahsediliyor.

Seferihisar Belediyesi Yapı

Kontrol Müdürlüğü tarım arazilerinde yasalara aykırı olarak kurulan hobi bahçeleri hakkında yıkım kararı uyguluyor. Bununla yetinmiyor, "Hobi bahçesi" almayın, mağdur olmayın!" sloganıyla billboard'lara afiş asıyor.

Tamamı 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na tabi olan Bozcaada'da ise her türlü uygulama öncesi ilgili kurumlardan görüş ve izin alınması gerekiyor. Ve ilçede konuşlanmış, yapı amaçlı kullanıldığı tespit edilen, zemine fiziki müdahalesi bulunan, önünde çekici motorlu taşıtı bulunmayan tüm tiny house'lar belediye tarafından mühürleniyor. İki ay içinde yaklaşık 20 adet tiny house hakkında işlem yapıldı. Zaten Çanakkale Valiliği'nin de izinsiz yapı statüsünde olan tiny house'larla ilgili yasal işlem başlatılması yönünde bir bildirim bulunuyor.

Bodrum'da ise işletme olarak kullanımı yaygın. Belediye turizm işletme belgesi almadan faaliyette bulunanlar hakkında idari işlem uygulanıyor. 2024'te 12 tiny house hakkında tutanak tanzim edildi. •

Nasıl 'en az eşit' olunur, gösterdik

WEF raporu yine ortaya koydu: Türkiye cinsiyet eşitliğinde Avrupa sonuncusu. Dünyada ise 146 ülke arasında 127'nci. Kadın Koalisyonu'ndan Işıl Kurnaz "Kıtanın alt sınırını belirliyoruz" diyor

BARAN CAN SAYIN
baran@gazeteoksijen.com

Dünya Ekonomik Forumu (WEF), Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nin 2024 edisyonunu yayımladı. Türkiye, Avrupa'da 40 ülke arasında son sırada, dünyada ise endekse alınan 146 ülke arasında 127'nci sırada yer alıyor. Suudi Arabistan (126), Nijerya (125), Ürdün (123), Tunus (115), Bahreyn (116) ve Malezya (114) gibi ülkeler de endekste Türkiye'nin üzerinde bulunan ülkeler. Bununla birlikte Türkiye cinsiyet eşitliği bakımından eğitime katılımda 90'ıncı, ekonomiye katılımda 133'üncü, siyasete katılımda 114'üncü, sağlık ve hayatta kalmada 98'inci, işgücüne katılımda 132'nci ve aynı işte maaş eşitliğinde de 96'nci sırada.

Raporu her yıl yakından takip eden ve sonuçlar üzerine çalışmalar yapan Kadın Koalisyonu'nun hukuk biriminden Işıl Kurnaz bulguları Oksijen için yorumladı:

Kadın katılımı yetersiz

Önemli olan Türkiye'nin 146 ülke arasında 127'nci olduğu bu sıralama değil sadece. Aynı zamanda bu sıralamanın içeriği. Çünkü raporun bize gösterdiği şey şu ki kadınların istihdama ve ekonomik büyümeye katılması yeterli değil. Bu büyümeyi aldıkları payda da kadınlar aleyhine yoksulluk derinleşiyor.

Bazı istisnalar olsa da Avrupa'daki ekonomik göstergelerde tablo olumlu. Ama Avrupa'da işgücüne katılımda cinsiyet eşitliği yüzde 50'yi dahi bulamayan (yüzde 49.2) tek ülke Türkiye. Avrupa'daki 40 ülkenin 27'sinin eşitlik oranı bu göstergede yüzde 80'in üzerinde.

Rapor Türkiye'nin küresel dünyanın diğer ülkeleriyle

arasındaki uçurumu gösteriyor. Neredeyse tüm göstergelerde Türkiye, Avrupa'daki en alt sınır ülkesi. Örneğin Avrupa ekonomileri genelinde kadınların üst düzey liderlik seviyesindeki işgücü yüzde 18.5 ile 46.3 arasında seyrediyor. Yüzde 18.5'lik oran Türkiye'ye ait oran. Aynı şekilde teknik ve profesyonel işgücü de Avrupa'da yüzde 42.4-69.38 arasında. Yüzde 42.4 Türkiye'ye ait. Yani Avrupa'nın en alt eşliğini belirliyor.

Yasaların yetmediği açık

Kadınların ekonomiden en az payı aldığı ülkeler aynı zamanda kadınların sağlık ve hayatta kalmada da en yoksul olduğu yüzde 5'lik kesimdeki ülkeler. Yani kadınların ekonomik özerkliği azaldıkça hayatta kalma oranları da belirgin şekilde düşüyor. Türkiye geçen sene bu dizinde 100'üncü sıradaydı, bu sene de 98'inci sırada. Sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin aslında kadınların hayatta kalma haklarını gasbı olduğunu görüyoruz

Türkiye'nin dahil olduğu kültürel coğrafya ile içinde bulunduğu klasman arasında bir uçurum var. Boşanma, üreme sağlığı hakları ile aile ve miras hukukuna yönelik hakların eşit olarak tanınmasıyla, yasal düzeyde cinsiyet eşitliğinin varlığıyla Türkiye, Avrupa ülkeleri içinde değerlendiriliyor. Ancak sıralamalara baktığımızda Avrupa'nın alt eşliğini belirliyor. Söz konusu hakların hiç tanınmadığı Pakistan (145'inci), Suudi Arabistan (126'ncı), Katar (130'uncu), İran (143'üncü) ve Kuveyt (131'inci) gibi ülkelerle konumlanıyor. Bu durum bize sadece yasal eşitlikle yetinemediğimizi, asıl bakmamız gereken şeyin yasaların uygulanması ve kadınların hayatına ne derecede etki ettiği olduğunu gösteriyor. •

Işıl Kurnaz

Demokrasi krizini aşmanın yolu yok etmek değil, geliştirmek

Belirsiz geleceğin sigortası çeşitlilik, farklılıktır. Şu anda bildiklerimiz ve tanımlarımız içinde, tek hayat tarzına, tek fikre, tek model ve yöntemle dayalı bir hayat doğaya da aykırıdır

Yapmamız gereken, geleceğin belirsizliği ve bilinmezliğine karşı çeşitliliği korumaktır. Yeni duruma yeni çözüm ve yöntem üretme potansiyellerinin var olabilmemesinin yolunu açmaktır

Bekir Ağır

bagirdir@gmail.com

Demokrasi "var olma" meselesi. Herkesin kendi olan, kendine yakıştığı, kendi tercihleriyle, fikirleriyle ve hayat tarzıyla var olabilmesi meselesi. Kendini yasal, siyasal ve toplumsal baskı altında olmadan, böylesi bir baskı veya tehdit algısı hissetmeden, hayatta, kamuda, herhangi bir hakkı veya hizmeti kullanırken ayrıcalık veya ayrımcılık yaşamadan, hissetmeden var olabilmek.

Demokrasi yalnızca var olma meselesi değil, yani sıra ikinci unsur olarak kendine dair "kararlara katılabilirlik". Kendine dair, kendini ilgilendiren karar süreçlerine ister sokağında ister mahallesinde, kasabasında, ilçesinde, ilinde ve tüm ülkede katılabilirlik. Üçüncü unsur, "bilmek", kendi ve ülke hayatına dair kararlar ister ekonomik ister siyasi olsun, nasıl alınır, hangi gerekçeyle alınır, kim alır, kim uygular bilmek. Kendine ve ülke hayatına dair bilgilere ulaşılabilirlik. Yani şeffaflık, hukukun üstünlüğüne olan inanç. Dördüncüsü de "denetleyebilirlik". Doğrudan kendisi eliyle veya hukuk marifetiyle karar süreçlerinin ve kararların ve de karar vericilerin denetlenebilmesi.

Seçimler kararlara katılabilmenin, siyasi ve doğrudan denetim bir aracı. Demokrasi-nin olmazsa olmazı gerek şartı, fakat seçimler demokrasi için yeter şart değil.

Demokrasi tanımının bu dört unsurunun hayata geçirilebilmesinin üç boyutu var. Zihniyet, kurumlar ve kurallar. İşleyen, yaşayan bir demokrasi bu üç unsur olmadan var olamıyor. Devlet, yönetim ve toplumsal kurumlar demokrasinin gereklerine göre örgütlenmiş, iş ve görev tanımları da buna uygun olacak. Bu kurumlar ve hayatın uyacağı ve denetleneceği demokrat kurallar olacak. Ve bu kurumların ve kuralların ardında demokrat, çoğulcu bir zihniyet dünyası olacak.

Bu unsurların ve boyutların birisinde bile sorun varsa ne tam demokrasi ne de ileri demokrasi olabilir. Hele bizdeki gibi eğer var olan sistemin ardındaki temel kabul "yurttaş güvenizlik" ise, yurttaşlar "makbul olanlar ve olmayanlar" şeklinde sınıflandırılıyorsa hiç olmuyor.

Avrupa'da aşırı sağın yükselişi diye kodlanan Avrupa Parlamentosu seçimlerinin sonuçları, ABD'de Biden ile Trump arasına sıkışmış siyasal sistem, Hindistan'dan Arjantin'e, Rusya'dan İsrail'e popülist ve otoriter iktidarların revaçta oluşu da esas itibarıyla demokrasi krizi.

Sanayi toplumunun standardizasyona ve ölçüğe dayalı üretim modeli temsiliyete

dayanan yönetim ve demokrasi uygulamaları da krizde.

Öte yandan krizin adı ve kapsamı küresel ortak olsa da her ülkenin kendi koşulları, deneyimi, ekonomik yapısı ve toplumsal dokusuna bağlı olarak farklı dinamikleri var. Tanım ve sistem aynı gibi görünse de her bir ülkenin kendi ekonomik, sosyolojik, siyasal dinamiklerine, sanayi toplumu sürecinin hangi aşamasında olduklarına göre farklılaşan uygulamaları var. Yalnızca geçmiş ve var olan yapı değil güncel meseleler ve bunların toplumlar üzerinde ürettiği güncel duygu halleri de krizin derinliği üzerinde bir başka belirleyici unsur.

Örneğin Avrupa Parlamentosu seçimleri aynı kurullarla yapılmış olsa da her ülkenin seçmeni farklı dürtülerle oy verdi veya sandığa gitmeyi tercih etmedi. Ekonomisi ve kurumsal siyasal sistemi yerleşmiş görünen Batı Avrupa ülkelerinde var olanı korumak, kendi kimliklerinin sözde "Avrupalık" kimliği içinde erimesine itiraz etmek baskın duyguydu. Buna karşılık Doğu Avrupa ülkelerinde "Avrupalı" olmak hala hedef olarak önlerinde. O nedenle yükselen aşırı sağ hareketler yoğunlukla Batı Avrupa ülkelerindedir.

Ortak ve soyut bir demokrasi ve krizi konuşuyor olsak bile her bir ülkenin de Türkiye'nin de özgünlüklerini ihmal edemeyiz. Bu nedenle Türkiye'nin demokrasi kriziyle Avrupa'nınki oldukça farklı.

Yine de şu ortak soru geçerli; hangi demokrasinin krizinden bahsediyoruz?

YOL VE ZİHİN HARİTASI

Esas itibarıyla demokrasi bir temel kabule dayanıyor. İnsanlar dili, dini, rengi, tercihleri ne olursa olsun siyasal bakımdan eşitlerdir. Bu eşitlik temelinde herkes ve genel olarak toplum kendine dair ve kendine ait kararları verebilecek yetenek, kapasite ve olgunluktadır. İnsanlar farklılıkları ne olursa olsun, ihtiyaç ve talepleri için örgütlenme, siyasal süreçlere dahil olma hakkına eşit olarak sahiptir. Demokratik kurumlar, kurullar ve sistem herkesin örgütleri ve temsilcileri üzerinden karar süreçlerine dahildir. Kararların bir tanrısal veya askeri veya siyasal güce dayanan bir azınlığın ya da kişinin keyfine bırakıldığı değil hesap verebilirliğin ve şeffaflığın esas olduğu bir siyasal sistemdir. Yani demokrasi keyfiliğin ya da kutsallığın değil kurumların ve kurulların bütünüdür.

İnsanlık tarihi bu ideal düzeni inşa etme süreci bir bakıma. Tarih boyunca demokrasiyi geliştirme fikri ile karşıtları ya da eleştirileri hep var olmuş. Öte yandan insanlık hala demokrasi ve insan hakları tanım ve hedefinden daha ötede bir sistem ve zihin haritası üretilmiş değil. Aksine demokrasi tüm insanlığın zihnine öylesine kazınmış durumda, aksi iddia edilemeyecek bir değer ki dünyanın en gerici ülkeleri de en zorba diktatörleri de hala demokrasi

diyor, kendilerini demokrat diye tanımlıyor, adlandırıyorlar.

Yine de demokrasi tanımı, kurumlar ve kurulların neler olduğu, yol ve zihin haritası üzerinde de parametreleri üzerinde de küresel ve genel bir mutabakat olmadığını biliyoruz.

KENTLİ YAŞAMIN VE KENTLİ İNSANIN KODLARI

Sanayi toplumu öncesi kent devletlerinde tartışılmaya başlanan ve kurulmaya çalışılan sistem, sonrasında sanayi toplumu ile beraber oluşan ulus devletler ölçüğe evrilmiş. Şimdi insanlık sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçmeye çalışır ve küresel ara buzul dönemin meseleleri içine sıkışıp kalmışken sanayi toplumunun temsili demokrasisi de krizde.

Temsili demokrasi yurttaşların kendi oyları ve tercihleriyle belirledikleri siyasal temsilcileri üzerinden karar süreçlerine katılımına dayanır. Ama yurttaş kim? Sanayi toplumunun standartlaşma mantığı yurttaş, insana uyarlanabilir mi? Yeme-içme, giyim-kuşam, tatil-eğlence pratiklerindeki standart, tek tipli tüketim alışkanlıklarına dayalı ekonomik sistem toplumsal ve siyasal sistemlerde de mümkün mü? Tarihin, coğrafyanın, etnik ve dini inançların, duyguların, ihtiyaç ve taleplerin bu denli farklılaştığı, çoğulcu bir yaşamı standartlara sıkıştırmak doğru mu? Tutum ve davranışlardaki kültürel ve ahlaki kodlamaları da ekonomik, sektörel meseleleri de aynı standart, tek tipli çözüm ve politikalar içinde ele alarak sorunları çözebilir miyiz?

Bu sorulara verilen cevap "yerelliği ve yerel yönetimleri güçlendirmek". Fakat bu noktada da yeni bir sorun var, yerel neresidir? Yerelin sınırları nerede başlıyor, bitiyor? Şimdiye dek coğrafi tanımlara dayalı yerellik ve yerel yönetim sınırları tanım bugün de sürebilir mi?

Sanayi toplumu endüstriyel üretim ile aynı zamanda kentliliğe dayanıyor. Kent tanımında amaç yaşayan insan sayısı değil, toplumsal ilişkilerin, gündelik hayat pratiklerinin tümüyle kırdan farklı olduğu, standart zaman, takvim uygulamaları da mekânsal düzen de içindeki insanların tutum ve davranışlarında da düzen ve standartlaşma. Kentli yaşamın ve kentli insanın kodları, tanımları var. Kent ilerlemeydi, modernleşmeyi, daha kaliteli yaşamı, bilimsel ve kültürel üretimin beşiğiydi. Fakat bugün kentler değişiyor, dünya metropolleşiyor. Otuz, kırk yıl sonra dünya nüfusunun yarısının yüzlerce metropole sığacağı hesaplanıyor.

Metropollerin özelliği kentlerdeki standart hayat ve yurttaşlara değil çeşitliliğe, farklılıklara, kimliklere yaslanıyor oluşları. Her bir metropolün ekonomik kapasitesi, dinamikleri de kültürel, kimlik çeşitliliği ve kombinasyonu da farklı. Üstelik metropolle-

rin yeni ekonomik modellere, işlere, teknolojiye yataklık yapma kapasiteleri nedeniyle farklı yönetim ve siyasal kararlara, stratejilere, taktiklere ihtiyaçları var. Metropollerin özgünlükleri, kapasiteleri, fırsatları ve sorunları hem kendi ulusal sistemlerine karşı hem de küresel ve standart uygulamalara karşı.

Ülkeler arası farklılıkları olsa da örneğin Türkiye'deki köy-mahalle-ilçe-il şeklindeki yönetim hiyerarşisi metropollerde pratikte nasıl olacak? Aynı metropolün içinde, örneğin Kadıköy ile Sultanbeyli'nin toplumsal dokusu, ekonomik kapasitesi, demografik yapısı ve doğal olarak da ihtiyaç ve talepleri farklı olan iki ilçe ile metropol yönetimi ve ulusal iktidar dengesi nasıl olacak? Hele İstanbul ile Adiyaman'ı aynı yönetim mantığı ve tek tipli ekonomik ve siyasal kararlarla nasıl yönetebileceğiz?

Temsili demokrasi krizinin bir başka katmanı siyaset yapma biçimindeki kriz. Yaşam karmaşılaşıyor ve bağlı olarak da bilim değişiyor. Ayrıca yerel yönetimdeki değişimin ve teknolojik sıçramanın ürettiği yeni alanlar, sorunlar, riskler, fırsatlar var. Hemen dünyanın her yerinde siyaset dünyasının bilmeden beslenme yollarında sorun var. Siyasetçiler iktidara ulaştıklarında da bu denli karmaşık sorunlar karşısında bürokrat ve teknokratlara teslim oluyorlar. Sonuçta Avrupa Birliği'nde en uç biçimde örneğini gördüğümüz gibi teknokratların hâkim oldukları oligarşik bir yönetim biçimi ortaya çıkıyor.

EKONOMİK VE TEKNOLOJİK TEKELLEŞME

Buna karşılık küresel meselelere karşı küresel siyasal aygıtlar, kurumlar ve kurullar yeterince güçlü, geçerli olmadıkları için de teknokratların hiyerarşik ağırlıkları artıyor ama yönetim maharetleri zayıflıyor. Siyasal denetimin dışında oluşturulan teknokrat ve bürokratlara dayalı küresel ve ulusal kurumların hemen tümü aralarındaki örgütlü, küçük bir azınlığın hakimiyet alanına dönüşüyor. Sağlıktan spora küresel örgütlerin tümünde benzer süreçlere her gün tanklık ediyoruz.

Temsili demokrasinin bugün cevap veremediği en büyük soru, yurttaşlar için demokrasinin gündelik hayatları içinde ne anlama geldiği sorusu.

Hele bugünkü gibi çok boyutlu, çok katmanlı, çok aktörlü olan ve bu nedenle de daha karmaşık ve belirsizlik esaslı bir gündelik hayat içinde yurttaşlar meseleyle farklı bakıyorlarsa ne yapacağız? Siyasal sistemlere ve siyasetçilere güvenin bunca düşük seviyede olduğu bir zaman aralığında yurttaşlar siyasetten uzaklaşıyorlar. Sorunlar çözüldüğü için, parlamentosu kaybettileri için değil siyaset marifetiyle çözümler üretilmediği için siyasete güven eksiliyor. Öte yandan güven eksikliği, metropolü,

kalabalık, karmaşık hayatın dert çeşitliliği karşısında özgüven eksikliğine dönüşüyor. Bir yanda güven sorunu, özgüven eksikliği diğer tarafta bireysel hayatın somut dertlerinin hararetinin ortak hayatın meselelerini hararetinden fazla oluşu nedeniyle, yurttaş mahallesinden çok hanesine odaklanıyorsa ne yapacağız?

MONOLİTİK YAPILAR

Bir başka sorun alanı ekonomik ve teknolojik tekelleşme ve güç yoğunlaşması. Sermaye, teknoloji, bilgi gücünü ele geçirenlerin hayatı yönlendirme maharetlerine, örgütlülüklerine karşı yurttaş, bireyi kim koruyacak? Üstelik dünyanın her yerinde siyaset de bu tekelilerin ve gücün kontrolüne girmişse, bizi temsil ettiğini sandığımız siyasetçiler, siyasetin finansmanı, siyasetin gücünü ve oligarşik arzularından beslenme ilişkisi nasıl denetlenecek?

Ya da toplumu oluşturan yurttaşların bir kısmı kendileri ve kaderleri büyük topluluğun yarar ve kaderinden ayrı bir hayalin peşine düştüklerinde ne olacak? Toplum derken tahayyül edilen soyut varlık altında kimdir? Toplumların, metropollerin monolitik yapıları olmadığını bildiğimize göre yalnızca sayısal çoğunluklara dayalı iktidar anlayışı sürdürülebilir mi?

Demokrasi yurttaşlara mı kabilelere mi yoksa kimliklere mi dayanacak? Yurttaşlar kimliklerinin, aidiyetlerinin veya kabilelerinin yararı ve kaderi üzerinden düşünürlerse ne olacak? Ya da yurttaşların bir kesimi örgütlü bir biçimde hareket eder ve süreçleri belirleyecek zihni güce veya siyasal güce ulaşırlarsa hangi sorunlarla karşılaşacağız?

Soruları çoğaltabiliriz, bu soruları sormamıza neden olan sıkıntılar bugünkü demokrasi krizinin de nedeni olan sorular aslında.

Ne yapacağız? Tek bir çözüm yok aslında. Önce şu kabulde anlaşabiliriz: Belirsiz geleceğin sigortası çeşitlilik, farklılıktır. Şu anda bildiklerimiz ve tanımlarımız içinde, tek hayat tarzına, tek fikre, tek model ve yöntemle dayalı bir hayat doğaya da aykırıdır. O hayat tarzı, fikir, model ve yöntem bugün bildiklerimiz ve bugünkü zihniyet haritalarımız içinde en ideali olsa bile. Ve hatta bu kısırlılaşmış kendi başına ürkütücü ve tehlikelidir de.

Yapmamız gereken, geleceğin belirsizliği ve bilinmezliğine karşı, çeşitliliği korumaktır. Yeni duruma yeni çözüm ve yöntem üretme potansiyellerinin var olabilmemesinin yolunu açmaktır.

Esas bu değişkenlik ve çeşitlilik geleceğin belirsizliğine karşı hayat sigortamız. Demokrasi farklılıkların var olmasının yoludur. İşte bu farklılıkların hayat bulabildiği, bir arada çeşitliliğin var olabilmemesinin yolu da çeşitliliklerin her türlü karar süreçlerine katılabilmeleridir çözüm. •

Levent Erden

AİLAADDİN'İN LAMBASI

denizaltıları... En eğlencilerinden biri eğitim alanındadır. Sınıftaki çocukların kafalarına yerleştirilen tencerevari aletler kablolarla bir kıyma makinesi benzeri alete bağlanıyor, bu alete atılan kitapların içindekiler doğrudan öğrencinin beynine gidiyor. Genelde deniz altında olabilecek zihni sınırlılıklar de anlatılıyor, süpürge paspas faraş kullanılarak ortalığı temizleyen malzemelerden... Yine de 100 yıl öncesi için fena olmayan ilginç öngörüler, hayaller.

Bugünlerde de 21. yüzyıl yeni başlıyor aslında. İnsanlık tarihinin en büyük kırılması yaşanıyor. Birakın bundan 80-100 sene sonrasını, 20 sene sonrası bile öngörmek zor. Bir yandan makineler bizi yutar korkusu, öte yandan iklim krizinden hastalıklara, kişisel eğitimden evrensel eğitime kadar pek çok sorunun hızla çözüle-

bileceği beklentisi. EyAy işlerini dünyanın başına açanların ön sırasında gelen Mustafa Süleyman, mecazen Yapay Zeka'nın yeni bir yaratık türü olduğunu söylüyor. Yaratıcılığı çok gelişmiş, empati kurabilen yani karşılıklı konuşulabilir bir tür. Verinin üssel işlenmesi ile milyarlarca parametre kullanan, unutmayan, dev hafızalı bir tür. İnsan hayatı boyu sadece kitap okuyarak 8 milyar kelime tüketilebilirken, Yapay Zeka bir aylık eğitimi döneminde 8 trilyon kelime tüketiyor. "Böylece inanılmaz IQ ve muhteşem EQ'su ile Yapay Zeka tam bir "sohbet arayüzü" olarak tanımlanabiliyor. Ama artık AQ yani harekete geçebilme zekası da var. Böylece herkesin bir EyAy yoldaşı olacak. İnsana akıl veren, hukuki, tıbbi konularda eğitenden evrensel eğitime kadar pek çok sorunun hızla çözüle-

şirketler STK'lar hatta hükümetler kendi Yapay Zekalarına sahip olacak. Bütün insanları konuşan, inanılmaz miktarda bilgi işleyen, kişilikleri yaratıcılıkları olan, izin verildiğinde kendi başına davranabilecek, insanları taklit edebilecek ses, görüntü de kullanan yol arkadaşları. Hastalıklardan, her boyuttaki anlaşmazlıklara çözümler üretebilirse tarihin en verimli yüzyılında yaşıyor olacağız.

Bu "yeni bir icat daha" değil kendisi sürekli icatlar yapabilen mekanizma. Bunu kullananlar yani bizler, insanlar hepimiz gidişatı tanımlayacağız.

SİZ OLSAYDINIZ

Bütün bu büyük hikaye tabii ki çok heyecan verici.

Ama biraz bencil olup, kendimize bakalım. Uzun süredir çevre, küresel ısınma, iklim krizi ile

uğraşarak koca gezegeni kurtarmaya uğraşıyoruz ama insanın en değerli varlığı (başkasına hissettirmese de) kendisi. Hadi gelin biz de kişisel olarak kendimiz için hayal edelim. Süresini kestirmenin pek zor olduğu gelecek kavramından uzaklaşalım. Yaşarken hatta pek de yaşanmadan görebileceğimiz, bize en keyifli, iyi ve yararlı olabilecek yenilikleri hayal edelim. Ailaaddin'in Lambası'nda olduğu gibi bir anda bir cin yanınızda belirse. "Ben EyAy Cini dile benden ne dilersem?" deyip üç dilek tutmanızı istese bunlar neler olurdu? Tüm sağlık sorunlarınızı, kötü alışkanlıklarınızı, kilo probleminizi halledip en az bir yüzyıl daha yaşamak mı? Yepyeni Nvidia'ları ilk günden göreceğiniz, sizi trilyonlarca dolara, değere ulaştıracak şirketlere yatırım yaptırın bir danışman mı? Kendinizi yorgun, bitkin, kimsesiz, yapayalnız hissettiğinizde istediğiniz ses ve kişilikte yanınızda olacak, derdinizi dinleyip hafifletecek, paylaşıp, önerilerde bulunacak biri mi? Evetiniz, işye-

rinizin bütün açılardan görüntülerini yüklediğiniz ve günün neredeyse bir saatini bulmak için geçirdiğiniz telefonunuz, gözlüğünüz ve benzerinin yerini anında söyleyen biri mi? İki yapay zekayı birbirine döngüleyip kendi aralarında sürekli sizin için hangi konuda isterseniz daha iyisini üretmelerini mi? Otonom araçlar gibi otonom takımlar, orkestralar, topluluklar yaratırlar mı? Sizin sesinizle müzik besteleyip, klbinizi çekip, o müzik türünü seveceklerle ilişkilendirip sizi çok kısa sürede star yapar mı?

Sizi yüzde 80'in üzeri oyla seçtiyecek biri mi? Hafızanızdaki bütün travmaları teşhis edip, temizleyip, sürekli mutlu olmamızı sağlayabilir mi?

Ailaaddin'in Lambası'ndan cin çıktı bir kere. Geriye gideceği de yok. Siz olsanız bu cinden neler dilerdiniz?

#Ailaaddincini sosyal medya hesaplarınızdan dilekelerinize bakacak ve belki de olurdur. Bekliyor. Yazın. •

Fransa'da antifaşist gençlik Bardella jenerasyonuna karşı

Aşırı sağın yeni yıldızı 28 yaşındaki Bardella'ya karşı her gün sokağa çıkan gençler var. "Hepimiz antifaşistiz" sloganları atıp şarkılar söylüyorlar. Önümüzdeki Fransa seçimleri, solda kurulan birliğin aşırı sağ engelleyip engelleyemeyeceği konusunda bir siyaset laboratuvarı görevi görecek

ÖVGÜ PINAR
PARİS

Gençler neden sağa kayıyor? Avrupa Parlamentosu seçimleri sonrası analizlerde en sık sorulan sorulardan biri de bu. Bir iki jenerasyon önce solun sosyal adalet ve cinsel devrim bayraklarını taşıyan gençlik bugün neden göç karşıtı, muhafazakar, popülist sağa meyleniyor?

Beş yıl önceki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde gençlerin Yeşiller'e desteği, çevreyle ilgili, kozmopolit, özgürlükçü yeni nesillerin Avrupa siyaset sahnesinde gittikçe daha fazla nüfuz sahibi olacakları şeklinde yorumlanıyordu. Ay başında yapılan son AP seçimleri ise farklı bir gençlik imajı sundu.

AP seçimlerinin ulusal siyasete en net ve direkt etki gösterdiği ülke olan Fransa'da oyların demografik dökümü çarpıcı bir tablo ortaya çıkardı: 18-34 yaş arası Fransız seçmenin yüzde 32'si, 28 yaşındaki Jordan Bardella liderliğindeki göç karşıtı, ulusal muhafazakar, aşırı sağcı Ulusal Birlik'e (RN) oy verdi.

Bu oran soldaki Boyun Eğmeyen Fransa için yüzde 20, Sosyalist Parti için yüzde 10, Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un liberal Rönnesans Partisi için yüzde 5 oldu.

Şeytandan arındırılmış prezantabl parti

Le Pen hanedanının 1970'lerde Ulusal Cephe adıyla kurulan partisi, son yıllarda sürdürdüğü yükselişi bu AP seçimlerinde zirveye çıkardı ve yüzde 31.4 oy aldı. Aşırı sağcı partinin bu görülmemiş başarısında, gençliğe ve daha geniş kitlelere hitap edebilmek için "Z jenerasyonundan", İtalya göçmeni kökenli bir temsilciyi parlatması etkili oldu.

Partinin şatoda yaşayan 96 yaşındaki eski lideri Jean-Marie Le Pen ile, CV'sinde Paris'in bir banliyösünde geçen çocukluğunun altı özenle çizilen Bardella arasındaki -ve bu iki liderin hitap ettiği kesim arasındaki- fark daha net olamazdı.

2022'de Ulusal Birlik başkanı olan Jordan Bardella'nın, partiyi baba Le Pen'in ırkçı, Yahudi karşıtı söylemlerinden arındırma projesi için özellikle seçtiği anlaşılıyor (Fransızlar buna Ulusal Birlik'in şeytandan arındırılması süreci diyor). Babasını partiden uzaklaştırarak bu süreci başlatan Marine Le Pen'in, daha prezantabl bir

Fransa'nın Dijon kentinde aşırı sağa karşı toplanan kalabalık Le Pen ve faşizm karşıtı parkartlarla yürüyor.

parti imajı çizmek amacıyla Bardella'yı himayesi altına aldığı konusunda görüş birliği hakim.

Bardella, partinin Le Pen soyadını taşımayan ilk lideri. 30 Haziran-7 Temmuz tarihlerinde yapılacak seçimler sonrası da Fransa'da Vichy rejiminden bu yana aşırı sağ ilk başbakan olabilir. Birçok genç için başlıca haber kaynağı ve siyasetle haşır neşir oldukları yegane alan haline gelen sosyal medya Bardella'nın en büyük silahı. TikTok'ta 1.6 milyon takipçisi var. Milyonlarca

kez izlenen videolarında özellikle gençlere "Oy verin, çevrenize de verdirin" diyor, hayranlarıyla selfie'ler çekiyor, partiye yeni üye olanlara imzalı fotoğrafını hediye ediyor.

Aşırı sağın sosyal medyayı kullanma şekli ve sosyal medya platformlarının algoritmalarının daha ziyade aşırı sağın başvurduğu iddialı, etkileşim çeken içerikleri güçlendirmesi genç seçmen üzerindeki başarılarında etkili.

Bardella da bu sosyal medya etkisini kabul ediyor: "Sosyal

ağlara çok yatırım yaptık. Gençlere seslenmenin yolu bu. Gençleri politize etmeye çalışıyorum."

Bardella'cı gençlere karşı "Merdella" gençliği

1980'lerden beri solcu gençliğin tekrarladığı aşırı sağ karşıtı "Gençlik Ulusal Cephe'yi ****" (La jeunesse emmerde le Front National) nakaratı, Bardella etkisiyle bugün tersine mi dönüyor? Gençlik Bardella'yı iktidara mı taşıyor?

"Bardella jenerasyonunun" karşısında, aşırı sağın yıldızına

13 Eylül 1995: Jordan Bardella Fransa'nın en yoksul bölgelerinden biri olan Paris'in Seine-Saint-Denis banliyösünde doğdu

1996'dan itibaren: İtalyan göçmeni olan annesi onu büyütme için babasını terk etti. Özel ortaokula devam etti

2009: Paris-Sorbonne Üniversitesi'nde coğrafya okudu ancak siyasete odaklanmak için okulu bıraktı

2011: Marine Le Pen (üstte) aşırı sağcı Ulusal Cephe'nin (FN) liderliği için babasını partiden uzaklaştırarak bu süreci başlatan Marine Le Pen'in, daha prezantabl bir

2012: Jordan Bardella 16 yaşındayken FN'e katıldı

Kaynaklar: Le Monde, Paris Match, Sky News

Jordan Bardella

Yirmi sekiz yaşındaki Jordan Bardella, Emmanuel Macron'un erken seçim çağrısı yaparak ülkeyi şok etmesinin ardından birkaç hafta içinde Fransa'nın başbakanı olabilir

2015: Bardella ve diğer aday Christine Prus departman seçimlerinde yarışır ancak ikinci turda %41 oyla kaybeder. Siyasi gözlemciler Bardella'yı FN içinde lider figür olarak görmeye başladı

2017: Bardella, Le Pen'in cumhurbaşkanlığı kampanya ekibinin bir üyesi oldu. İşçi sınıfı arasında destek buldu ve %9.41'lik işsizlik oranına hayıflandı. Le Pen, Emmanuel Macron'un ardından ikinci oldu

2018: Le Pen, Bardella'yı Front National de la Jeunesse (FNJ) başkanı olarak atadı. FN'nin adı Ulusal Ralli (RN) olarak değiştirildi

2019: Bardella Avrupa Parlamentosu seçimlerinde aday oldu. RN 23 sandalye kazandı. Bardella 23 yaşında AP milletvekili oldu

2022: Le Pen'in cumhurbaşkanlığı seçim kampanyasını başlatmak üzere istifa etmesinin ardından Bardella RN'nin başkan vekili oldu

Kasım: Bardella %85 oyla Ulusal Ralli Başkanı seçildi

10 Haziran 2024: Cumhurbaşkanı Macron (üstte), RN'nin Avrupa oylamasındaki ağır yenilgisine karşılık erken seçim çağrısında bulundu. Bardella RN'nin başbakan adayı ilan edildi

Fotoğraflar: Getty Images © GRAPHIC NEWS

insanlar sokaklara dökülür."

Askeri okulda okuduğu için ismini vermek istemeyen bir genç de aşırı sağ iktidara getirmemek için hiç hoşlanmasa da Macron'un partisine bile oy vermeyi tercih edeceğini söylüyor.

Macron'un basında "kumar" diye nitelenen erken seçim kararı da sıklıkla bu "koz" ile açıklanıyor. Seçmen kendisinden bıkmış olsa da ülkenin yönetimini aşırı sağa vermek istemeyeceğini hesapladığı yorumu sık duyuluyor.

Genel seçimlere katılımın AP seçimlerine kıyasla daha yüksek olması beklentisi, ayrıca iki türlü seçim sisteminin aşırı sağ dezavantajlı konuma sokabileceği görüşü de oldukça yaygın.

10 gençten sadece 3'ü oy veriyor

Şimdiki gençler sağcı mı solcu mu tartışmasında unutulması gereken başka bir unsur, Sciences Po Üniversitesi Siyasi Araştırmalar Merkezi yöneticisi Anne Muxel vurguluyor: Gençler arasında seçimlere ve siyasete ilginin düşüklüğü.

Le Monde gazetesine konuşan Muxel "Her 10 gençten sadece 3'ü sandık başına gidiyor. Yani gençlerin hepsi Ulusal Birlik'e oy vermiyor" diyor. Ancak o da Jordan Bardella'nın genç seçmen tercihlerinde önde olmasının "anlamlı" olduğunu teslim ediyor.

Gençlerin popülist, muhafazakar sağa yönelmesi ile mutsuzluk arasında bağ kuranlar da var.

2024 Dünya Mutluluk Raporu,

Batı'da gençlerin ortalama mutluluk seviyesinin düşüşte olduğunu, 1980'den sonra doğanların 1965'ten önce doğanlara kıyasla daha mutsuz olduğunu gösteriyor.

Pandemi, Ukrayna'daki savaş ve etkileri, iş güvencesizliği ve hayat pahalılığındaki artış gibi faktörler Avrupa'da gençlerin mutsuzluğunda etkili görülüyor.

Sol birleşti

İdeolojik bağlılıkları önceki nesillere göre daha gevşek olan gençlerin, sorunlara sosyal medya post'larında özetlenebilen basit çözümler vaatleri sunan tarafa ilgi duyması bir yorum olabilir. Ancak merkez ve solun çözümden uzak olması da bu yoruma eklenmeli.

Fransa solu şimdi aşırı sağ tehdidine karşı birleşme adımları atıyor. Ülkenin en büyük sol partileri, Sosyalistler, Komünistler, Yeşiller ve "aşırı sol" diye tanımlanan Boyun Eğmeyen Fransa (LFI) "Yeni Halk Cephesi" adıyla seçime birlikte girme kararı aldı.

Avrupa Parlamentosu seçimlerinde üçüncü parti olan Sosyalistlerin liste başı Raphael Glucksmann, Cumhurbaşkanı Macron'un "sorumsuzca cehennem kapılarını açması" üzerine aşırı sağın iktidarı ele geçirmesini önlemenin elzem olduğunu, bunun için birleştiklerini açıkladı. Soldaki bu birlik aşırı sağa karşı etkili bir baraj oluşturabilecek mi, gençleri yeniden umudu solda aramaya çekebilecek mi diye görmek açısından Fransa seçimleri bir siyaset laboratuvarı olacak. •

Alexandra

Bas

Başbakan adayı Mbappé ve Thuram ile atıştı

Fransa'daki kutuplaşma, başbakan adayı Jordan Bardella'nın ülkenin milli takım kaptanı Kylian Mbappé ve takımın yıldızlarından Marcus Thuram ile ağız dalaşına girmesine kadar vardı.

Fransız aşırı sağcı lider, ilk turu 30 Haziran'da yapılacak parlamento seçimlerinde gençleri "aşırı uçlara" karşı oy kullanmaya çağırarak Mbappé'yi eleştirdi.

Bardella, CNews TV'ye verdiği demeçte "Marcus Thuram olsun, Kylian Mbappé olsun, futbolun ve

gençliğin ikonları olan futbolcularımıza büyük saygı duyuyorum... Ancak Fransızlara da saygı duymalıyız, herkesin oyuna saygı duymalıyız. Çok ama çok yüksek bir maaşa sahip olacak kadar şanslı olan bu sporcuların ay sonunu getiremeyen, kendilerini güvende hissetmeyen, güvenlik görevlileri tarafından aşırı korunan mahalelerde yaşama şansını olmayan insanlara ders verdiğini görmekten biraz utanıyorum" dedi.

Mbappé'nin yanı sıra takımın forveti Thuram da Bardella'nın

Fransa milli takımının kaptanı ve forveti, aşırı sağa karşı uyarı mesajları verdi. Jordan Bardella ise "şanslı zenginler" diye tanımladığı oyunculara "halka ders vermeyin" diye seslendi

Ulusal Birlik (RN) partisinin güç kazanmasını önlemek için oy verenleri "her gün savaşmaya" çağırıyordu.

Federasyon: Haklarıdır

Mbappé ise RN'nin adını anmamış fakat "Aşırı görüşlere ve insanları bölen fikirlere karşıyım.

Fransa'yı temsil etmekten gurur duymak istiyorum. Benim değerlerime ya da bizim değerlerimize uymayan bir ülkeyi temsil etmek istemiyorum" demişti.

The Guardian gazetesine göre bu çağrı annesi Cezayir, babası Kamerun asıllı Mbappé'nin doğup eski mahallesi olan Paris'in yoksul

banliyösü Seine-Saint-Denis'deki bazı gençlerde yankı uyandırdı. Bardella yukarıdaki demeci verdiği Fransa Euro 2024'teki ilk maçını kazanmış, maçta Mbappé'nin burnu kırılmıştı.

Bu arada Fransa Futbol Federasyonu Başkanı Philippe Diallo, takımın Almanya'daki kampında düzenlediği basın toplantısında oyuncuların görüşlerini ifade etmekte özgür olduklarını söyledi. Diallo, siyasi partileri bu yorumları kendi çıkarları için kullanmama-ya çağırırdı. •

Mbappé
"Değerlerimize uymayan bir ülkeyi temsil etmek istemiyorum" dedi.

FINANCIAL TIMES

Soldan korkan Fransız patronlar Le Pen'e yanaşiyor

İş dünyasına göre sol ittifakın radikal vergi planları aşırı sağın belirsiz vaatlerinden daha ürkütücü

LEILA ABOUD-ADRIENNE KLASA-SARAH WHITE

Fransa'daki şirket patronları ülkede yapılacak erken genel seçim öncesi sol ittifakın radikal vergi ve harcama planından çekindiği için Marine Le Pen liderliğindeki aşırı sağ ile temas kurma yarışında.

Financial Times'a konuşan dört üst düzey yönetici ve bankacı, anketlerde aşırı sağın en büyük rakibi olarak görünen sol ittifakın iş dünyası için Le Pen yönetimindeki Ulusal Birlik'ten bile tehlikeli olduğunu söyledi. Ulusal Birlik finansman kaynağını belirtmeden vergi indirimine ve göç karşıtı politikalara yöneleceğini açıklamıştı.

Solun antikapitalist ajandası

Ülkenin en itibarlı borsa endeksi CAC 40'ta yer alan bir şirketin başkanı 30 Haziran ve 7 Temmuz'daki iki turlu seçim öncesinde diğer grupların önünde olan parti hakkında "Ulusal Birlik'in ekonomi politikaları boş bir sayfaya benzediğinden iş dünyası bunları doğru rotaya yönlendirebileceğini düşünüyor. Solun katı antikapitalist ajandasını yumuşatması ise muhtemel görünmüyor" diye konuştu.

Fransa'dan bir başka önemli patron ve yatırımcı ise "İki hafta önce iş dünyasının Ulusal Birlik'i destekleyeceğini ve Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'u denklemin dışında tutacağını söyleseniz inanmazdım" diyor.

İsimlerini vermek istemediler

İki yönetici de siyasete dair görüşlerini kamuoyu tarafından bilinmesini istemediği için ismini vermedi. Ülkede gündem yoğun. Macron başında bulunduğu merkez ittifakın Avrupa Parlamentosu seçimlerinde Ulusal Birlik tarafından hezimetle uğratılması sonrası erken seçim çağrısında bulundu.

Ulusal Birlik salt çoğunluğu kazanırsa Le Pen'in yardımcısı Jordan Bardella'nın başbakan olması bekleniyor. Paris'teki yatırım bankası ve şirket yöneticileri Bardella'nın son aylarda iş dünyasının liderlerini yanına çekmek için halihazırda kapalı kapılar ardında görüşmeler yaptığını söylüyor.

Ekonomi politikaları üzerine çalışan Ulusal Birlik milletvekili Jean-Philippe Tanguy de lobilerden telefonlar aldığı, yatırımcı ve şirketlerin partinin planlarını öğrenip anlamaya hevesli olduğunu söyledi.

Tanguy "Onlara Ulusal Birlik'in bütçe açıklarını kontrol altına alacağını ve makul bir plan sunacağını anlattık. Piyasalar bize yumuşak yaklaşmayacağı için böyle yapmaktan başka çaremiz yok" diye konuştu.

Macron ekonomisinden kopuş

Piyasaların siyasi belirsizliğe tepkisi sert oldu. CAC 40 endeksi bir hafta önceki erken seçim ilanından pazartesi günü kapanışa kadar yüzde 5'ten fazla değer kaybetti.

Alman ve Fransız gösterge tahvil getirileri arasındaki fark erken seçim çağrısından beri yüzde 0.31 puan arttı. Fransa'nın eldeki borcu tutma riskine dair en önemli piyasa göstergelerinden biri olarak görülen bu fark 2011'deki Euro Bölgesi borç krizinden beri en büyük haftalık artışı yaşadı.

Bir başka üst düzey yönetici ise Fransa'nın ekonomi stratejisini ya aşırı sağ ya da sol partilerin belirleme ihtimalini "veba ile kolera arasında kalmak" olarak niteledi.

Hem aşırı sağ hem de soldaki Yeni Halk Cephesi ittifakı, Macron'un iş dünyası dostu ekonomi politikasından radikal kopuş istiyor.

Cumhurbaşkanı Macron şirketlerden alınan üretim vergilerini indirerek firmaların çalışanları kovmasını kolaylaştırmış ve JPMorgan Chase, Pfizer ve Amazon gibi yabancı şirketlerin Fransa'ya yatırım yapmalarına odaklanmıştı. Neticede ülkede işsizlik düştü ve Avrupa'nın geri

kalanının aksine durgunluk yok. Ancak Macron döneminde Covid-19 pandemisi ve Ukrayna'daki savaştan kaynaklanan enerji şoku boyunca kamu borçları muazzam seviyelere çıktı.

Rekabet kurallarını ihlal edebilir

Tam bir ekonomi programı yayınlamayan Ulusal Birlik ise kamu hesaplarını denetledikten sonra Macron'un en önemli hamlesi olan emeklilik reformunu bu yıl içinde iptal edebileceği yönünde sinyaller verdi. Hatta bu plan kampanyanın kritik vaatlerinden biri olarak sunuluyor.

Parti enerji ve yakıttan alınan katma değer vergisini indirme sözünü de tutacağını söylüyor. Mevcut hükümete göre böyle bir hamlenin edeli 16 milyar euro. Öte yandan pazartesi akşamı konuşan Bardella aşırı sağın seçmeni ve piyasaları sakinleştirme girişimleri kapsamında hane ihtiyaçlarına uygulanacak 7 milyar euro'luk KDV indirimini erteleme kararını açıkladı. Ulusal Birlik ayrıca ihalelerde Fransız şirketlerine öncelik vereceğini söylüyor ama bu AB rekabet kurallarının ihlali anlamına geliyor.

Le Pen ise iş dünyasına güven verme derdinde. Pazar günü Le Figaro'ya yaptığı açıklamada "Finans piyasaları Ulusal Birlik'in projesini gerçek manada anlamış değil. Projemizin sadece karikatürünü duymuşlar. Gerçekten okuyunca son derece makul bulacaklar" ifadelerini kullandı.

Soldaki Yeni Halk Cephesi benzer açılımlar yapmış değil. Ancak sol ittifak artan harcamaları karşılamak için planlanan milyarlarca euro'luk vergi artışları sebebiyle daha sorumluluk sahibi bir ekonomi programı sunacağını dile getiriyor.

Sosyalist Parti Genel Sekreteri Olivier Faure "Bu programi elimizi en zenginlerin ceplerine atarak finanse edeceğiz" diye konuştu.

Yeni Halk Cephesi'nin programında Macron'un emeklilik reformunun iptali, kamudaki maaş ve sosyal yardımları artırma, ayrıca asgari ücrete yüzde 14 zam, temel gıda ve enerji fiyatlarının sabitlenmesi yer alıyor.

Sol ittifak varlık vergisini yeniden getireceğini, varlıklılar lehine olan birçok vergi muafiyetini kaldırmayı ve en çok kazanan kesimden alınacak gelir vergisini artırmayı vaat ediyor.

"Euro bizi korur"

Şirket patronları bu planlara tepkili. Seçim sonuçlarından endişe eden yüksek profilli bir girişimci, "Solun ekonomik programı kesinlikle kabul edilemez ve Fransa'nın kapitalist sistemin dışına çıkmasına yol açar. Bardella güven veren bir görünüme sahip olsa da aşırı sağ da sadece ekonomiyi değil demokrasiye de tehdit oluşturuyor" diyor.

Daha iyimser olanlar da var. Kamu borcu konusunda uzman danışmanlık firması Centerview Partners'tan yatırım bankeri Matthieu Pigasse'a göre AB'ye şüpheli bakan Ulusal Birlik euro'yu ve AB'yi ne kadar eleştirse de Fransız ekonomisi bizzat AB ve "euro sayesinde korunuyor."

L'Express dergisine konuşan Pigasse "Tarihsel bir ironi söz konusu. Euro sayesinde solun ve aşırı sağın ekonomi üzerindeki etkisine karşı bağışık olacağız" ifadelerini kullandı. •

© The Financial Times Limited 2024

Le Pen

Avrupa'da neo-faşizm hayaleti dolaşiyor

Macron bence Fransız aşırı sağının AP seçimi zaferi üzerine Ulusal Meclis'i dağıtıp erken seçime gitmekte haklıydı. Kesinlikle riskli bir hamle yaptı ama bu riskli almaya değer. Yeni faşizmle mücadeleyi olabildiğince güçlü yürütmemiz şart

Bu ayki Avrupa Parlamentosu seçimlerinin sürprizi aslında herkesin beklediği şeyin gerçekleşmesi oldu. Komediyen Marx Kardeşler'den alıntı yapmak gerekirse, Avrupa radikal sağa doğru gidip gitmediği konusunda şüpheli ve hareket ediyor olabilir ama sakın aldanmayın: Avrupa gerçekten de radikal sağa doğru gidiyor.

Neden bu yorumda

ısrarcı olmamız gerekiyor? Çünkü ana akım medyanın büyük bölümü gelişmeleri küçük gösterme derdinde. Sürekli aynı mesajı duyuyoruz: "Marine Le Pen, Giorgia Meloni ve Almanya için Alternatif (AfD) partisinin arada bir faşist motiflerle içli dışlı olduğu doğru ama paniğe kapılmaya gerek yok çünkü iktidara geldiklerinde bile demokratik kural ve kurumlara saygılılar." Gelgelelim radikal sağın bu şekilde evcilleştirilmesi hepimizi rahatsız etmeli çünkü geleneksel muhafazakar partilerin bu yeni hareketle kol kola ilerleme-ye ne kadar hazır olduğuna işaret ediyor. II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa demokrasisinin tartışmasız koşulu olan "Faşistlerle işbirliği yapılmaz" ilkesi sessizce terk edildi.

Son seçimlerden çıkan mesaj belli. Çoğu AB ülkesindeki siyasi ayrışma artık ılımlı sağ ile ılımlı sol arasında değil geleneksel sağ ile neo-faşist sağ arasında. Geleneksel sağ seçimden esas galibi Avrupa Halk Partisi (EPP) ve içinde barındırdığı Hristiyan demokratlar, liberal muhafazakarlar, geleneksel muhafazakarlar temsil ederken neo-faşist tarafta Le Pen, Meloni, AfD ve diğerleri yer alıyor.

Sol partiler nerede?

Şimdi esas mesele Avrupa Halk Partisi'nin neo-faşistlerle işbirliği yapmıyacağı. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen seçim sonucunu EPP'nin her iki "aşırılığa" karşı zaferi olarak nitelese de yeni parlamentoda aşırı sağın aşırılıkçı görüşlerinin yanına yaklaşamayacak sol partiler bile yok. AB'nin başındaki isimden böyle bir "dengeli" sonuç görüşü gelmesi çok net bir sinyal veriyor.

Bugünkü faşizmden bahsederken gelişmiş Batı'yla sınırlı kalmamak gerek. Benzer bir siyaset Küresel Güney'in büyük bölümünde de yükselişte. İtalyan Marksist tarihçi Domenico Losurdo Çin'in kalkınmasına dair araştırmasında ekonomik ve siyasi iktidar arasındaki ayrıma vurgu yapıyor. Devlet Başkanı Deng Şiaoping "reform" peşindeyken bir toplumun üretken güçlerine ivme kazandırmak için kapitalizmin unsurlarına ihtiyaç duyduğunu biliyordu ancak siyasi iktidarın Çin Komünist Partisi elinde sıkı sıkıya kalması gerektiğinde ısrarcıydı. Parti de kendisini işçi ve köylülerin temsilcisi ilan etmişti.

Bireyciliğin reddi

Bu oldukça köklü bir yaklaşım. Çin 19. yüzyıl sonlarında Batı'nın emperyalist hakimiyet ve sömürmesine tepki olarak ortaya çıkan "pan-Asyacılık" düşüncesini bir asırdan uzun süre benimsedi. Tarihçi Viren Murthy'nin açıkladığı üzere, bu proje her zaman sadece Batı kapitalizminin değil aynı zamanda Batı liberal bireyciliğinin ve emperyalizminin de reddi üzerinden yürüdü. Pan-Asyacılık modern öncesi gelenek ve kurumlara atıfla Asya toplumlarının kendi modernleşmelerini örgütleyerek Batı'dan bile büyük bir dinamizm yakalayabileceğini iddia ediyordu.

Hegel Asya'yı bireyciliğe (özgür öznelliğe) imkan vermeyen bir katı düzen bölgesi olarak görse de pan-Asyacılık Hegelci yeni bir kavramsal çerçeve öneriyordu. Onlara göre Batı bireyciliğinin sağladığı özgürlük önünde sonunda düzeni bozup toplumun parçalanmasına sebep olduğu için özgürlüğü korumanın tek yolu onu yeni ve kolektif bir kuruma yönlendirmekten geçiyordu.

Slavoj Žižek

European Graduate School Felsefe Profesörü, Londra Üniversitesi Birkbeck Beşeri Bilimler Enstitüsü Uluslararası Direktörü, İdeolojinin Yüce Nesnesi'nin de aralarında bulunduğu birçok kitabın yazarı.

Milliyetçi projeler

Pan-Asyacılık sosyalist ve faşist iki versiyon arasında gidip geliyordu ve ikisi arasındaki çizgi çok net değildi. Bu da bize "antiemperyalizmin" gördüğünü kadar masum olmadığını hatırlatıyor. 20. yüzyılın ilk yarısında Japon ve Alman faşistler sık sık kendilerini Amerikan, İngiliz ve Fransız emperyalizmine karşı çıkanlar olarak sundu. Bugün aşırı sağdaki milliyetçi siyasetçilerin de Avrupa Birliği konusunda benzer konum aldığı görülüyor.

Benzer bir eğilim Deng sonrası Çin'de de ayırt edilebiliyor. Siyaset bilimci A. James

Gregor bu eğilimi "çağdaş faşizmin bir varyantı" olarak sınıflandırıyor. Bu varyantta bir kapitalist ekonomi, meşruiyeti etnik gelenek ve ulusal miras çerçevesine alınmış otoriter bir devlet tarafından kontrol edilip düzenleniyor. Çin Devlet Başkanı Şi Ciping'in ülkenin Antik Çağ'a uzanan tarihine atıfta bulunması bundan. Ekonomik dürtülerin milliyetçi projeler uğruna kullanılması tam da faşizm tanımına karşılık geliyor ve benzer siyasi di-

namikler Hindistan, Rusya, Türkiye ve başka ülkelerde de görülüyor.

Bu modelin neden ivme kazandığını görmek zor değil. Sovyetler Birliği kaotik bir şekilde parçalanırken Çin Halk Cumhuriyeti bir yandan ekonomik liberalleşmeyi kovalayıp diğer yandan sıkı kontrolü elden bırakmadı. Neticede Çin'e olumlu bakan solcular sermayenin hakim olduğu Amerikan ve Avrupa sistemlerinin aksine sermayeyi kendine tabi kıldığı için Çin'i övüyor.

Musk'a sarılmaya çalışan G. Kıbrıslı

Ama yeni faşizmi destekleyen daha yeni trendler de var. Le Pen'in yanı sıra Avrupa Parlamentosu seçimlerinin bir diğer büyük kazananı Güney Kıbrıslı YouTube ünlüsü Fidas Panayiotou. Kendisi daha önce Elon Musk'a sarılma çabasıyla gündeme gelmişti. Twitter merkez binasının önünde hedefini beklerken takipçilerinden Musk'ın annesine "mesaj yağdırmalarını" istedi. Sonunda Musk gerçekten de kendisiyle buluşup sarıldı. Panayiotou ise devamında Avrupa Parlamentosu'na adaylığını açıkladı. Parti dışı bir platformla seçime katılıp halk oylamasında yüzde 19.4 oy alarak parlamentoda koltuğu kaptı.

Fransa, İngiltere, Slovenya ve başka yerlerde de benzer figürler belirdi. Hepsisi de adaylıklarını demokratik siyaset şakaya dönüştüğü için palyaçoların da görev yapabileceği yönündeki "solcu" argüman üzerinden gerekçelendiriyor. Bu çok tehlikeli bir oyun. Yeterince insan özgürleştirici siyasetten umudunu kesip soytarlılığa geçişi kabul ederse neo-faşizmin siyaset içindeki yeri genişler.

Bu yeri geri almak için ciddi ve özgün bir eylem gerekiyor. Birçok görüşüne katılmasam da Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron bence Fransız aşırı sağının zaferi üzerine Ulusal Meclis'i dağıtıp erken seçime gitmekte haklıydı. Açıklaması hemen herkesi hazırlıksız yakaladı ve kesinlikle riskliydi. Ama bu riskli almaya değer. Le Pen kazanıp bir sonraki başbakana karar verecek kişi olsa bile Macron cumhurbaşkanı olarak yeni hükümete karşı yeni bir çoğunluğu seferber etme kabiliyetini koruyacak. Yeni faşizmle mücadeleyi olabildiğince güçlü ve hızlı bir şekilde yürütmemiz şart. •

© Project Syndicate, 2024

7 Ekim'de Hamas mensubu teröristler Güney İsrail'i istila edip yaklaşık bin 200 kişiyi öldürdü ve 240 kişiyi kaçırdı. Kaçırılanlar arasında 35 yaşındaki oğlum Sagui de vardı. Sagui hayatının büyük bölümünü geçirdiğim ve saldırıyla mahvolan Nir Oz adlı kibbutz'ta yaşıyordu. Halen Hamas'ın elinde bulunan 120 rehineden biri.

Korkunç saldırı ve İsrail ordusunun verdiği yanıtın Gazze'de yarattığı yıkım sonrası yaşananları Holokost ve soykırım, Naziler, pogromlar gibi ilişkili kavramlarla karşılaştıran sayısız referans gördük. Bazı İsrail karşıtları biraz belirsiz ve sorumsuz bir tavırla İsrail'i Filistinlilere soykırım yapmakla suçladı. Bizim hükümet de aynı sözcükleri İsrailileri Hamas tehdidinin büyüklüğüne ikna etmek için kullandı.

Bu dile dayanamıyorum

Holokost'tan kurtulmuş bir babanın ve Nazi Almanyası'ndan kaçmış bir annenin oğlu olarak İsrail hükümetinin Nazilerin yaptığı soykırma verdiği bu referansları son derece incitici buluyorum. Bir rehine babası olarak bu dil bana dayanılmaz geliyor. Ayrıca bir tarih profesörü olarak böyle beyanların ne kadar isabetsiz kullanıldığını gördükçe şaşıraktan kendimi alamıyorum ve bunların İsrail toplumu üzerindeki olası etkilerinden korkuyorum.

İsrail'i yönetenlerin Holokost'u hatırlatmasında sadece tek bir gerçeklik payı var. 7 Ekim gerçekten de Holokost'tan bu yana dünya Yahudileri için en ölümcül gündü. Ama benzerlik veya kıyaslama bu kadarla kalmalı.

İsrail hükümeti kaytıyor

İsrail hükümetindeki bakanlar ve diğer liderler Holokost hatırasını gündeme getirmekle aslında Kara Cumartesi'nin dehşeti karşısında kendini aklıyor. Katliam sebebiyle hesap verme zorunluluğundan ve bütün rehinelere sağ salım geri getirme sorumluluğundan kaytıyorlar. Başbakan Binyamin Netanyahu'nun mevcut bakanlarına bir açıdan haksızlık etmeyelim: Geçmiş hükümetler de ülkeyi seferber etmek için Holokost söylemine başvurmuştu. Bu temülün tarihi İsrail'in kurucu başbakanı David Ben-Gurion'a ve 1982 yılında Filistin lideri Yaser Arafat'ı Hitler'e benzetene eski başbakan Menahem Begin'e kadar uzanıyor. Ama 7 Ekim'den bu yana benzer açıklamaların sıklığı ve şiddeti çok arttı.

"Batı Şeria'da 2 milyon Nazi var" dediler

Kudüs Belediye Başkanı Moşe Lion bu ay New York'taki bir konferanstan önceki organizasyonda yaptığı konuşmada dinleyicilere "Bugün kampüs

Jonathan Dekel-Chen, diğer rehine yakınlarıyla birlikte hükümetinden oğlunun serbest bırakılmasını sağlamasını istiyor. © GETTY IMAGES

Oğlu kaçıırılan Yahudi baba: Hamas'ı Nazilerle kıyaslamayı bırakın

Oğlu Hamas'ın elinde bulunan, kendisi de Holokost'tan kurtulmuş bir babanın ve Nazi Almanyası'ndan kaçmış bir annenin oğlu olan İsraili tarih profesörü Jonathan Dekel-Chen, The New York Times'a konuk yazar oldu

ve sokaklarda Yahudilere yapılan saldırıları 1930'ların Almanyası'ndan beri görmedik" dedi. İsrail'in New York başkonsolosu Ofir Akunis aynı konferansta Hamas'ın hedefinin İsraililere yönelik "soykırım" olduğunu söyledi ve bu tabiri "bildiğimiz Holokost ile aynı anlama geliyor" dedi.

Daha önce başkaları da aynı benzetmeye başvurmuştu. Şubat ayında ABD Büyük Yahudi Örgütleri Başkanları Konferansı'nda konuşan İsrail Dışişleri Bakanı Israel Katz "Hamas saldırısından sağ kurtulanların anlattığı korkunç şeyler bana annemin Holokost hakkında anlattıklarını hatırlatıyor" dedi. Kasım ayında Maliye Bakanı Bezalel Smotrich Batı Şeria'da "iki milyon Nazi" yaşadığını söylemişti.

Netanyahu ise son günlerde farklı bir yöntem benimsemişti. 5 Mayıs'ta Holokost Anma Günü'ne dair konuşmasında 7 Ekim saldırısının Holokost'a benzemediğini çünkü Hamas'ın topyekun bir katliam gerçekleştiremediğini söyleyen İsrail ordusunun daha büyük bir saldırıyı önlediği imasında bulunuyordu. Ger-

Dekel-Chen'in 35 yaşındaki oğlu Sagui Dekel-Chen, 7 Ekim Cumartesi günü yaşadığı kibbutz'a Hamas üyelerinin girdiğini fark edip komşularını uyarıyordu. Ardından çıkıp çatıştığı anlatılıyor. Bu fotoğrafta Sagui, eşi Avital ve iki kızıyla mutlu günlerinde görünüyor.

çekte kahraman acil durum çalışanları ve ordu bünyesindeki küçük timler - hatta bireysel inisiyatif alan bazı askerler - koordine olmayan hamlelerle saldırının şiddetini azaltırken komutanlarından neredeyse hiç talimat gelmemişti.

Siyasetçi ve patron destekleri yok

Yıllar önce ölen annem ve babam 7 Ekim'de İsrail'in kendi

mağ İsraili yetkililer dünya genelindeki antisemit açıklamaların ve İsrail karşıtı protestoların 1930'ların Nazi Almanyası'nı hatırlattığını iddia ediyor. Ne var ki bu göstericiler Almanyada nasıyon sosyalizmin yükselişini finanse eden ve kolaylaştıran kişilere benzer güçlü siyasetçilerden, sanayicilerden ve finansçılardan hemen hiçbir destek görmüyor. Başlarında bir lider, arkalarında bir parti veya ortak bir ideolojileri de yok. Weimar Cumhuriyeti gibi şiddetli protestoları bastıramayacak kadar zayıf, başarısız bir devletin içinden de gelmiyorlar. Aksine, bazı yetkililerin kampüs protestolarına aşırı tepki gösterip polis getirdiği ve sert disiplin önlemleri aldığı biliniyor.

Hamas'ın sorumluluğunu gölgeliyorlar

Bu umursamaz yetkililer Filistin yanlısı ve İsrail karşıtı protestoların sebebini ciddi şekilde incelemek yerine İsrail'in bu öfkenin temel nedenleriyle ilgilenmesi gerekliliğini gürültüye getiriyor.

Esas sebep Gazze'deki sivil kayıplar. Bu kayıplar İsrail hükümetinin mevcut çatışmada ahlaki üstünlük sağlama imkanını ortadan kaldırıyor.

7 Ekim saldırısını pogroma benzetmek de yanlış. Tarihiçiler 19. ve 20. yüzyılda Doğu Avrupa'da görülen pogromların hemen her zaman çete şiddeti vakaları olduğunu, bazen de yerel yetkililer ve polis tarafından desteklendiğini gösterdi. Buna karşın 7 Ekim'deki kanlı eylem Hamas adındaki örgütlü grup tarafından titizlikle planlanıp yönetildi. Çete şiddetine yapılan atıflar Hamas'ın sorumluluğunu gölgelemekten başka işe yaramıyor.

Hükümet küstah ve kibirli

Nazi rejiminin peşinde koştuğu kitlesel kırımı içeren benzetmeler de aynı derecede kötü. 1930'da ordusu bulunan egemen bir Yahudi devleti yoktu. Bugün bir İsrail ordusu mevcut ve 1948'den beri Yahudileri komşularından koruyor.

Bu basit gerçeğe yüzleşmemiz gerek: İsrail hükümeti ve ordu teşkilatı küstah ve kibirli bir tavra büründü. Birçok haberin bize gösterdiği gibi, düşüncesizlik etmeyip kendi kademelerinden gelen analizleri ciddiye alsalar Hamas saldırısı büyük ihtimalle hiç yaşanmayacak, yaşansa bile kesinlikle bu kadar ölümcül olmayacaktı.

Siyasi emellerle umursamaz biçimde Holokost ve pogromları hatırlatmak tarihsel açıdan isabetli de değil gerekli de. Hamas'ın İsraililere ve Gazze halkına yönelik insanlık dışı eylemlerini kanıtlamak için bunlara ihtiyaç yok.

Ebedi mağduriyet hikayesi

Aksine böyle sözler ailem de dahil olmak üzere geçmişte antisemitizme kurban gitmiş sayısız insanın hatırasını kirletiyor. İsrail-Hamas savaşı her iki tarafın da dili silah olarak kullanmasının nefreti ve çatışmayı uzatmaktan başka işe yaramadığının kanıtı. Böyle yapılmasının en büyük sebebiyse İsrail hükümetinin bütün rehinelermizi geri getirmek gibi temel meseleleri unutturup dikkat dağıtması imkanı vermesi.

İsraililer için Holokost'un gerçek mirası kurtuluş ve uyarı hikayesi olmalı ve bundan böyle halkımızın ezilmemesini sağlamalı. Bu miras liderlerimizin sürekli söylediği gibi kötü niyetli güçlerin yol açtığı ebedi mağduriyet hikayesine dönüşmemeli. Siyonist projenin en değerli yanı, Yahudi topraklarındaki Yahudi halkının geçmişteki ortak anıların farkında olarak ama onlara esir olmadan varlığını sürdürmesi. •

Oksijen'in notu: Jonathan Dekel-Chen, Kudüs İbrani Üniversitesi'nde tarih profesörü.

İsrail kabinesini savaş değil haham yasası sarstı

pek çok kişi Ulusal Birlik Partisi Başkanı Benny Gantz'ın hükümetten ayrılmasıyla dalga geçti. Ancak gerçek şu ki, Gantz'ın ve ondan önce Yeni Umud-Birleşik Sağ Başkanı Gideon Sa'ar'ın hükümetten ayrılması, İsrail tarihinin en kötü ve en başarısız hükümetinin kurulmasından bu yana ilk büyük koalisyon krizini doğurdu.

Yargı darbesi, Hamas'ın

İsrail'in sağduyulu gazetesi Haaretz, ülkedeki hükümet krizini yazdı: Netanyahu'nun koalisyonundaki ultra-Ortodoks partiler, bunca ölüm ve acının yaşandığı bir dönemde, "haham atama yasası" yüzünden intihar etti

7 Ekim'de gerçekleştirdiği katliam ve diğer zulümler, halen Gazze'de tutulan rehinelere, büyük acılar, orduda görev yapanların ve ailelerinin sıkıntıları gemiyi sallayamamıştı.

Ancak ultra-Ortodoks partilere daha fazla güç veren ve Gantz ile Sa'ar'ın acil birlik hükümeti ve savaş kabinesi dönemlerinde erteledikleri

yozlaşmış bir yasa tasarısı, yeniden gündeme getirilince işler değişti.

Bu hükümet kendi saçmalık rekorlarını kırıyor. Bu kadar çok ölüm ve acının yaşandığı bir dönemde iktidar koalisyonu, amacı Din Hizmetleri Bakanlığı ve Hahambaşılık'a haham atamalarında daha fazla yetki

vermek, yani ultra-Ortodoks partilerin elinde olacak bir iş rezervi yaratmak olan bir yasa yüzünden intihar ediyor.

Tasarıya karşı çıkan bir grup Likud milletvekili, Knesset Dışişleri ve Savunma Komitesi'nde görüşülmekte olan ultra-Ortodoksların askerlikten kaçmasını yasallaştıran yasaya karşı çıkanlarla

aynı.

Komite üyeleri Moshe Saada, Dan Illouz, Amichai Chikli, Eli Dallal ve tabii ki biricik Tally Gotliv'den oluşuyor. Bir kaynağa göre Başbakan Binyamin Netanyahu bile Gotliv'i kontrol etmeye muktedir olmadığını itiraf etti. Likud içindeki isyancı grup, parti seçmenleri

arasındaki güçlü bir duyguyu temsil ediyor.

Ayrıca, Itamar Ben-Gvir'in partisi ve Netanyahu'nun görevden alamadığı Anayasa, Hukuk ve Adalet Komitesi'ndeki temsilcisi Yitzhak Kroizer haham atamaları yasa tasarısına karşı.

Haham atamaları tasarısının hükümeti düşüreceği kesin değil. Ancak sadece koalisyondaki ilk gerçeği bu yasa tetiklemiş oldu. •

Amerikan siyaseti Netanyahu için kendisini küçük düşürmesin

Amerikalı Cumhuriyetçiler, Demokratları kışkırtmak için Netanyahu'ya kürsüde konuşma hakkı tanıdı. İsrail'in dostu olduğuna söyleyen kimse bu sirkte yer almamalı

İsrail'in bugünkü çoklu krizden kendisini çıkaracak pragmatik ve merkez siyasette yer alan bir hükümete ihtiyacı var. Aynı hükümet daha sonra Suudi Arabistan'la ilişkilerini normalleştirmeli

Thomas L. Friedman

THE NEW YORK TIMES

4 Kasım 2022'de, İsrail'de bugünkü aşırı sağcı koalisyonun seçimi kazanmasından hemen sonra "Benim Bildiğim İsrail Artık Yok" başlıklı bir yazı yazmıştım. Amacım söz konusu koalisyonun ne kadar radikal olduğu konusunda insanları uyarmaktı. Çoğu kişi bana katılmadı. Yaşananların onları haksız çıkardığını düşünüyorum. Üstelik şimdi durum daha da beter. Bildiğimiz İsrail artık yok ve bugünkü İsrail'in varlığı tehlikede.

İsrail'in karşısında bölgenin süper gücü İran var. İran, müttefikleri ve vekilleri Hamas, Hizbullah, Husiler ve Irak'taki Şii milisleri kullanarak İsrail'i kışkırtmaya çalışıyor. İsrail buna askeri veya diplomatik bir yanıt verebilmiş değil. Daha da kötüsü, Gazze Şeridi, Lübnan ve Batı Şeria olmak üzere üç cephede savaş ihtimaliyle karşı karşıya ve işler daha da ters gidebilir: Hamas'ın aksine Lübnan Hizbullah'ı hassas füzelerle sahip ve bunları kullanarak İsrail'in altyapısında kapsamlı yıkıma yol açabilir. Havalimanları, limanlar, üniversite kampüsleri, askeri üsler ve enerji santralleri tehlikede.

Ruhunu sattı

Ama İsrail'in başında yolsuzluk suçlamaları sebebiyle hapse girme ihtimalini ortadan kaldırmak için koltuğuna tutunması gereken Binyamin Netanyahu adında bir başbakan var. Sırf bu sebeple ruhunu satıp aşırı sağcı Yahudi aşırı sağcılarla birlikte hükümet kurdu. Şimdi o hükümet "kesin zafer" kazanılana, yani son Hamas üyesi öldürülene kadar İsrail'in Gazze savaşını sürdürmesi gerektiğini iddia ediyor ve Hamas sonrası Gazze'nin yönetimi konusunda, Oslo Barış Anlaşmalarını kabul etmiş Filistin Yönetimi'yle hiçbir ortaklığa yanaşmıyor. Çünkü İsrail'in Gazze de dahil olmak üzere Şeria Nehri ile Akdeniz arasındaki toprakların tamamını kontrol etmesini istiyor.

Netanyahu'nun savaş kabinesi başbakanın savaşı nasıl bitireceğine ve Gazze'den nasıl çekileceğine dair planı bulunmaması yüzünden parçalanmış durumda ve koalisyon hükümetindeki aşırı sağcılar iktidarı ele geçirmek için gözünü sıradaki hamleye dikti.

Şimdiden ülkeye çokça zarar verseler de ne ABD Başkanı Joe Biden, ne İsrail yanlısı Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi

Han Yunus'taki bir kampta yemek bekleyen Gazzeli çocuklar.

© GETTY IMAGES

tesisi (AIPAC) ne de ABD Kongresi mevcut İsrail hükümetinin ne kadar radikal olduğu gerçeğiyle yüzleşmiş durumda.

Bilakis, Temsilciler Meclisi Sözcüsü Mike Johnson ve Cumhuriyetçi Parti içindeki diğer fesatçılar Netanyahu'yu 24 Temmuz'daki ortak Kongre toplantısında konuşma onuruyla ödüllendirdi. Senato ve Temsilciler Meclisi'nde yer alan Demokratlar köşeye sıkıştırdığından bu davete onay verse de Cumhuriyetçilerin gizli amacı Demokratları bölüp içlerindeki en ilericilerin tepkisini kışkırtmaktır. Böylelikle Demokratlar ile Amerikalı Yahudi seçmen ve bağışçıların arası açılacak, onlardan kaçanlar Donald Trump'a yönelecekti.

İsrail'in sarhoş şoförü

Netanyahu esas meselenin Amerikan işiyaseti olduğunu biliyor. Tam da bu yüzden konuşma davetini kabul etmesi, 7 Ekim'in ertesinde İsrail'e kadar gelip kendisini kucaklayan Biden'a yapılmış korkunç bir sadakatsizlik örneği.

İsrail'in dostu olduğunu söyleyen kimse bu sirkte yer almamalı. İsrail'in kendisini bugünkü çoklu krizden çıkaracak pragmatik ve merkez siyasette yer alan bir hükümete ihtiyacı var. Aynı hükümet daha sonra Biden'ın düzenlediği Suudi Arabistan'la normalleşme teklifini de benimsemeli. Bunun tek yolu ABD Senatosu çoğunluk lideri Chuck Schumer'in mart ayında cesur bir şekilde dile getirdiği

gibi, yeni bir seçim yapıp Netanyahu'yu göndermekten geçiyor. İsrail'in sarhoş şoförü için ABD'nin fonladığı bir içki partisine ihtiyacı yok.

İsrail "dostlarının" İsrail hükümetinin gerçek niteliğine dair bir fikri olup olmadığını insan ister istemez merak ediyor. Bu hükümet dedelerinizin bildiği İsrail değil. Hatta Netanyahu bile eski Netanyahu değil.

Geçmiş İsrail kabinelerinin aksine mevcut hükümet Batı Şeria'yı ilhak etme hedefini koalisyon anlaşmasına dahil etti. Dolayısıyla ilk yılını İsrail Yüksek Mahkemesi'nin hükümetin yetkilerini denetleme kabiliyetini mahvetme çabalarıyla geçirmesi şaşırtıcı değil. Netanyahu ayrıca emniyetin ve savunma bakanlığı içindeki kilit makamların kontrolünü de koalisyon içindeki Yahudi üstünlükçülere devrederek Batı Şeria'daki yerleşimciler üzerindeki tahakkümü sıkılaştırmalarını sağladı. Bu kişiler hemen harekete geçip işgal altındaki bölgenin merkezine rekor sayıda konut yaptılar. Amaçları Batı Şeria'da Filistin devleti kurulmasını engellemektir.

Seküler gençler bitkin

Bu kabus gibi koalisyon şimdilerde ultra-Ortodoks genç Yahudilerin savaşa gitmemesini sağlayacak düzenlemelerle meşgul. Halbuki sekiz aylık çatışma sonunda seküler genç erkek ve kadınlar bitkin düşmüş durumda. İsrail Genelkurmay Başkanı Korgeneral Herzi Halevi

geçtiğimiz hafta sonu Gazze'deki askerlere daha az dindar "binlerce" yedek kuvvetin bir kez daha cepheye gönderilmemesi için ultra-Ortodoks Yahudilerin askere alınmasına "acil ihtiyaç" duyulduğunu söyledi.

İsrail'in görece küçük muharip subay kadrosu o kadar zayıfladı ki Lübnan'daki savaşı nasıl sürdürebileceğini hayal bile edemiyor.

Tüm bunları üst üste ekleyince ortaya ekonomik, askeri ve ahlaki aşırılığın pervasız bir örneği çıkıyor. 7 milyon Yahudi nehir ile deniz arasındaki 7 milyonu aşkın Filistinliyi (aralarındaki 2 milyon İsraili Arap dahil) sonsuza dek kontrol etmek için seferber ediliyor.

Barış zamanında böyle bir şey delilik olurdu. Bugün hafif seyreden ancak her an şiddetlenebilecek üç cepheli savaş zamanında bunu yapmak zirdelilik. İsrail giderek yalnızlaşıyor çünkü bu ajandaya ortak olmak isteyen müttefik bulmak imkansız.

İran'la savaş olasılığı

Bu yüzden eski başbakan Ehud Barak'ın perşembe günü Haaretz gazetesine yazdığı yazıya kelimesi kelimesine katılıyorum: İsrail "ülke tarihinin en ciddi ve tehlikeli kriziyle karşı karşıya. Kriz 7 Ekim'de İsrail tarihinin en büyük başarısızlığıyla başladı. Asker ve subayların cesaretine ve fedakarlığına karşın ülkeyi yönetenlerin stratejik açıdan felç olması sebebiyle tarihin en başarısız savaşına

dönüşen çatışmayla devam etti."

Aynı zamanda eski genelkurmay başkanı olan Barak'a göre İsrail ayrıca "İran ve vekillerini de kapsayan çok cepheli bir savaşa girme riski taşıyor. Üstelik tüm bunlar olup bitirken arka plandaki yargı darbesi sürüyor. Amaç ırkçı, ultra milliyetçi, mesihçi ve cahil bir dini diktatörlük yaratmak."

Barak mevcut hükümetin iktidarda kalmasına izin verilirse İsrail'in sadece Gazze'ye saplanıp kalmayacağını söylüyor. Eski başbakana göre ülkenin "kuzeyde Hizbullah'la topyekun savaşa girme, Batı Şeria'da üçüncü intifada ile karşılaşma, Yemen'de Husilerle ve Golan'da Iraklı milislerle çatışma, ayrıca bizzat İran'la savaşa ihtimali yüksek."

Blinken artık gitmesin

Bu durum bütün Amerikalıları endişelendirmeli. Çünkü ABD'nin İsrail'e yardım için Orta Doğu savaşına sürüklenmesine davetiye çıkarıyor. Bu da Rusya, Çin ve İran'ın hayallerinin gerçekleşmesi anlamına gelir.

Gerçekten de 7 Ekim'den beri İsrail'e sekiz kez gelen ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, İsrail ile Hamas'ın savaşı bitirmeye yönelik net bir planda anlaşamaması halinde yeni ziyarette bulunmamalı. Aksi halde hem kendisinin hem de ABD'nin gücünü itibarsızlaştırıyor. Vakit ultiमतom vakti. Biden İsrail'e Hamas'ın temel talebini kabul etmek zorunda olduğunu söylemeli: Savaş hemen tamamen bitmeli ve İsrail tüm İsraili rehinelere geri alma karşılığında Gazze'den çekilmeli. İsrail kendi insanları Hamas'ın elinde olduğu sürece doğru düşünemez.

Seçime gidilmeli

İsrail Gazze'deki savaşı bitirebilirse kuzey sınırındaki savaşı yatıştırmak için ABD arabuluculuğunda Hizbullah ile anlaşmaya varıp her iki taraftaki sivillere büyük zarar veren korkunç çatışmayı sonlandırabilir. Böylelikle sınır bölgelerinde yaşayan İsraili ve Lübnanlılar yurtlarına dönebilir. Bu arada İsrail ordusu da bu yorucu çatışmadan sonra toparlanıp eksiklerini kapatma imkanı bulur. Bu hamle İsrail ekonomisindeki ve ülkenin ahlaki statüsündeki erozyonu durdurup aslında 8 Ekim'de yapılmış olması gereken şeyi yapmasını sağlayabilir: Durup iyice düşünmek, strateji hazırlamak ve İran ile Hamas'ın istediğini yapmamak. Mesela ABD'nin 11 Eylül'den sonra yaptığını yaparak hiçbir planı veya ortağı olmadan sonsuz bir savaşa dalmamak. Devamında da Barak'ın söylediği gibi seçime gidilmeli. •

© 2024 The New York Times Company

Victor Mather

THE NEW YORK TIMES

Geçen ay eski ABD Başkanı Donald Trump'ın seks skandalını örtmek için kayıtları çarptırmakla suçlu bulunması sonrası halefi Joe Biden "Amerika'da kimsenin kanundan üstün olmadığı ilkesi doğrulanmış oldu" diye konuştu.

Bu hafta başkanın oğlu Hunter Biden yasadışı silah edinme davasından hüküm giyince davayı açan özel savcı David Weiss da "Bu ülkede kimse kanundan üstün değildir. Herkes yaptıklarının hesabını vermek zorundadır" dedi.

Neyi kastettiklerini anlıyoruz. Hiç kimse, hatta başkanın oğlu ve eski başkanın kendisi bile kanundan üstün değil. Son haftalarda aynı cümleyi siyasilerden defalarca duyduk. Başkan Yardımcısı Kamala Harris seçim kampanyası etkinliğinde "Donald Trump kendisini kanundan üstün sanıyor" diyerek modaya uydu. "Kanundan üstün" ifadesi The New York Times'ta sadece bu yıl 100'den fazla kez görüldü.

Bu ifadenin ilk kaynağı bilinmese de

Hiç kimse kanundan üstün değil midir?

Sadece The New York Times bu yıl 100'den fazla kez "kanundan üstün" ifadesini kullandı. Peki İngiltere Kralı John ve Theodore Roosevelt'in sıkça başvurduğu, Richard Nixon'ın ise başını ağrıtan kavram bugün de herkesi kapsıyor mu?

yayılmasına katkıda bulunduğu düşünülen bazı isimler var. Aslında yüzlerce yıldır demokrasinin temel ilkelerinden biri ve tarih boyunca İngiltere Kralı John, Theodore Roosevelt ve Richard Nixon tarafından gündeme getirildiği oldu.

"Kral eşit olmayabilir"

"Kimse kanundan üstün değildir" hukukçular tarafından kullanılan çoğu ifadeye göre çok daha net ve anlaşılır. Yine de "herkes kanun önünde eşittir" demek kadar basit değil.

Örneğin Columbia Hukuk Fakültesi profesörü Thomas W. Merrill "Hukukun Üstünlüğünün Temel Anlamı" başlıklı 2022 tarihli makalesinde, monarşilerde "kralın krallıktaki başka hiçbir yurttaşın talep edemeyeceği bazı ayrıcalıklara sahip olması muhtemeldir. Ama kral sadece müesses yasanın kendisine tanıdığı ayrıcalıkları kullandığı sürece bu durum

hukukun üstünlüğünün ihlali anlamına gelmez" diyor.

Magna Carta İngiltere'de hukukun üstünlüğü ilkesini tesis eden ilk metin. Latince yazılan ve 1215'te yayınlanan belgenin tercüme edilmiş hali olarak "kimse hukuktan üstün değildir" ifadesi geçmiyor. Ama belgenin Kral John'un yetkilerini azalttığı ve iktidarının sınırsız olmadığını açıkça belirttiği ortada. Varlığını kısmen bu belgeye borçlu olan Birleşik Krallık Parlamentosu'na göre Magna Carta "kralın ve hükümetinin kanundan üstün olmadığı ilkesini yazıya döken ilk belgeydi."

The New York Times arşivinde "kanundan üstün" ifadesi ilk kez 1860 yılında, yani gazete kurulduktan sadece dokuz sene sonra görülüyor.

Eski ABD Başkanı Theodore Roosevelt bu tabiri popülerleştiren isimlerden biri. 1903 yılında Kongre'deki ulusa sesleniş konuşmasında hem patronlar hem de

emekçiler için destekleyici sözler sarf etmiş, ancak taraflardan herhangi birinin veya herhangi bir bireyin yasaları ihlal etmesi durumunda federal hükümetin harekete geçeceğini söylemişti.

Roosevelt'in "hiç kimse" yerine "hiçbir adam" ifadesini kullanmasıysa çağın gerçeklerinin ve teklifsiz cinsiyetçiliğinin yansımasıydı. Kadınlara oy hakkı verilmesine bile daha 17 yıl vardı.

Watergate ile yayıldı

ABD'de bu cümle 1960 ve özellikle 70'lerde Başkan Richard Nixon'ın karşıtığı Watergate skandalı ve diğer suçlar nedeniyle bir patlama yaşadı.

Nixon Oval Ofis'te kendi aldığı ses kayıtlarını teslim etmek zorunda olmadığına inat edip yönetici ayrıcalığına sahip olduğunu iddia edince her yer "kimse hukuktan üstün değildir" cümlesiyle doldu. Görünüşe bakılırsa o gün gazetede

her iki yazı veya mektuptan biri Nixon'ın "kanunun üstünde" olup olamayacağını tartışıyordu. Neticede Yüksek Mahkeme öyle olmadığına karar verdi ve başkanın kayıtları teslim etmesine oy birliğiyle hükmetti.

Kanunun üstünlüğüne dair ünlü söz bir filme bile ilham verdi. 1988 tarihli "Kanunun Üstünde", Hollywood klasiklerinden biri olmasa da aksiyon yıldızı Steven Seagal'ın ilk filmiydi. The New York Times bu yapıyı "1988'in en saçma kötü filmleri arasında üçüncü veya dördüncü" sıraya koydu.

Filmde Seagal ilkesiz CIA ajanlarına "Kanundan üstün olduğunuzu sanıyorsunuz. Ama benim kanunumun üstünde değilsiniz" diyor.

Steven Seagal bile kimse kanunun üstünde değildir diyorsa doğrudur. Yoksa değil mi? •

© 2024 The New York Times Company

Seçimi çalan adam: Nigel Farage

Brexit'in mimarlarından göçmen karşıtı siyasetçi ve TV ünlüsü Nigel Farage, 4 Temmuz'da yapılacak İngiltere seçimlerinin nasıl kilit ismi haline geldi?

ELÇİN POYRAZLAR

LONDRA

elcin.poyrazlar@gmail.com

Succession dizisindeki güçlü medya patronu Logan Roy, 4 Temmuz seçimleri öncesinde giderek karışan İngiltere siyasetini manipüle eder miydi?

Bu soru Roy'u canlandıran ödüllü oyuncu Brian Cox'un aklından geçiyor mu bilinmez ama Cox'un siyasi görüşlerini netlikle ortaya koyduğuna kuşku yok.

Cox geçen hafta bir televizyon programında Brexit'in mimarlarından İngiliz siyasetçi Nigel Farage'ın seçim yarışına katılmasından endişe duyduğunu ve onu 'biraz faşist' bulduğunu açıkladı.

İskoç oyuncunun kaygıları yalnızca ülkedeki sol ve liberal kesimlerde değil Farage'ın oy çaldığı Muhafazakar Parti'nin içinde de karşılık buluyor.

Göçmen karşıtlığını, aşırı sağ ve popülist politikaları siyasi sermaye olarak benimseyen Farage'ın bu seçimlerde parlamentoya girecek Muhafazakar Parti'yi içeriden fethedebileceği çeşitli platformlarda gündeme gelen bir görüş.

Öyle ki İşçi Partisi'nin vaatleri, Muhafazakar Parti'nin hataları, hayat pahalılığı, sağlık sistemi, konut sorunu gibi meselelerden çok Farage'ın ABD eski Başkanı Donald Trump ile yakın dostluğu (Trump Farage'ın 60. yaş günü davetine bir video mesajıyla katıldı), lise arkadaşlarının onu 'ırkçı' olarak tanımlaması ya da pek gerçekçi bulunmayan siyasi hedefleri konuşuluyor.

Farage seçim yarışının adeta ana gündem maddesi. Dikkatleri üstüne çekmesinin ardında bu ayki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde aşırı sağ partilerin ciddi bir kazanım elde etmesi de yatıyor.

Farage bu akşamın Birleşik Krallık'taki bir uzantısı ve belki de ülkedeki sağcı siyasetin müstakbel lideri olarak görülüyor.

Daha önce yedi kez aday olup parlamentoya giremeyen Farage, bu seçimlerde neden bir anda korkulan bir figüre dönüştü?

Farage'ın liderlik ettiği Reform UK Partisi son anketlere göre Muhafazakar Parti'nin hemen ardından geliyor. YouGov araştırma şirketinin geçen hafta yaptığı bir anket Reform UK Partisi'ni yüzde 19 ile Muhafazakar Parti'nin bir puan önüne yerleştirmişti.

Muhafazakarların ruhani lideri

Diğer anketlerde iki parti arasında birkaç puanlık fark olsa da Farage bu anketi baz alarak İşçi Partisi karşısında yeni muhalefetimiz' açıklamasıyla müesses nizam meydan okudu.

Bu hafta parti manifestosunu açıklayan Farage, 2029 seçimlerinde İşçi Partisi'ne karşı yarışacaklarını ve kendisinin başbakanlığa aday olduğunu da duyurdu.

Siyasi gözlemciler bir yandan Farage'ın bu gösterişli hedeflerini müstehzi bir edayla dinlerken diğer yandan da Brexit'i hayata geçiren ve katı göçmen politikalarıyla iyice sağa savrulmuş bir Muhafazakar Parti'nin yaşadığı varoluşçu bunalımın nelere gebe olduğundan emin olamıyor.

Kabul etmek gerekir ki Farage, Haziran 2016'daki Brexit referandumundan bu yana Muhafazakar Parti'nin bir nevi spirüel lideri konumunda. Merkez sağın için boşalması ve İngiltere hükümetinin sığınmacıları Ruanda gibi üçüncü ülkelere gönderme siyaseti de bu popülist kaymanın bir sonucu.

Farage 4 Temmuz'u 'göç seçimleri' olarak tanımlarken Brexit referandumu kampanyasından feyz alıyor.

Farage sığınmacıları daha kolay geri çevirebilmek için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden çekilmeyi, küçük teknelerle gelen 'yasadışı göçmenleri' Fransa'ya iade etmeyi, ülkede 'sıfır yasadışı göçmen bulundurmaya', iklim politikalarını değiştirmeyi, vergi indirimleri getirmeyi, Dünya Sağlık Örgütü'nden çıkmayı, okullarda 'transseksüel ideolojiyi yasaklamayı', tüm AB kanunlarını iptal etmeyi ve 'sol kanadın yanlılığını önlemek için ifade özgürlüğü yasası çıkarmayı' vaat ediyor.

Tüm bu vaatler göçten fazlasıyla korkan ve hükümetin bu meselede başarısız olduğunu düşünen muhafazakar seçmeni cezbedebilir. Bu yılın başındaki bazı anketler muhafazakar seçmenin yüzde 61'inin oy kullanırken göç meselesine en büyük önemi verdiğini gösteriyor.

Farage'ın partisi içindeki bazı adayların geçmişte Hitler'i övmesi, kadınları aşağılaması ya da Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini meşru bulması kimi muhafazakar siyasetçiyi ve seçmeni rahatsız ediyor.

Ancak İngiltere'nin tartışmalı eski İçişleri Bakanı Suella Braverman'ın Farage'ın Muhafazakar Parti'ye kabul edilmesi gerektiğini 'çünkü politikalar anlamında aralarında büyük fark olmadığını' açıklaması parti içindeki ideolojik krize işaret ediyor. Braverman, Filistin yanlısı gösterilere izin verdiği için Londra polisini 'taraf tutmakla' suçladıktan sonra görevden alınmıştı.

Temmuzdaki seçim yarışında artık ana muhalefeti ele geçirecek aşırı sağ politikalarla İngiliz siyasetinin çehresini değiştirebilecek bir siyasetçiyle helalleşme ya da hesaplaşma meselesi ciddi bir yer kaplıyor.

Kıta Avrupası'nda aşırı sağdan adaya doğru esen güçlü rüzgara bakınca ünlü oyuncu Cox'un kaygılarını anlamak pek de zor değil. •

Borsacı, siyasetçi, televizyoncu

- 1964'te doğdu, özel Dulwich Koleji'nden mezun oldu, üniversiteye gitmedi.
- İki kere boşandı, dört çocuğu var.
- 1982'de Londra Metal Borsası'nda çalışmaya başladı.
- Birleşik Krallık AB ile Maastricht Antlaşması'nı imzaladığı için 1992'de üyesi olduğu Muhafazakar Parti'den ayrıldı.
- Kurucularından olduğu Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi'nden (UKIP) 1994'te milletvekili adaylığına kazanamadı.
- 1999'da Avrupa Parlamentosu'na seçildi ve 2020 yılına kadar üye olarak AB karşıtlığı üstüne politika üretti.
- 2006'da UKIP'in lideri oldu, televizyonda programlar yapmaya başladı.
- 2009 AP seçimlerinde UKIP, İşçi Partisi ve Liberal Demokratlardan daha fazla oy aldı.
- 2016 Brexit referandumunda kampanya yaparak ülkesinin AB'den çıkmasında kritik rol oynadı. Aynı yıl UKIP'ten istifa etti
- 2019'da Brexit Partisi'ni kurdu. Brexit gerçekleştikten sonra partisinin ismini Reform UK yaptı.
- 2021'de televizyon kariyerine hız verdi. GB News kanalında sunucu ve yorumcu olarak çalıştı.
- 'I'm a Celebrity ... Get Me Out of Here!' isimli reality şovuna katıldı.
- Daha önce Trump'ın kampanyasına destek olmak için aday olmayacağını söylemesine karşın 2024 genel seçimlerinde aday oldu.

Başkan adayı Donald Trump Wisconsin eyaletindeki Racine kasabasındaki seçim mitinginde. © REUTERS

Trump'ın kazanma olasılığı üçte iki

The Economist her büyük seçim öncesi yayınladığı olasılığı açıkladı: Biden'ın zafere giden yolu korkutucu derecede dar. Üstelik Amerikalıların çoğu oyunu kime vereceğine çoktan karar verdi

Donald Trump Ocak 2021'de görevinden ayrıldığında siyasi kariyeri sona ermiş gibi görünüyordu. Üstelik böyle düşünenler Demokratlardan ibaret değildi.

Tucker Carlson, Fox News'un popüler akşam haberlerini sunmaya devam ederken "Çoğu akşam Trump'ı görmezden gelebilme çok ama çok yakınız" diye yazmıştı. "Bunun için gerçekten sabırsızlanıyorum" diyordu.

Carlson'ın dileği gerçekleşmedi. Bu hafta başlattığımız istatistiksel tahminimize göre Trump'ın kasımdaki seçimi kazanma şansı üçte iki. Joe Biden'ı 2020'deki seçimlerin güçlü favorisi olarak gösteren modelimizi bazı iyileştirmeler yaparak kullandık. Önceki seçimlerden elde edilen veriler üzerinde (sonuç hakkında bilgi sahibi olmadan) test edilen model, yarışın bu noktada Barack Obama'ya 2012'de şu anda Trump'a verdiği kazanma şansı ile yaklaşık aynı şansı verdi. Çoğu uzman gibi Hillary Clinton'ın 2016'da kazanma ihtimalinin daha yüksek olduğu sonucunu buldu. Bu da modellerin dünyayı değerlendirmek adına iyi bir yol sunduğunu ancak kristal küre olarak görülmemesi gerektiğini bize hatırlatıyor.

Görevdeki liderler iyi durumda değil

Peki nasıl oldu da Trump bir dönem kendi partisi tarafından dahi dışlanırken, ikinci kez kazanma ihtimali hiç olmadığı kadar yüksek seviyeye çıktı? Görevdeki başkanlar ve başbakanlar her yerde kötü durumda. Hindistan'da Narendra Modi'yi islatan ve Britanya'da ise Rishi Sunak'ı silip süpürecek olan dalga Atlantik, Pasifik ve Körfez kıyılarında da görülebiliyor. Biden'ın görev onay oranları, ilk döneminin sonundaki Amerikan başkanları içinde en kötüler arasında yer alıyor. Biden'ı saygın gösterecek tek şey, rakamları daha da kötü olan Sunak, Justin Trudeau ya da Emmanuel Macron ile karşılaştırmak. Bu durumun sorumlusu enflasyon olabilir. Biden seçimleri demokrasiyi korumakla ilişkilendirmek istiyor.

Fakat kararsız seçmenler yumurta fiyatını daha çok önemsiyor gibi görünüyor.

Trump dönemini başarılı buluyorlar

Trump'ın 34 ağır suçtan mahkumiyeti olabilir ama Cumhuriyetçi liderler yine de onu destekliyor, bu da tabandaki Cumhuriyetçilere ona tekrar oy vermelerine olanak tanıyor. Şubat 2021'de Cumhuriyetçi Senato azınlık lideri Mitch McConnell, bir ay önce bir güruhun Kongre Binası'nı şiddet kullanarak işgal etmesi konusunda Trump'ı "ahlaki olarak sorumlu" bulduğunu söylemişti. Fakat bu yılın mart ayında Trump'ı desteklediğini açıkladı. Tarihi yeniden yazmak Cumhuriyetçi kodamanlarla sınırlı değil. Sıradan seçmenler de benzer durumda. Trump görevi bıraktığında Amerikalıların yüzde 41'i onun başkanlık dönemini başarılı buluyordu. Şimdi ise bu oran yüzde 55.

YouGov anketine göre hüküm giymiş bir suçlunun başkan olmasına izin verilmesi gerektiğini söyleyenlerin oranı geçen nisanda yüzde 17 iken haziranda yüzde 58'e yükseldi

Anket sonuçları sabit seyrediyor

Demokratları bölen, Cumhuriyetçileri ise birleştiren Gazze'deki savaş Biden'a yaramıyor. Tüm bunların üzerine bir de kampanyasındaki siyasi beceriksizlikler eklendi. Ekibi, örneğin öğrenci kredilerini affederek seçmenlere rüşvet vermeye çalıştığı yerlerde, yanlış kişilere ödeme yaptı. Üniversite mezunu Demokratlar partinin en sadık seçmen kitlesi. Bu tür rüşvetler kararsız seçmenlere sunulduğunda daha etkili oluyor ki Trump bunu daha iyi anlıyor (Nevada'da bahşişlerin vergiden muaf tutulması gerektiğini söyledi mesela). Yönetimin şu anki sınır politikası oldukça sert ancak Biden göçmenler konu-

sunda o kadar sessiz adımlar attı ki seçmenler fark etmedi bile.

Kasım'a kadar çok şey değişebilir. Bu yüzden 27 Haziran'da iki liderin karşı karşıya geleceği ilk canlı münazara alışılmadık derecede önemli. Ancak bu yıl anketlerle ilgili en çarpıcı şey, sonuçların çok az değişmesi. Trump, bir mahkeme tarafından mahkum edilen ilk eski başkan. Bu durumda olup anketlerde önde görünen ilk aday da o. Cumhuriyetçi seçmenlerin Trump hakkındaki değil, mahkemeler hakkındaki fikirleri değışti. YouGov'a hüküm giymiş bir suçlunun başkan olmasına izin verilmesi gerektiğini söyleyenlerin oranı geçen nisanda yüzde 17 iken haziranda bu oran yüzde 58'e yükseldi. Bu arada, tüm kayıtlı seçmenlerin yüzde 46'sı Biden'ın oğlu Hunter Biden için yasadışı bir şey yaptığından emin (ki Biden böyle bir şey yapmadı). Genç Biden'ın silah suçundan mahkum olması muhtemelen iki aday arasındaki yanlış "denklik" izlenimini güçlendirecek.

Biden durumu fark etmeli

Amerikalıların çoğu oyunu kime vereceğine çoktan karar verdi. Biden'ın tüm yıl boyunca ulusal anketlerde az farkla da olsa geride kaldığı düşünüldüğünde, bu son derece endişe verici. Başkanı belirleyen "seçmenler kurulu" hala Cumhuriyetçilerden yana, dolayısıyla mevcut başkanın kazanma şansının eşit olması için önde olması gerekiyor. Zafere giden yol korkutucu derecede dar. 270'e ulaşmak için Wisconsin, Michigan ve Pennsylvania'yı (artı Omaha'nın tek seçmen kurulu oyunu) kazanması gerekiyor. Bunlardan herhangi birini kaybederse, şu anda anketlerde birkaç puan geride olduğu Arizona, Georgia, Nevada veya North Carolina'dan birini kazanması gerekecek. Başka bir deyişle, Biden'ın net bir B planı yok.

Biden'ın siyasi ekibi bunu biliyor ancak seçim yaklaştıkça seçmenlerin Carlson'ın Trump'tan neden baktığını hatırlayacağını umarak sakın görünmeye çalışıyor. Biden sanki bu yarışta öndeymiş gibi konuşuyor. Ama değil. • **The Economist'ten alınmış, Oksijen tarafından çevrilerek lisanslı olarak yayınlanmıştır. Orijinal metne www.economist.com adresinden ulaşabilirsiniz.**

20 milyar dolarlık batık için 5 ülke birbirine girdi

İngiliz donanmasından kaçarken 1708'de Kolombiya açıklarında 200 ton altın, gümüş ve zümrütle batan İspanyol San Jose kalyonunu çıkarmak için su altı operasyonu başlıyor. Ancak İspanya, Kolombiya, Peru, Bolivya ve bir Amerikan şirketi ile Afrikalı maden işçilerinin torunları dev hazine üzerinde hak iddia ediyor

San Jose, 64 top ve üç direkle donatılmış bir İspanyol kalyonu (16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar savaş veya ticaret için kullanılan birden fazla güverteye sahip bir gemi). İspanyol filosunun bir parçası olarak kardeş gemisi San Joaquin ile birlikte bir yıl süren inşasının ardından ilk kez 1698 yılında denize indirildi.

San José kısa bir süre sonra, İspanya Kralı II. Carlos'un çocuksuz ölmesinin ardından İspanyol kraliyet tahtının kontrolü için yarışan Avrupalı güçler arasında 1701'de başlayan İspanyol Veraset Savaşı'na dahil olacaktı. Ancak savaşın temelinde ekonomik çıkarlar yatıyordu. İspanyol İmparatorluğu'nun statüsü 17'nci yüzyıl boyunca giderek azalırken, Büyük Britanya'nın ticari bir güç olarak zirveye yükselmesi kaçınılmaz hale gelmişti.

8 Haziran 1708'de Panama'daki Portobelo'dan yelken açan San Jose, Peru'daki madenlerden çıkarılan gümüş ve altın ile Kolombiya zümrütleriyle dolu sandıklar ve milyonlarca peso altın ve gümüş sikke de dahil olmak üzere altı yıllık birikmiş hazineyi İspanya'ya götürüyordu.

Kalyon, Cartagena'nın (Kolombiya yakınlarında önemli bir İspanyol sömürge şehri) güneyinde dört İngiliz gemisinden oluşan bir filoyla karşılaştı. İngiliz amiral Charles Wager'e atfen Wager'in Harekâtı olarak bilinen bu deniz savaşı gece boyunca devam etti.

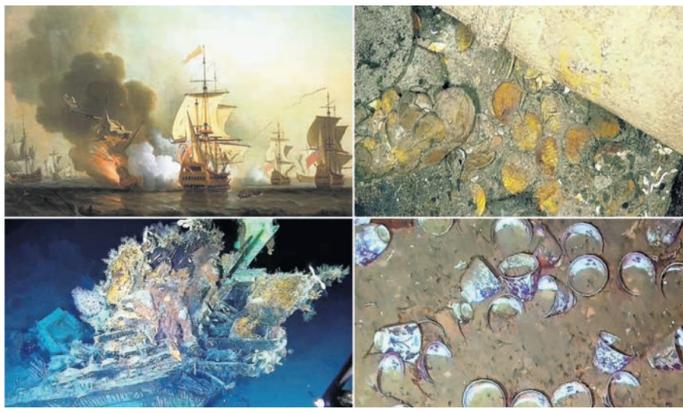
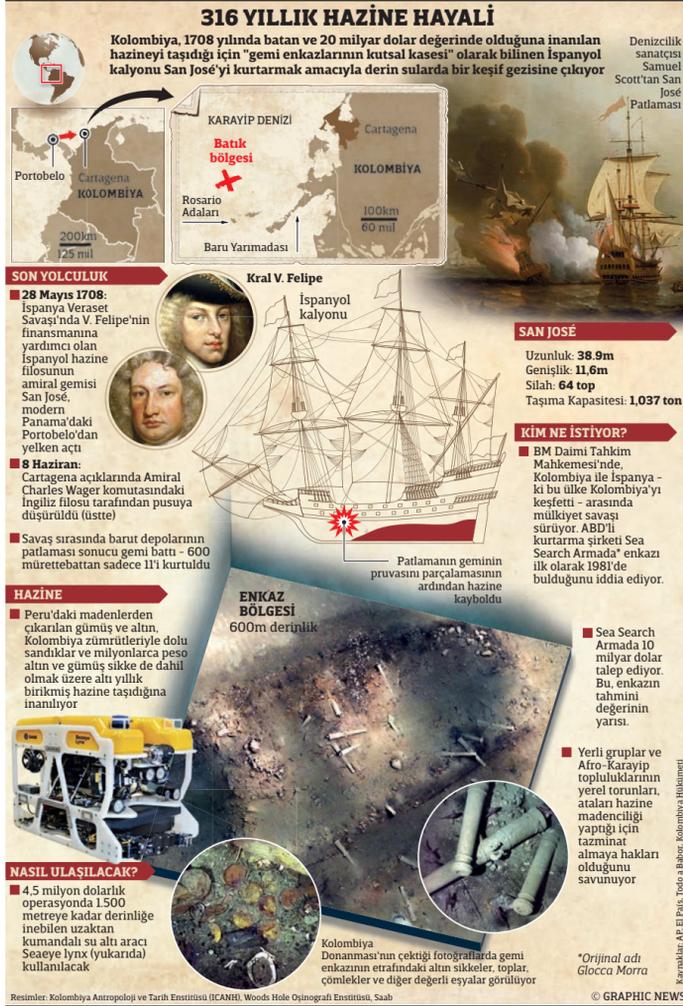
San Joaquin kaçmayı ve sonunda Cartagena'ya sağ salım ulaşmayı başaranın, San Jose o kadar şanslı değildi; İngiliz gemisi Expedition tarafından saldırıya uğradı ve yaklaşık bir saat süren çatışmanın ardından San Jose batut depolarının patlaması sonrası içindeki hazinelerle birlikte hızla battı ve 600 yolcusundan sadece 11'i kurtulabildi.

Bu İngiliz filosu için bir zafer olsa da, bekledikleri kadar çok ganimete ulaşamadılar. San Joaquin'in kaçması ve San Jose'nin Kolombiya açıklarında okyanusun dibini boylamasıyla İngilizler üçüncü bir İspanyol gemisi olan Santa Cruz'dan sadece hayal kırıklığı yaratan bir ganimet payı ele geçirmeyi başardılar.

'Kutsal kase'

O günden bugüne yani 300 yılı aşkın süredir, San Jose batık avcılarının hayali oldu. İspanyol kayıtlarında bugünkü değeriyle 20 milyar dolar değerinde 200 ton altın, gümüş ve zümrüt taşıdığı görülünce tüm batıkların 'kutsal kasesi' olarak anılmaya başlandı. Yaklaşık 600 metre derinde olduğu tespit edilen geminin çıkarılması için büyük bir mücadele başlandı. Ancak bir sorun vardı. Çünkü enkazın yeri tam olarak bilinmiyordu. Yıllar süren arayış sonunda ABD'li kurtarma şirketi Sea Search Armada batığı bir su altı robotu aracılığıyla 1981'de bulunduğunu ilan etti. Çekilen fotoğraflarda efsane doğrulanıyordu. O açıklamadan sonra büyük bir hukuk mücadelesi başladı. İspanya, San Jose'nin askeri bir gemi olduğunu ve bu nedenle UNESCO sözleşmesi kapsamında hala İspanyol malı olduğunu savundu; batığın sahibi olduğunu ilan etti. Kolombiya ise gemi kendi karasularında battığı ve Kolombiya zümrütleriyle dolu olduğu için hazinenin aştan payını kendilerinin alması gerektiğini açıkladı.

Kavgaya enkazı bulan Amerikan

Kolombiya Tarih Enstitüsü çeşitli parçaları incelemek üzere hükümetle birlikte çalışacak. Arkeologlar gemide ölenleri araştırmak için kurtarılan eşyaları inceleyecek.

şirketi de dahil oldu ve 10 milyar dolar pay istedi. Kolombiya Yüksek Mahkemesi 2007 yılında "ulusal kültür mirası" olarak kabul edilen hazinelerin Kolombiya'ya verileceğini, diğer tüm parçaların ise enkazı çıkaracak olan Amerikan şirketiyle Kolombiya arasında eşit paylaşılacağı sonucuna vardı.

Mahkemeye taşındı

Daha batığın nasıl çıkarılacağı belli olmazken İspanya-Kolombiya ve ABD şirketi arasında başlayan kavga sonunda Uluslararası Tahkim Mahkemesi'ne taşındı. Bitmedi... Peru 'tüm bu hazine ülkemizdeki madenlerden çıkarıldı. Üstelik geminin mürettebatı Perulu kölelerdi' diyerek büyük servete talip olan üçüncü ülke oldu. Bu da yetmedi Bolivyalı Qhara Qhara yerlileri atalarının yerleşim alanlarındaki maden alanlarında zorla çalıştırıldıkları iddiasıyla topa girdi, madenlerde köle olarak çalıştırılan Afrikalı işçilerin torunları bile hazineden hak iddia etti. Bolivya hükümeti, 'tarihle yüzleşin' diyerek çabalara destek verdi. 2015 yılında Kolombi-

ya'nın Sea Search Armada tarafından onlarca yıl önce yapıldığı iddia edilen keşfi reddederek gemi enkazının gerçek yerini bulunduğunu ilan etmesiyle daha da karmaşık bir hal aldı.

Tarihin en büyüğü

2022 yılında, Amerikalı şirkete ait uzaktan kumandalı bir sualtı aracı tarafından enkazın yeni görüntüleri çekildi ve altın külçeler, madeni paralar ve çanak çömlek gibi değerli eşyalar görüldü. Artık her şey hazır. Bu yılın başlarında Kolombiya hükümeti 4.5 milyon dolarlık bir kurtarma çalışmasına resmen başlayacağını duyurdu. Bu çalışma, okyanus yüzeyinin 2 bin feet (600 metre) altına dalacak ve enkazdan çok sayıda eseri kurtarmaya çalışacak bir robotla gerçekleştirilecek. Bu öyle büyük bir operasyon ki Devlet Başkanı Gustavo Petro da dâhil olmak üzere Kolombiyalı liderler San Jose'yi konu alan sayısız açıklama yaptı. Eski Kolombiya Devlet Başkanı Juan Manuel Santos bile San Jose'yi "insanlık tarihinde bulunmuş en değerli hazine" olarak nitelendirdi. •

Padel: Yeni havalı, basit, rahatlatan spor dalımız

Pandemi sonrası 'dünyanın en hızlı büyüyen sporu' unvanını kazanan padel, şimdi kulüpleriyle şehirlerdeki varlığını artırıyor. Tarzı da yeni döneme uygun

ALİ TUFAN KOÇ
NEW YORK'TAN MEKTUPLAR

Yeni sporunuz ve 'sosyal statü' ekipmanınız padel sporunu herkes farklı bir formülle tarif ediyor: "Tenis-squash karışımı", "Tenisin daha kolay ve herkese yönelik versiyonu", "Badmintonun daha havalısı"... Kimilerinin "tenis üzerinden tarif edilmesini tenise karşı en büyük hakaret" olarak gördüğü padel, şu anda dünya çapında en hızlı büyüyen spor branşı (Uluslararası Padel Federasyonu FIP'in paylaştığı verilere göre) ve dünyada yaklaşık 25 milyon kişi tarafından oynanıyor.

Padel aslen Meksikalı. Ülkenin varlıklı iş insanlarından Corcuera, 1960'ların sonlarında Acapulco'daki evinde rakete dayalı bir top oyunu oynamak için bir tenis kortu inşa ediyor. Fakat izin kısıtlamaları nedeniyle standart ölçülerden daha küçük kalıyor. Burada tenis oynanırsa sesler komşuları rahatsız edeceği için Corcuera ve arkadaşları kortun etrafını tellerle çeviriyor, plaj raket sopası ve yumuşak, ses çıkarmayacak bir top kullanmaya başlıyorlar. Önce üç-beş arkadaş, sonra eğlencesine kendi aramızda turnuva yapalım derken, nur topu gibi yeni bir spor branşı doğuyor.

Aradan geçen 50 yılın ardından ne oluyorsa pandemi döneminde oluyor, bir anda Amerika'da iyice popülerleşiyor. Geçen yıl açılan, New York'un şimdilik ilk ve tek padel kulübü Padel Haus, bir anda şehrin ayrıcalıklı ve havalı tüm sosyal kulüplerini geride bırakacak kadar gündem

oldu! İşin aslını öğrenmek için değişik zamanlarda ve günlerde yerinde incelemeler yaptım.

Güce dayalı değil

Çoğu spor dalı insanın içindeki rekabetçiliği ve kusursuz olma baskısını ortaya çıkarırken, padel oynamak son derece iyi geliyor. Spor dallarının en 'hümanisti'. Kolları ve kortları her yaşta ve seviyeden sporcuya açık. Öğrenmesi de oynaması da son derece basit. Tenis ile benzer kurallara sahip. Üç set üstünden oynanıyor. En büyük fark, çevrelediği cam duvarlara çarpma hakkı bulunması. İkişerli iki takım halinde oynanıyor. Teller ile çevrili alanın açık kapıları var. Topu karşılama uğruna kapıdan çıkma şansınız da var ki kimi padelsevere göre işin en heyecanlı kısmı da bu.

Profesyonel seviyelerde bile güce dayalı bir spor branşı değil. Sahada bize eşlik eden padel hocasının gösterdiği bazı temel hareketler, 5 yaşındaki bir çocuğa, tenis sporunu onun anlayacağı dilden, oynayabileceği türden bir basitliğe indirgeme çabası gibi.

Her şey fazla anlam yüklenen, her hikayenin karmaşıklaştırıldığı bir zamanda, bu kadar basit bir spor son derece 'hafif' ve 'iyi' hissettiriyor.

Kulüpte lafladığım herkes benzer hisler içinde. Zira, Padel Haus da bir tenis kulübü havasından fersah fersah uzak. Merkezinde 'sosyalleşmek' var. "Parkta boş oturacağımıza birlikte eğlenelim diye buraya geldik" diyen de var, mahallede brunch sonrası muhabbete gelen de... Tıpkı sporun kendisi gibi: Kapısı herkese açık, her aşaması basit, yormuyor ve iyi geliyor. •

Büyümesinin arkasındaki Türk

Sporun Amerika'da bu kadar hızlı büyümesinin arkasında bir Türk gücü var: Sinem Koban.

Uzun bir dönem Deloitte, JPMorgan Chase & Co., Goldman Sachs gibi firmalarda üst düzey yöneticilik yapan Koban, Aralık 2023'ten beri padel sporunun gelişmesini ve büyümesini misyon edinmiş yatırım grubu EEP Capital'in COO'su. 2022'de kurulan EEP Capital, ABD'de padele yatırım yapan ilk ve tek yatırım fonu. Koban da dünyanın en büyük spor pazarı olan ülkeye yeni bir sporu ilk defa getirme-

nin ne kadar ender bir fırsat olduğundan bahsediyor. Fonun şu ana kadar New York, San Francisco ve Florida dahil olmak üzere birçok yerde padel kulübü yatırımları var. Aynı zamanda Amerika'daki ilk profesyonel padel takımlarından biri olan Los Angeles Beat takımının sahibi. Koban'a göre padel kulüplerine artan ilgi, şehir insanının ihtiyaçlarına dair birçok gerçeği de gösteriyor: Yormayan, eğlendiren, kusursuzluktan uzak, herkese açık spor branşlarının ve spor kulüplerinin zamanı...

'Padel İstanbul' Instagram'da büyüdü

Padel İstanbul Spor Kulübü kurulalı henüz bir-iki yıl oldu. Uluslararası Padel Federasyonu ile ortaklaşa antrenör eğitim programları da düzenliyorlar. Son bir yılda Türkiye'deki padel kort sayısı da artıyor. Maxx Royal ve benzeri oteller bu sezon açtı örne-

ğin. İstanbul'da Clubhouse ve Alkent'in içindeki Hillside City Club gibi alanların da artık kendine ait kortları var. Türkiye'deki şimdilik ilk ve tek kulüp Casa Kilyos, ilk kortunun inşaatını bir ay önce tamamlamış, Instagram'dan rezervasyon almaya başladı.

COVID SALGINININ SİMGE İSMİ DR. FAUCI KİTAP YAZDI

Trump bana çok küfredirdi

ABD'de pandemi ile mücadelenin başında yer alan Dr. Anthony Fauci yeni kitabında Trump'ın kendisini küfürlerle dolu tiratlarla nasıl azarladığını, başkanın kendisini ekonomiye 1 trilyon dolar zarar vermekle suçladığını anlattı

Hayatını salgın hastalıklarla mücadeleye adanmış Dr. Fauci ABD devlet üstün hizmet madalyası sahibi.

ABD'de pandemiyle mücadele ekibinin başında yer alan ABD Bulaşıcı Hastalıklar Enstitüsü Direktörü Dr. Anthony Fauci, "Çağrı Üzerine" kitabında tıbbın yalnızca bir iş değil, bir çağrı olduğunu öne sürüyor ve Fauci bu duyurluğun köklerini Brooklyn'deki çocukluğuna kadar götürüyor. Kitapta anlattığına göre, anne ve babası birinci kuşak İtalyan Amerikalı ve her ikisi de üniversite eğitimi aldı. Babası

eczacı olarak çalışıyordu ve miras-

larıyla gurur duyan, birbirine sıkı sıkıya bağlı bir aile olan Fauciler eczanenin üst katında yaşıyordu. Başkalarıyla ilgilenmeye adanmışlık Fauci'nin babası tarafından kendisine kazandırılmış bir hayat felsefesi idi. Fauci, "Babam, eczane faturalarını ödeyemeyecek durumda olan müşterileri ağırlama konusunda son derece cömertti. Tüm aileyi hayal kırıklığına uğratan şekilde onlar için bir veresiye defteri tutardı" diyor.

'Ülkenin başı belada'

Kitabın en çarpıcı yeri tabii ki Başkan Trump ile yaşadığı gerilimi anlattığı, "Beni seviyor, sevmiyor" başlıklı 70 sayfalık bölüm. Bu bölüm şöyle başlıyor: Koronavirüs pandemisinin üç ay sonra Dr. Anthony S. Fauci, Washington'un kuzeybatısındaki evindeyken cep telefonunu açtığında Başkan Donald J. Trump kendisine küfür dolu bir şekilde bağırıyordu. Geliştirilmekte olan aşılardan uzun süreli bağışıklık sağlamayabileceğini söyleyerek Başkan'ın gazabına uğramıştı.

Fauci o dönemde Trump ile yaşadıklarından şöyle bahsediyor: "Başkan'ın öfkesini ilk kez o gün, 3 Haziran 2020'de yaşadım. Başkan öfkeliydi ve bunu ona yapmaya devam edemeyeceğimi söylüyordu. Beni sevdiğini ama ülkenin başının belada olduğunu ve benim bunu daha da kötüleştirdiğimi söyledi. Borsanın olumlu faz 1 aşısı haberlerine yanıt olarak sadece 600 puan yükseldiğini ve 1000 puan yükselmesi gerektiğini ve bu yüzden ülkeye 'bir trilyon dolara' mal olduğunu ekledi. Arkasından da bir küfür etti. Oldukça kalın bir derim var. Ama sizi sevdiğini ne kadar söylerse söylesin, Birleşik Devletler Başkanı tarafından azarlanmak hiç de eğlenceli değil."

Pence anekdotu

Dr. Fauci'ye göre Trump'ın Beyaz Saray'ı, en azından gerçek-

le olan geçici ilişkisi nedeniyle, deneyimlediği diğerlerinden farklıydı. Başkan yardımcısı

Pence ile ilgili de kitapta çok ilginç bir anekdot yer alıyor: "Başkan yardımcılarını neredeyse her zaman kamuoyu önünde başkana sadıktır. Bu işin bir parçasıdır. Ancak bana göre Başkan Yardımcısı Pence bazen bunu abarttı. Toplantılar sırasında sık sık

"Burada pek çok zeki insan var ama hepimiz biliyoruz ki en zeki kişi yukarıda (Oval Ofis'te) gibi bir cümleler kurdu."

Trol saldırıları

Görev süresi boyunca sürekli aşırı sağcı medya ve sosyal medya trolllerinin hedefi olan Dr. Fauci, "İlkbahar ve yaz boyunca Beyaz Saray'ın bana karşı artan düşmanlığı, sağcı medya ve sosyal medya platformlarını kullanan trolller tarafından bana yönelik açık saldırıları en azından kısmen tetiklemiş gibi görünüyor" diye yazdı.

Mikroplastik 'maruziyetini' nasıl azaltırsınız?

Bulduğunuz ortamda soluduğunuz hava, giysi ve gıda ambalajları, içtiğiniz su; bunların hepsi vücudunuza girebilecek küçük plastik parçacıklar içeriyor olabilir. Peki kendimizi nasıl koruyacağız?

Sarah Sloat

THE NEW YORK TIMES

New Mexico Üniversitesi'nde toksikolog olan Matthew Campen, ekibi yeni bir çalışma sırasında insan testlerinde mikroplastikler bulunduğunda şaşırmadı. Bu küçük parçacıklar daha önce anne sütünde, akciğerlerde ve kanda da bulunmuştu. Dr. Campen, artık vücudun her yerinde bulunmasını beklediğini söyledi. Parçacıklar o kadar küçük ki onları yutmak ya da solumak çok kolay. Bilim insanları bunun insan sağlığını nasıl etkileyebileceğinden hala emin değil, ancak bazı erken araştırmalar endişe verici sonuçlara işaret ediyor: 2021 yılında yapılan bir çalışmada, iltihaplı bağırsak hastalığı olan kişilerin dışkılarında sağlıklı deneklere göre daha fazla mikroplastik bulunduğunu ortaya koyarken, bir başka makalede kan damarlarında mikroplastik bulunan kişilerde kalp komplikasyonları riskinin arttığı belirtildi.

Maruz kaldığımız mikroplastiklerin çoğunu doğrudan kontrol edemeyiz. Araba lastiklerinde, gıda üretiminde, boyada ve diğer birçok üründe kullanılan malzemelerin tümü plastik parçacıklar taşıyabilir. Ancak uzmanlar, mikroplastikler konusunda endişeleriniz varsa, maruziyetinizi azaltmak için basit adımlar öneriyor.

California Üniversitesi'nde kimyasalların sağlığı nasıl etkilediğini inceleyen Prof. Tracey

Woodruff, "Sıfıra ulaşamazsınız, ancak maruziyet seviyelerinizi azaltabilirsiniz" diyor.

Ahşap kesme tahtası

Mikroplastikler, çoğunlukla plastik maddeler yıprandığında veya belirli ürünlere kasıtlı olarak eklendiğinde ortaya çıkar. Suya ve toprağa karıştıklarında besin zincirine girerler. Gıda yoluyla maruziyetinizi azaltmanın, yüksek oranda işlenmiş yemeklerden kaçınmak da dahil olmak üzere çeşitli yolları var. 16 protein türü üzerinde yapılan bir çalışmada, her biri mikroplastik içermesine rağmen, tavuk nugget gibi yüksek oranda işlenmiş ürünlerin et gramı başına en fazla mikroplastığı içerdiği bulundu. Araştırmacılar bunun sebebinin yüksek oranda işlenmiş gıdaların plastik gıda üretim ekipmanlarıyla daha fazla temas etmesi olabileceğini belirtiyor. Rochester Teknoloji Enstitüsü'nde çevre bilimi profesörü olan Christy Tyler, "Bir gıda ürünü ne kadar az işlenirse o kadar az plastik olur" diyor.

Plastik ambalajlar raf ömrünü uzatırken ve kirlenmeye karşı bir bariyer görevi görürken,

Mikroplastikler, plastik maddeler yıprandığında veya belirli ürünlere kasıtlı olarak eklendiğinde ortaya çıkar. Suya ve toprağa karıştıklarında besin zincirine girerler

aynı zamanda yiyeceklerinize dökülebilecek küçük miktarlarda mikroplastik üretebilir.

Yiyecekleri yıkamanın bu mikroplastikleri azaltıp azaltamayacağını bilmek için daha fazla araştırmaya ihtiyaç var. Ancak Dr. Woodruff, plastik kaplarını yavaş yavaş cam olanlarla değiştirdiğini söyledi. Plastik kesme tahtalarını ahşap olanlarla değiştirmek de maruziyetinizi azaltabilir. Bulaşık makineleri ve mikrodalgalardaki ısı da plastik ürünlerin parçalanmasına neden olabilir.

Poşet çaylara dikkat

2020 yılında yapılan bir çalışmada, araştırmacılar yumuşak bir plastik türü olan polipropilen yapılmış şişelerde bebek maması hazırladılar ve şişelerin ısıtıldığında mikroplastik saldırdığını buldular. Suyun sıcaklığı arttıkça, mikroplastik konsantrasyonu da artıyor. Çalışmanın yazarları, toz mamayı cam bir kaptan hazırlamayı ve şişeye aktarmadan önce soğumaya bırakmayı önerdi.

Benzer şekilde, araştırmalar çayı demlemek için kullandığınız sıcak suyun plastik çay poşetlerindeki parçacıkları serbest bırakabileceğini ortaya koydu; uzmanlar bunun yerine kağıt çay poşetleri veya yaprak çay kullanmasını öneriyor. Araştırmalar, mikroplastik seviyelerinin işlenmiş suda musluk suyuna kıyasla tipik olarak daha yüksek olduğunu gösteriyor. Bu kirlenme kısmen şişeleme sürecinden, plastik şişelerin kendisinden ve hatta kapağın açılıp kapanmasından kaynaklanıyor olabilir.

Sentetik kumaşlar

Plastik genellikle giysi, yatak takımı ve mobilya üretiminde kullanılır. Polyester ve naylon gibi sentetik kumaşlar sürtünme, ısınma, aydınlatma ve genel aşınma ve yıpranma nedeniyle yıpranabilir ve mikroplastik lifler dökmeleri neden olabilir. Bu mikroplastikler bir kez solunduğunda vücutta hareket ederek organlara ve kan dolaşımına girebilir. Bazı uzmanlar, polipropilen kumaşla döşenmiş bir kanepe gibi plastikten yapılmış eşyaların doğrudan güneş ışığından uzak tutulmasını veya plastikten yapılmamış seçeneklerin tercih edilmesini öneriyor. Buna karşılık bilim insanları sık sık elektrik süpürge kullanmanın ev tozundaki mikroplastik seviyelerini azaltabileceğini buldu. Nemli bir bez kullanmak da ev içi mikroplastik yayılımını önlemeye yardımcı olabilir.

Yıkanan çamaşırlar

Çamaşır yıkamak da dikkate alınması gereken bir diğer faktör. Giysiler için kullanılan malzemenin tahminen yüzde 60'ı plastik bazlı olduğundan yıkama, bu giysilerin kanalizasyon arıtma tesislerine geçebilecek, nehirlere ve okyanusa dökülebilecek ve işme suyuna geri dönebilecek küçük plastik lifler dökmesine neden olabilir. Uzmanlar, çamaşırları daha az sıklıkta yıkamak, tam yükte yıkamak ve kurutmak gibi diğer sağlıklı yaklaşımların giysilerinizden mikroplastik dökülmesini en aza indirmeye yardımcı olabileceğini söylüyor.

© 2024 The New York Times Company

Gıda ürünlerinde güneş koruyucu kimyasalın işi ne?

Wall Street Journal güneş koruyucu kremlerde bulunan titanyumdioksit maddesinin birçok farklı gıda maddesinde kullanılmasının endişe verici olduğunu belirten bir haber yayınladı

Titanyumdioksidi duyduğunuz, muhtemelen güneş kreminin bir bileşeni olarak biliyorsunuzdur.

Ancak unlu mamuller ve sandviç ekmeklerinden çorbalara, soslara, salata soslarına ve gıda takviyelerine kadar birçok gıdaya beyaz renk vermek için kullanılıyor. Ve şimdi, onu yemenin potansiyel sağlık riskleri hakkında artan endişeler var. Bu madde, plajda cildimize sürdüğümüzde güneş ışınlarını engellemeye yardımcı olur. Gıda üreticileri ise bunu renkleri parlatmak için kullanıyorlar. Yani dondurulmuş pizzadaki canlı tonlar bu maddeden kaynaklanıyor olabilir. Ancak Wall Street Journal'a konuşan uzmanlara göre çoğunlukla hayvanlar üzerinde yapılan bazı araştırmalar, bu maddeyi tüketmenin bağırsak sistemi sorunları, iltihaplanma ve kansere yol açabileceğini DNA hasarı ile bağlantılı olabileceğini ortaya koyuyor.

AB 2022'de yasakladı

Avrupa Birliği 2022'den beri gıdalarda titanyumdioksidi yasakladı. Bu yılın başlarında ABD'de California eyaleti titanyumdioksit içeren gıdaların devlet okullarında servis edilmesini yasaklayan bir yasa tasarısı sundu. Bazı halk sağlığı savunucusu gruplar, ABD Gıda ve İlaç İdaresi'ne gıdalarda kullanılmasına izin vermemesi için dilekçe verdi.

Hayvanlar üzerinde

ANA SAYFA / KOPYASALAR	
Titanyum Dioksit (Rutil), E171 (500g)	
160.6	Marka : İTK
	Ürün Kodu : İTK061005
	Ças No : 236-675-5
	Ambalaj : 500 gram
Kargoya veriliş tarihi: 1-3 iş günü	
Getirilen Ürün Adı	
1	
SEPETE EKLE	
Kategori: Kimyasallar	

Ortaklıkların gücü ve toplum temelli çözümler

Birleşmiş Milletler tarafından sıralanan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın 17. maddesi, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında ortaklıkların önemini vurguluyor. Bu kapsamda, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör aktörleri arasındaki iş birliklerinin, sürdürülebilir kalkınma için kritik bir rol oynuyor. Yapı Kredi'nin YouTube ve Facebook hesaplarından canlı olarak yayınlanan Sürdürülebilirlik Sohbetleri'nin "Sürdürülebilirlik İçin İş Birlikleri" bölümünde Yekta Kopan, konukları Katalist Kurucu Ortakları Jülide Erdoğan ve Emre Gür, sürdürülebilir kalkınmaya nasıl katkıda bulunulabileceğini ve ortaklık modellerinin bu süreçteki önemini ele aldı.

Sürdürülebilirlik Sohbetleri

Sürdürülebilirlik İçin İş Birlikleri

Sürdürülebilirlik için sistem dönüşümü şart

Katalist'in Kurucu Ortakları Emre Gür, İKSV'nin "Ortaklaşa" projesiyle sürdürülebilir kalkınmaya nasıl katkıda olduklarını anlattı. Gür, projenin yerel yönetimleri, sivil toplum kuruluşlarını ve kültür alanında çalışan aktörleri bir araya getirerek, bu aktörlerin birlikte

nasıl daha etkili çalışabileceklerini ortaya koyduğunu belirtti. "Sürdürülebilirlik için gerekli sistem dönüşümünü sağlamak adına, sistemin içerisindeki her bir aktörün üzerine belirli roller düşüyor. Bu dönüşümün başarısında, aktörler arasındaki iletişimin kopmaması çok kritik" diyerek sistem dönü-

şümünün önemine dikkat çeken Gür, ortaklıkların bu dönüşümdeki kilit rolüne de vurgu yaptı. Gür'e göre, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için bu tür iş birlikleri, yalnızca kısa vadeli çözümler sunmakla kalmıyor, aynı zamanda uzun vadeli sistemsel değişiklikleri de mümkün kılıyor.

Sorunları çözmek için doğru uzmanlıklarla bir araya gelmeliyiz

Jülide Erdoğan, sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmanın anahtarının, farklı uzmanlık alanlarına sahip kişilerin ve kurumların bir araya gelerek iş birliği yapması olduğunu belirtti. **Erdoğan**, "Sorun odaklı değil, çözüm odaklı bir yaklaşımla hangi kişi ve kurumları bir araya getirebileceğimizi ve bu iş birliği sayesinde sorunları nasıl çözeceğimizi belirlemeliyiz. Ortaklıklar, sürdürülebilir kalkınmanın temelidir" diyerek iş birliklerinin önemini vurguladı. **Jülide Erdoğan'a** göre, eğitimde fırsat eşitliği, toplumsal cinsiyet eşitliği ve iklim krizi gibi küresel meselelerin çözümü, farklı sektörlerden gelen bilgi ve uzmanlığın bir araya getirilmesini gerektiriyor. Katalist, bu tür iş birliklerini teşvik ederek, sadece Türkiye'de değil, küresel ölçekte de sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunuyor. **Erdoğan**, Katalist'in projelerinde, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte çalışarak, büyük ölçekli sorunlara etkili çözümler sunduğunu belirtti. Bu ortaklıklar, sürdürülebilir kalkınmanın temel yapı taşlarını oluşturuyor ve topluma yönelik önemli etkiler yaratıyor.

Yerel iş birliklerinin önündeki en büyük engel güvensizlik

Emre Gür, yerel iş birliklerinin önündeki en büyük engelin güvensizlik olduğunu vurgularken, küresel düzeyde bu engelin farklı boyutlar kazandığını belirtti. Gür, "Yerel iş birliklerinin önündeki en büyük engel güvensizlik. Uzun vadeli planlama için güven inşa etmek şart" diyerek yerel düzeyde güvenin inşa edilmesinin önemine dikkat çekti. Gür'e göre, güven eksikliği, yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınma çabalarının önündeki en büyük engellerden biri olarak öne çıkıyor. Katalist ise, bu tür engelleri aşmak için yerel topluluklarla ve farklı sektörlerden aktörlerle güçlü iş birlikleri kurarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmayı amaçlıyor. Bu iş birlikleri, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel faydalar da sağlayarak, yerel toplulukların güçlenmesine katkıda bulunuyor. Gür, yerel iş birliklerinin başarısının, uzun vadeli planlama ve güven inşa etme süreçlerine bağlı olduğunu belirtti ve Katalist'in bu süreçlerde nasıl önemli bir rol oynadığını anlattı.

Etki odaklı düşünmek, tüm aktörlerin ortak sorumluluğu

Jülide Erdoğan, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için kurumların etki odaklı düşünme konusunda farkındalık kazanmalarının kritik olduğunu belirtti. **Erdoğan**, "Etki odaklı düşünmek, sadece kurumların değil, tüm aktörlerin ortak sorumluluğu. Bu düşünce tarzını yaygın-

laştırmak ve gerçekçi hedefler belirlemek, sürdürülebilir kalkınmanın anahtarı" diyerek bu bilinçlenmenin önemine vurgu yaptı. **Jülide Erdoğan'a** göre, Katalist, etki odaklı projeler geliştirerek, bu projelerin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarda nasıl büyük etkiler yaratabileceğini gösteriyor.

Katalist'in projeleri, toplum temelli çözümler sunarak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma sürecinde kritik bir rol oynuyor. **Erdoğan**, Katalist'in bu tür projelerle, kurumların ve bireylerin sürdürülebilirlik konusunda daha fazla bilinç kazanmasını ve bu konuda daha aktif rol almasını teşvik

ettiğini belirtti. Bu, yalnızca bireysel farkındalığı artırmakla kalmıyor, aynı zamanda toplumsal düzeyde de olumlu değişimlerin önünü açıyor. **Erdoğan**, bu bilinç ve etki odaklı yaklaşımın, sürdürülebilir kalkınmanın başarısı için hayati öneme sahip olduğunu vurguladı.

Yunan işgalcılara ilk baskının 105. yıldönümünde **Yörük Ali Efe**

Yörük Ali Efe, Killoğlu Hüseyin Efe ve arkadaşları ile birlikte Aydın Çine'ye bağlı Yağcılar köyünde toplanarak 16 Haziran 1919'da Sultanhisar ve Atça arasındaki Malgaç demiryolu köprüsü yanındaki Yunan karakoluna baskın yaptı. Karakol tümüyle imha edildi, cephanesi ele geçirildi

Bu baskın Batı ve Güney Anadolu'da düzenli, bilinçli ve millî şuurla işgalcilere yapılan ilk baskın olarak kabul edilir. Bu başarı halka ümit ve cesaret verdi, düşmanın yurttan atılabileceğine olan inancı artırdı ve Yörük Ali Efe'nin liderliğini perçinledi

Yörük Ali Efe 19 yaşında Aydın dağlarında Alanyalı Molla Ahmet Efe'ye katıldı. 4 yıldan fazla dağlarda dolaştı, daima ezilenin, mağdurun, güçsüzün yanında oldu. 1919'da grubuyla dağdan indi.

Engin Berber

KONUK YAZAR

Tarihçi, akademisyen. Bir İzmir Kabusu Mütareke ve İşgal Dönemi Üzerine Yazılar adlı kitabın yazarı.

Aydın sakinlerinin toplumsal hafızasında yazıyı bir başkadır. Birinci Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri yanında saf tutan Yunanistan'ın, 15 Mayıs 1919 sabahı başlayan Anadolu'yu işgali İzmir ve Ödemiş'te silahla karşılandı. Türk halkının hiçbir hak ve hukuka dayanmayan bu olubittiyi kabul etmeyeceğini Yunan burjuvazisi anlamak istemedi. Asıl kızılca kıyamet incirin başkenti Aydın şehri işgal edildikten (27 Mayıs) sonra koptu. Yunan birliklerine haziran, temmuz ve ağustos aylarında kabus yaşatanların (Malgaç Baskını, Aydın'ın kurtarılması ve Üçyol Savaşı) başında bıyıkları henüz terlemiş gözü pek bir efe vardı: Yörük Ali. Yörük Ali Efe 11 Haziran

akşamı grubuyla Sultanhisar'daki Yunanların durumu hakkında bilgi toplamak üzere gittiği Alanlı köyünden Donduran'a dönerken, Sultanhisarlı olup Menderes Çayı'nın günündeki bir inşaatta çalıştıklarını söyleyen Rum gençleriyle karşılaştı. Bu gençlere Efe, bir dönem kurmaylığını yapmış Şevket Bey'in (Örs) deyişle "pratik ince zekası" ürünü bir söylemle şöyle dedi:

"Ben Yörük Ali Efe'yim. Karşıya geçip Yunanlara teslim olmak ve onlarla beraber çalışmak isterim. Şu gördüğünüz kızanların da benimle beraberdirler. Amma velakin oraya varınca Yunanların bana bir kötülük yapmalarından korkarım. Bana karşı iyi niyetleri varsa önceden bunu ispat etmeleri ve beni inandırmaları gerekir. Sultanhisar'ına varınca Yunan kumandanlarına benden selam söyleyin. Dediklerimi de kendilerine anlatın. Nasip olursa birkaç güne kadar gelmek isterim. Haydi güle güle yolunuza gidin, uğurlar olsun."

15 Haziran'da Teğmen Zekai (Kaur) ile birlikte Yenipazar'a giden Efe, Menderes Çayı'nın kuzey yakasına geçmek üzere gerekli hazırlıkları yaptı. Ertesi günün akşamı saat 20.00'de Donduran köyünden ayrılan Efe ve bera-

berindekiler, gece yarısı salla iki seferde Menderes'i geçtiler. Bir saat süren bir yürüyüşün ardından, Sultanhisar ile Atça arasındaki demiryolu hattına ulaştılar. Sonraki bir saat içinde direklerle tırmanan zeybekler telgraf tellerini keserken, Zekai Bey ve arkadaşları dinamik bir demiryolu köprüsünü tahrip etti. Sultanhisar'ın 1.5 kilometre doğusunda, Malgaç Deresi üzerindeki demiryolu köprüsünü koruyan bir Yunan müfrezesi (20 kişi) kuşatıldı ve gün ağarırken gerçekleştirilen bir sürpriz baskına yok edildi. Türk halkının yüreğine su serpen bu baskın Yörük Ali Efe'nin ismini parlatmakla kalmadı, işgalcilerin Anadolu'dan atılabileceğini düşündürdü ve kurtuluş için ümit verdi.

Geçen yıl Yörük Ali Efe'nin torunu ve eski valilerimizden Kayhan Kavas benî, Efe'nin şimdiki Yenipazar'da müzeye dönüştürülmüş olan evinde, anısına yapılacak bir anma toplantısında konuşma yapmam için davet etmişti. Birazdan okuyacağınız, orada yaptığım konuşmanın kısaltılmış halidir.

Doğumundan Yunan işgaline

Babası öldürüldüğü için küçük yaşta yetim kalan Efe'nin anası geçinmekte zorlanınca, Kavaklı köyünün (Aydın / Sultanhisar) kasabıyla evlenmek zorunda kalır. Olasılıkla bu yüzden Efe, Aydın dağlarında çobanlık yapar, iyi bir atıcı olur. 15'inde evlendirilir, 16'sında babadır. Yakın arkadaşı İbrahim'i öldüren Çolağın Mehmet'i iftirasıyla hırsızlıktan altı ay hapis yatar. Köyüne döner dönmez askere alınır da bir süre sonra firar eder. Alanyalı Molla Ahmet Efe'nin himayesine girdikten sonra, çobanlıktan ötürü gayet iyi bildiği dağları mesken tutar. Meziyetlerinden dolayı kısa sürede baş zeybek olur. Çolağın Mehmet'i öldürüp İbrahim'in intikamını alır ancak babasını öldürmüş köylüsünü affeder.

Yörük Ali Efe'nin baba özlemi çektiği, ilk çocuğuna babasının ismini (Abdi) vermesinden bellidir. İkinci kızınsı (Feride) istemeye Alanyalı Molla Ahmet Efe'yi göndermiş olması, onu babası yerine koyduğuna işaret etmektedir. Zorlu çocukluk yılları, küçük yaşta aile kurması ve mahpusluk döneminin, kişiliğini olgunlaştırıp mizacını sertleştirdiğine şüphe yoktur. Çolağın Mehmet'i öldürmesi kindarlığını akla getirirse de babasının katili olan köylüsünün pişmanlığına tanık olup affetmesi, yufka yürekli olabildiğini de göstermektedir.

Büyük Vatan Savaşı'nda

Yörük Ali Efe dağda gezerken, çok mecbur kalmadıkça askere kurşun atmazdı. Bu yüzden efesinin ölümüne bile neden olmuştu. İzmir'in işgal edilmesinden önceki günlerde Sultanhisar'da düze inmiş, ancak yakın arkadaşı Killoğlu Hüseyin Efe'yi pusuya düşüren bir çalkakırcı cezalandırmak için yeniden dağa çıkmıştı. Albay Şefik Bey (Aker) kızan-

Yörük Ali Efe, savaştan sonra silah arkadaşlarıyla... 1934'te Yörük soyadını adı, 1951'de Bursa'da vefat etti.

larıyla kendisini Büyük Vatan Savaşı'na katılmaya davet ettiğinde, "Evet" demekte tereddüt etmedi. Cephe savaşını yapmayı bilmediğinden Yunanla vuruşurken bazı hataları oldu. Ancak kurmaylığını yapmış Şevket Örs'ün deyişle "pratik ince zekası", sınır tanımayan cesareti, atıcılıktaki başarısı ve kızanlarının fedakarlıkları sayesinde bu hatalar vahim sonuçlar doğurmadı. Asker olmadığı halde emir-komuta zinciri dışına çıkmadı. Hırslı değildi, vatana ihanet ile ırz ve namusa saldıran efesinin değişmeyen kırmızı çizgileriydi.

Devletle olan ilişkilerinde kancıklanmak kaygısıyla ihtiyatlı olsa da devlet görevlilerine güvenir, saygı duyardı. Düze inmesi ve namlusunu Yunan'a çevirmesinde Albay Şefik ve Yüzbaşı Nuri beylerin aracılığı etkili olmuştu. Buluştuğlarında Albay Şefik Bey'in elini öperken, "Nasil emredersen senin sözünü tutacağız" demesi çok anlamlıdır. Ayrıca Yörük Ali Efe'nin emperyalizmin maşası İstanbul merkezli devlete değil; ulusun bağrından çıkardığı Ankara'daki devrimci hükümete hizmet ettiğini unutmamak gerekir.

İtilaf Devletleri subaylarıyla konuşurken sarf ettiği sözler, kendisini Ankara'daki hükümete karşı ayartmaya çalışan Ethem Bey'in, Yunan hükümeti namına şahsına gönderdiği serveti Söke'deki askeri yetkililere teslim etmesi, vatansever bir dava adamı olduğunun kanıtıdır. Efe eksiklerinin farkında ve tevazu sahibidir, Cemil Meriç'in çok önemsendiği gibi, kendini bilir. Kemal Özkaynak'a, "Bir kişinin böyle büyük davalarda ne ehemmiyeti olur ki? Gönlünde vatan muhabbeti taşıyan her Türk o günlerde bizim gibi düşünmüş... Bir elin şamatası olur mu ki?" demesi; Albay Şefik Bey'den silah ve cephanesi yanında zabıt istemesi bundandı.

Arkadaş canlısıydı ama bazen fevri davrandığı da olurdu. Kızanlarıyla ya da tek başına köyleri ve köylüleri soyan Demirci Mehmet Efe'ye göz yumduğunu düşündüğü Albay Şefik Bey için Mustafa Kemal ve TBMM'ye gönderdiği bir telgrafında, "hain" demekten çekinmedi. Ankara düzenli orduya geçip kendisine, emirdeki 25 neferle Çine'de istirahat çekilmesi emri verdiğinde tereddütsüz uydu. Bu sırada kendisine bağlanan üstteğmen maaşına ses çıkarmadı. En değer verdiği kişisel eşyasından biri, ölüncüye kadar gözünün önünde tuttuğu İstiklal Madalyası idi.

Zaferden ölümüne

Efenin zaferden sonraki yaşamı Sultanhisar, İzmir ve Yenipazar arasında sanayi, ticaret ve tarımla uğraşarak geçti. Aynı süreçte zihinsel sermayesine de yatırım yaptı. Sultanhisar ve Yenipazar'da ikamet ettiği dönemlerde çırcır fabrikası ve değirmen işletti. Memleketinde satın aldığı bahçe ve tarlaları (yaklaşık 300 dönüm) ekti-biçti. İzmir'de (Buca) yaşıyor iken bir yandan Yalın Çarşısı'nda (Kemeraltı), Sultanhisar'daki dostlarından aldığı üzüm, incir ve badem gibi yerli ürünleri sattığı bir dükkan açtı; öte yandan Lale, İzmir Millî Kütüphanesi'nin mülkü olan Elhamra ve Tayyare sinemaları ile Turgutlu'da satın aldığı bir zeytin sıkma fabrikasını çalıştırdı. Vatan hizmeti yaptığı için devletin kendisine hediye ettiği Buca'daki büyük evi, okul yapılması için maarife bağışladı. Tarih kitapları okumaya merak saran efesinin öldüğünde 2 bin 500 kitaplık bir kütüphanesi vardı. Vaktiyle kendisine destek olanların yardımına muhtaç yakınları ile silah arkadaşlarını koruyup kolladı. Yeniliklere açtı, sosyal çevreye uyum sağlamayı bilirdi. İzmir'de geçirdiği talihsiz bir tramvay kazasında bacalarını kaybetmesi, fiziki küçük olsa da vatan sevgisi ve yüreği büyük bu insanı yaşama küstürmedi.

İzmir'in ileri gelenleriyle vakit geçiren efesinin, zaferden sonra resmi makamların ilgisi ve desteğini arkasına alması, zenginleşmesini kolaylaştırmış olmalıdır. Okuma-yazma öğrenmekle yetinmeyip iyi bir gazete-kitap okuru olması ve olasılıkla çocukları kendisi gibi üzümlü zorluk çekmesinler diye evini maarife bağışlaması, eğitimini kendisindeki en büyük eksiklik olarak gördüğünü düşündürmektedir. Vefalıdır, efesinin oğlu Mehmet için Köşk'te bir bakkal dükkanı açar. Modernite ile sorun yaşamaz, öyle ki tenis oynamayı öğrenir, hatta levantenlerin katıldığı bir turnuvası bile kazanır.

Benim gözümde Yörük Ali Efe, kendi yaşamının yükü sırtında olduğu halde hiçlikten çıkıp Aydın dağlarının zirvesine tırmanmış, varlığıyla sadece doğduğu toprakları değil, milleti ve ülkesini onurlandırmış bir özgürlük ikonudur. Adına şairler yazılıp türküler yakılması bundandır. Bu halk savaşçısının ismini her duyduğumuzda, ruhunun Menderes Çayı'nın suları ve atının çiğnediği topraklar üstünde gezindiğini düşünmeden edemem. Hepimiz ve vatan ona da minnettardır. ●

@MEHRYSU MEHRYSU.COM

MEHRYSU

MEHRYSU SUMMER 2024 KOLEKSİYONU ŞİMDİ MEHRYSU.COM'DA

Yaşadığı yeri iyi tanımayan değerlerine sahip çıkamaz

ÇEKÜL 2003 yılından beri kentlerin doğasına ve kültürel mirasına sahip çıkmak için çocuklar ve gençlerle projeler yürütüyor. Bu yıl Balıkesir'de düzenlenen programa 634 öğrenci katıldı

elif@gazeteboksijen.com
Elif Egu

2021 yılında bir lisede öğrencilerle sürdürülebilirlik sohbetine davet edilmişim. Gençlerin geleceğini ilgilendiren bir konuda, onların da katılımını sağlayarak gerçekleştirdiğimiz sohbet doğa ve kültürel varlıklarımızı korumaktan söz ederken salonun nabzını tutmak için küçük bir test yapmışım. İstanbul'da gelir düzeyi yüksek ailelerin çocuklarının bulunduğu, hatta öğrencilerinin çoğunun yurt dışında eğitim almayı hedeflediği bir okulda, Biga Yarımadası'nı öğrencilerin büyük çoğunluğu bilemedi. Assos deyince akıllarına birkaç otel geldi. "Ören yeri" gibi sohbet konuları da iki üç cümleden sonra tıkanı.

2003 yılında başladı

Bunları neden yazıyorum? Yaşadığı mahalleyi, kenti, memleketini, turist olarak ziyaret ettiği yerleri tanımayanların o yerleri koruyamadığını düşünüyorum. Yaşadığı topraklarda daha önce kimlerin yaşadığını bilmekten, farklı kültürlerin izleri arasında bağlantı kurmaktan, yaşadığı toprakların değerlerine sahip çıkmaktan söz ediyorum. Uzun zamandır Türkiye'de çevrenin ve kültürel mirasın korunması için çalışan ÇEKÜL'ün

Balıkesir'deki Kültür Elçileri programında öğrencilere sertifikaları verildi.

Öğrenciler saha çalışmalarında öğretmenler ve uzmanlarla birlikte incelemelerde bulundu.

Kültür Elçileri adlı bir programı var. Bu programın temel hedefi çocuklar ve gençler. Az önce paylaştığım deneyimi de bu yüzden yazdım. Bu gibi örnekler hepimizin şahit olduğunu düşünüyorum. ÇEKÜL Vakfı'nın Kültür Elçileri programı çocuk ve gençlere kentlilik bilinci kazandırmak, yaşadıkları kentin doğal ve kültürel zenginliklerinin farkına varmalarını sağlamaya odaklı. Bunu da ders anlatır gibi değil etkinlikler, deneyim ve yöntemleriyle yapıyorlar. 2003 yılından beri Ana-

dolu'nun farklı kentlerinde "Kentler Çocuklarıdır" başlıklı kültürel miras eğitim çalışmalarını düzenliyorlar. 13 yaş çocuklarıyla yürütülen programda, öğrencilerin yaşadıkları kentin kültürel zenginliğinin farkına varmaları, doğal ve kültürel mirasın korunmasına ilişkin bilgi ve duyarlılık kazanmaları, kültürel kimlik duygusu, korumacılık ve kentlilik bilinci geliştirmeleri amaçlanıyor.

Programda kentin mimari, coğrafi, arkeolojik özellikleri ve yaşam kültürüyle ilgili bilgi aktaran sunuşların ve alan

gezilerinin yanı sıra etkileşimli eğitim ortamı yaratan sorgulayıcı, düşündürücü, öğrencilerin katılımını destekleyen uygulamalar yer alıyor.

Gelecekle ilgili söz sahibi olmaya özendirilen öğrenciler uygulamaya sonrası kentlerinin "Kültür Elçisi" oluyorlar.

Kısaca hatırlatmak gerekirse, ÇEKÜL bu çalışmalara 2003-2004 yıllarında 7 Bölge 7 Kent Projesi'nin bir alt projesi olarak, UNESCO'nun desteğiyle başladı. Akseki, Talas, Midyat, Kemalîye, Kastamonu, Mudanya ve Birgi'deki

Doğa ve kültürle varız

ÇEKÜL Vakfı'nın açılımı Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı. 1990 yılında Prof. Dr. Metin Sözen öncülüğünde kuruldu vakıf. Kuruluşundan bu yana doğa-kültür-insan arasındaki yaşamsal uyumun savunucusu oldu. ÇEKÜL, "Doğa ve Kültürle Varız" sloganıyla hayata geçirdiği proje ve programlarla, en küçük yerleşimden ülke bütününe açılan bir koruma yaklaşımını benimliyor.

Yaşam alanları tükeniyor

Kültürel dokunun korunarak geleceğe aktarılması için koruma amaçlı kent planları hazırlanması, tarihi mahallelerin, geleneksel çarşıların korunması, sivil mimari örneklerinin restore edilerek yeni işlevler kazanması, kent meydanlarının yeniden canlandırılması, kent müzeleri ve arşivlerinin kurulmasını sağlayan çok sayıda projeye imza atıldı.

Hepimiz artık çok daha iyi biliyoruz, doğal doku kaybolmaya başladığında insanın yaşam alanları tükeniyor, kültürel mirası yitirmeye başladığımızda geleceğe yönelik umutlar da erozyona uğruyor.

Kent kılavuzu

Öğretmenler ve gençler "Kentimin Kılavuzu" adlı bir çalışma yapmış. Kısaca bu çalışmadan da söz etmek isterim. Örneğin, Antandros Antik Kenti ziyareti, doğa etkinliğiyle birleştirilmiş. Motiflerdeki doğa figürleri ve bölgede yaşayan canlılar ve bu canlıların kültür üzerindeki etkisi üzerine çalışmalarını içeren bir etkinlik düzenlenmiş. Geçmişten öğrenip günümüze taşımamızın çok güzel bir örneği.

Çocuklara ve gençlere böyle anlattığımızda kültürel mirasa sahip çıkma ve topraklarımızı her anlamda koruma ve tanıma konusunda daha sağlam adımlar atacağımıza inanıyorum. ÇEKÜL Vakfı'nı da bu uzun soluklu proje için kutluyorum. •

Bilim gençlerle kazanacak

Bilim Kahramanları Derneği, gençleri geleceğin bilim insanları olmaya özendirerek çalışmalar içinde. Bu kapsamda da liseli gençlerle "Bilim Gençlerle Kazanacak" projesini yürütüyorlar

Bilim insanı olan gençlere rehberlik eden bir projeden söz edeceğim. Bu yolda ilerlemek isteyenlere de öncelikle derslerinde başarının yanı sıra Bilim Kahramanları Derneği gibi bu alanda çalışmalar yapan sivil örgütlerle de iletişimi kurmalarını tavsiye ederim. Bilim Kahramanları Derneği ve benzer çalışmalar yapan derneklerin web sitelerini ve programlarını yakından takip etmelerini öneririm.

Bir örnek proje: Bilim Kahramanları Derneği'nin öncülüğünde, Pfizer Türkiye'nin katkıları ile 2021 yılından bu yana gençlere eğitim ve kariyer yolculuklarında çeşitli bilim dalları ile ilham vermeye amaç-

layan "Bilim Gençlerle Kazanacak" Projesi yürütülüyor. Bu proje kapsamında gelecekte bilim insanı olmak isteyen gençler Pfizer'ı ziyaret ettiler, Pfizer ekibiyle buluştular.

Bilim Kahramanları Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Siddika Semahat Demir projeye ilgili konuşurken, "Bilim, farklı dallarıyla insanın, yaşamın ve gezegenin daha iyi olma çabasına katkı sunar. Bu anlamda Bilim Kahramanları Derneği olarak kuruluşumuzdan bu yana geleceğe şekillendirme gücüne sahip gençlerin bilimle buluşmasına ve dünyayı olduğundan daha iyi hale getirmek için emek vermesine ilham olma amacıyla çalışıyoruz.

Gençleri bilim insanları ile bir araya getirme gayesiyle hayata geçirilen Bilim Gençlerle Kazanacak projesinin bu ilhamın nesiller arasında yayılmasını sağlayacağını düşünüyoruz. 2021 yılından bu yana işbirliği içerisinde olduğumuz çok değerli paydaşımız Pfizer Türkiye ile başlattığımız projemizin etkinliklerinden birinin bugün Pfizer ofisinde gerçekleşmiş olmasından büyük mutluluk duyuyorum" dedi.

Pfizer Türkiye Medikal Direktörü Dr. Kemal Kendir de, "Pfizer bu yıl 175. yılını gururla kutluyor. Dünyada 175 yıldır,

Türkiye'de ise 67 yıldır bilim kazanacak anlayışıyla, bilimi ve global kaynaklarımızı insanlığın yaşamlarında olumlu etki yaratma amacıyla, hastaların hayatını değiştiren çığır açan yenilikler üretiyoruz. 2021'den bu yana "Bilim Gençlerle Kazanacak" projesini gerçekleştiriyoruz. 30 liseli genç arkadaşımızla birlikte etkinlik yapma fırsatı bulduk, onlara cesaret verdiğimizimizi umuyorum" dedi.

Pfizer Türkiye ve MERA Bölgesi (Ortadoğu, Rusya ve Afrika) Çalışan Deneyimi Kidemli Direktörü Seda Tamur Oğralı da bilim atölyelerinde düzenlenen "hazine avı" aktivitesinin gençler için ilham verici bir adım olduğunu söyledi. •

Genetikten tarıma farklı alanlarda perspektif sunuldu

Pfizer'deki etkinlik Bilim Kahramanları Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Siddika Semahat Demir'in açılış konuşması ile başladı. Pfizer Türkiye Medikal Direktörü Dr. Kemal Kendir'in "Pfizer'de Bilim ve İlaç Keşfi" ve Pfizer Türkiye ve MERA Bölgesi Çalışan Deneyimi Kidemli Direktörü Seda Tamur Oğralı'nın "Pfizer'de Kariyer ve Çalışma Ortamı" başlıklı eğitimci sunumlarıyla devam etti. Sunumların ardından liseli gençlerin katılımıyla Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi ve BAU STEM Direktörü Doç. Dr. Defne Yabaş'ın rehberliğinde "Çileğin DNA'sını Çıkarmak" başlıklı bilim atölyesi gerçekleştirildi.

Bu deney ile öğrencilere DNA'nın keşfinden başlayarak

modern bilimdeki rolüne kadar geniş bir perspektif sunuldu. Genetik mühendislik ve biyoteknoloji, tarımda daha dayanıklı ve verimli bitki türleri geliştirilmesine, sağlık alanında genetik hastalıkların tedavisine ve çevre koruma çalışmalarına kadar çeşitli alanlarda Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Amaçlar'a olan katkılar da ele alındı. 14-18 yaş aralığındaki lise öğrencilerinin katılımıyla Pfizer Türkiye ofisinde düzenlenen etkinlik sonrasında gençlere katılım ve teşekkür belgesi verildi.

Nuri Şahin de Dortmund da zirveden bir adım uzakta

Borussia Dortmund'un Nuri Şahin'i 37 yaşında teknik direktörlüğe getirmesinin tek nedeni kendi altyapısından çıkmış büyük bir futbolcu olması olabilir mi? Onun Türkiye'den çıkarılıp hücum koçu olarak Edin Terzic'in takımına katılması bile bir planın başlangıç adımlarıydı. Dortmund en elit seviyeden sadece bir basamak uzakta

EMRE ÖZCAN

Borussia Dortmund gibi Avrupa'nın en büyük yetiştiricilerinden biriyken aynı zamanda rekabetçi de olabilen bir kulübe 37 yaşında teknik direktör olmak ne anlama geliyor?

Julian Nagelsmann'ın 29, Domenico Tedesco'nun 32 yaşında Schalke'nin başına geçtiği bir ortamda en azından yaş itibarıyla büyük bir devrim gibi durmuyor. Fakat Nuri Şahin'in Almanya'da doğmasına karşın Türk bir teknik adam olarak bu başarıya nail olması elbette bizi gururlandırıyor. Dortmund altyapısında futbola başlayan, 10 yılı aşkın bir kariyer sonrasında Dortmund'dan çıkarak Real Madrid ve Liverpool gibi kulüplerde çok özel teknik adamlarla çalışmış olan bir futbolcunun Borussia Dortmund için ne ifade ettiğini gösteren bu atamanın Şampiyonlar Ligi finali oynamış ve şampiyonluğu küçük farklarla kaçırmış bir kulübe bu başarıdan sadece birkaç hafta sonra gelmesiyle elbette fazlasıyla özel hissettiriyor.

Peki bunun tam tersi? Edin Terzic'in büyük bir başarıdan sonra görevden alınması ne anlama geliyor olabilir? Bu sezon devler liginde adeta destan yazıp Milan, Newcastle ve Paris St. Germain gibi kulüplerin arasından kendini son 16'ya atıp orada da Atletico Madrid ve Paris St. Germain'i eleyerek finale yükselen bir takımın neden teknik adam değişikliği yapıldı? Bunun nedenlerine inmek için Dortmund'un oynadığı futbola ve lig performansına biraz göz atmak gerekiyor.

Dortmund bu sezon liginde gerçekten zayıf bir performans gösterdi. Savunma problemleri sezon boyunca ön plana çıkarken takım toplu oyunda da oldukça yetersiz göründü ve skor yaparken de epey zorlandılar.

Yönetim Terzic'ten memnun değildi

Öyle ki Dortmund ligin beşinci sıra gibi onlar için çok kötü bir pozisyonda bitiren onları üstünde yer alan tüm takımlar Borussia Dortmund'dan çok daha fazla skor yaptılar. Bu sorunlar Dortmund yönetimi tarafından da tespit edildi. Edin Terzic'in işinden olabileceğine dair söylentiler ortaya çıktı ve sezon ortasında Terzic'in altına takviye yapılarak bu sorunları gidermeye çalıştılar. Nuri Şahin'in Sven Bender'le birlikte yeni yılda takımın teknik kadrosuna katılması Dortmund yönetiminin Terzic'in yetersizliklerini örtme çabasıydı. Sven Bender savunmadan, Nuri Şahin ise hücumdan sorumlu asistan teknik adamlar olarak çalışmaya başladılar. Edin Terzic'in pozisyonu bu atamalardan sonra farklı şekilde sorgulanmaya başladı. Antrenmanlarda biraz daha geri planda kalması, Bender-Şahin ikilisinin özellikle takım çalışmalarında direksiyonda görünmesi, Edin Terzic'in bu isimlere onay vermesine karşın yanlış bir şekilde

Dortmund efsanesi Nuri Şahin, görevi devraldıktan sonra spordan sorumlu CEO Lars Ricken ve sportif direktör Lars Ricken ile poz verdi. Karedeki üç isim de kulübün eski futbolcusu.

algılanarak hocanın liderliğinin biraz daha fazla sorgulanmasına sebep dahi olmuş olabilir. Sonuç olarak Şampiyonlar Ligi finalinden birkaç hafta sonra Terzic gönderildi ve yerine Nuri Şahin getirildi.

Savunmacıyı değil hücumcuyla seçtiler

Borussia Dortmund'un bu sezonki savunma performansı, Avrupa dışında son yılların en kötüsü olarak nitelendirildi. Buna karşın savunmayı geliştiren Sven Bender yerine hücum tarafına atanan Nuri Şahin'in teknik direktörlüğü alması da aslında bize bir şeyler anlatıyor. Trend futbolda gelişmiş teknik adamlar daha çok toplu oyuna kafa yoruyorlar. O topu elde etmek için elbette büyük bir efora ve plana ihtiyaç var fakat özellikle topu aldıktan sonra yapılan şeyler şu anki trend teknik adamlığı da tanımlayan şeylerden biri olmuş durumda. Nuri Şahin'in de bu yönüyle öne çıkan bir hoca olduğunu sadece Antalyaspor kariyerinden okumak mümkün.

Alınması ne anlama geliyor olabilir? Bu sezon devler liginde adeta destan yazıp Milan, Newcastle ve Paris St. Germain gibi kulüplerin arasından kendini son 16'ya atıp orada da Atletico Madrid ve Paris St. Germain'i eleyerek finale yükselen bir takımın neden teknik adam değişikliği yapıldı? Bunun nedenlerine inmek için Dortmund'un oynadığı futbola ve lig performansına biraz göz atmak gerekiyor.

Nuri Hoca Antalyaspor'da hep pozitif futbol oynayan bir takım oluşturmaya çalıştı. Ana hedefi topa sahip olmaktı ki üç farklı sezonda çalışmasına karşın bu üç sezonda da ortalama yüzde 49'la topa sahip olan bir Antalyaspor ortaya çıkarması bunu doğruluyor. Türkiye Süper Ligi'nin ortalamasının üzerinde olan bir oran Antalyaspor'un takım gücünü düşündürüyor. Zira bu oyun bildiğimiz gibi futbolda biraz da zengin oyunu olarak görülüyor ve Antalyaspor yönetimlerinin Nuri Şahin'e yardımcı olma çabasına karşın refah gücü çok da yüksek olmayan yapılar olması elbette hocanın işini bu yönden zorlaştırdı.

Modern oyun kurma yapıları

Geriden oyun kurmak da onun için hep önemli oldu. Oyunu arkadan başlatma

şablonlarına özel vurgular yaptı ve oyuncu seçimlerini de buna göre oluşturmaya çalıştı. 3+2, 2+3, 4+2 gibi modern oyun kurma yapılarını lige ve takımına uyarlamak çabası içine girdi. Ama elbette topa bu kadar önem verirken topsuz oyunu da asla arka plana atmadı. İyi bir topa sahip olma ve oyun kurma, takım gücünü topsuz oyundan alır düşüncesi onun için hep geçer akçeydi ve bunu da Antalyaspor döneminde defalarca deneyimledik. Geçtiğimiz sezon lige fırtına gibi bir başlangıç yapan Fenerbahçe'nin ligin ilk 3 ayı içerisinde en zorlandığı maç muhtemelen Kadıköy'de oynadıkları Antalyaspor maçıydı. O mücadelede harika bir pres oyunu kurgulayan Nuri Şahin'in Antalyaspor'u, Fenerbahçe'yi 80. dakikaya kadar puan kaybı tehlikesiyle karşı karşıya bırakmış ve son ana kadar maçın içinde kalmıştı. Bire bir baskıyı, baskı yönlendirmeyi, kanal kapatan eksik giden karşılama planını ve orta blok presini düzenli bir şekilde kulla-

Ne beklemeli?

Hoca için bu çok büyük bir fırsat. Dortmund artık öyle bir marka ki futbolcular için de teknik direktörler için de en elit seviye oradan sonra artık sadece bir basamak uzaklıkta. Nuri Şahin'in Dortmund'da göstereceği parlaklık kendisini beş büyük ligin şampiyonluk adayları için hızlı bir aday haline getirebilir. Ama unutulmaması gereken şey Jude Bellingham'ı kaybettikten sonra Dortmund'un kadro profili itibarıyla birkaç basamak geriye gidişi. Edin Terzic'i liginde yıpratmış şey buydu ve Nuri Şahin için de bu durum orada beklemeye devam ediyor. Hoca'nın Dortmund'un transfer ağına en çok ihtiyacı olan an muhtemelen şu an. Burada yapılacak birkaç klasik Dortmund hamlesi Nuri Hoca'nın işini çok kolaylaştırabilir. •

Yaratıcı ve akıllı seçim

The Athletic de Nuri Şahin'in göreve gelmesini övgü dolu bir yazıyla karşıladı. İşte o yazıdan bazı bölümler...

Nuri Şahin 13 yaşında Dortmund'un altyapısına katıldı ve 2011'de Real Madrid'e katılmadan önce kulüpteki ilk döneminde 153 kez ilk on birde sahaya çıktı. Türk oyuncu Madrid'de sadece 10 maça çıktı ve 2012-13 sezonunun ilk yarısını Liverpool'da kiralık olarak geçirdi ve burada 12 maç oynadı. Ocak 2013'te Dortmund'a kiralık olarak geri döndü ve sonraki 18 ayını kulüpte geçirdikten sonra 2014 yazında kalıcı olarak transfer oldu.

Bundesliga ekibi için toplam 121 maça çıkan Şahin, iki sezon Alman rakibi Werder Bremen'de oynadıktan sonra 2020-21 sezonunu Antalyaspor'da geçirerek futbol kariyerini sonlandırdı ve ardından Antalyaspor'un teknik direktörlüğüne getirildi.

Nuri Şahin Borussia Dortmund için yaratıcı ve akıllı bir seçim. Dortmund'un Marbella'daki kış kampı sırasında, takımın hücum yapısını geliştirmek için tasarlanan antrenmanlara hemen hükmetti. Yumuşak başlı biri değil. Oyunculara karşı açık sözlü ve antrenmanlarda standartlarını karşılamadıklarında talepkâr olabiliyor. Antrenör kişiliği bu açıdan Terzic'inkinden farklı ve A takımın atmosferini değiştirmenin Dortmund'un ileriye dönük planlamasının bir parçası olduğu açık.

Yine de halef ve selef arasında bazı örtüşmeler var. Terzic gibi Şahin de o bölgede doğmuş bir isim. Dortmund'a 50 kilometre uzaklıktaki Ludenscheid'da büyüdü. 2008-2011 yılları arasında Jurgen Klopp yönetiminde oynadı ama 13 yaşından beri orada.

13 yaşından beri Dortmund'da olan Nuri Şahin, top toplayıcılıktan teknik direktörlüğe geldi.

Dortmund kendi oyuncularına büyük değer veriyor ve kulübün içinde yetişen insanlara güven duyuyor. Lars Ricken şu anda spordan sorumlu CEO. Sebastian Kehl ise sportif direktör. Her ikisi de ünlü eski oyuncular.

Ama bunun etkisi Şahin'in teknik direktörlük performansından daha büyük değil. Aynı dönemde antrenör kadrosuna katılan bir diğer eski oyuncu Sven Bender ile birlikte Şahin'in antrenman standardı üzerindeki etkisi, oyuncular tarafından

büyük övgüyle karşılandı. Şahin aynı zamanda Dortmund'un geçen sezonun ikinci yarısında oynadığı hücum futbolunun ve Şampiyonlar Ligi finaline giden yolda yaşanan iyi anların mimarı olarak da gösteriliyor.

Şahin'in daha önceki tek baş antrenörlük görevi Antalyaspor'daydı, bu yüzden bu bir inanç sıçraması. Halihazırda kurduğu otorite, tamamladığı iş ve aldığı büyük takdirin de etkisiyle kontrolü ele alacaktır.

İngiliz taraftara light Alman birası sürprizi

Stadyumda düşük alkollü bira satıldığını öğrenen İngiliz taraftarlar, bir işletmeciyeye göre "maç öncesi yüklemeye" yaptı.

© GETTY IMAGES

Bira aşkı konusunda Almanlarla yarışan İngiliz futbolseverlere takımların Sırbistan'la karşılaşacağı Euro 2024 açılış maçında sadece "light bira" servisi edildi. Taraftarlar bir seferde sadece iki bira alma sınırı getirildi.

Alman polisi maç öncesinde yaptığı açıklamada İngiliz taraftara stadyumda sadece alkol oranı yüzde 2.5 olan bir bira verileceğini söyledi. İngiliz biralarının çoğunun alkol derecesi 4 ile 5 derece arasında değişiyor ancak daha yüksek alkollü biralar da var.

Ancak stadyumdaki kısıtlama, İngilizlerin rekor denemelerini engelleme-

di. Maçın yapıldığı Gelsenkirchen'deki en popüler barlardan birinde hafta sonu boyunca satılan biranın miktarı normalde iki ayda satılan bira miktarını buldu. İngilizler GE Piazza adlı İtalyan restoranında sabah 9'da bira içmeye başladılar.

İngiltere bayrakları ve Winston Churchill'in resimleriyle donatılan GE Piazza'nın 43 yaşındaki işletmecisi Ümit Yavuz İngiliz The Times gazetesine Batı Almanya'ya gelen İspanyol ve İtalyan taraftarlara bu kadar çok bira satmalarının mümkün olmadığını söyledi.

Jude Bellingham'ın Sırbistan

karşısında yıldızlaştığı maçta İngiliz taraftarlar büyük sevinç yaşadı.

Holiganlara izin verilmedi

Alman yetkililer turnuvada olası holiganlarla mücadele etmek için geniş çaplı önlemler aldı. Organizatörler, saha içi ve çevresindeki duruma izlemeye yardımcı olmaları için turnuvaya katılan tüm ülkelerden yetkilileri davet etti.

İngiliz hükümeti, daha önce şiddet içeren davranışlarda buldukları için stad-yun yasağı alan 1600'den fazla İngiliz ve Galli taraftarın turnuva süresince Almanya'ya seyahat etmelerini yasakladı. •

© REUTERS

“Şu ana kadarki en iyi maç”

The Athletic Türkiye'nin Gürcistan'ı 3-1 yendiği maçı böyle tanımlayarak bu karşılaşmayı iyi bir turnuva izleyeceğimizin işareti olarak değerlendirdi. Lider cumartesi günü Portekiz'e karşı zorlu bir sınav verecek

Michael Cox

THE ATHLETIC

Maçı en iyi özetleyen Gürcistan teknik direktörü Willy Sagnol oldu: “Türkiye harika bir maç çıkardı. Gürcistan da öyle.”

Futbol maçlarının kalitesini ve eğlence düzeyini değerlendirirken sık yaptığımız bazı hatalar var.

Birincisi, bazen tarafların katkıları sıfır toplamlı bir oyun olarak görüyor. Kazananın hep iyi kaybedenin de hep kötü olduğunu düşünüyoruz. Halbuki iki tarafın da kötü olmasına rağmen birinin kazandığı veya bu örnekte olduğu gibi ikisinin de çok iyi olmasına rağmen birinin kaybettiği sayısız maç var.

İkincisi, hikayeyi hep kazananın gözünden anlatıyoruz. Türkiye'nin maçı kazanmasının sebebi barizdi: Mert Müldür'ün doksana vurduğu mükemmel vole ve ardından Arda Güler'in diğer doksana yolladığı folsolu müthiş şut. Sonra duraklama anlarında Gürcistan kalecisi Giorgi Mamardashvili'nin duran top için rakip kaleye gitmesinden faydalanan Kerem Aktürkoğlu'nun herkesi

peşine takip attığı gol. Bunların hepsi üç dakikalık özete sığıyor.

Gürcistan kolay gelmişti

Saygısızlık etmek istemem ama Gürcistan aslında bu turnuvaya gelmeyi hak etmemişti. Eleme grubunda İspanya, İskoçya, hatta buraya gelemeyen Norveç'in altında yer aldılar. Elemelerde sadece Güney Kıbrıs'ı yenebildiler. Almanya bileti almalarının tek sebebi Uluslar Ligi'ndeki kafa karıştırıcı sistemdi. İşin özü bu sistem zayıf takımlardan birini sırf keyfine ve UEFA sanki oturur “Eğlenceli olabilir” diye düşündüğü için turnuvaya yolluyordu. Aslına bakılırsa UEFA bu kez haklı çıktı.

Dortmund'daki korkunç sağanak altında başlayan maçta Gürcistan'ın işi hiç kolay değildi. Almanya'daki Türklerin varlığı stadyumdaki gürültüden belli

oluyordu. Öyle ki açılış maçında İskoçya karşısına çıkan Almanya bile bu denli ev sahibi gibi görünmüyordu.

Gürcistan'ın ilk işi kalabalığı susturmaktı ama ilk 15 dakikayı kendi ceza sahaları ve çevresinde, baskıyı püskürtmek için bütün güçleriyle çabalayarak geçirdiler. Aslında gayet de iyi iş çıkardılar. Ardından Mert Müldür'ün harika şutu geldi. Beraberlik golünü Gürcistan hakimiyetinin ilk dakikalarında Fransa doğumlu Geogres Mikautadze attı.

Final hatırlanacak ama...

Zayıf görünen takımlar kazanamasa bile mücadeleyi bırakmıyor. Üstelik hava haziran ortasına göre berbat olsa da cansız değil enerjik, kıran kırana mücadeleler izledik. Turnuva UEFA'nın formda olan ve yükselişteki zayıf ekipleri organizasyona dahil etme kararı için de iyi reklam oldu.

Nitekim Gürcistan'ın hocası Sagnol da “Büyük resme bakmalıyız. Bizim için bu Avrupa Şampiyonası Gürcistan'daki büyük gelişimin sonucu. Federasyon son 10 yılda çok doğru işler yaptı, çocukların futbol oynamasını sağladı ve ödülü işte bu. Bu güzel anın içinde olduğum için gururluyum” dedi.

İlerleyen yıllarda insanlar Euro 2024'ü final maçının ve şampiyonun kalitesine göre değerlendirecek. Ama kağıt üzerinde turnuvanın en iyi 24. takımı böyle oynayıp şu ana kadarki en iyi maçın ortaya çıkmasını sağlamışsa harika bir turnuva izleyeceğimiz her halinden belli oluyor. •

© 2024 The Athletic Media Company. Her hakkı saklıdır. The New York Times Licensing Group tarafından dağıtılmıştır. Bu makalenin orijinali The Athletic'te yayımlanmıştır.

Bu maç çitayı başka bir seviyeye taşıdı

Euro 2024 her statdaki atmosfer ve seyirci sayısı zaten öne çıkmıştı. Ama Türkiye-Gürcistan mücadelesi çitayı yeni bir seviyeye çıkardı.

Taraftarın çoğu favori ekibi destekliyordu. Almanya'da yaşayan çok sa-

yıda Türk'ün varlığı kendini hissettirdi. Stadyuma saatler öncesinden geldiler, korkunç hava koşullarıyla baş ettiler. Maç öncesi sağanak öyle şiddetli ki çatıdan tribünlere Old Trafford'dakini andıran bir şelale aktı.

Raducanu, Osaka ve Kerber Wimbledon'da, Halep yok

Charlie Eccleshare

THE ATHLETIC

Grand Slam şampiyonları Naomi Osaka, Angelique Kerber ve Caroline Wozniacki'ye Wimbledon wildcard'ı verildi ancak uyuşturucu yasağından dönen 2019 şampiyonu Simona Halep liste dışında bırakıldı.

Normal koşullar altında Kerber gibi eski şampiyon olan Halep de turnuvaya çağırılabilir. Ancak Wimbledon'ı düzenleyen All England Kulübü Başkanı Deborah Jevans geçen hafta kendisine doping yasağı almış oyunculara yönelik politika sorulduğunda şöyle demekle yetindi: “Bir oyuncu men cezasını çektikten sonra artık turnuvada yarışmakta özgürdür ve bu nedenle wildcard komitesi wildcard'ı değerlendirirken bunu ve performansını göz önünde bulunduracaktır.”

Halep geçtiğimiz ay da daha önce kazandığı Fransa Açık'a çağırılmamıştı.

Wimbledon İngilizleri seçiyor

Grand Slam turnuvalarında wildcard, yani davetler dünya sıralamasında ilk 100'de yer almayan oyunculara sunuluyor. Genellikle ev sahibi oyunculara ve etkinliğe özel bir yakınlığı olanlara verilen bir hak bu.

Wimbledon söz konusu olduğunda, wildcard'larda ev sahibi avantajı ön plana çıkıyor. Tek erkeklerdeki yedi oyuncunun tamamı Britanyalı oyunculara verildi ve son davet de önümüzdeki hafta açıklanacak. Kadınlarda ise Osaka, Kerber ve Wozniacki dışındaki tüm davetler yine İngiliz tenisçilere gitti.

Dört kez Grand Slam kazanan Osaka, bu yılın

başlarında doğum arasından döndükten sonra ilk 100'ün dışında yer alırken, Wozniacki 2020'de emekli olduktan sonra, Avustralya Açık'ta tek Grand Slam'ini kazandıktan iki yıl sonra 2023'te korta döndü. Kerber de aralık ayında doğum arasından döndükten sonra bu yıl tekrar yarışıyor.

Eleme ve çiftler wildcard'ları da neredeyse sadece Britanyalı oyunculara verildi. Bunun tek istisnası, Amerikalı Clervie Ngounoue oldu. Wimbledon elemeleri önümüzdeki pazartesi günü, turnuvanın kendisi de bir hafta sonra 1 Temmuz'da başlayacak. •

© 2024 The Athletic Media Company. Her hakkı saklıdır. The New York Times Licensing Group tarafından dağıtılmıştır. Bu makalenin orijinali The Athletic'te yayımlanmıştır.

Simona Halep

Yaşı küçük oyunu büyük

Turnuvanın en güzel gollerinden birini atan Arda Güler aslında formasını giyip maç izlemeye gelmiş bir çocuk gibi görünüyordu. Sıksa fiziği ve temiz yüzüyle etrafındakilere pek benzemiyordu. Ama oyundaki varlığı cüssesine ve 19 yaşına kıyasla çok büyüktü...

James Horncastle

THE ATHLETIC

Gürcistan tarihinin ilk Avrupa Şampiyonası maçından puanla ayrılmaya otuz dakika uzaklıkta kaleci Giorgi Mamardashvili'nin şansına bir uzaylı belirdi. Arda Güler aslında formasını giyip maç izlemeye gelmiş bir çocuk gibi görünüyordu. Sıksa fiziği ve temiz yüzüyle etrafındakilere pek benzemiyordu. Ama oyundaki varlığı cüssesine ve 19 yaşına kıyasla çok büyüktü.

Kağıt üzerinde sağ önde oynuyor görünen Arda genellikle iç koridorda dolaştı. Mert Müldür ve son derece istekli Barış Alper Yılmaz'ın oyunu bu kanattan genişletmesini sağladı. Top almak için derine gelip kaptan Hakan Çalhanoğlu'nun oyun kurma sorumluluğunu hafifletme çabaları oldu. Türkiye'nin ilk pozisyonlarından bazıları da Arda'nın kullandığı köşe vuruşlarından doğdu. Kenan Yıldız'ın iptal edilen golünde Arda'nın da payı vardı. Sadece bir kez ayağındaki topu kaptıran Arda ilk yarının ortalarındaki bir pozisyonda toplu ilerleyen Khvicha Kvaratskhelia'yi durdurmak için yardıma koştuktan da geri kalmadı.

Böylelikle bir önceki sezon Serie A'nın MVP'si seçilen Kvaratskhelia'yi hak ederek gölgede bıraktı. Kaleci Mamardashvili'ye de baskın çıktı.

Mesut'la farklı şut yeteneği

Arda zarif top tekniği sebebiyle Mesut Özil'le kıyaslanıyor. Mesut'un emeklilik günlerinde bolca yaptığı gibi spor salonunda ağırlık kaldırmadığı vücutundan belli oluyor. Ama kırılğan görünen genç yıldızda Mesut'ta hiç olmayan bir şut özelliği var. Mamardashvili'yi 28 metreden avlayıp Türkiye'yi öne geçirdiği gol bunun en güzel örneklerindendi.

Arda bu golle birlikte 20 yaşını doldurmadan Avrupa Şampiyonası'ndan gol atan son isim oldu. 20 yıl önce aynı başarıyı gösteren son isim Cristiano Ronaldo'ydu. Maç sonu basın toplantısında Vincenzo Montella'nın yanında uslu bir öğrenci gibi oturan Arda “Kişisel başarılarla çok fazla ilgilenmiyorum” diye konuştu. Geriye taranmış kapkara saçlarıyla Pier Paolo Pasolini'yi andıran İtalyan teknik direktörü, genç oyuncuyu bitime 10 dakika kala oyundan aldı ve sahadan çıkarken sarıldı. Aynı saniyelerde genç oyuncu taraftarlarca ayakta alkışlanıyordu. Sanki Dortmund'da yaşayan 23 bin Türk'ün hepsi Arda'nın adını bağıryordu.

Mourinho'nun talihsizliği

Jose Mourinho Arda'nın Fenerbahçe'den ayrılmış olmasına hayıflanıyor olmalı. Genç oyuncunun bildirdiğine göre maç sonrası kendisine mesaj atan hoca ise Carlo Ancelotti oldu.

Arda'nın Gençlerbirliği'nde başlayan kariyeri Fenerbahçe'de sürmüştü.

Arda toplantıda Ancelotti için “Hocamız beni çok iyi motive ediyor” dedi. Real Madrid teknik direktörü bir yandan da Arda'nın kabuğunu kırması için uğraşiyor. Real'in Şampiyonlar Ligi zaferi kutlamaları sırasında kalabalığa, “Sizi çok ilginç bir çocukla tanıştıracam” diyen Ancelotti sonrasında mikrofonu Arda'ya uzatmış, hocasından cesaret alan oyuncu bütün sevimliliğiyle, “Merhaba Madridliler. Biz bir aileyiz. Her şey için teşekkürler!” demişti.

Aslında İstanbul'dan geldikten kısa süre sonra sağ dizinden ameliyat olduğu için Real taraftarı oyuncuyu yeterince izleyemedi.

Montella “Sezona sakat girdi. Mart sonuna kadar çok az oynayabildi” diyor. Ama bir kez oynamaya başladıktan sonra yapacağını yaptı. Real'in La Liga'ya da kazandığı sezonda çıktığı 10 lig maçında altı gol kaydetti. Sakatlıktan döndüğü ilk maçlardan birinde Osasuna'ya karşı orta saha çizgisinin hemen önünden attığı şut direktten döndü.

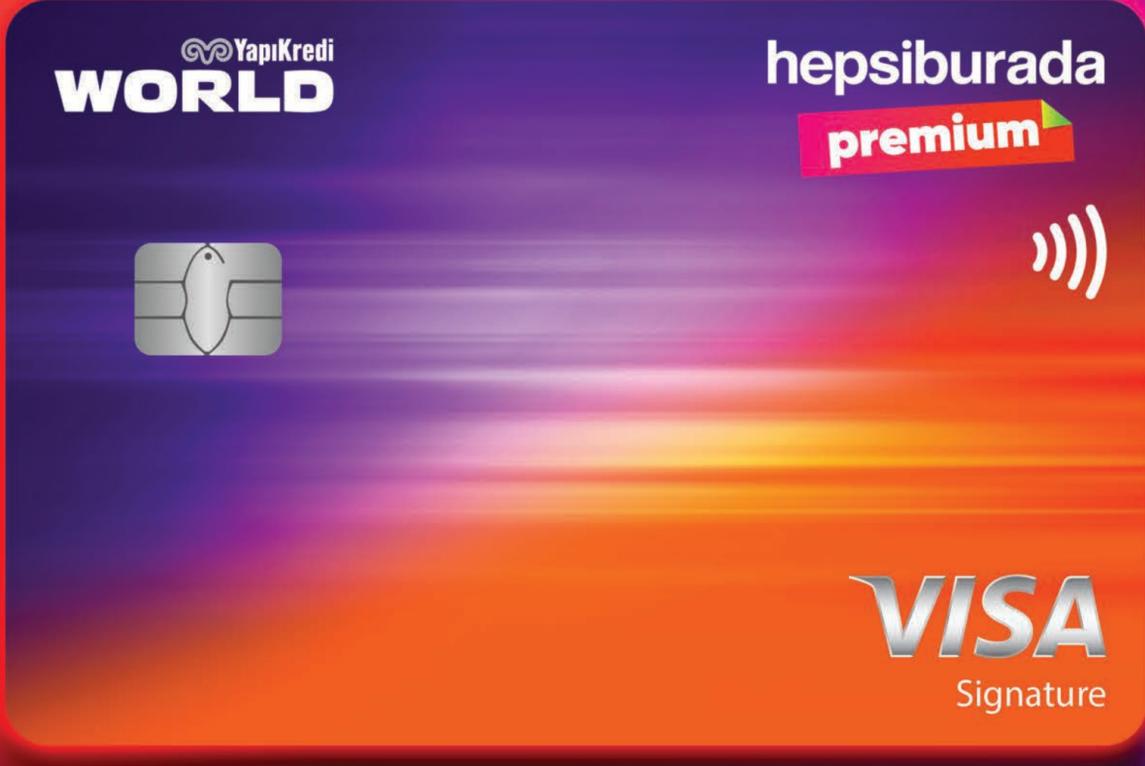
Arda'nın sahaya çıkarılmaması kendini göstermesi Real'den kiralık gitmeme kararını haklı çıkardı. Geçmişte Real Sociedad'a kiralık giden Takefusa Kubo ve Martin Odegaard'ın aksine bu geçiş aşamasını atladı çünkü Vinicius Junior, Rodrigo, Jude Bellingham, Brahim Diaz ve Luka Modric gibi isimlerle rekabete girmek için kendini hazır hissediyordu.

Montella “Euro 2024 onun ne kadar değerli olduğunu göstermesi için bir fırsat. Şampiyonlar Ligi ve La Liga'ya kazanmış olarak geliyor” diyor. Dortmund'daki maç Montella'nın 50. yaş gününe denk geldi. Montella turnuvada Arda'nın potansiyelini ortaya çıkarmaya devam ederse Türkiye Euro 2024'te epey ilerleyebilir. •

© 2024 The Athletic Media Company. Her hakkı saklıdır. The New York Times Licensing Group tarafından dağıtılmıştır. Bu makalenin orijinali The Athletic'te yayımlanmıştır.

hepsiburada

Hepsiburada
Premium Worldcard ile
her alışverişte
%8 kazan

Hepsiburada'dan
başvur

30 Haziran 23.59'a kadar Hepsiburada Premium Worldcard'la Hepsiburada'dan yapılacak alışverişlerin %3'ü Hepsipara olarak Hepsipay cüzdana, %5'i Hepsiburada Premium Worldcard'a Hepsiburada Puan olarak yüklenir. 1 siparişte maksimum 25 TL Hepsipara, 40 TL Hepsiburada Puan yüklenir. Detaylar Hepsiburada'da.

